

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 18 (277) ВЕРЕСЕНЬ

2013

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 18 (277) вересень 2013

Частина III

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 11 від 26 червня 2013 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Курило В. С.**

Заступники головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор **Савченко С. В.**

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор **Бурьян М. С.,**

доктор медичних наук, професор **Виноградов О. А.,**

доктор філологічних наук, професор **Галич О. А.,**

доктор філологічних наук, професор **Глуховцева К. Д.,**

доктор педагогічних наук, професор **Горошкіна О. М.,**

доктор сільськогосподарських наук, професор **Конопля М. І.,**

доктор філологічних наук, професор **Синельникова Л. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Харченко С. Я.**

Редакційна колегія серії „Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор **Ваховський Л. Ц.,**

доктор педагогічних наук, професор **Гавриш Н. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Докучаєва В. В.,**

доктор педагогічних наук, професор **Лобода С. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Максименко Г. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Ротерс Т. Т.,**

доктор педагогічних наук, професор **Сташевська І. О.**

доктор педагогічних наук, професор **Хриков Є. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чернуха Н. М.,**

доктор педагогічних наук, професор **Чиж О. Н.**

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга — номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів „Список використаної літератури і примітки” (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

1.	Александрова С. А. Диференційований підхід при формуванні професійно-комунікативної компетентності студентів туристських спеціальностей.....	5
2.	Безрученков Ю. В., Шука Г. П. Визначення рівня сформованості професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства.....	10
3.	Віндюк А. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з гостинності на сучасному етапі.....	19
4.	Виноградова О. В., Додонов О. В. Туризм – як предмет наукових досліджень у контексті підготовки висококваліфікованих кадрів.....	26
5.	Гункевич М. Б. Сучасні тенденції процесів підготовки фахівців галузі туризму в Україні.....	34
6.	Загнибіда Р. П. Особливості професійного самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму.....	39
7.	Зубехіна Т. В. Теоретичні передумови формування інформаційної культури бакалаврів з туризму у процесі фахової підготовки.....	45
8.	Кобзова С. М. Роль дисциплін блоку рекреації у підготовці фахівців сфери туризму та готельного господарства до професійної діяльності.....	50
9.	Ковальчук Д. К. Визначення пріоритетних освітніх технологій для підготовки фахівців з туризму.....	60
10.	Коллегаєв М. Ю. Організаційно-педагогічні умови формування готовності бакалаврів з туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.....	65
11.	Литвиненко О. В. Проблема готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування.....	71
12.	Лозовіюк Ю. С. Психологічна готовність фахівців з туризму до професійної діяльності.....	81
13.	Мальона С. Б. Правова культура менеджера туризму в процесі професійної підготовки у вузі.....	86
14.	Трегубенко О. М. Реалізація принципу гуманізації навчання в підготовці майбутніх вчителів географії.....	91
15.	Черезова М. В. Зміст професійної туристичної освіти.....	96
16.	Чикіна Ю. Ю. Позитивні аспекти та негативні наслідки використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів географії.....	102
17.	Шмалєй С. В., Щербина Т. І. Педагогічні умови професійного становлення майбутніх фахівців з туризму.....	109

МЕТОДИКА. ПРАКТИКА. ДОСВІД

18. **Гуцол А. В.** Дистанційне навчання як перспективна форма підготовки фахівців сфери готельно-ресторанного бізнесу до професійної діяльності (на прикладі викладання дисципліни «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі»)..... 119
19. **Мальцева Л. В.** Шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму..... 124
20. **Сорокіна Г. О.** Туристсько-краєзнавча практика як необхідна умова фахової підготовки фахівців туристичної галузі..... 130
21. **Шехавцова С. О.** Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу..... 135

ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ

22. **Захарченко В. Ю.** Освітні стандарти та програма підготовки фахівців спеціальності «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в Чеській Республіці..... 145
23. **Кашинська О. Є.** Сучасний стан систем підготовки фахівців готельного господарства в розвинених країнах світу..... 152
24. **Сандовенко І. В.** Екологізація туристської освіти у підготовці професіоналів для сталого розвитку індустрії туризму. Досвід університету Брок (Онтаріо, Канада)..... 160
25. **Семенова І. І.** Стан дослідження проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму в Туреччині..... 165
- Відомості про авторів**..... 185

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

С. А. Александрова

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТУРИСТСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Доцільно організоване за змістом і формою навчання значно підвищує якість навчально-виховного процесу. Успішність формування професійно-комунікативної компетентності зумовлена використанням адекватних методів та технологій навчання, що вимагає диференціації підготовки студентів.

Основні положення гуманістичної педагогіки особистісно-орієнтованого підходу (Т. Андрущенко, І. Бех, Є. Бондаревська, О. Бугайов, І. Бутузов, О. Гребенюк, Т. Гребенюк, В. Зарицка, К. Роджерс, П. Сікорський, С. Сисоєва, Ю. Соловійов, А. Сущенко, І. Унт, І. Якиманська та інші) проголошують пріоритет врахування в навчанні й вихованні людини її здібностей, нахилів, інтересів та ін. Розв'язання цієї задачі в сучасній науці пов'язується з наданням кожному суб'єктові можливості створення особистої освітньої траєкторії учіння, але повна індивідуалізація процесу навчання фахівців, основою професійної діяльності яких є комунікативна компетентність, ділове співробітництво, недоцільна. Цей напрям має обмежене використання, якщо виходити із визначених загальних вимог, зазначених у державних галузевих стандартах вищої освіти України, цілей, завдань, моделей підготовки фахівця тощо.

Врахування індивідуальних особливостей і загальних вимог до спеціаліста може успішно здійснюватися у різних формах диференціації як окремого способу індивідуалізації (І. Лернер), що дає можливість об'єднувати студентів за певними ознаками в групи, під час роботи з якими уточнюються зміст освіти (рівень складності, обсяг); методи, які забезпечують репродуктивну, конструктивну або творчу діяльність; форми навчання (колективні, індивідуальні, групові); стиль взаємовідносин та ін., тобто студенти мають можливість певного вибору, що забезпечує позитивну мотивацію і максимально можливий розвиток особистості.

Мотивація до професійної діяльності, інтерес до питань професійних комунікацій, якість комунікативних знань, рівні відповідних умінь, особистісних якостей студентів, їх практичний досвід професійного спілкування дуже відрізняються між собою.

Наприклад, деякі студенти взагалі не знають правил спілкування або рівень цих знань є низьким, і вони не можуть чи не бажають вести

процес взаємодії ефективно; інші в цілому характеризуються як ті, що знають правила й норми спілкування, але не використовують ці знання на практиці; також є студенти, які володіють комунікативними знаннями, вміннями, певними особистісними якостями і практично застосовують їх на рівні достатньому для забезпечення ефективних професійних комунікацій, що підтверджують результати опитувань, бесід зі студентами, анкетування, тестування, спостереження й експертних оцінок.

Лише деякі студенти мають досвід професійного спілкування, який вони здобули у результаті тимчасової сезонної роботи в туристських фірмах, готелях. Як правило це ті студенти, батьки яких зайняті на підприємствах туристської індустрії. Переважна більшість студентів досвіду професійного спілкування взагалі не мають.

Поряд із цим, можна відзначити й різне ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності (позитивне, нейтральне, негативне).

У більшості студентів спостерігається нейтральний рівень мотивації, що пояснюється неусвідомленим, випадковим вибором майбутньої професії. Багатьох студентів привабила зовнішня сторона професії та навчання у вищому навчальному закладі, переважають вузькі соціальні мотиви. Серед основних мотивів найчастіше зустрічаються такі, як бажання зробити кар'єру, престиж спеціальності, очікування матеріальної вигоди від майбутньої професійної діяльності, воля батьків, гуманітарна спрямованість навчання та бажання отримати диплом. Спостерігається практична відсутність мотивів саморозвитку, самовдосконалення, що є наслідком сучасної соціально-економічної, політичної ситуації в країні.

Різними є, зокрема, інтерес студентів до питань професійних комунікацій, якість комунікативних знань, рівні комунікативних умінь та сформованість особистісних якостей студентів.

На думку Ю. Бабанського, «для кожного окремого випадку необхідно вибирати таке сполучення методів, щоб розв'язати все коло навчально-виховних завдань. Адже кожен окремий метод успішно вирішує лише деякі навчально-виховні завдання, а інші – з меншою ефективністю» [1].

Т. Дейніченко розглядає диференціацію навчання як організацію навчальної роботи, варіативної за змістом, обсягом, складністю, методами і засобами, як спосіб впровадження принципу індивідуального підходу [2].

Диференціація навчання всередині групи пов'язана з проблемою створення характерологічних груп студентів з метою підвищення якості формування професійно-комунікативної компетентності. За результатами опитувань, бесід зі студентами, анкетування, тестування, спостереження й експертних оцінок встановлено такий розподіл студентів за рівнем їхньої мотивації до професійної діяльності, знань, умінь, особистісних якостей:

- студенти з позитивним, нейтральним або негативним ставленням до майбутньої професійної діяльності;
- студенти зі стійким, ситуативним або низьким інтересом до питань професійного спілкування;
- студенти, які володіють комунікативними знаннями (психотехнічними, експресивними, міжособистісними) на високому, достатньому або низькому рівні;
- студенти з високим, достатнім або низьким рівнем комунікативних умінь (мовленнєвих, інформаційно-інструментальних, організаційно-технологічних, невербальних, інформаційно-пошукових);
- студенти з високим, середнім або низьким рівнем сформованості певних особистісних якостей (емпатії, толерантності, комунікабельності, емоційної та стресостійкості, моральних якостей).

З метою забезпечення ефективності процесу формування професійно-комунікативної компетентності кожна група вимагає організації адекватної роботи з нею. Так, наприклад, для студентів з низьким рівнем інтересу до питань професійних комунікацій важливими є впровадження заходів з формування позитивної мотивації, системи знань з ведення міжособистісних комунікацій, актуалізація проблеми професійно-комунікативної компетентності в професійній діяльності. Деякі студенти потребують розкриття сутності і ролі професійно-комунікативної компетентності в моделі працівників туристської індустрії. Інші вимагають формування творчого підходу, спонукання до самоосвіти й самовиховання.

Так, диференціація підготовки студентів туристської сфери передбачає врахування типу поведінки особистості: пасивної, агресивної й асертивної [3, с. 62]. Кожній моделі поведінки притаманні певні особливості, які безпосередньо впливають на рівень комунікативної компетентності індивіда:

- пасивна людина невпевнена в собі, не вміє чітко формулювати власні думки, протистояти маніпулюванню, застосовує маніпулювання у взаємодії з іншими, виявляє приховану агресію;
- агресивна людина добивається власної мети, не враховуючи інтереси інших, часто настроює оточуючих проти себе, формує у людей ухилення від контактів з нею;
- асертивна людина чітко й ясно формулює власну думку, характеризується позитивним відношенням до оточуючих людей, адекватною самооцінкою, здатністю йти на компроміс, вміє організовувати ефективну міжособистісну взаємодію.

Тип поведінки, притаманний людині, визначає рівень впевненості або невпевненості студентів у собі, у власних можливостях, що важливо при формуванні професійно-комунікативної компетентності. Адже компетентною, а тим більше комунікативно-компетентною, не може бути людина, яка невпевнена в собі, «невпевнений у собі фахівець

справляє враження некомпетентного співробітника або людини, що каже неправду» [3, с. 62].

При організації навчання в рамках диференційованого підходу важливо досліджувати причини виникнення невпевненості студентів у собі.

З рівнем впевненості або невпевненості студентів у собі пов'язана і їхня активність на заняттях.

Таким чином, диференціація у ході теоретичної підготовки студентів вимагає чітко визначених критеріїв, вивчення індивідуальних особливостей студентів, виявлення рівнів їхньої готовності до оволодіння професійно-комунікативною компетентністю.

Подальших досліджень вимагає проблема розробки методів роботи з групами студентів у рамках диференційованого підходу.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект [Текст] / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с. **2. Дейниченко Т.І.** Диференціація навчання в процесі групової форми його організації (на прикладі предметів природничо-математичного циклу) [Текст]: автореф. дис.... канд. пед. наук / Т.І. Дейниченко. – Харків, 2005. – 203 с. **3. Ражина Н.Ю.** Формирование коммуникативной компетентности у студентов, обучающихся по специальности «социально-культурный сервис и туризм», на основе ассертивной модели поведения [Электронный ресурс]: дис.... канд. пед. наук / Н.Ю. Ражина. – Омск: РГБ, 2006. – 111 с.

Александрова С. А. Диференційований підхід при формуванні професійно-комунікативної компетентності студентів туристських спеціальностей

У статті обґрунтовано важливість застосування диференційованого підходу при формуванні професійно-комунікативної компетентності студентів туристських спеціальностей, визначено сутність диференційованого підходу, запропонований розподіл студентів за певними ознаками в групі.

Ключові слова: диференційований підхід, професійно-комунікативна компетентність, мотивація до професійної діяльності, рівень знань, умінь, особистісні якості студентів.

Александрова С. А. Дифференцированный подход при формировании профессионально-коммуникативной компетентности студентов туристских специальностей

В статье обоснована актуальность применения дифференцированного подхода при формировании профессионально-коммуникативной компетентности студентов туристских

спеціальностей, определена сутність диференційованого підходу, пропонується розподілення студентів по визначених ознаках в групи.

Ключевые слова: диференційований підхід, професійно-комунікативна компетентність, мотивація к професійній діяльності, рівень знань, умінь, особистісні якості студентів.

Aleksandrova S. A. Differentiated Approach at Forming of Professional-communicative Competence of Students of Tourist Specialities

Taking into account individual characteristics and the general requirements of a specialist can be successfully implemented in various forms of differentiation as a separate image of individualization (I.Lerner), which gives students an opportunity to unite for certain characteristics in the group during which specifies the content of education (level of complexity, volume) and the methods that ensure reproductive, constructive or creative activities; forms of learning (collective, individual, group) style of relationships, etc., that is, students are able to select certain that provides positive motivation and personal development as possible.

In the article the importance of a differentiated approach to the formation of professional communicative competence of students of tourism professions, defines the essence of differentiated hike, proposed distribution of students according to certain criteria into groups. In order to ensure the efficiency of the formation of professional communicative competence of each group requires the provision of adequate work with it.

Key words: humanistic pedagogy, individual approach, personal educational trajectory student learning, individual learning paths, differentiated approach, professional communicative competence, motivation for professional work, knowledge, skills and personal qualities of students, behaviors of the individual.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.

УДК 378.011/3-051:[388.488.2:640.43]

Ю. В. Безрученков, Г. П. Щука

**ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
СФЕРИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА**

Зростаючий рівень конкуренції в ресторанному господарстві, вимогливість споживачів та роботодавців висувають підвищені вимоги до якості обслуговування, що знаходить відображення у зростанні потреби у компетентних спеціалістах, здатних надавати послуги на рівні світових стандартів, адаптуватися до умов змінного соціально-економічного середовища, оперативно та творчо вирішувати професійні завдання.

Вітчизняна професійна освіта зробила значні кроки в напрямку забезпечення сфери ресторанного господарства висококваліфікованими кадрами: започатковано новий напрям підготовки, введено в дію галузеві освітні стандарти, розроблено освітньо-кваліфікаційні характеристики майбутнього фахівця, визначено загальноосвітні та професійні компетентності, які необхідно йому набути за період навчання і т.д. Введення компетентнісного підходу до визначення змісту освіти та організації навчального процесу, безсумнівно, прогресивне явище, яке на сьогодні ускладнюється відсутністю методики визначення рівня сформованості тієї чи іншої компетентності.

Це доволі актуальне питання ґрунтовно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями такими як Т. Пархоменко, С. Гаркуша, І. Зимня, С. Калашніков, Р. Бадер, Д. Аертенс та інші, проте підготовка фахівців кожної галузі має свою специфіку, яку необхідно враховувати під час визначення змісту освіти, організації навчального процесу, визначення професійних компетентностей майбутніх фахівців тощо. Проблеми професійної підготовки кадрів для сфери готельно-ресторанного господарства розглядається у наукових трудах В. Линн, К. Стародуб, С. Байлік, В. Квартальнов, М. Курдакова, А. Віндюк, В. Федорченко, М. Райлі, А. Саак та інших, проте методика визначення рівня сформованості їхньої професійної культури до цього часу залишається не розроблена.

У зв'язку з надзвичайною практичною значимістю цієї проблеми та відсутністю відомих нам досліджень даної тематики звернемося до визначення рівня сформованості професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства.

Щоб проаналізувати стан сформованості професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства необхідно встановити рівні розвитку цього феномену у студентів, тобто кількісне та якісне виявлення й зміни професійної культури в цілому та кожного з її компонентів.

Поняття «рівень» відображає діалектичний характер процесу розвитку, що дозволяє багатобічно зрозуміти предмет дослідження, всі його властивості, зв'язки й відносини. Це поняття застосовується для відображення послідовності змін, де наступні сходинки стану предмету являють собою більш великі за ступенем організації порівняно з однією чи декількома попередніми сходинками.

Оскільки професійна культура є інтегративною якістю особистості, свідченням високого розвитку її професіоналізму, Традиційно визначають три рівні сформованості професійної культури: репродуктивний (низький), частково-ініціативний (середній), творчий (високий). Рівень розвитку професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства можна визначити як суму рівнів розвитку мотиваційно-ціннісного, діяльнісного та когнітивного компонентів професійної культури цих .

Вважаємо, що наведене теоретичне підґрунтя дає можливість визначити показники та рівні сформованості кожного з компонентів професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства.

Сформованість мотиваційно-ціннісного компоненту є відправною крапкою існування професійної культури майбутнього фахівця, так як цей феномен не може виникнути поза мотиваційної сфери студентів. Тобто рівень її розвитку буде визначати й міру усвідомлення цієї культури та її результативність. Як свідчить практика, професійна культура, перш за все, пов'язана зі спрямованістю, яка характеризується у педагогії й психології по-різному, але загальним у її розумінні є те, що спрямованість відображає «залежність характеру й ефективності діяльності, поведінки й вчинків людини, її позиції від рівня розвитку й спрямованості її потреб (інтересів, схильностей, мотивів)» [1, с. 97]. Вже обираючи професію, людина визначає той вид діяльності, в процесі якої вона зможе задовольняти потребу у визнанні й самоствердженні, реалізувати свої життєві плани.

Саме спрямованість, яка спирається на певні здібності до обраного фаху, обумовлює вибір професійних ідеалів, формування професійних планів, самоаналіз, самооцінку й вимогливість особистості до себе, виступає провідним мотивом навчання, який стимулює пізнавальну діяльність студентів. Відповідно до цього одним з критеріїв, що характеризуватимуть сформованість мотиваційно-ціннісного компоненту, буде ***рівень професійної спрямованості***.

Досліджуючи сутність професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства, можна встановити, що важливим аспектом цього феномену є сформованості ціннісних орієнтирів, які визначають ціннісне відношення особистості до обраної професії, наявність загальнолюдських цінностей й цінностей професійної самореалізації, свідчать про розуміння студентом цінності ресторанних послуг для суспільства в цілому та кожного з його членів, готовності до

виявлення особистої ініціативи й подальшого професійного зростання. Саме ці складники ціннісних орієнтацій дають можливість сформувати у майбутніх фахівців ресторанної індустрії потреби в удосконаленні професійної діяльності, яка у майбутньому полягатиме у покращенні якості рівня сервісу й підвищенні ефективності ресторанного господарства.

Спрямованість на якісну професійну діяльність організує майбутнього фахівця на пошук, оцінку, вибір й проектування професійно-ціннісних орієнтацій для щоденної, у тому числі й навчально-пізнавальної, діяльності. Професійно-ціннісні орієнтації як результат характеризуються широким колом знань у сфері ресторанного господарства, які стають фундаментом для професійного самовдосконалення, емоційної впевненості у правильності обраного напрямку діяльності. Все це надає нам підставу визначити наступний критерій оцінювання сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства – ***рівень професійної ідентичності***.

Також критерієм, який визначатиме сформованість мотиваційно-ціннісного компоненту, на наш погляд, є ***рівень сформованості професійно важливих якостей особистості*** майбутнього фахівця. Під професійно важливим якостями Е. Зеер [2] та А. Маркова [3] розуміють багатофункціональні психологічні якості особистості, які впливають на продуктивність професійної діяльності. Науковці вказують, що для кожної професії існує своя група професійно важливих якостей, які певним чином формують професійний портрет. Для фахівців сфери ресторанного господарства, які пов'язані з обслуговуванням людей та керівництвом персоналом, наявність професійно важливих якостей забезпечує продуктивність професійно-культурної діяльності у сфері міжособистої взаємодії «людина-людина».

Таким чином, до критеріїв, які дозволяють визначити рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту можна віднести:

- рівень професійної спрямованості, що виражено у схильності до сервісної та ресторанної діяльності, сформованості уявлення про діяльність у ресторанній індустрії, наявності мотивів до оволодіння професією, подальшої професійної діяльності та досягнення професійної культури;
- рівень професійної ідентичності, який свідчить про ціннісне відношення до професії, усвідомлення її значущості для суспільства, позитивного відношення до себе як майбутнього фахівця у сфері ресторанного господарства, готовності до професійного зростання та активної творчої діяльності;
- рівень сформованості професійно важливих якостей особистості, який передбачає сформованість моральних якостей особистості, необхідних для ефективної міжособистісної професійної взаємодії, активного та самостійного освоєння способів

культурозасвоєння та культуротворення, оцінювання власної професійно-культурної діяльності крізь призму високих моральних якостей, культурних цінностей та норм.

Нами було виявлено, що професійна культура фахівців сфери ресторанного господарства потребує значного знаннєвого підґрунтя, яке виходить за межі суто професійних знань, умінь й навичок і вимагає наявності системи знань про професійну культуру фахівця ресторанної індустрії, її зміст, типи та рівні. На підставі цього більшість науковців, які досліджують сьогодні проблеми формування у студентів професійної культури, вважають необхідним оцінювати сформованість когнітивного компоненту професійної культури за допомогою встановлення **рівнів професійної компетентності**.

Ми поділяємо цю позицію, оскільки інтегральним критерієм, який характеризує процесуальний аспект особистісно-професійного розвитку, виступає саме професійна компетентність. Професійна компетентність визначає освітню сферу, професійні характеристики якої відбивають здібності й якості особистості, що, в свою чергу, обумовлюють внутрішні можливості зростання професійної культури, а набуті професійні знання й уміння фахівця визначають потенційні характеристики цього зростання.

Згідно до цього когнітивний компонент професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства можна визначити рівнем сформованості професійної компетентності, яка свідчить про засвоєння загальнокультурних та специфічних професійних знань про принципи функціонування ресторанного господарства, умінь прийняття та реалізації організаційно-управлінських рішень з метою ефективної сервісної діяльності.

Таблиця 1.1

Критерії, показники та рівні сформованості когнітивного компоненту професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного

Рівні	Критерії та показники сформованості
	Професійна компетентність
Репродуктивний (низький)	Загальнокультурні та професійні знання на рівні фактів, відсутнє загальне розуміння значення професійної культури, життєвий досвід слабо пов'язаний з професійними знання й досвід їх професійного використання забезпечують тільки низький рівень професійно-культурної діяльності; навчально-пізнавальна діяльність здійснюється тільки під впливом та за участю викладача.
Частково-ініціативний (середній)	Виявляється самостійність у набутті професійно значущих знань, але при частковому стимулюванні з боку викладача; навчально-пізнавальна діяльність спрямована на самоосвіту, у набутті професійного досвіду виявляється ініціатива, хоча при цьому виникають труднощі при розв'язанні професійних

Продовження табл. 1.1

	завдань середнього рівня складності; наявні можливості до проблемно-пошукової діяльності з метою набуття професійної культури.
Творчий (високий)	Наявний високий рівень професійних та загальнокультурних знань, усвідомлено їхня значущість у здійсненні професійно-культурної діяльності; виявляється постійна активність та значна творчість у навчально-пізнавальній діяльності та набутті професійного досвіду, при цьому значна частина професійних завдань може вирішуватись самостійно; ведеться самоосвіта та саморозвиток.

Встановлення рівня сформованості діяльнісного компоненту тільки на перший погляд не викликає труднощів. Однак рівень професійних умінь є не тільки практичним втіленням теоретичних загальнокультурних та професійних знань, але й продуктивним їх застосуванням у навчально-пізнавальній діяльності, набутті досвіду професійної діяльності та здійсненні міжособистісної та професійної взаємодії на високому рівні професійної культури. При цьому майбутній фахівець повинен мати змогу оцінити самостійно свої можливості щодо розв'язання професійних завдань, рівня сформованості власної культури спілкування та професійної культури, а також знайти шляхи та засоби професійного та культурного зростання.

Відповідно до цього сформованість діяльнісного компоненту буде визначається такими критеріями та показниками, як:

- рівень творчого стилю професійної діяльності, що виявляється у активній навчально-пізнавальній діяльності, розвинутому творчому мисленню, сформованості індивідуальних технологій розв'язання професійних завдань, отримання задоволення від набуття професії та практичного застосування професійних знань, готовності до виявлення професійної культури у діяльності;

- рівень комунікативної діяльності, що передбачає на підставі наявних комунікативних знань та умінь здійснення ефективної професійної та міжособистісної взаємодії і виявлення розвинутої культури спілкування;

- рівень сформованості рефлексивно-оцінної діяльності, який передбачає можливість до адекватної самооцінки власної професійної діяльності та розвитку професійної культури, знаходження шляхів до самовдосконалення та реалізації потреб самоактуалізації у професії.

Для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства ми використовували адаптовані до нашого дослідження методики Т. Ільїної, А. Реана, В. Якуніна [4], Н. Кузьминої, В. Ядова [5], М. Рокич [6]. Завдяки означеним методиками ми намагались виявити мотивацію навчання у ВНЗ, основні мотиви

навчальної діяльності, мотиви вибору професії та ціннісні орієнтації студентів.

Дослідження мотивації навчання у ВНЗ за методикою Т. Ільної засвідчило, що для студентів контрольної та експериментальної груп домінуючими є мотиви отримання професії. Втім, якщо студенти експериментальної групи можливість стати висококваліфікованими фахівцями пов'язують з отриманням глибоких та різнобічних професійних знань, то для студентів контрольної групи, характерні такі аспекти навчання у ВНЗ, як схвалення оточення та отримання стипендії.

Таблиця 1.2

**Критерії, показники та рівні сформованості
діяльнісного компонента професійної культури майбутніх
фахівців сфери ресторанного господарства**

Рівні	Критерії та показники сформованості		
	Творчий стиль професійної діяльності	Комунікативна діяльність	Рефлексивно-оцінна діяльність
Репродуктивний	Навчально-пізнавальна діяльність носить переважно репродуктивний характер, не простежується бажання займатися пошуковою діяльністю, труднощі при виборі теми самостійної роботи чи самостійному розв'язанні стандартних завдань невисокого рівня складності, виявлення ознак професійної культури майже відсутнє.	Не сформована комунікативна компетентність, знання про культуру спілкування майже відсутні, мовна виразність відсутня, рівень взаємодії з іншими студентами розглядається як допомога, очікує спонукання та допомогу викладача.	Дії самооцінки не сформовані, спостерігають дві крайнощі – завищена або занижена професійна самооцінка, слабо усвідомлені власні здібності та можливості, предметна рефлексія пов'язана з оцінкою викладача.
Частково-ініціативний	Навчально-пізнавальна діяльність носить переважно пошуковий характер, приймає участь у проблемно-пошуковій діяльності, займається самоосвітою не систематично, приймає епізодичну участь у науково-дослідній та проектній діяльності, при	Недостатня сформованість комунікативної компетентності, має запас знань з культури спілкування, мовна виразність розвинута, рівень взаємодії з іншими	Виявляється здатність до самооцінки близької до адекватної при певному стимулюванні зовні, співвідносяться власні можливості із

Продовження табл. 1.2

	виборі теми самостійної роботи орієнтується на загальновідомі, добре висвітлені в літературі проблеми, іноді виникають труднощі при розв'язанні стандартних завдань, є певне виявлення ознак професійної культури	студентами розглядається через регуляцію впливів	зовнішніми видимими вимогами професії, здатність до самокритичності в ситуаціях зовнішнього тиску.
Творчий	Навчально-пізнавальна діяльність носить суб'єктивний характер, активно приймає участь у творчій проектній діяльності, займається самоосвітою та саморозвитком, активно займається науково-дослідною та проектною діяльністю, вміє планувати, організовувати та здійснювати значне коло професійних завдань, сформовані вміння розв'язувати нестандартні професійні завдання, є виявлення значного кола ознак професійної культури	Комунікативна компетентність сформована добре, наявні глибокі знання з культури спілкування та певний досвід професійного спілкування, мовна виразність відмінна, рівень взаємодії з іншими студентами та викладачами розглядаються через підтримуючі впливи та відносини.	Достатньо розвинута та адекватна самооцінка, добре співвідносяться власні можливості з вимогами професії, виявляється здатність до особистої рефлексії, самооцінка дозволяє будувати перспективні професійні плани.

Метою застосування адаптованої методики А. Реан та В. Якуніна було встановлення провідних мотивів навчальної діяльності майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства. Провідними мотивами навчальної діяльності майбутніх фахівців ресторанного господарства було обрано: необхідність стати висококваліфікованим фахівцем; отримати диплом; успішно продовжити навчання на старших курсах; успішно навчатися, скласти сесію на «добре» та «відмінно»; відчувати на виробничій практиці себе впевнено; набути глибоких та міцних знань; бути постійно готовим до наступних занять; отримати у майбутньому високий дохід завдяки набутим знанням; не відставати від однокурсників; забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності; досягти високих результатів у сфері ресторанного бізнесу; знайти та розпочати працювати за фахом ще у період навчання; бути прикладом для сокурсників; отримати схвалення від батьків та педагогів;

запобігти догани та покарання за погане навчання; отримати інтелектуальне задоволення.

Проведене дослідження вказало на основні напрямки ефективного формування професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства. Перш за все, це перетворення навчального процесу на культурно-освітній. Організація такого процесу у вищому навчальному закладі – це центральна проблема сучасних досліджень, оскільки її розв'язання безпосередньо пов'язано з розвитком мотивації студентів до навчання та оволодіння професією, створенням підґрунтя для професійно-ціннісних орієнтації особистості майбутнього професіоналу, розвитку професійних інтересів, формування професійно-творчої активності студентів та їх професійної культури.

Створення культурно-освітнього процесу пов'язується нами з включенням студентів у навчально-пізнавальну діяльність, під час якої знання перетворюються у систему професійних дій; студентами освоюються інтерактивні знання та уміння, набуваються навички комунікативної взаємодії, можливість працювати індивідуально та у групі. Також перспективним є залучення до участі у навчальному процесі представників закладів ресторанного господарства.

Отже, в ході дослідження було встановлено, що професійна культура фахівця сфери ресторанного господарства включає три компоненти: мотиваційно-ціннісний, діяльнісний та когнітивний. Відповідно, ефективність її розвитку визначається наявністю та сформованістю цих компонентів і має три рівні: репродуктивний (низький), частково-ініціативний (середній), творчий (високий).

Сформованість мотиваційно-ціннісного компоненту оцінюється завдяки встановленню рівня розвитку професійної спрямованості, професійної ідентичності та сформованості професійно важливих якостей особистості. Оцінювати сформованість когнітивного компоненту професійної культури можливо завдяки встановленню рівня професійної компетентності, а сформованість діяльнісного компоненту буде визначається такими критеріями та показниками, як рівень творчого стилю професійної діяльності, рівень комунікативної діяльності та рівень сформованості рефлексивно-оцінної діяльності.

Проведений аналіз планів, програм та змісту підготовки майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства, а також результати тестувань показали, що наявний навчальний процес, на жаль, не забезпечує ефективність формування професійної культури студентів. Результати дослідження свідчать про необхідність перетворення навчального процесу на культурно-освітній та упровадження певних педагогічних умов, які забезпечать ефективність формування у студентів професійної культури.

Список використаної літератури

1. Уляев С.И. Гуманитаризация образования как фактор формирования профессиональной культуры будущего специалиста : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Уляев Сергей Иванович. – Ставрополь, 2002. – 167 с. **2. Зеер Э.Ф.** Психология профессионального образования : практикум / Э.Ф. Зеер, А.М. Павлова. – М. : Академия, 2008. – 143 с. – (Высшее профессиональное образование : профессиональное обучение). **3. Маркова А.К.** Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с. **4. Ильин Е.П.** Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Изд. «Питер», 2006. – 512 с. **5. Ядов В.А.** Социальная идентификация личности / В.А. Ядов. – М. : Наука, 1994. – 251 с. **6. Rokeach M.** The Nature of Human Values / Rokeach M. – N. Y. : Free Press, 1973.

Безрученков Ю. В., Щука Г. П. Визначення рівня сформованості професійної культури майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства

У статті проаналізовано стан сформованості професійної культури у майбутніх фахівців сфери ресторанного господарства під час навчання у вищому навчальному закладі. Авторами визначено рівні та критерії сформованості професійної культури.

Ключові слова: професійна культура, професійна ідентичність, компетентність, когнітивний компонент професійної культури.

Безрученков Ю. В., Щука Г. П. Определение уровня сформированности профессиональной культуры будущих специалистов сферы ресторанного хозяйства

В статье проанализированы этапы формирования профессиональной культуры у будущих специалистов сферы ресторанного хозяйства во время обучения в высшем учебном заведении. Определены уровни и критерии сформированности профессиональной культуры.

Ключевые слова: профессиональная культура, профессиональная идентичность, компетентность, когнитивный компонент профессиональной культуры.

Bezruchenkov Y. V., Shchuka G. P. Determining the Level of Hormation of Professional Culture of the Future Specialists in Restaurants

The article analyzes the formation of professional culture of the future specialists in restaurants while studying at university. The authors determined the level and criteria for formation of professional culture.

Analysis of the formation of professional culture of the future specialists in restaurants revealed the intermediate formation of professional culture of the future specialists in restaurants.

The authors noted that the creation of cultural and educational process associated with the inclusion of teaching and learning activities in which knowledge transformed into a system of professional activities, interactive student mastered the knowledge and skills acquired communicative interaction skills, ability to work individually and in a group. Also promising is the involvement in the learning process representatives of institutions restaurants.

Key words: professional culture, professional orientation, professional identity, professional competence, cognitive component of the professional culture of the future specialists in restaurants, activity component, creative style of professional activities, communicative activities, reflective-evaluative activities.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

УДК 378.1+379.832

А. В. Віндюк

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ГОСТИННОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Туризм є невід'ємною складовою світового ринку. Зважаючи на місце та роль туризму в житті суспільства, держава, створює умови для розвитку готельної індустрії. За даними Державної служби статистики України кількість підприємств готельного типу складала 1731 (2010 р.), санаторно-курортних та оздоровчих закладів – 20662 (2011 р.), а саме санаторії та пансіонати з лікуванням – 508, санаторії-профілакторії – 224, будинки і пансіонати відпочинку – 280, бази та інші заклади відпочинку – 1947, дитячі оздоровчі табори – 17703 [2].

Подальший динамічний розвиток туризму та готельної індустрії зумовлює необхідність удосконалення якості підготовки кадрів, забезпечення галузі туризму та готельного господарства фахівцями, які відповідали б міжнародним стандартам у сфері послуг.

В умовах розбудови української держави туризм та готельна індустрія стає дієвим засобом формування ринкового механізму господарювання, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля.

Проблема ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців гостинності зумовлена необхідністю подолання суперечностей, які виникають між вимогами суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності і їх кваліфікацією відповідно до

освітньо-кваліфікаційного рівня; змістом професійно-орієнтованих дисциплін і педагогічними технологіями реалізації цього змісту; орієнтацією на нові моделі навчально-виховного процесу.

В останні роки заявилося багато робіт, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються питання професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності.

Різні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності розглядали такі вчені, як С. І. Байлик [1], В. А. Квартальнов [3], Л. В. Кнодель [4], О. О. Любіцева [5], М. П. Мальська [6] В. К. Федорченко [8] та інші.

Незважаючи на наявність значної кількості психолого-педагогічних досліджень, проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності у вищих навчальних закладах недостатньо досліджено в теоретико-методологічному аспекті. Поза увагою дослідників залишилися концептуальні ідеї щодо особистісної орієнтованої професійної підготовки.

В Україні, починаючи з 2002 року, змінювалися назви спеціальності, галузеві стандарти вищої освіти, за якими здійснювалася підготовка майбутніх фахівців з гостинності: «Готельне господарство», «Організація готельного обслуговування», «Готельно-ресторанна справа». До 2007 року спеціальність «Готельне господарство» була складовою напряму підготовки «Туризм». З позиції сьогодення професійна підготовка фахівця з готельно-ресторанної справи потребує враховувати сучасні вимоги до гостинності.

Мета статті – з'ясування рівня професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до роботи в сфері гостинності. У відповідності з метою були поставлені наступні завдання: проаналізувати підготовленість студентів напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» до професійної діяльності; порівняти результати анкетування студентів першого та четвертого курсів Класичного приватного університету м. Запоріжжя напряму «Готельно-ресторанна справа».

В «Енциклопедичному словник-довіднику з туризму» поняття «гостинність» визначається як «найважливіша споживча властивість продукту туристського: вміння дати відчути клієнтові, що йому раді, з гідністю продемонструвати свою повагу, зробити люб'язність. Формула гостинності: гідність + повага + люб'язність». Гостинність забезпечується: якіснішим інформуванням як місцевих, так і регіональних ринків; створенням у потенційних споживачів туристського продукту позитивного образу туристської місцевості і підприємств; прагненням обслуговуючого персоналу робити туристам знаки уваги; уважним ставленням співробітників до прохань клієнта; полегшенням орієнтації туристів в одержанні послуг. Споживачеві мають бути гарантовані ввічливість, доброзичливість, комунікабельність персоналу [7, с. 94-95]. Отже, підготовка фахівця з готельно-ресторанної справи

повинна здійснюватися з урахуванням сучасних вимог до гостинності.

Для задоволення цих вимог необхідна сумлінна робота з підготовки фахівців готельно-ресторанної справи. У 1997 р. за ініціативою ректора Київського університету туризму, економіки і права, професора В.К. Федорченка була створена Асоціація навчальних закладів України туристичного та готельного профілю. На сьогодні членами цієї Асоціації є 75 вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, які здійснюють професійну підготовку з туризму й готельного господарства. В Україні професійну підготовку майбутніх фахівців з туризму й готельно-ресторанної справи здійснюють понад 100 вищих навчальних закладів.

За останні роки галузеві стандарти вищої освіти підготовки фахівців з туризму та гостинності змінювалися, що ускладнювало професійну підготовку у вищих навчальних закладах України. З 2002 р. у вищих навчальних закладах здійснювалася підготовка фахівців з гостинності напряму «Туризм». У 2004 р. затверджені галузевий стандарт з відповідного напряму, до якого віднесено спеціальності «Готельне господарство» та «Туризм». У 2006 р. до переліку напряму включено спеціальність «Готельно-ресторанна справа». У 2007 р. затверджено галузевий стандарт підготовки майбутніх фахівців з напряму «Готельно-ресторанна справа» відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», у 2011 р. – «спеціаліст» і «магістр».

З метою з'ясування деяких аспектів підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи було проведено анкетування 43 студентів першого та четвертого курсів напряму підготовки 140101 «Готельно-ресторанна справа» Інституту здоров'я, спорту та туризму Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Проаналізуємо отримані результати анкетування майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи. На питання анкети «Чи вважаєте Ви за необхідне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи?», було отримано наступний результат, 100% студентів першого та четвертого курсів вважають за необхідне здійснювати у вищих навчальних закладах підготовку майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи.

Результати відповідей на друге запитання анкети «Наскільки Ви особисто підготовлені для організації й здійснення роботи в сфері готельного господарства?» представлено на рис. 1.

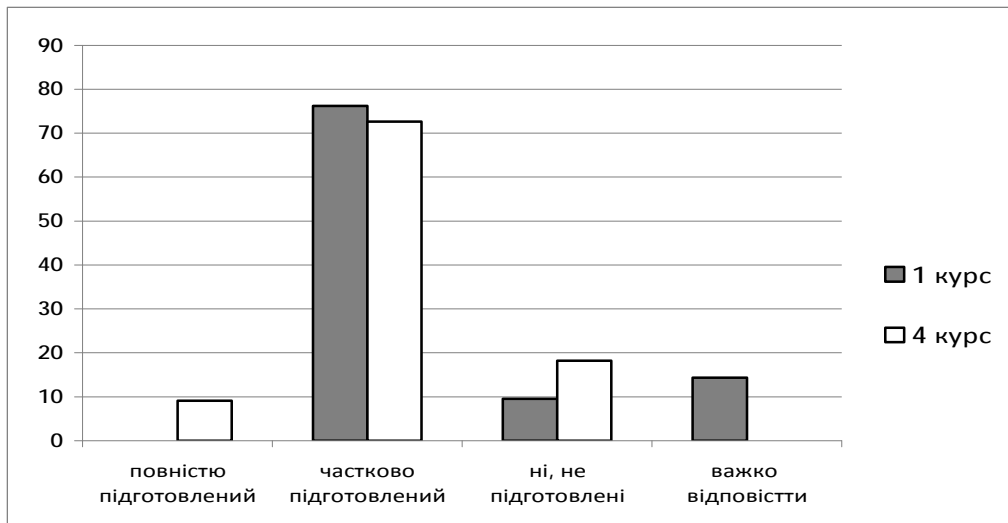

Рис. 1. Результати відповідей студентів стосовно особистої підготовленості в якості, фахівців готельної справи (%).

Аналіз відповідей, показує, що повністю підготовленими для організації й здійснення роботи в сфері готельного господарства себе вважають 9,1% студентів 4 курсу, частково підготовленими – 76,2% студентів 1 курсу та 72,7% студентів 4 курсу, отже показники майже однакові. Можна зробити припущення, що першокурсники переоцінюють свої можливості, а старший курс більш критично відносяться до наявності в них професійних навичок, очевидно, що проходження різноманітних практик, згідно навчального плану внесла свої корективи.

Розподіл відповідей на третє запитання анкети «Наскільки Ви особисто підготовлені для організації й здійснення роботи в сфері ресторанної діяльності?» за курсами представлено в рис.2.

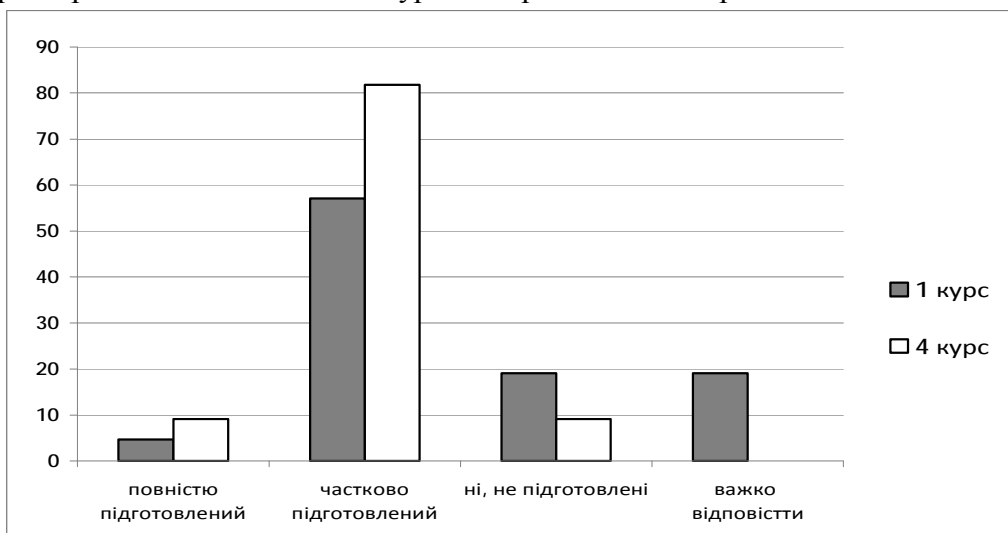

Рис. 2. Результати відповідей студентів стосовно особистої підготовки в якості, фахівців ресторанної справи (%).

Аналіз відповідей, показує, що повністю підготовленими для організації й здійснення роботи в сфері ресторанної справи вважають себе 44,7% студентів 1 курсу та 9,1% студентів 4 курсу, частково підготовленими – 57,1% студентів 1 курсу та 81,8% студентів 4 курсу, не підготовлені – 19,1% студентів 1 курсу та 9,1% студентів 4 курсу. Важко було відповідати – 19,1% студентів 1 курсу, студентів 4 курсу в цій категорії не було.

Зробивши, порівняння результатів відповідей на друге та третє запитання, можна зробити припущення, що до професійній діяльності в ресторанній галузі студенти незначно менше підготовлені порівняно з готельною справою. Це потребує удосконалення навчально-методичної роботи зі студентами, необхідно доопрацювання навчального плану підготовки бакалаврів на пряму підготовки «Готельно-ресторанна справа».

Аналіз результатів відповідей на запитання анкети «Наскільки Ви володієте знаннями про мету та завдання готельно-ресторанної справи?» свідчить про те, що повністю володіють необхідними знаннями про мету та завдання тільки 4,7% студентів 1 курсу та 36,4% студентів 4 курсу, частково, володіють 90,6% студентів 1 курсу та 63,6% студентів 4 курсу. Це вказує на те, що майже всі студенти мають уявлення о необхідності рішення завдань професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в вищих навчальних закладах.

З метою визначення сучасного стану професійної підготовки фахівців з готельно-ресторанної справи було проведено анкетування фахівців готелів м. Запоріжжя «Інтурист», «Джаз», «7 Днів». Проаналізуємо отримані результати анкетування щодо визначення сучасного стану та проблем професійної підготовки фахівців з готельно-ресторанної справи.

Відповіді опитаних фахівців готельних і ресторанних підприємств щодо того, чи відповідає, на їх думку, рівень професійної підготовленості фахівців з готельно-ресторанної справи сучасним вимогам, розподілилися таким чином: 4,65% респондентів вважають, що рівень професійної підготовленості фахівців з готельно-ресторанної справи відповідає сучасним вимогам; частково відповідає – 41,86%; не відповідає – 18,60%; важко було відповісти – 34,89% респондентів. Відповіді щодо того, знання з якої дисципліни, на їх думку, має бути пріоритетним для майбутнього фахівця з готельно-ресторанної справи показали, що важливими у першу чергу для професійної підготовки у вищих навчальних закладах мають бути такі дисципліни: «Організація готельного господарства» – 26,79%; «Організація ресторанного господарства» – 20,54%; «Організація рекреаційних послуг» – 19,64%; «Іноземна мова (англійська мова)» – 16,07%.

На думку фахівців готельних і туристичних підприємств, вищезазначені дисципліни мають яскраво виражену практичну направленість, що важливо враховувати при підготовці майбутніх

фахівців з готельно-ресторанної справи.

Висновки. Аналіз результатів анкетування студентів вищих навчальних закладів, фахівців готельних та ресторанных підприємств засвідчив, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи є досить актуальною.

За результатами анкетування більш 70% студентів вважають собі частково підготовленими до професійною діяльності в готельно-ресторанній справі.

Отже, проблема підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності потребує подальшого удосконалення системи навчання, доопрацювання навчальних планів підготовки бакалаврів напряму «Готельно-ресторанна справа», розробці нових навчально-методичних матеріалів, відповідно до сучасних вимог.

Список використаної літератури

- 1. Байлик С.И.** Гостиничное хозяйство: учебник / С.И. Байлик. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Дакор, 2009. – 368 с.
- 2. Державний комітет статистики України 2010** [Електронний ресурс] // Веб-сайт Держкомстату України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
- 3. Квартальнов В.А.** Туризм: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
- 4. Кнодель Л.В.** Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.В. Кнодель. – Тернопіль, 2007. – 40 с.
- 5. Любіцева О.О.** Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2003. – [2-ге вид.]. – 436 с.
- 6. Мальська М.П.** Готельний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник / М.П. Мальська, І.Г. Пандяк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
- 7. Смолій В.А.** Енциклопедичний словник-довідник з туризму / [В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух]. – К. : Слово, 2006. – С. 94-95.
- 8. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму : [монографія] / за ред. Н.Г. Ничкало, В.К. Федорченко. – К. : Слово, 2004. – 472 с.

Віндюк А. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з гостинності на сучасному етапі

В статті розглянута проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з гостинності в Україні, наведено аналіз результатів анкетування студентів Класичного приватного університету напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» та фахівців готельних і ресторанных підприємств м. Запоріжжя, щодо визначення сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи у вищих навчальних закладах України. Визначено шляхи удосконалення професійної підготовки зазначених фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівець, анкетування,

готельно-ресторанна справа.

Виндюк А. В. Профессиональная подготовка будущих специалистов гостеприимства на современном этапе

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки будущих специалистов гостеприимства в Украине, приведен анализ результатов анкетирования студентов Классического частного университета специальности 6.140101 «Гостинично-ресторанное дело» и работников гостиничных, ресторанных предприятий г. Запорожья, относительно определения современного состояния профессиональной подготовки будущих специалистов гостинично-ресторанного дела в высших учебных заведениях Украины. Определены пути совершенствования профессиональной подготовки указанной специальности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалист, анкетирование, гостинично-ресторанное дело.

Vindyuk A. V. Professional Training of Future Specialists in the Hospitality at the Present Stage

The paper considers the problem of training of future specialists in the hospitality in Ukraine. Despite the presence of a large number of psychological and educational researches, the problem of training future specialists in the hospitality universities insufficiently investigated in theoretical and methodological aspects. The analysis of the results of the survey 43 students of the first and fourth courses Institute of Health, Sport and Tourism Classic Private University of Zaporizhzhya specialty 6.140101 «Hotel and restaurant business» and specialists hotels Zaporozhye «Intourist», «Jazz», «7 Days», the current state of training of future specialists in hotel and restaurant business in universities of Ukraine. Ways of improving training. Confirmed that primarily for training in hospitality in higher education should be a priority following vocational and practical subjects as «Organization of the hotel industry», «Organization restaurant industry», «Organization of recreational services», «Foreign language (English)». According to specialists of the hotel and tourism enterprises, these disciplines have a strong practical focus.

Key words: professional training, expert surveys, hotel and restaurant business.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Сорокіна Г. О.

УДК 378.2:338.48

О. В. Виноградова, О. В. Додонов

**ТУРИЗМ – ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ
КАДРІВ**

Розвиток туризму в Україні на сучасному етапі ускладнюється в наслідок низької якості послуг, що надаються суб'єктами туристичної діяльності, не розвинутої інфраструктури туристичної галузі, не достатньої матеріально-технічної бази, нестабільності податкової і правової політики тощо. Туристична галузь України, володіючи численними природними та історико-культурними ресурсами, фактично є збитковою для країни, додатково провокуючи відтік коштів за кордон без гарантії їх повернення, оскільки виїзний туризм значно перебільшує в'їзний [1, с. 1]. Тому, на жаль, туризм залишається однією з проблемних галузей для України, оскільки впродовж тривалого періоду спостерігається збільшення розриву між обсягами надходжень до бюджету і відтоком грошових коштів з країни, прямо або побічно спровокованих імпортом туристичних послуг – від переказів платежів іноземним туроператорам та іншим суб'єктам приймаючої сторони до особистих витрат туристів, що не враховуються офіційною статистикою.

Економічний аналіз діяльності туристичної галузі за даними Держслужби статистики України у 2011 році («Діяльність готелів і ресторанів») [2], емпірично підтверджує існуючі проблеми її розвитку: фінансовий результат підприємств, які отримали прибуток у галузі становив 649,9 млн. грн., у той час, як збитки склали 1361,7 млн. грн. (сальдо чистого збитку 712,3 млн. грн.); рівень рентабельності за цей період дорівнював -1,0% (найгірший показник був лише у двох галузях – операції з нерухомим майном і надання комунальних послуг); рівень заробітної плати був на передостанньому місці серед усіх галузей та дорівнював 1777 грн., при середньому рівні по економіці 2633 грн. (за 2002 – 2010 рр. був найнижчим); при тому, що потреба у працівниках у 2011 р. складала 1100 осіб, працевлаштовано було 19400 осіб, а за період 2002 – 2011 рр. кількість працевлаштованих перевищувала потребу у 17 – 23 рази щороку.

Очевидно, що проблеми розвитку галузі відбиваються в економічних показниках, а причини їх виникнення криються як в політико-правовій та економічній сферах, так і в соціально-демографічній – на ринку праці галузі, де наочно підтверджується дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили, яка намагається працевлаштуватися з наміром отримувати, як це не парадоксально, занадто низку, неконкурентоспроможну офіційну заробітну плату. Очевидно також, що згода потенційного працівника на низький рівень

оплати праці свідчить про відповідно низький рівень його кваліфікації – теоретично це доведено вченими, які вивчають проблеми економіки праці. Звідси виникає протиріччя між кількістю підготовлених висококваліфікованих фахівців для галузі (бакалаврів, спеціалістів, магістрів, кандидатів і докторів наук, які займаються проблемами розвитку туризму), рівнем оплати праці у галузі та її нестабільним і збитковим розвитком. Відтак, однією зі сфер, в якій продукуються окреслені вище проблеми, можна визнати освітню сферу, де відбувається підготовка висококваліфікованих кадрів для галузі.

Аналізуючи зміст наукових праць українських учених, які опікуються проблемами підготовки фахівців для галузі з точки зору теорії і методики управління освітою (паспорт спеціальності 13.00.06), теорії та методики виховання (паспорт спеціальності 13.00.07) і теорії та методики професійної освіти (паспорт спеціальності 13.00.04), можна виділити таких учених-педагогів, як С.А. Гринько, Л.В. Кнодель, С.О. Сисоєва, М.І. Скрипник, В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко, Л.В. Чорна, Г.П. Щука [3 – 9]. Об'єктом досліджень цих учених є: система освіти у цілому, безпосередню систему виховної роботи у ВНЗ, система професійної підготовки. При цьому, напрямками досліджень із точки зору педагогіки, за якими вченими пропонується вирішувати проблему підготовки фахівців для туристичної галузі, здебільшого є роль та функції держави в галузі управління освітою (у т.ч. на рівні регіону), технологія та засоби управління ВНЗ, впровадження інноваційних процесів в систему управління освітою, удосконалення стандартів у галузі управління освітою, професійно-творчий розвиток студентів, моніторинг, контроль та оцінювання в галузі управління освітою. З цих питань вчені ведуть пошук впливу на систему ВНЗ із метою підвищення якості організації навчального процесу при підготовці фахівців для туристичної галузі. За іншими напрямками вчені ведуть пошук удосконалення самої виховної роботи у ВНЗ та взаємовідносин між викладачем і студентом на основі впровадження сучасних педагогічних технологій, формування ціннісного підходу до виховання студентів, оптимізації виховного процесу та його гуманізації, побудови системи ціннісно-трудових професійних орієнтацій і індивідуалізації професійного самовизначення, формування екологічної культури особистості.

Безперечно, ці наукові пошуки заслуговують на повагу з точки зору формування внутрішнього середовища у підсфері (системі освіти), яка сприяє розвитку туризму в Україні, оскільки галузі потрібні всебічно освічені фахівці. Але, педагогічний напрямок не охоплює коло проблем підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні вирішувати вище визначені практичні проблеми розвитку туризму в Україні. З цієї точки зору, педагогічний напрямок має прикладне, а не фундаментальне (базове) значення для розвитку туризму в Україні.

Такий висновок підтверджено й аналізом змісту галузевих стандартів вищої освіти України (ГСВОУ), відповідно до яких в Україні здійснюється підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів для туристичної галузі. Так, зокрема: згідно ГСВОУ 6.140103-12, за яким в системі вищої освіти навчають майбутніх бакалаврів за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм», фахівець із цією кваліфікацією повинен, поруч із іншим, вміти проектувати організаційну структуру підприємств у сфері туризму, управляти бізнес-процесами підприємств у сфері туризму, застосовувати основи комунікативного менеджменту у практичній туристичній діяльності, аналізувати та прогнозувати результати господарської діяльності підприємств у сфері туризму, вести облік формування та використання фінансових результатів у туризмі, проводити комплексні маркетингові дослідження та визначати ринкові можливості розвитку підприємств сфери туризму, перспективні цільові сегменти споживачів, обґрунтовувати товарну, цінову, комунікаційну, збутову політику та брендінг підприємств сфери туризму. При цьому, згідно цього ж ГСВОУ, бакалавр у сфері туризму повинен аналізувати тенденції та закономірності розвитку туризму, економічні, соціальні, політичні, культурологічні події для встановлення причинно-наслідкових зв'язків розвитку туризму, економічну та соціальну ефективність туристських обмінів, доходів від туризму, мультиплікативного його впливу на розвиток економіки, обсяги реалізації туристичного продукту, ризики підприємницької діяльності у туристичній сфері [10, с. 11 – 13]. Очевидно, що при розробці ГСВОУ у 2012 р. були врахованими проблеми розвитку туризму України, та відбулося зміщення акцентів у підготовці студентів від прикладних для галузі географічних, історичних та (або) педагогічних напрямків до фундаментального – економічного.

Ці вимоги є базовими та необхідними для підготовки спеціалістів зі спеціальності 7.14010301 «Туризмознавство (за видами)», згідно ГСВОУ 7.14010301-12. Нажаль, у стандарті не визначено додаткові вимоги щодо знань та вмінь спеціаліста у галузі, але стає зрозумілим, що отриманні знання на бакалавраті надають можливість виконати майбутньому спеціалісту дипломну роботу, в якій він здатен використати спеціальні знання на рівні новітніх досягнень науки про туризм з метою розв'язання складних професійних завдань у галузі, на основі використання сучасних наукових методів для аналізу проблем і обґрунтованих шляхів їх вирішення [11, с. 12].

Стає зрозумілим, що й для підготовки магістрів зі спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство (за видами)», основними є вимоги ГСВОУ 8.14010301-12 щодо знань та вмінь, на основі яких майбутній магістр здатен виконати магістерську роботу проблемного характеру, в якій відображаються актуальні питання розвитку туризму в світі, країні (регіоні, дестинації), формування і реалізації національних туристичних продуктів спеціалізованого (видового) туризму на основі регіонального підходу, розробки програм туристичного (екскурсійного)

обслуговування, обґрунтування заходів щодо розвитку туристських дестинацій та туристичних кластерів в Україні, практичного використання прогресивних технологій туристичного і екскурсійного обслуговування з урахуванням досягнень сучасної теорії та методології науки про туризм [12, с. 12].

Відтак, базовим для вирішення проблем розвитку туризму, та отримання необхідних знань і вмінь у системі вищої освіти в Україні є економічний напрямок наукових досліджень. Для отримання цих знань і вмінь студентам на бакалавраті викладаються такі нормативні дисципліни, як «Вища та прикладна математика», «Статистика», «Економічна теорія», «Маркетинг», «Маркетинг у туризмі», «Менеджмент у туризмі», «Комунікативний менеджмент», «Менеджмент організацій», «Економіка підприємства», «Облік і аудит», загальна кількість кредитів на які складає 36 за 4 роки навчання. Як рекомендовані за вибором додатково пропонуються такі дисципліни, як «Регіональна економіка», «Планування і організація туристичного бізнесу», «Страховання».

У магістратурі викладаються такі нормативні економічні дисципліни, як «Управління якістю туристичних послуг», «Управління проектами в туризмі», загальна кількість кредитів на які складає 4,5 за півтора року навчання та рекомендовані за вибором – «Економіка туризму», «Стратегічний менеджмент», «Стратегічний маркетинг», «Логістика у туризмі», «Управління розвитком туризму».

Безперечно, що отримання знань із цих дисциплін дозволяє майбутньому фахівцю або менеджеру вирішувати важливі завдання на практиці, що дозволить вивести туристичну галузь в Україні з кризи. Логічним також є той факт, що дійсно виправданий рівень кваліфікації магістра за фахом, спонукатиме його до прикладання праці у науково-освітній діяльності для отримання вищої наукової кваліфікації за економічним профілем – кандидата та, у майбутньому, можливо й доктора економічних наук. І у цьому контексті на особливу увагу заслуговують напрямки наукових досліджень за економічними спеціальностями, за якими в Україні здійснюється підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації, та які можна визнати базовими (фундаментальними) з точки зору вирішення практичних проблем розвитку туризму: 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством», де колом наукових інтересів є розвиток туризму як галузі національної економіки; 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами», де колом наукових інтересів є вдосконалення діяльності суб'єктів господарської діяльності, управління всіма ресурсами на локальному рівні (у т.ч. – персоналом); 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка», де колом наукових інтересів є розвиток туризму на регіональному рівні; 08.00.06 – «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища», де колом наукових інтересів є раціональне використання

природних ресурсів у галузі; 08.00.07 – «Демографія, економіка праці соціальна економіка і політика», де колом наукових інтересів є вирішення проблем на ринку праці у галузі та її соціального розвитку.

При підготовці висококваліфікованих кадрів для галузі, здатних вирішувати проблеми її розвитку як у практичному, так і науковому та освітянському напрямку, на особливу заслугу має якісний склад викладачів і їх кваліфікація. Очевидно, що для вирішення завдань, які закладені у ГСВОУ для будь-якого рівня підготовки, та, відповідно – для викладання економічних дисциплін, профільна кафедра повинна мати науковий потенціал відповідного рівня – штатних працівників із вищою науковою кваліфікацією. У цьому контексті позитивним можна визнати досвід окремих ВНЗ України, в яких цей потенціал було накопичено ще до впровадження ГСВОУ, та який реалізується на цей час, а саме: кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету, яку очолює доктор економічних наук, а на кафедрі працюють 5 докторів і 11 кандидатів економічних наук, та 1 юридичних; кафедри туризму Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, яку очолює доктор економічних наук, а у штаті працюють 6 кандидатів економічних і 1 кандидат біологічних наук; кафедри туристичного та готельного бізнесу Полтавського університету економіки і торгівлі, яку очолює доктор економічних наук, а у штаті працюють 2 кандидати економічних, 3 кандидати географічних й 1 кандидат філософських наук; кафедри туризму та готельного господарства Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, яку очолює доктор економічних наук, а у штаті працюють 3 кандидати економічних, 2 кандидати історичних і 1 кандидат географічних наук.

Саме у цих ВНЗ функціонують наукові школи з розвитку туризму на національному, регіональному та локальному рівнях, викладачі з вищою науковою кваліфікацією здатні забезпечити повний курс якісних лекцій не тільки з визначених вище економічних дисциплін, але й розширюють їх перелік такими, як «Реклама в туризмі», «Інноваційні технології в туризмі», «Антикризове управління в туризмі», «Економіко-математичне моделювання діяльності туристичних підприємств», «Управління персоналом у туристичній індустрії», «Світовий ринок туристичних та готельних послуг», «Стратегічне управління підприємствами туристичної індустрії», «Інвентивний менеджмент». Перспективними напрямками наукових досліджень у наукових школах цих ВНЗ із точки зору фундаментального вирішення проблем туристичної галузі можна визнати такі, як: «Соціально-економічні проблеми стратегічного розвитку туризму за принципами сталості», «Управління якістю готельних послуг», «Стратегічний розвиток підприємств готельного господарства в Україні», «Дослідження кон'юнктури міжнародного ринку готельних та туристичних послуг»,

«Інноваційні напрями розвитку туристичного бізнесу», «Туристичні дестинації: теоретико-методологічні основи формування та механізми», «Організаційно-економічні інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства на ринку туристичних послуг», «Стратегія економічного розвитку спортивного туризму в Україні», «Управління стратегічним розвитком зеленого туризму в Україні», «Формування організаційних систем інвентивного менеджменту», «Реінжиніринг бізнес-процесів туристичних підприємств в системі антикризового менеджменту» та інші.

Безперечно, для розвитку туристичної галузі в Україні можуть бути корисними наукові дослідження за історичними напрямками (паспорт спеціальності 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни») з точки зору відродження історико-культурної спадщини, за географічними напрямками (паспорти спеціальностей 11.00.02 – «Економічна і соціальна географія», 11.00.01 – «Конструктивна географія і раціональне природокористування», 11.00.12 – «Географічна картографія») з точки зору дослідження привабливих для туристів регіонів і розробки туристичних маршрутів, за напрямком державного регулювання процесів у галузі (паспорти спеціальностей 25.00.02 – «Механізми державного управління» та 25.00.04 – «Міське самоврядування») з точки зору вдосконалення процесу управління галуззю на національному та місцевому рівнях, за напрямком правового забезпечення (паспорти спеціальностей 12.00.04 – «Господарське право, господарсько-процесуальне право» та 12.00.06 – «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природо ресурсне право» з точки зору вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів у галузі та вирішення проблем в екологічному та природному середовищі, яке, як де-факто, приваблює туристів. Але ці напрями наукових досліджень, як і освітянські, мають прикладне значення щодо вирішення проблем у культурній та природній сферах, які входять до туристичної галузі, та у політико-правовій, які на неї впливають. При цьому, як було аргументовано вище, базовим є економічний.

Відтак, на основі проведених досліджень можна дійти наступних висновків: для вирішення проблем розвитку туристичної галузі в Україні пріоритетне значення має розвиток наукових шкіл економічного напрямку; з метою підготовки висококваліфікованих кадрів для галузі, ВНЗ повинні мати відповідний науково-педагогічний потенціал, який здатен викладати економічні дисципліни на високому рівні; для виконання галузевих стандартів вищої освіти України, відповідно яких в Україні здійснюється підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів для туристичної галузі, потребується аналіз якісного складу професорсько-викладацького складу кафедр, які є випускаючими, та збалансування між обсягами навантаження та можливостями викладачів охопити весь

спектр економічних дисциплін, які є необхідними при організації навчального процесу у ВНЗ.

Список використаної літератури

- 1. Дехтяр Н.А.** Державна підтримка розвитку туризму у цільових програмах / Дехтяр Надія Анатоліївна: Автореферат дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Харків; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2011. – 22 с.
- 2. Офіційний сайт** Державного Комітету статистики України [Електроний ресурс] – джерело доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 3. Гринько С.А.** Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития / С.А. Гринько // Слобожанський науково-спортивний вісник: Зб. наук. праць. – 2006. – №10. – С. 243-246.
- 4. Кнодель Л.В.** Сучасна концепція системи туристської освіти // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб.наук.праць. – Київ – запоріжжя, 2004. – Вип. 32. – С. 338-343.
- 5. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму / Федорченко Володимир Кирилович: Автореферат дис. докторaped. наук за спец. 13.00.04 – теорія та методики професійної освіти. – Київ; 2005. – 42 с.
- 6. Педагогіка** туризму. Навч. посіб. для студентів ВНЗ: Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Скрипник М.І. – К.: Вид. «Слово», 2004. – 296 с.
- 7. Педагогічні технології** у неперервній професійній освіті: Монографія / С.О. Сисоева, С.М. Алексюк та інші; За ред. С.О. Сисоевої. – К.: ВППОЛ, 2001. – 502 с.
- 8. Сакун Л.В.** Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография – К.: МАУП, 2004. – 339 с.
- 9. Чорна Л.В.** Вимоги до змісту та форм підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі в США / Л.В. Чорна // Вісник Черкаського університету. – 2009. – Випуск 148. – С. 7-12.
- 10. Галузевий стандарт** вищої освіти України (ГСВОУ) 6.140103-12. – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. – 17 с.
- 11. Галузевий стандарт** вищої освіти України (ГСВОУ) 7.140103-12. – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. – 14 с.
- 12. Галузевий стандарт** вищої освіти України (ГСВОУ) 8.140103-12. – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. – 14 с.

Виноградова О. В., Додонов О. В. Туризм – як предмет наукових досліджень у контексті підготовки висококваліфікованих кадрів

У статті розкрито проблеми розвитку туризму в Україні; на основі аналізу змісту галузевих стандартів вищої освіти України та дисциплін, які викладаються за напрямком підготовки «Туризм», доведено пріоритет економічної складової; досліджено досвід провідних ВНЗ; надано рекомендації щодо вдосконалення організації процесу

підготовки висококваліфікованих фахівців для туристичної галузі в системі вищої освіти.

Ключові слова: туризм, проблеми освіти, галузеві стандарти, вища освіта, кадри.

Виноградова Е. В., Додонов О. В. Туризм – как предмет научных исследований в контексте подготовки высококвалифицированных кадров

В статье раскрыты проблемы развития туризма в Украине; на основе анализа содержания отраслевых стандартов высшего образования Украины и дисциплин, преподаваемых по направлению подготовки «Туризм», доказан приоритет экономической составляющей; исследован опыт ведущих ВУЗов; даны рекомендации по совершенствованию организации процесса подготовки высококвалифицированных специалистов для туристической отрасли в системе высшего образования Украины.

Ключевые слова: туризм, проблемы образования, отраслевые стандарты, высшее образование, кадры.

Vynogradova E. V., Dodonov O. V. Tourism – Like a Category of Scientific Researches in the Context of Preparing of High Quality Specialists

The article exposes general and educational issues of development of tourism in Ukraine. Are the main factors that hinder the development of tourism in Ukraine.

The comparative analysis of fundamental scientific schools of Ukraine, which focused on the development of tourism; being based on analysis of maintenance industry standards higher education in Ukraine and disciplines taught to direction of preparation «tourism», explaining priority of economical element, investigating experience of institute, carrying reparation of specialists in industry. Identified promising lines of research in the field of tourism on passports of specialties of the Higher Attestation Commission of Ukraine on economy, education, public administration, law, geography, history.

Explaining priority of economical of fundamental promising lines; offered some recommendation to improve the process of preparation specialists for tourists industry to the system of higher education in Ukraine.

Key words: tourism, educational issues, industry standards, higher education, specialists.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Ваховський Л. Ц.

УДК 378:338.48

М. Б. Гункевич

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЦЕСІВ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку світового господарства одну з ключових ролей в національних економіках багатьох країн відіграє туризм, який поступово стає однією з найпопулярніших форм змістовного проведення дозвілля. Якісний туристичний продукт – це результат грамотної праці відповідних фахівців різноманітних напрямків (менеджерів туристичної організації, готельного та ресторанного бізнесу, аніматорів на курортах тощо), а тому їх підготовка – це чи не найважливіший етап формування власне самого розвитку туристичної галузі в майбутньому. Тому питання кваліфікованої та високопрофесійної підготовки кадрів у сфері туризму, безперечно, є актуальним, тим паче, що туризм офіційно проголошений як пріоритетна галузь національної економіки України на державному рівні [1].

В Україні питання туристичної освіти широко розглядається в дослідженнях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, В. Федорченка, С. Сисоєва (дослідження теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі), В. Квартальнова, Я. Антошкевича, А. Барчак, А. Козінської, В. Белецького (питання історії становлення та сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі і туристичної освіти в Україні) та інші.

Метою даної статті виступає дослідження сучасного стану процесу підготовки фахівців туристичної галузі в Україні, відображення адекватності освіти до практичних потреб галузі, а також використання закордонного досвіду щодо підготовки кадрів у сфері туризму.

На думку більшості сучасних авторів, кваліфікація кадрів у туризмі повинна визначатися за двома критеріями: професійним та особистісним. Вимоги особистісного характеру можуть бути загальними (порядність, тактовність, витримка, почуття гумору тощо) та професійно значимими (комунікабельність, відповідальність, доброзичливість, культура поведінки та мовлення, знання деяких питань економіки, політики). Відповідні риси характеру формують мотивацію у виборі професії, тому вже на перших етапах професійної орієнтації потрібно виявляти людей, потенційно здатних до роботи в даній галузі [2].

Крім того, професійна підготовка фахівців для сфери туризму включає такі компоненти, як пізнавальний, функціональний, діяльнісний, особистісний. При цьому: пізнавальний компонент відображає зміст професійної підготовки фахівців сфери туризму; функціональний – професійну підготовку фахівців сфери туризму до виконання професійних функцій; діяльнісний – професійну підготовку майбутніх

фахівців сфери туризму до здійснення різних видів професійної діяльності в умовах реального виробництва; особистісний - формування особистості фахівця сфери туризму, його особистісних якостей та професійної культури [3].

На сьогодні в Україні підготовкою фахівців галузі туризму займаються більше 80 вищих навчальних закладів та ще більше професійних закладів нижчого рівня акредитації. Це, безумовно, сприяє розвитку туристичної галузі, але низький ступінь співробітництва між закладами професійної туристичної освіти та підприємствами не дає можливості для становлення високоякісного не тільки теоретичного, а й практичного аспекту освіти [4, с. 1].

В цілому туристична галузь потребує підготовки фахівців за 5-ма основними напрямками:

- менеджери туризму та рекреації, які забезпечують розробку туристично-рекреаційного, оздоровчо-розважального обслуговування турів та організацію обслуговування на туристичних маршрутах;

- фінансові менеджери (економісти), які забезпечують бізнес-планування та організацію комерційної й підприємницької діяльності в туристичних установах та фірмах;

- аніматори (фахівці з організації та розробки програм спілкування та організації дозвілля, рекреаційно-оздоровчих та реабілітаційних заходів під час організації туристичної діяльності в окремих групах та установах;

- фахівці, які відповідають за розробку та реалізацію спеціальних циклів туристично-рекреаційних занять (інструктори-методисти, гіді-провідники, тренери тощо);

- фахівці з культурно-пізнавального туризму, екскурсійної та музейної справи [2].

В Україні здійснюється підготовка фахівців всіх перелічених вище напрямів, проте незалежно від спеціалізації однією з постійних проблем для випускників ВНЗ стає недостатність здобутих практичних навичок, коли роботодавцям необхідно проводити навчання співробітників вже на робочому місці, втрачаючи не тільки час, а й кошти, що спричиняє до своєрідного парадоксу – підприємство ставить вимогу мати обов'язковий досвід роботи в туризмі при прийомі на нове місце праці в той час, як випускник ВНЗ не може здобути цього досвіду, оскільки не може знайти роботу з цієї ж причини. Це все збільшує рівень безробіття серед молоді, яка досягла хороших результатів у навчанні, здобула дипломи про вищу освіту в галузі туризму, але не може працевлаштуватися через брак практичних навичок. Хоча, варто відзначити, якість теоретичної підготовки фахівців у галузі туризму в Україні є на високому рівні.

Особливістю формування змісту навчання кадрів для сфери туризму є орієнтація їх на світовий досвід теоретичної і практичної професійної підготовки, формування ієрархічного рівня туристичної

діяльності відповідно до рівнів зайнятості у сфері туризму. Так, навчальні заклади України, які займаються підготовкою майбутніх кадрів в галузі туризму, можуть скористатися практичним досвідом Польщі, яка від недавнього використовує наступні особливості щодо покращення практичної підготовки фахівців туристичної індустрії:

- студенти можуть висловити свої побажання та окреслити перспективи проходження практики відповідно до свого індивідуального плану підготовки;

- при організації практичної підготовки допускаються відступи від основної програми практики, передбачені регламентом навчального закладу й зумовлені особливостями індивідуального плану проходження практики студентом, специфікою діяльності бази практики,

- за умови відповідної згоди навчального закладу можливе введення інноваційних форм проходження практики: стажування за кордоном, практика при частковому працевлаштуванні студента, що дає можливість безпосередньо включитись у професійну діяльність;

- студенти мають можливість у повній мірі скористатись перевагами навчання, побудованого за принципом по черговості в умовах професійного середовища [5].

В Единбурзі кожний студент на спеціальності «туризм» може пройти шестимісячну практику в туристичній фірмі. Перед її проходженням складається план практики, назначається зі сторони навчального закладу опікун, який є відповідальний за реалізацію даної програми. Є також опікун зі сторони туристичної фірми, який відповідає за навчання практиканта. Дана практика ділиться на два періоди. За перші два місяці студент є учасником усієї діяльності на фірмі. Наступний період, студент під керівництвом опікуна займає посаду у фірмі і трактується як працівник фірми, отримуючи за це винагороду. Після шести тижнів кожний студент має здати екзамен, який передбачений в програмі практики. Очевидно, що відбувається все це, завдяки співпраці навчального закладу і туристичних фірм [5].

Вітчизняні реалії процесу підготовки фахівців галузі туризму часто показують, що теоретична підготовка кадрів в Україні в більшості проводиться належним чином та в достатньому обсязі охоплює різноманітні необхідні дисципліни та навчальні предмети, але під час проходження практики значна кількість туристичних підприємств не хоче витратити свій час для влаштування на практику студентів, або ж використовує їхню практику в якості безкоштовної робочої сили для дрібних доручень (наприклад, в якості кур'єрів), що пізніше негативно позначається на практичній підготовці цих студентів.

Крім того, варто враховувати то факт, що проходження практики студентів в переважній більшості припадає на кінець весни – початок літа, коли в туристичних компаніях проходить пік сезону і туристичної активності споживачів, а тому підприємці неохоче погоджуються на присутність практиканта, якого треба навчати роботі, забираючи тим

самим час в інших працівників фірми, а, отже, і майбутній прибуток компанії. Звідси можна зробити висновок, що для більш якісного процесу набуття практичних навичок майбутніми фахівцями галузі туризму, навчальним закладам можна запропонувати змінити час проходження практики на такий, який би відповідав міжсезонню в турфірмах.

Отже, звідси можна зробити висновок, що на сьогодні в Україні туристична освіта знаходиться на досить високому рівні, особливо зі сторони теоретичного навчання, проте існують деякі проблеми щодо практичної підготовки потенційних кадрів в галузі туризму, спричинені доволі низьким рівнем взаємодії навчальних закладів та підприємств туристичної індустрії. Тому важливим залишається питання ефективної співпраці між ВНЗ та туристичними компаніями, оскільки обидві сторони зацікавлені в якісній підготовці фахівців туризму – ВНЗ прагнуть забезпечити свою престижність та якість освіти, а підприємці хочуть залучати до праці висококваліфікованих кадрів.

Список використаної літератури

- 1. Закон** України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-В.
- 2. Філоненко І.М.** Особливості та структура системи підготовки кадрів для туристичної сфери [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/filonenko.htm.
- 3. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/aref_tourism/fedorchenko.htm.
- 4. Рабаданова Я.М.** Особливості підготовки фахівців туристичної галузі [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/526/1/Рабаданова%20Я.М.%20Особливості%20підготовки%20фахівців%20туристичної%20галузі.pdf>.
- 5. Польова Л.В.** Особливості практичної підготовки фахівців з туризму [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/poljova.htm.

Гункевич М. Б. Сучасні тенденції процесів підготовки фахівців галузі туризму в Україні

У статті розглядається сучасний стан та реалії процесів підготовки фахівців туристичної індустрії в Україні, як основи для майбутнього ефективного розвитку туризму, який проголошений пріоритетною галуззю національної економіки нашої держави. Визначено основні вимоги до професійних якостей майбутніх кадрів та компоненти їх професійної підготовки. Також запропоновано деякі елементи закордонного досвіду щодо покращення здобуття практичних навичок студентами відповідних спеціальностей ВНЗ, які покликані

усунути існуючі проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму в Україні.

Ключові слова: туристична освіта, фахівці галузі туризму, професійна підготовка, туристична індустрія.

Гункевич М. Б. Современные тенденции процессов подготовки специалистов в сфере туризма в Украине

В статье рассматривается современное положение и реалии процессов подготовки специалистов туристической индустрии в Украине, как основы для будущего эффективного развития туризма, который провозглашенный приоритетной веткой национальной экономики нашего государства. Намечены основные требования к профессиональным качествам будущих кадров и компоненты их профессиональной подготовки. Также предложено некоторые элементы зарубежного опыта насчет улучшения приобретения практических навыков студентами соответствующих специальностей ВУЗов, которые призваны удалить существующие проблемы практической подготовки будущих специалистов в сфере туризма в Украине

Ключевые слова: туристическое образование, специалисты сферы туризма, профессиональная подготовка, туристическая индустрия.

Hunkevych M. B. Modern Trends in Process of Training Specialists of the Tourism Industry in Ukraine

The article examines the current state and realities of the processes of preparation specialists of the tourism industry in Ukraine. Tourism industry declared as a priority sector of the national economy in Ukraine. That is why tourism needs availability of qualified and competent personnel who have continued to develop the tourism industry at a high level. The article identifies the key requirements for professional skills of future professionals such as: tact, self-control, a sense of humor (demands of personal nature) and communication, responsibility, culture of behavior, knowledge of economics and politics (professional skills). Also in the articles are listed components of professional training specialists on tourism issues and shows the main areas on which the teaching tourism specialists happening – managers of tourism and recreation, financial managers, animators, guides, experts in cultural tourism. Although the theoretical training of specialists in the sphere of tourism in Ukraine is at a high level, but practical training has a series of problems. One such problem is the lack of cooperation between universities and tourism enterprises. As a result, travel companies often refuse to take students to practice because the practice usually coincides with the peak tourist season and travel companies do not want to spend their time on student learning. So one of the suggestions for educational institutions is to organize the practice during the tourist off-season and use foreign experience of training specialists of tourism.

Key words: tourism education, experts of the tourism industry, training, tourism industry.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат економічних наук, доцент Грищук А.М.

УДК 378.

Р. П. Загнибіда

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

У сучасній системі вищої освіти України здійснюються активні пошуки шляхів удосконалення підготовки фахівців для різних сфер професійної діяльності, зорієнтованих на формування компетентності, розвиток творчих та потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти та самовдосконалення студентів.

Закон України «Про туризм» визначає туристичні послуги як послуги суб'єктів туристичної діяльності по розміщенню, харчуванню, транспортному, інформаційно-рекламному обслуговуванню, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, відпочинку і т.п., спрямовані на задоволення потреб туристів. Фактично в туризмі маємо справу зі складними організаційними утвореннями, які визначаються певним набором правил спілкування з клієнтами, взаємопов'язаних цілей як комерційного, так і некомерційного характеру. Власне тому однією з основних умов успішної та ефективної діяльності менеджера туризму є не тільки чітке формулювання та розуміння цілей та шляхів їх досягнення, а й дотримання нормативних аспектів діяльності представника туристичної індустрії.

Питання професіоналізму в останнє десятиліття стає об'єктом пильної уваги науковців із метою розробки завершеної теорії формування фахівця-професіонала. Питання підготовки менеджерів туризму в Україні розкриті в наукових працях Л. Кнодель, Л. Сакун, Т. Сокол, Н. Хмилярчук, В. Федорченко та багато ін.

Проаналізувати та розкрити сутність понять «професійне самовдосконалення менеджерів туризму», «самовдосконалення», «професійне самовдосконалення».

Сучасна парадигма вищої професійної освіти в галузі управління туризмом зумовлює необхідність підготовки спеціаліста, який готовий до реалізації дослідницько-аналітичної, технологічної, сервісної, організаційної та управлінської функцій; вміє мобільно орієнтуватися та

адаптуватися в динамічному і мінливому середовищі; самостійно організовувати свою працю.

Ми розділяємо думку Л. Кнодель в тому, що у процесі формування сучасних національних систем туристичної освіти необхідно враховувати такі загальні закономірності: 1) фундаментальні знання у сфері туризму (маркетинг, менеджмент, діловодство, правові знання, стратегічне прогнозування, технологічна підготовка); 2) технічні вміння та знання (знання комп'ютерних, комунікативних технологій, іноземних мов); 3) особистісні характеристики (мотивація та ініціатива, функціонування у мультикультурному полі, робота у команді, здатність навчати інших та працювати системно, відданість компанії, гнучкість, вміння приймати рішення й контролювати їх виконання) [6, с. 6].

Професіоналізм діяльності менеджера туризму – це якісна характеристика, перш за все, працівника туристичної індустрії як суб'єкта якому притаманні висока професійна кваліфікація і компетентність, розмаїтість ефективних професійних навичок і умінь, володіння сучасними технологіями і способами розв'язання професійних завдань, що дозволяє організовувати загальнодоступний і повноцінний відпочинок та оздоровлення населення, а також ознайомлювати з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави. Для набуття професіоналізму майбутній менеджер туризму повинен мати здібності і бажання постійно вчитися та удосконалюватися [5, с. 176].

У понятті «професіоналізм» відображається такий ступінь оволодіння людиною структури професійної діяльності, що відповідає існуючим у суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам.

При цьому в процесі розвитку менеджера туризму як професіонала необхідно розрізнити тенденції його становлення як:

- суб'єкта професійного розвитку;
- фахівця певної кваліфікації;
- зрілої особистості;
- активного учасника акме-орієнтованого процесу розвитку.

Принципово важливим для нас є визначення поняття «*професійне самовдосконалення*», яке подає К. Абульханова-Славська. Дослідниця вважає, що це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку значимих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистісної програми розвитку [7, с. 176].

Дефініція «професійне самовдосконалення» тісно взаємодіє з поняттями «самовиховання», «самоосвіта», «саморозвиток».

У сучасній педагогічній науці *самовиховання* розглядається як свідома діяльність людини, спрямована на вироблення, удосконалення або зміну нею своїх якостей відповідно до соціальних та індивідуальних цінностей, орієнтацій, інтересів, що формуються під впливом умов життя і виховання. Завдяки самовихованню особистість має можливість

виявити власні домінуючі задатки, які у подальшому забезпечать ефективну професійну діяльність [8, с. 312.].

Сьогодні складно знайти наукове дослідження з гуманітарних наук без згадування якості саморозвитку. *Саморозвиток* – процес цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою вироблення чи шліфування фізичних і моральних якостей, сутнісних сил, духовної сфери, активізації здібностей, нахилів і формування необхідних для життєдіяльності, а також самореалізації нових знань, умінь і навичок. Саморозвиток визначає потребу людини у саморусі, готовність змінюватися на краще, відкритість інноваціям, гнучке ставлення до зовнішніх впливів, відмова від консерватизму і догматизму [3, с. 252].

Сучасними науковцями *самоосвіта* розглядається як самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей і задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації тощо [4, с. 798].

Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у студента знань, формування умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. Самоосвіта сприяє усвідомленню себе як соціально-професійної одиниці та реалізується на основі постійної потреби студента в розширенні кола інформаційного простору, пізнання сутнісних власних рушійних сил, прагнення здобувати нові знання в процесі цілеспрямованої діяльності.

Рівень професійного самовдосконалення визначається такими показниками:

- суб'єктивна модель професіонала (у нашому випадку – менеджера туризму);
- мотиви професійної діяльності;
- самооцінка професійної компетентності;
- особливості реалізації професійних цілей.

Для процесу професійного самовдосконалення характерним є домінування рефлексивної активності з переосмислення і упорядкування різних аспектів власного досвіду. В результаті такої активності формуються особистісні сенси різного рівня узагальненості. При цьому вся багатоманітність та багатоаспектність факторів, які слугують структурними компонентами навчально-виховного процесу (аудиторна та позааудиторна діяльність), не вичерпується функціонуванням рефлексивних механізмів. Необхідним є урахування засобів та прийомів, спрямованих на активізацію професійного самовдосконалення. У якості такого підходу можна розглядати інтеграцію мотивації особистості і професійного самовдосконалення.

Співвідношення особистісного і професійного самовдосконалення є суттєвим зв'язком між характеристиками мотивації особистісного і відповідними характеристиками професійного самовдосконалення.

Дослідниця К. Абульханова-Славська у розвитку особистості виділяє вищий рівень її становлення, що полягає у самовизначенні її життя, на якому вона виступає повноцінним суб'єктом життєдіяльності, в тому сенсі, що є спроможною будувати своє життя власними силами і змінювати, розвивати себе як суб'єкт [1, с. 102].

Самовдосконалення немислиме без дій (у тому числі – випадкових, інтуїтивних), результатом яких виступає реальне збагачення, підвищення професійних якостей та можливостей особистості. З одного боку можна говорити про самовдосконалення стихійне і цілеспрямоване, свідоме. З іншого – самовдосконалення може бути пасивним.

Процеси самовдосконалення бувають епізодичними, або постійними і безперервними; поверхневими, формальними і глибокими, істотними. Самовдосконалення досягає у різних людей різної міри інтенсивності. Воно може бути джерелом як зовнішніх, кількісних, так і внутрішніх – якісних змін в діяльності особистості. Особливо важливими при цьому є особистісні зміни, виникнення нових поглядів, відчуттів, навичок, бажань тощо. Ці зміни особистості і є розвитком «Я-професійного».

Зазначимо, що професійне самовдосконалення – явище, яке властиве тільки людині, яка усвідомлює себе як майбутнього фахівця. Вдаючись до самовиховання, особистість прагне оволодіти тими особистісними та професійними якостями, що якнайбільше сприяли б їй у виконанні професійних функцій.

У нашому розумінні *професійне самовдосконалення майбутнього фахівця* – це цілеспрямована діяльність, спрямована на систематичне формування й розвиток позитивних та усунення негативних якостей особистості відповідно до усвідомлених потреб і мотивів професійної діяльності, а також на реалізацію особистої програми професійного розвитку [9, с. 14].

Професійне самовдосконалення менеджера туризму ми розуміємо як процес досягнення професійних вершин у сфері туризму на усвідомленій акмеологічній основі; найвищий рівень професійної компетентності менеджера туризму; динамічну систему, здатну до саморозвитку, самовиховання та самоосвіти на основі усвідомленого образу Я-професіонала та професійної ідентичності [10, с. 216].

Професійне самовдосконалення майбутнього менеджера з туризму передбачає удосконалення особистісних якостей (енергійність, ерудованість; терпимість, інтерес і повага до людей; оригінальність; артистизм; творчість, спостережливість; тактовність, вихованість; прагнення до саморозвитку; впевненість у собі, прийнятих рішеннях; цілеспрямованість, наполегливість; творчий початок; гнучкість мислення; упорядкованість) і здібностей (комунікативних; вербальних; ораторських; організаторських).

Максимальних результатів можна досягнути у тому випадку, якщо професійне самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму стає

обов'язковим структурним елементом професійної діяльності; цілеспрямованим; має системний характер, спрямований на досягнення якісних змін в професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутніх менеджерів туризму має розглядатися в контексті неперервної освіти, яка є компонентом цілісної системи освіти в Україні. Проте в силу особливостей професійної діяльності менеджерів туризму система професійної підготовки має свою інфраструктуру і розвивається відповідно до власних цілей і закономірностей. Цей феномен становить найбільш адекватну форму самоосвіти, саморозвитку та самовиховання особистості, що виявляється в її самоактуалізації та самореалізації як професіонала.

Список використаної літератури

- 1. Абульханова-Славская К. А.** Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская . – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
- 2. Архипова С. П.** Основи акмеології : навч. посіб. / С. П. Архипова. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2009. – 128 с.
- 3. Вища освіта України і Болонський процес:** навч. посібн. / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.; За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. – 384 с.
- 4. Енциклопедія освіти /** Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- 5. Зорин И. В.** Теоретические основы формирования содержания профессионального туристского образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08: теория и методика профессионального образования / Игорь Владимирович Зорин. – М., 2001. – 319 с.
- 6. Кнодель Л. В.** Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л.В. Кнодель. – Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2007. – 465 с.
- 7. Психология и педагогика :** уч. пос. / Под ред. К.А. Абульхановой – Славской, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.
- 8. Психологічна енциклопедія /** Автор-упор. О.М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
- 9. Сокол Т.Г.** Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії [Текст]: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. Г. Сокол; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2012. –24 с.
- 10. Федорченко В.К.** Підготовка фахівців для сфери туризму : теоретичні і методологічні аспекти : [монографія] / Федорченко В.К. – К. : Вища шк., 2002. – 350 с.

Загнибіда Р. П.	Особливості	професійного
самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму		
У статті розкривається суть понять «професійне самовдосконалення менеджерів туризму»,		«професійне самовдосконалення менеджерів туризму»,

самовдосконалення». Аналізуються особливості активізації професійного самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму. У ході досліджень дослідили, що система професійної підготовки має свою інфраструктуру і розвивається відповідно до власних цілей і закономірностей.

Ключові слова: професійне самовдосконалення менеджерів туризму, самовдосконалення, професійне самовдосконалення.

Загнибеда Р. П. Особенности профессионального самосовершенствования будущих менеджеров туризма

В статье раскрывается суть понятий «профессиональное самосовершенствование менеджеров туризма», «профессиональное самосовершенствование». В ходе исследований особенностей профессиональной деятельности менеджеров туризма выяснили, что система профессиональной подготовки имеет свою инфраструктуру и развивается согласно собственным целям и закономерностям.

Ключевые слова: профессиональное самосовершенствование менеджеров туризма, профессиональное самосовершенствование.

Zagnybida R. P. Peculiarities of Would-Be Tourism Managers' Professional Self-Perfection

The article reveals the essence of the following terms: «tourism managers' professional self-perfection», «self-perfection», and «professional self-perfection». Peculiarities of intensification of tourism managers' professional self-perfection have been analyzed. It was proved that best results can be reached in the case, if would-be managers' professional self-perfection becomes a mandatory structural component of professional activity; target-oriented; it has systematic character targeted at achieving high-quality changes in professional activities.

In the course of research of tourism managers' professional activities it has been proved that the system of professional training has its own infrastructure and is developing according to its goals and regularities. This phenomenon makes the largest adequate form of an individual's self-education, self-development, and self-upbringing, which can be noticed in a person's self-actualization and realization as an expert. The above phenomenon is becoming an obligatory structural component of professional activity; target-oriented; it has a system character, and is also aimed at achieving high-quality changes in professional activities of proficient tourism managers.

Key words: tourism managers' professional self-perfection, self-perfection, professional self-perfection.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор
Ваховський Л. Ц.

УДК 008:[378.011.3-051:796]

Т. В. Зубехіна

**ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КУЛЬТУРИ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ У ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Інформатизація суспільства та комп'ютеризація усіх сфер людської діяльності стали провідними тенденціями світового розвитку. Інформаційні технології все більше проникають в різні сфери життя, науки і освіти, виробництва, що вимагає відповідних знань та вмінь їх використання і цілеспрямованого формування інформаційної культури. Розвиток інформаційної культури формує групи людей, що духовно об'єднані спільністю розуміння тих проблем, в рішення яких вони включені. Інформаційна культура органічно входить в реальну тканину суспільного життя, надаючи їй нову якість, і призводить до зміни багатьох соціально-економічних, політичних і духовних уявлень, вносить якісно нові риси в образ життя сучасної людини.

Відповідно, зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях, які володіють інформаційною культурою. Зважаючи на це, важливою складовою професійної підготовки бакалаврів з туризму, діяльність яких включає вміння створювати, зберігати та використовувати інформацію про туристичний продукт, є формування у них інформаційної культури.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага проблемі формування інформаційної культури особистості. Питання визначення суті поняття культура та її місця в освіті вивчали В. П. Андрущенко, А.О. Веряєв, Л.В. Гуперський, Н.Б. Крилова, В.М. Розін, І.К. Шалаєв. Процес диференціації культури та виділення в її системі інформаційної культури досліджували В.О. Виноградов, Л.С. Винарик, Г.Г. Воробйов, А.С. Гинкул, Ю.М. Горвіц, Н.Г. Джинчарадзе, А.П. Єршов, М.І. Жалдак, Л.В. Скворцов, В.Ф. Сухіна, О.М. Тарасова, О.М. Щедрін.

Проте ці дослідження спрямовані переважно на теоретичний аспект проблеми без урахування особливостей професійної діяльності у сфері туризму і специфіки професійної підготовки бакалаврів з туризму.

Метою статті є проведення сутнісного аналізу поняття «інформаційна культура» в контексті фахової підготовки бакалаврів з туризму.

Враховуючи обмеженість наукових та практичних розробок з цього питання, виникла потреба в реалізації механізмів активізації її

розвитку в умовах переходу до інформаційного суспільства, що визначило завдання дослідження знайти шляхи удосконалення формування інформаційної культури бакалаврів з туризму у процесі фахової підготовки.

На сьогодні існує велика кількість визначень поняття «інформаційна культура». Розглянемо деякі з них.

В.А. Виноградов і Л.В. Скворцов подають визначення поняття «інформаційна культура» як в широкому, так і вузькому його розумінні [1, с. 5-29.]. Зокрема, у широкому розумінні поняття «інформаційна культура» автори тлумачать як сукупність принципів і реальних механізмів, які забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх об'єднання в загальний духовний досвід людства [1, с. 10]. Такий погляд інтерпретується в плані історичного розвитку. У вузькому розумінні поняття «інформаційна культура» В.А. Виноградов і Л.В. Скворцов тлумачать як рівень розвитку інформаційних зв'язків в суспільстві і характеристику інформаційної сфери діяльності людей [1, с. 10].

Л.С. Винарик і А.І. Щедрін зазначають, що один з провідних фахівців в області інформатизації Е.П. Семенюк під інформаційною культурою розуміє інформаційний компонент людської культури в цілому, що об'єктивно характеризує рівень всіх здійснюваних у суспільстві інформаційних процесів та існуючих інформаційних стосунків. Автори вносять у це формулювання «невелике уточнення», яке, на їх погляд, повинно його конкретизувати, стверджуючи, що інформаційна культура – це рівень практичного досягнення розвинутої інформаційної взаємодії і всіх інформаційних відносин в суспільстві, міра досконалості в оперуванні будь-якою необхідною інформацією [2, с. 37]. Зазначається також, що під інформаційною культурою розуміється сукупність її складових: нових інформаційних технологій, технологічної, правової, соціологічної і ергономічної, які інформують людину і впливають на протікання соціальних процесів у суспільстві, колективі і виховання свідомого ставлення людини до праці, прав і обов'язків [2, с. 37].

На думку Л.В. Скворцова, досвід проте показує, що оволодіння знанням і умінням – це лише один аспект інформаційної культури. Розшифрування поняття «інформаційна культура» припускає вияв її об'єктивності як реальності, в якій живуть і діють індивіди, незалежно від того, наскільки досконало вони володіють комп'ютерною технікою і прийомами складання програм [3, с. 15].

А.П. Суханова тлумачить поняття «інформаційна культура» у вузькому змісті: це рівень досягнутого в розвитку інформаційного спілкування людей, а також характеристика інформаційної сфери життєдіяльності людей, у якій ми можемо відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість твореного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього [4, с. 150].

Як зазначає С.Г. Антонова, нині створюється база для формування протиріччя між категорією індивідів, інформаційна культура яких формується під впливом інформаційних технологій та відбиває нові зв'язки і відношення інформаційного суспільства, та категорією індивідів, інформаційна культура яких визначається традиційними підходами. Це створює різні рівні якості інформаційної культури при однакових витратах сил та часу, призводить до об'єктивного скривдження, пов'язаного зі зниженням можливостей творчого прояву одних суб'єктів у порівнянні з іншими [5, с. 50].

О.І. Шиман доводить, що інформаційна культура розглядається як обов'язковий складник загальної культури фахівця будь-якого профілю [6, с. 36]. Ми підтримуємо думку цього автора, який стверджує, що «інформаційну культуру необхідно формувати у студентів під час навчання з урахуванням специфіки відповідного фаху», і вважаємо, що безпосередньо це стосується і процесу формування інформаційної культури бакалаврів з туризму [6, с. 37].

В інформаційному суспільстві центр ваги припадає на суспільне виробництво, де істотно підвищуються вимоги до рівня підготовки всіх його учасників, тому особливу увагу слід приділяти інформатизації освіти як напряму, пов'язаного з придбанням і розвитком інформаційної культури людини. З огляду на це, зміст підготовки бакалавра з туризму потрібно змінити так, щоб забезпечити майбутньому фахівцю не тільки загальноосвітні та професійні знання в області туризму, але і необхідний рівень інформаційної культури.

Інформаційна культура є продуктом різноманітних творчих здібностей бакалавра з туризму і виявляється у конкретних навичках по використанню технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера і комп'ютерних мереж); у здатності використовувати у процесі фахової підготовки комп'ютерну інформаційну технологію, базовою складовою якої є численні програмні продукти; в умінні витягати інформацію з різних джерел: як з періодичної преси, так і з електронних комунікацій, представляти її в зрозумілому вигляді та вміти ефективно використовувати; у володінні основами аналітичної переробки інформації; у знанні особливостей інформаційних потоків у професійній діяльності в галузі туризму.

Суттєвою складовою інформаційної культури бакалавра з туризму є здатність передбачати результати власних дій, розуміти те, що комп'ютерні технології є продуктом колективного розуму і не лише надають додаткові можливості, а й накладають певні обмеження на діяльність користувача.

Отже, різноманітні тлумачення поняття «інформаційна культура», які приведені у статті, зовсім не означають порушення його цілісності, а відображають природу його багатоплановості, багатоаспектності і багатофункціональності, можливість акцентування уваги на тих чи інших його сторонах у процесі фахової підготовки

бакалаврів з туризму. Науковці з огляду на поняття «інформаційна культура» пропонують широкий спектр визначень та шляхів формування інформаційної культури, що базуються на актуальних для сучасної фахівця знаннях та вміннях. Інформаційні технології все більше проникають в різні сфери життя, науки, освіти, виробництва, що вимагає відповідних знань та вмінь їх використання і цілеспрямованого формування інформаційної культури у бакалаврів з туризму.

У перспективі планується дослідити структурні компоненти інформаційної культури бакалаврів з туризму.

Список використаної літератури

- 1. Виноградов В.А.** Создание информационной культуры для Европы. Доклад на VI конференции ЕКССИД, 23-25 марта 1991 г. Кантербери, Великобритания / Теория и практика обществ.-научн. информатики / В.А. Виноградов, Л.В. Скворцов – 1991. – № 2. – С. 5-29.
- 2. Винарик Л.С.** Информационная культура: эволюция, проблемы / Л.С. Винарик, А.Н. Щедрин. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1999. – 144 с.
- 3. Скворцов Л.В.** Информационная культура и цельное знание: избранные труды / Л.В. Скворцов. – РАН ИНИОН. – М. : 2001. – 288 с.
- 4. Суханов А.П.** Информация и прогресс / А.П. Суханов. – Отв. ред. А.Л.Симанов; АН СССР. Сиб. отд-ние. – Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1988. - 192 с.
- 5. Антонова С.Г.** Информатизация и информационная культура личности. Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее. Международная научная конференция / С.Г. Антонова. – Краснодар-Новороссийск. – 11-16 сентября. – 1996. – С. 50-51.
- 6. Шиман О.І.** Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи: Дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Шиман Олександра Іванівна. – К., 2005 – 257 с.

Зубехіна Т. В. Теоретичні передумови формування інформаційної культури бакалаврів з туризму у процесі фахової підготовки

У статті представлена характеристика поглядів представників вітчизняної та зарубіжної науки і освіти на сутність поняття «інформаційна культура». Встановлено широкий спектр визначень та шляхів формування інформаційної культури. Бакалавр з туризму повинен володіти вміннями та навичками, які диктує науково-технічний прогрес. Формування інформаційної культури відбувається на усіх рівнях системи вищої освіти з урахуванням потреб та специфіки учасників освітнього процесу.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційні технології, інформаційне суспільство, бакалавр з туризму.

Зубехина Т. В. Теоретические предпосылки формирования информационной культуры бакалавров туризма в процессе профессиональной подготовки

В статье представлена характеристика взглядов представителей отечественной и зарубежной науки и образования на суть понятия «информационная культура». Определено широкий спектр определений и путей формирования информационной культуры. Бакалавр из туризма должен владеть умениями и навыками, которые диктует научно-технический прогресс. Формирование информационной культуры происходит на всех уровнях системы образования, учитывая потребности и специфику участников образовательного процесса.

Ключевые слова: информационная культура, информационные технологии, информационное общество, бакалавр с туризма.

Zubehina T. V. The Theoretical Background in Bachelor of Tourism Problem of the Hormation of Information Culture in the Course of Professional Training

The characteristic views of native and foreign science representatives and education on the concept essence the of «information culture» is represented in this article. The Scientists offer a wide educational range of definitions and ways of information culture, based on relevant knowledge and values. The Education of information culture take place at all education system levels in the subject under the condition taking into account needs and the participants specifics in the educational process. An essential component Bachelor of tourism information culture is the ability to foresee the timely action results, understand that computer technologies are the product of collective intelligence and not only provide additional opportunities, but also impose certain restrictions on the user activities. The information culture bachelors of tourism Formation is the political, economic, social and cultural demand of social development, has a deep systemic and cross-cutting nature, is the sequel to the best historical traditions and pedagogical thought at modern social development stage. Information technology is increasingly penetrate into the various spheres of life, science, education, production, which requires the appropriate knowledge and skills of their use and the purposeful formation of information culture. The development of the information culture generates a group of people, spiritually United through shared understanding of the problems, the solution of which they are included.

Keywords: information culture, information technologies, information society, Bachelor of Tourism.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент Белікова Н. О.

УДК 378.011.3 – 051 : 338.488.2 : 640.4

С. М. Кобзова

**РОЛЬ ДИСЦИПЛІН БЛОКУ РЕКРЕАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У 20-му столітті відпочинок став невід'ємною складовою життєдіяльності людини та забезпечував її нормальне фізіологічне та психічне функціонування. У 21-му столітті з огляду на погіршення екологічної ситуації на всій планеті поступово збільшується кількість зацікавлених у покращенні власного здоров'я. Це пояснюється, зокрема, необхідністю у біологічному відновленні, відпочинку та релаксації після стресів, які кожна людина стала отримувати щоденно.

Таким чином, усе більше людей, причому не тільки похилого віку та хворих, приймають рішення про використання курортних послуг, а рекреаційна діяльність, що спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму, санаторно-курортного лікування, набирає обертів. Враховуючи це певні країни мають змогу активно розвивати альтернативні види туризму, зокрема: оздоровчий, рекреаційний, детокс-туризм, Wellness, SPA-туризм тощо. Україна не є виключенням у цьому випадку. Поряд із тим для реалізації відповідних програм оздоровлення населення в нашій державі актуальним стає питання підготовки достатньої кількості висококваліфікованих фахівців з рекреації та курортології.

Необхідно відзначити, що теоретичні засади рекреації та рекреаційної діяльності розглядалися у роботах закордонних та вітчизняних науковців (Teresy Wolańskiej, Hall C. M., Page S. J., Є. Приступа, І. Смаль, В. Смаль, Iwony Kielbasiewicz-Drozdowskiej, Wiesława Siwińskiego, Winiarski R., Pilawska A., Pilawski A., Petryński W.). Аналіз наукової літератури також показав, що рекреаційна географія та рекреаційні ресурси різних регіонів світу стали предметом вивчення значної кількості вчених – В. Голубєва, О. Кусков, Н. Мироненко, Д. Ніколаєнко, Т. Одінцева, І. Твердохлебов (серед вітчизняних доцільно відзначити роботи О. Бейдика, Ю. Безрукова, Н. Фоменко). На основі вивчення наукової і методичної літератури було встановлено, що теорія рекреаційного природокористування представлена у роботах К. Кілінської, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова та ін., практика формування рекреаційних комплексів – у роботах Л. Лук'янової та В. Цибух. Основи рекреалогії як науки викладені у праці В. Стафійчука. Узагальнення результатів досліджень у сфері курортології представлені у роботах О. Ветітнева, Н. Фоменко, О. Кускова, Є. Стапанова, О. Одінцева.

Рекреаційна освіта опосередковано розглядалася у публікаціях О. Андрєєвої, О. Благій, Є. Колотової, Л. Лук'янової, проблеми рекреаційно-туристської та туристсько-спортивної підготовки у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю (рекреація та спорт) досліджували О. Жданова, В. Жолдак, Л. Заневська, В. Зігунов, В. Квартальнов, Т. Круцевич, В. Поляковський, Є. Приступа, Ю. Рижкін, А. Тучак, В. Чепік, Г. Щука та ін., при цьому питанню підготовки фахівців для сфери рекреації в Україні не було приділено належної уваги.

Відсутність ґрунтовних досліджень за обраною проблематикою обумовило вибір теми та визначило *мету цієї статті*: висвітлення ролі рекреаційних дисциплін у підготовці фахівців для сфери туризму нашої країни в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у деяких країнах світу рекреація, і зокрема Wellness-туризм, виділяється у окремий напрям підготовки. Так, наприклад, у Польщі підготовка майбутніх фахівців індустрії туризму за напрямом «Туризм та рекреація» на бакалавраті передбачає спеціалізацію «Оздоровлення біологічне», у магістратурі – «Курортний туризм та SPA» [6]. Навчання в університетах за першою спеціалізацією покликане підготувати висококласних фахівців, здатних керувати санаторіями, центрами відпочинку, закладами біологічного оздоровлення та спортивно-рекреаційною інфраструктурою. За другою спеціалізацією метою навчання стає підготовка фахівців для курортного та SPA-туризму, попит на які з кожним роком зростає на ринку праці в цій країні.

У Литві студенти Європейського гуманітарного університету, що закінчили програму «Культурне надбання», отримують ступінь бакалавра з рекреації та туризму [7].

А от у Канаді усі охочі можуть закінчити дипломну програму «Спа-менеджмент» (Spa Management) та отримати диплом з «Гостинності та управління курортами» (Hospitality & Resort Management Diploma) [8]. Навчання за цією програмою, наприклад у Канадському коледжі з туризму, передбачає вивчення таких дисциплін як: готельне господарство, вступ до спа-індустрії, фінансовий менеджмент спа-індустрії, ритейл-менеджмент в спа, лідерство і менеджмент в індустрії гостинності тощо. У Капіланському університеті (Північний Ванкувер) можливо також отримати диплом з «Управління курортними місцевостями» та «Управління відпочинком на свіжому повітрі» (Destination Resort Management Program, Outdoor Recreation Management Diploma) [9].

У Росії, наприклад, відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки РФ № 81 від 24.01.2011 р., було затверджено напрям підготовки 034600 «Рекреація та спортивно-оздоровчий туризм» [10]. Відповідно до цього документу, сфера професійної діяльності майбутнього фахівця включає: спортивно-оздоровчий туризм; фізичну (фізкультурно-спортивну) рекреацію та реабілітацію; діяльність з оздоровлення

населення засобами фізичної культури, спорту та туризму; індустрію туризму, дозвілля та рекреації; туристсько-рекреаційні комплекси, заклади та системи; санаторно-курортні комплекси й установи та інші послуги у сфері фізичної культури, рекреації та туризму. Не дивлячись на те, що основний акцент при визначенні галузі та об'єктів професійної діяльності було зроблено на спортивно-оздоровчому туризмі, рекреація виступає важливою складовою процесу підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Також у Російській Федерації підготовка фахівців для сфери рекреації здійснюється за напрямком підготовки 100400.62 «Туризм» (Наказ Міністерства освіти і науки РФ № 489 від 28.10.2009 р.) [11] та 080507.65 «Менеджмент організації» (спеціалізація 080507.65–29 «Менеджмент санаторно-курортної справи») [2].

На сьогоднішній день в Україні, яка володіє значними рекреаційними ресурсами, що можуть бути використані для профілактики багатьох захворювань та відпочинку різних верств населення, кадровий склад, який працює в системі лікувально-оздоровчого туризму, представлений наступними категоріями: по-перше, це лікарі різних спеціалізацій; по-друге, це фахівці з оздоровчої фізичної культури та рекреації; по-третє, це професійні кадри туризму.

Підготовка фахівців другої категорії здійснюється у межах галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», напрям підготовки 7.01020303 „Фітнес та рекреація”. У вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста готують також фахівців галузі знань 0401 «Природничі науки» за спеціальністю 7.04010406 «Географія рекреації та туризму», однак цей напрям не відноситься до нашого дослідження. Що ж стосується підготовки фахівців для санаторно-курортного бізнесу за третім напрямком, то вона здійснюється в межах туристичних спеціальностей.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719 Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, підготовка бакалаврів галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» здійснюється за напрямками підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» та 6.140103 «Туризм» [5]. І відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 1067 від 09.11.2010 р. з 2011/2012 навчального року підготовка фахівців у ВНЗ України для цієї галузі за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста здійснюється за спеціальностями 7.14010101 «Готельна і ресторанна справа» та 7.14010301 «Туризмознавство (туристична діяльність)»; за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра – 8.14010101 «Готельна і ресторанна справа» та 8.14010301 «Туризмознавство (туристична діяльність)» [4]. Далі у межах статті ми розглянемо процес такої підготовки фахівців для сфери рекреації саме на прикладі названих туристичних спеціальностей.

Почнемо з підготовки бакалаврів галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» за напрямком 6.140103 «Туризм». Аналіз навчальних планів підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму у ВНЗ країни свідчить про те, що більшість з них орієнтовані, в основному, на технологічну чи проектну підготовку студентів (турагентська та туроператорська діяльність) та недостатньо адаптовані до підготовки останніх щодо здійснення професійної діяльності у сфері санаторно-курортного господарства та рекреаційно-оздоровчого туризму. І це при тому, що до недавнього часу така підготовка студентів до рекреаційної діяльності здійснювалася у межах кількох дисциплін: «Рекреаційні ресурси України», «Рекреаційна географія», «Рекреалогія», «Рекреаційні комплекси», «Організація рекреаційних послуг», «Основи курортології» тощо.

Наприклад, у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка студенти вивчали такі предмети: «Рекреаційна географія», «Рекреалогія», «Рекреаційні комплекси».

Так, у межах дисципліни «Рекреаційна географія», вони ознайомлювалися з рекреаційними ресурсами та географією їх розповсюдження на певних територіях, загальними принципами рекреаційного районуутворення та основними таксономічними одиницями рекреаційного районування, системою раціонального природокористування та охорони ресурсів. Програма курсу «Рекреалогія» передбачала розгляд наступних тем: 1. Основні поняття та концепції рекреалогії. 2. Рекреаційна діяльність та її форми. Механізми організації рекреаційної діяльності та їх наслідки. 3. Рекреаційні потреби та їх класифікація. 4. Рекреаційна система як об'єкт рекреалогії. Розробка базової моделі рекреаційної системи. 5. Рекреаційне природокористування. Принципи і методи комплексної оцінки території відпочинку. 6. Організація рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Також студентами вивчалася дисципліна «Рекреаційні комплекси». Логіку викладання вказаних дисциплін можливо було представити структурно, відповідаючи на запитання: де відбувається рекреація (рекреаційні території, природні комплекси), як організована рекреація (урбанізовані рекреаційні комплекси) і на кого направлена організація рекреації (рекреаційна діяльність спеціаліста і рекреанта).

Відповідно до нових стандартів підготовка майбутніх фахівців означеного напрямку до роботи у сфері рекреації та курортології здійснюється лише в межах однієї дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, а саме: «Рекреаційні комплекси світу».

Не викликає сумнівів той факт, що на сучасному етапі розвитку суспільства рекреаційна діяльність перетворилася в один з найважливіших соціально-економічних факторів. Забезпечення різноманітних рекреаційних потреб населення стає можливим завдяки формуванню та розвитку певної сфери суспільно-організованої праці –

рекреаційної галузі, що включає санаторно-курортне обслуговування, масовий відпочинок та дозвілля. Тому дисципліна «Рекреаційні комплекси світу» повинна відображати їх суттєвість та структуру, проблеми конкуренції та атрактивності на світовому та національному рівнях, розкриває функціональну і територіальну диференціацію рекреаційних потоків. Значну увагу повинно бути приділено рекреаційному районуванню та аналізу регіональних умов і проблем розвитку рекреаційних комплексів в Україні, конкурентоспроможності їх на світовому рівні та подальшому розвитку рекреаційно-туристського обміну.

Відповідно до Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напряму 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» метою дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» є вивчення умов формування, розвитку та розміщення територіально-рекреаційних комплексів, ознайомлення з системами організації діяльності населення для відновлення фізичних і духовних сил: відпочинком, оздоровленням та курортним лікуванням, туристичними мандрівками тощо. Предметом дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» було визначено процеси формування та розвитку сфери суспільно-організованої праці – рекреаційної галузі, що забезпечує реалізацію різноманітних рекреаційних потреб населення, сприяє оздоровленню нації, підвищенню працездатності, розвитку фізичних і духовних якостей членів суспільства як у світі, так і в Україні. Об'єкти дослідження – світові та регіональні системи і комплекси рекреаційно-туристичної спеціалізації, рекреаційний комплекс України. Основні завдання дисципліни були сформульовані наступним чином:

- визначення теоретичних основ формування і факторів розвитку рекреаційних комплексів, їх спеціалізації та видів у сучасних конкретних умовах;
- дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду створення та функціонування рекреаційних комплексів;
- аналіз функціональної, галузевої та територіальної структури рекреаційно-туристичного комплексу України;
- розробка принципів удосконалення системи збалансованого забезпечення рекреаційних потреб населення України та раціонального використання національних рекреаційно-туристичних ресурсів [3].

Курс «Рекреаційні комплекси світу» є однією з перших професійно орієнтованих дисциплін, що викладаються майбутнім менеджерам туристичної індустрії. На базі отриманих знань з дисциплін «Туристичне країнознавство», «Географія туризму», «Туристичне краєзнавство» вона закладає підґрунтя розуміння такого складного соціально-економічного процесу, як рекреаційно-туристична діяльність, і є основою для опанування спеціальних дисциплін: «Організація туризму», «Міжнародний туризм» та ін.

Теми, що розглядаються під час вивчення дисципліни «Рекреаційні комплекси світу»:

1. Рекреація та рекреаційна діяльність як галузь наукового пізнання;
2. Теоретичні основи формування рекреаційних комплексів;
3. Рекреаційні потреби і рекреаційний попит та рекреаційно-ресурсний потенціал – основа формування рекреаційних комплексів;
4. Формування та структура рекреаційної індустрії;
5. Рекреаційне районування світу й України;
6. Європа – провідний рекреаційний регіон світу;
7. Середземноморський рекреаційний регіон – найбільш розвинений курортний комплекс світу;
8. Розвиток рекреаційних комплексів американського континенту;
9. Рекреаційні комплекси країн Африки;
10. Специфіка формування і розвитку рекреаційних комплексів і центрів туризму в Азії;
11. Рекреаційні комплекси Австралії та Океанії;
12. Проблеми розвитку рекреаційних комплексів країн СНД;
13. Формування та регіональні проблеми розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України;
14. Рекреаційне природокористування й охорона природи у рекреаційних комплексах.

З наведеного переліку тем розуміємо, що ця дисципліна стає узагальненим курсом, що повинен сформувати у студентів не лише мотивацію до здійснення цього виду фахової діяльності, а й вміння та навички здійснювати рекреаційної діяльності у межах різних типів рекреаційних комплексів, готовність до роботи у сфері рекреації та курортології, що однак, на нашу думку, є неможливим.

Розглянемо далі процес підготовки бакалаврів галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» за напрямком 6.140101 «Готельно-ресторанна справа». Тут картина виглядає ще гірше, оскільки вивчення дисциплін блоку рекреації у більшості ВНЗ узагалі не передбачається, окрім курсу «Рекреаційні комплекси».

У ЛНУ імені Тараса Шевченка студентам четвертого курсу, згідно варіативної частини навчальних планів, ще пропонувалася дисципліна «Організація рекреаційних послуг», метою викладення якої була теоретична та практична підготовка студентів до організації та надання рекреаційних послуг на підприємствах сфери туризму та готельного господарства. Студенти вивчали сегментацію рекреаційних послуг (лікувально-профілактичних, спортивно-оздоровчих, інформаційно-пізнавальних, видовищно-розважальних, торгово-побутових, послуг СПА-центрів тощо); розглядали принципи клімато- і бальнеотерапії, пелоїдолікування, апаратної фізіотерапії, комбінованого та сполученого застосування лікувальних фізичних факторів;

досліджували основи організації рекреаційної діяльності; аналізували провідні курорти України.

За новим стандартом і відповідно до Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напряму 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» для студентів буде викладатися також лише одна дисципліна – «Рекреаційні комплекси світу» – при чому також на першому курсі. Найчастіше мотивація до роботи саме у санаторно-курортних та оздоровчих закладах в студентів-першокурсників буває ще взагалі не сформована. У той же час це є недопустимим, оскільки лише студенти, що навчалися за напрямком підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» можуть вибрати собі на п'ятому курсі чи у магістратурі спеціалізацію «Курортна справа» (7.14010102) [4]. На сьогоднішній день кількість таких бажаючих є незначною, так само як і кількість ВУЗів в Україні, що здійснюють підготовку за спеціальністю 7.14010102 «Курортна справа». До них відносяться, наприклад, Київський національний торговельно-економічний університет, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», Харківський державний університет харчування та торгівлі, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Уважаємо, що у цьому контексті щоб задовольнити потребу курортної сфери України у кваліфікованих фахівцях з рекреації необхідно чи то доповнювати навчальні плани (блоки дисциплін, що пропонуються студентам на вибір) за спеціальністю 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» рекреаційними дисциплінами, чи відкрити окремий напрям підготовки «Рекреація та лікувально-оздоровчий туризм» на бакалавраті.

Таким чином підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що базова частина професійного циклу підготовки фахівців за напрямком підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа», так само як і 6.140103 «Туризм», повинна бути представлена дисциплінами, пов'язаними з рекреацією, лікувально-оздоровчим туризмом та санаторно-курортною справою. Блок рекреаційних дисциплін повинен займати провідне місце серед інших навчальних дисциплін. Здійснювати процес навчання студентів санаторно-курортному бізнесу лише в межах однієї дисципліни для підготовки висококваліфікованих фахівців з рекреації є не зовсім коректним, оскільки в них повинні бути сформовані мотивація до необхідності організації відпочинку та оздоровлення населення власної країни, потреба у використанні знань щодо принципів, методів та нових підходів до здійснення рекреації в умовах відповідних закладів, готовність до планування та розробки програм відпочинку, використання у своїй професійній діяльності можливостей факторів курортних місцевостей для формування санаторно-курортних продуктів.

Висновки. По-перше, Україна володіє потужним курортним потенціалом у вигляді лікувальних ресурсів і відповідної санаторної інфраструктури. Отже, головним завданням має стати забезпечення

санаторно-курортної галузі достатньою кількістю висококваліфікованих фахівців з рекреації. По-друге, дисципліни блоку рекреації повинні займати важливе місце у системі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму та готельного господарства до професійної діяльності. Вивчення таких дисциплін як «Рекреаційна географія», «Рекреалогія», «Рекреаційні комплекси», «Організація рекреаційних послуг», «Основи курортології» необхідне для формування готовності майбутніх фахівців зазначеного напрямку до організації лікувально-оздоровчого відпочинку, Wellness, SPA-туризму. Виключення цих дисциплін з навчальних планів призведе до зниження ефективності результатів усього навчального процесу. По-третє, під час викладення названих дисциплін необхідно акцентувати увагу на соціальній значущості та перспективності здійснення цього виду туристичної діяльності. Доцільно при викладенні дисциплін блоку рекреації використовувати такі форми та методи як: мультимедійні лекції, семінари-практикуми, тематичні дискусії з відео-модулями, творчі проектні завдання, тестування, проведення конференцій тощо. По-четверте, проведене дослідження дає змогу зробити висновок про доцільність відкриття напряму підготовки «Рекреація та лікувально-оздоровчий туризм» на бакалавраті.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні досвіду підготовки фахівців для сфери рекреації у різних країнах світу.

Список використаної літератури

1. Андрєєва О. В. Аспекти підготовки кадрів з рекреаційно-туристської діяльності / О. В. Андрєєва, О. Л. Благій // Матеріали IV наук.-практ. конф. «Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення». – Львів : ЛДІФК, 2004. – С. 244-245. **2. ГОС ВПО** по спеціальності 080500 (061100) Менеджмент організації, утверджений наказом Міністерства освіти і науки Російської Федерації от 17.03.2000 г. № 234 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rmat.ru/ruabiturient_programs/ **3. Програма** нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напряму 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: [навч.-метод. видання]. – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2010. – 259 с. **4. Про затвердження** переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України від 13.09.2010. – № 67. – стор. 26. – стаття 2406. – Режим доступу до вид.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF> **5. Про перелік** напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України від 25.12.2006. –

№ 50. – стор. 160. – стаття 3333. – Режим доступу до вид. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1719-2006-%D0%BF> 6. Сайт Вищої школи економіки, м. Бидгощ, Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.polonia.com.md/html_ua/wsg_spa.html 7. Сайт Європейського гуманітарного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.ehu.lt/studies/bachelor/programs/fields/0003709/> 8. Сайт Канадського коледжу з туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourismcollege.com/tourism-courses/spa-management-diploma> 9. Сайт Капіланського університету, Канада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.capilanou.ca/outdoor/> 10. ФГОС ВПО по напрямленню підготовки 034600 Рекреація і спортивно-оздоровительний туризм (кваліфікація (ступень) «бакалавр»), утврджений приказом Міністерства освіти і науки Російської Федерації від 24.01.2011 г. № 81 [Електронний ресурс] // Російське освітнє. Федеральний портал. – Режим доступу: <http://alt-x.narod.ru/01rst.htm> 11. ФГОС ВПО по напрямленню підготовки 100400 Туризм (кваліфікація (ступень) «бакалавр»), утврджений приказом Міністерства освіти і науки Російської Федерації від 28.10.2009 г. № 489 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osu.ru/docs/bachelor/fgos/100400b.pdf> 12. Щука Г.П. Сучасна система підготовки професійних кадрів для спортивно-оздоровчого туризму в Російській Федерації / Г.П. Щука // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 4 (239), 2012. – Ч. II. – С. 115-123.

Кобзова С. М. Роль дисциплін блоку рекреації у підготовці фахівців сфери туризму та готельного господарства до професійної діяльності

У статті охарактеризовано сучасний стан підготовки фахівців для сфери санаторно-курортного бізнесу та рекреації в Україні на прикладі спеціальностей «Готельно-ресторанна справа» та «Туризм», визначено роль дисциплін блоку рекреації у підготовці фахівців сфери туризму та готельного господарства до професійної діяльності, приділено увагу змісту окремих дисциплін, зокрема такому курсу як «Рекреаційні комплекси світу».

Ключові слова: рекреація, рекреаційна діяльність, санаторно-курортна справа, блок дисциплін рекреації, підготовка фахівців для сфери туризму та готельного господарства.

Кобзова С. Н. Роль дисциплін блока рекреации в подготовке специалистов сферы туризма и гостиничного хозяйства в профессиональной деятельности

В статье охарактеризовано современное состояние подготовки специалистов для сферы санаторно-курортного бизнеса и рекреации в Украине на примере специальностей «Гостинично-ресторанное дело» и «Туризм», определена роль дисциплин блока рекреации в подготовке

специалистов сферы туризма и гостиничного хозяйства к профессиональной деятельности, особое внимание уделено содержанию отдельных дисциплин, в частности такому курсу как «Рекреационные комплексы мира».

Ключевые слова: рекреация, рекреационная деятельность, санаторно-курортное дело, блок дисциплин рекреации, подготовка специалистов для сферы туризма и гостиничного хозяйства.

Kobzova S. N. Role of Disciplines of Recreation Block in Tourism and Hotel Industry Specialists' Professional Training

Ukraine has a strong recreational potential, that's why the main task for the government in sphere of spa business should be focus on the professional training of specialists in recreational sphere. In the article the current state of specialists' professional training for the spa business and recreation in Ukraine on such specialties as «Hotel and Restaurant Business» and «Tourism» was characterized, the role of disciplines of recreation block in tourism and hotel industry specialists' training for professional activities was defined. Also it was defined, that disciplines of recreational block should play a major role in the preparation of future specialists in tourism and hotel industry for their professional activity. The study of such disciplines as «Recreational Geography», «Rekreologiya», «Recreational facilities», «Organization of recreational services» is necessary for students' formation of readiness to the organization of health-improving rest, Wellness, SPA-tourism. Attention was paid to the content of some disciplines, for example, such as «Recreational complexes of the world». During the study of these disciplines it is necessary to focus on the social importance and prospects of recreational activities on the territory of Ukraine. Excluding these subjects from the curriculum will lead to efficiency reducing of a whole learning process. In in the process of teaching it is good to use such forms and methods as multimedia lectures, workshops, case discussions with video modules, creative design tasks, testing and conferences.

Keywords: recreation, recreational activities, spa business, recreation block courses, specialists' professional training in sphere of tourism and hospitality industry.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

УДК 371.68:004.9

Д. К. Ковальчук

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

У XXI столітті туризм перетворився в значне глобальне соціально-економічне та політичне явище. Він став одним із найприбутковіших видів підприємництва у світі, порівняльним за ефективністю інвестицій з нафтогазодобуваючою промисловістю та автомобілебудуванням [1, с. 3].

В системі туризму взаємопов'язані економіка і культура, безпека та міжнародні відносини, екологія і зайнятість населення, готельний бізнес та транспортні організації. Розвиток туризму має велике значення як для держави в цілому, так і для окремої особистості.

Усталений розвиток туризму є можливим за певних умов, одним з яких є високий рівень професійної підготовки відповідних фахівців. Їх навчання може бути забезпечено при застосуванні ефективних освітніх технологій.

Питанням організації туризму присвячено багато досліджень та публікацій, зокрема, праці Н.М. Бирицької, Г.А. Бондаренко, Н.І. Гришко, А.П. Дуровича, Н.В. Савіної, Т.М. Сергєєвої, В.С. Стаховського, М.А. Челнокова та інших. Значна кількість досліджень пов'язана з проблематикою інноваційних освітніх технологій, що знайшло відображення в публікаціях І.М. Богданової, С.М. Гончарова, С.Д. Журавльова, В.Д. Кисельова, Л.П. Крившенко, З.Н. Курлянд, Г.К. Селева, Т.І. Сущенко, Р.І. Хмелика та інших. Однак проблематика визначення пріоритетних освітніх технологій вищих навчальних закладів, зокрема, для підготовки фахівців з туризму на цей час залишається поза увагою дослідників.

Метою статті є визначення пріоритетних освітніх технологій для підготовки фахівців з туризму на основі методів багатокритеріальної кваліметричної оцінки стану та розвитку цих технологій.

Освітня технологія в педагогічному контексті розглядається як спосіб реалізації освітнього процесу шляхом розділення його на систему послідовних і взаємопов'язаних етапів, процедур і операцій, спрямований на досягнення навчальних і виховних цілей [2, с. 208]. Як комплексний об'єкт інтелектуальної власності освітня технологія включає окремі об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі, об'єкти авторського права.

Для вирішення проблеми оцінки та порівняння освітніх технологій необхідно сформувати систему критеріїв, яка б відповідала меті та завданням освіти, вимогам розвитку суспільства та особистості. На цій основі має складатися узагальнена оцінка освітніх технологій.

Таку оцінку можливо отримати, використовуючи різні підходи. По-перше, шляхом визначення різниці ефектів в освітній діяльності за умов наявності чи відсутності певної технології як цінної інформації. По-друге, шляхом використання традиційного кваліметричного підходу, за яким інтегрована оцінка освітньої технології визначається як функція окремих критеріїв її якості з урахуванням вагових коефіцієнтів критеріїв. Третій підхід виступає певною модифікацією другого і базується на методі цільового програмування, який передбачає визначення еталонних параметрів об'єкту, експертну оцінку і подальше порівняння оцінюваних об'єктів (освітніх технологій) з еталонними за окремими критеріями та розрахування на цій основі за певним алгоритмом значення інтегрального критерію оцінки.

На основі значень інтегральних критеріїв актуальності освітніх технологій та їх перспективності можливо оцінити стан та потенціал освітніх технологій, визначити пріоритетні освітні технології. Кожній освітній технології властиві в певній мірі як позитивні, так і негативні риси. Першим відповідає група критеріїв, що підлягають максимізації, зорієнтовані на нарощування певних позитивних якостей освітньої технології і забезпечують перспективні можливості її розвитку. Їх сукупність умовно розглядається за індикатор потенціалу розвитку освітньої технології. Негативним рисам освітніх технологій відповідає група критеріїв, що підлягають мінімізації зорієнтовані на перевищення певних умовних значень параметрів, які забезпечують адекватність освітньої технології поточним вимогам. Їх сукупність розглядається за індикатор поточного стану освітньої технології.

До критеріїв оцінки, що підлягають мінімізації, належать: монотонність навчання, фрагментарність, поверхневність, ускладнення надання теоретичної бази та практичних навичок, очікуваність незадовільного результату навчання, невідповідність результатів навчання вимогам ринку праці, перенавантаження (надмірна трудомісткість навчання), перевтома та негативний вплив на здоров'я, тривалість навчання (при рівних якісних результатах), собівартість навчання (при рівних якісних результатах).

До критеріїв оцінки, що підлягають максимізації, належать: мобілізація інтелектуального потенціалу студентів, стимулювання пошукової діяльності та розвиток творчого потенціалу, заглиблення в предмет навчання, засвоєння навчального матеріалу на еталонному рівні, інформативна ефективність навчання, можливість досягнення необхідного рівня навчання, реалізація принципів та закономірностей навчання, формування навчальних навичок у студентів, врахування індивідуальних особливостей студентів, отримання навичок практичної діяльності, вміння працювати колективно, зв'язок з виробничою сферою, гнучкість навчання в контексті трансферу студентів між вищими навчальними закладами, доступність навчання, конкурентоздатність навчання, швидкість адаптації до навчання, формування стійкої

мотивації до навчання, доступ до зовнішніх баз даних, використання ефективних технічних засобів навчання, можливість організаційно-методичної реалізації, можливість технічної реалізації, наочність, емоційне задоволення від процесу навчання.

Методичний підхід до вимірювання окремих критеріїв оцінки освітніх технологій виходить, перш за все, з того, що оцінку освітнім технологіям мають надавати їх кінцеві користувачі у вищих навчальних закладах – викладачі та студенти. Оскільки освітні технології використовуються ними спільно, то рейтингова багатокритеріальна кваліметрична оцінка цих технологій має враховувати оцінки обох сторін освітнього процесу: і тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Разом з тим, представляють цінність також рейтингові оцінки, надані окремо по групах викладачів та студентів. Оцінки викладачів і студентів можуть відрізнитися внаслідок того, що викладачі більше зорієнтовані на виробничо-операційні аспекти освітніх технологій, а студенти – на споживацько-результативні. Обидві ці категорії користувачів освітніх технологій вищих навчальних закладів складають спільну експертну групу в експериментальному дослідженні.

Оскільки безпосередня оцінка освітніх технологій за усією сукупністю окремих критеріїв є достатньо ускладненою, то доцільно виявити переваги користувачів на множині оцінюваних технологій з точки зору окремих критеріїв, що визначають стан та потенціал розвитку освітніх технологій. Проведення експертної оцінки освітніх технологій виходило з принципу: «від мети – до засобів її досягнення». Передумовою його застосування є наявність у експерта умовного ідеального образу освітнього процесу та його результатів, який носить нечіткий характер, але дозволяє, в певній мірі, оцінити відповідальність ознак конкретних освітніх технологій цьому ідеальному образу.

Групове упорядкування освітніх технологій можливо здійснити на основі використання бальної шкали, при якій рівноцінним об'єктам необхідно присвоїти рівні бали, порівняно кращим – вищі бали, порівняно гіршим – нижчі бали. Для такого часткового упорядкування доцільно використовувати десятибальну шкалу, яка є однією з найбільш звичних при оцінюванні і оптимальних за ступенем деталізації.

При визначенні рейтингу освітньої технології за інтегральним критерієм поточного стану доцільно використовувати міру її наближеності до «ідеальної», якій відповідають мінімальні значення негативних часткових критеріїв. Для цього застосовується середньогармонійна величина параметрів відстані оцінюваної технології до «ідеальної». При визначенні рейтингу освітньої технології за інтегральним критерієм її потенціалу розвитку доцільно використовувати міру її віддаленості від «антиідеальної», якій відповідають мінімальні значення позитивних часткових критеріїв. Для цього застосовується середньогармонійна величина параметрів відстані оцінюваної технології від «антиідеальної».

За інтегральним критерієм оцінки стану освітніх технологій викладачами вищих навчальних закладів, найбільш пріоритетною визнана технологія адаптивного навчання. Ця технологія передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів шляхом комбінування пояснення нового навчального матеріалу для всіх студентів і індивідуальної роботи викладача з окремими студентами під час самостійної роботи студентів в аудиторії.

На думку викладачів, технології адаптивного навчання в мінімальній мірі притаманні поверхневості навчання і очікуваність його незадовільного результату. Ця технологія не ускладнює надання теоретичної бази навчання та отримання студентами практичних навичок. Вона має низький ризик невідповідності результатів навчання вимогам ринку праці. Разом з тим, технологія адаптивного навчання не супроводжується значним перевантаженням (надмірною трудомісткістю навчання) і практично не має негативного впливу на здоров'я. Порівняно низьку оцінку ця технологія отримала за частковим критерієм тривалості навчання. Дійсно, повторне індивідуальне пояснення матеріалу окремим студентам вимагає додаткового часу і перевищення ним певної межі може дестабілізувати процес навчання.

За інтегральним критерієм оцінки потенціалу розвитку освітніх технологій, наданої викладачами вищих навчальних закладів, найпріоритетнішою визнана технологія проблемного навчання. Ця технологія передбачає самостійну пошукову діяльність студентів по вирішенню навчальних проблем. На думку викладачів, технології проблемного навчання в максимальній мірі притаманні: мобілізація інтелектуального потенціалу студентів; стимулювання їх пошукової, дослідницької діяльності; формування стійкої мотивації до навчання. У високій оцінці потенціалу розвитку цієї технології, даній викладачами, знайшло відображення розуміння того, яке велике значення для студентів має формування навичок самостійної пошукової інтелектуальної праці в контексті перспективної світової тенденції до навчання протягом усього життя. Слабкими місцями даної технології визнано недостатнє врахування індивідуальних особливостей студентів і, внаслідок цього, певні обмеження на доступність навчання.

Перспективи удосконалення запропонованого підходу до визначення пріоритетних освітніх технологій ВНЗ пов'язані з урахуванням у складі часткових критеріїв оцінки таких об'єктивних показників, як успішність навчання студентів, рівень працевлаштування молодих фахівців тощо.

Список використаної літератури

- 1. Дурович А. П.** Организация туризма / А.П. Дурович, Г.А. Бондаренко, Т.М. Сергеева. – Мн.: Новое знание, 2011. – 640 с.
- 2. Курлянд З. Н.** Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

Ковальчук Д. К. Визначення пріоритетних освітніх технологій для підготовки фахівців з туризму

В статті наведено аналіз результатів рейтингової оцінки освітніх технологій вищих навчальних закладів, зокрема, для підготовки фахівців з туризму. Визначено критерії оцінки поточного стану та потенціалу розвитку провідних освітніх технологій. Обґрунтовано можливість експертної оцінки освітніх технологій викладачами та студентами ВНЗ за окремими частковими критеріями з подальшим узагальненням результатів за допомогою метода цільового програмування. Визначено пріоритетні освітні технології за інтегральними критеріями стану та потенціалу розвитку, а також компромісні освітні технології з мінімальною розбіжністю в оцінках викладачів та студентів.

Ключові слова: освітня технологія, критерії оцінки освітніх технологій, метод цільового програмування.

Ковальчук Д. К. Определение пріоритетных образовательных технологий для подготовки специалистов по туризму

В статье приведен анализ результатов рейтинговой оценки образовательных технологий высших учебных заведений, в частности, для подготовки специалистов по туризму. Определены критерии оценки текущего состояния и потенциала развития ведущих образовательных технологий. Обоснована возможность экспертной оценки образовательных технологий преподавателями и студентами ВУЗов по отдельным частным критериям с дальнейшим обобщением результатов при помощи метода целевого программирования. Определены приоритетные образовательные технологии по интегральным критериям состояния и потенциала развития, а также компромиссные образовательные технологии с минимальным различием в оценках преподавателей и студентов.

Ключевые слова: образовательная технология, критерии оценки образовательных технологий, метод целевого программирования.

Kovalchuk D. K. Determination of the Educational Technologies Priorities for the Tourism Specialists Training

In the article the analysis of the results of the educational technologies ranking estimation for the tourism specialists training in higher educational institutions is considered. The criterions of estimation of the educational technologies current state and potential of development are determinated. The possibility of the educational technologies expert's estimation by teachers and students is substantiated at separate particular criterions on the base of the purposive programming method. Such educational technologies are analyzed as: technology of the developping teaching, technology of the problematical teaching, technology of the programmed teaching, technology of the computering teaching; technology of the

projecting teaching; technology of the absolute understanding, technology of the adapted teaching, technology of the collective cooperating, technology of the concentrative teaching, technology of the different levels teaching, technology of the dual teaching, technology of the distant teaching, credit and module technology, technology of the integrated teaching, technology of the problem and module teaching, technology of the module and ranking teacher, technology of the informational and module teaching and tutor's technology of teaching. The priorities of the educational technologies by state and potential of development integral criterions are determined. The compromising educational technologies with minimum distinctions between teacher's and student's estimations are determined too.

Key words: educational technology, criterions of the educational technology estimation, method of the purposive programming.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Когород Н П.

УДК 378.147:796.5: 379.83

М. Ю. Коллегаєв

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ

Сучасна світова тенденція диференціації попиту в індустрії туризму, яка формує нові напрямки розвитку туристичних послуг, ставить перед Україною завдання з розвитку нових конкурентоспроможних напрямів вітчизняного в'їзного та внутрішнього туризму, зокрема у сфері активного відпочинку, а так само вдосконалення процесу підготовки студентів спеціальності «Туризм» для даних напрямків діяльності.

Із сучасних робіт, спрямованих на вдосконалення методик професійної підготовки майбутніх фахівців індустрії активного відпочинку ми можемо виділити роботи А.П. Коноха, Т.К. Горячевої, В.І. Ганопольського, В.Д. Дехтяра, З.І. Філіпова, В.В. Шафранського, А.Г. Маслова, Н.А. Огієнко, О.В. Алексеєвої, проте дана проблема продовжує залишатися недостатньо дослідженою.

Вивчення сформованого процесу підготовки показало, що чинна система, забезпечуючи професійну готовність у таких традиційних напрямках як менеджмент туризму, екскурсійна діяльність, анімація (у тому числі і спортивна), не дозволяє забезпечити готовність випускників спеціальності «Туризм» до таких ключових напрямках діяльності в

індустрії активного відпочинку як розробка, організація і управління активними, екстремальними і пригодницькими турами, а так само інструкторська діяльність в туризмі та екстремальних видах спорту і розваг [1].

Очевидно, що представлені недоліки неможливо вирішити через стихійну еволюцію існуючих параметрів підготовки, тому для вирішення даної проблеми нами, серед відомих наукових концепцій був обраний підхід, заснований на створенні організаційно-педагогічних умов формування готовності до професійної діяльності.

Метою статті є обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування готовності до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

Для визначення даних умов нами були вивчені специфічні особливості професійної та спортивної діяльності в індустрії активного відпочинку, проаналізовано існуючі моделі підготовки та виявлено основні показники готовності фахівців даної сфери діяльності, що дозволило нам виділити 4 організаційно-педагогічних умови формування готовності бакалаврів спеціальності «Туризм» до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

Запропоновані умови в основному базуються на теоретичних засадах діяльнісного підходу в засвоєнні соціального досвіду і зокрема концепції знаково-контекстного навчання А.О. Вербицького і спрямовані на реалізацію динамічної моделі трансформації діяльності студентів від навчальної через квазіпрофесійну та навчально-професійну до професійної діяльності [2].

Далі ми коротко розглянемо сутність і запропоновані способи реалізації положень кожного з запропонованих умов, а так само очікувані результати їх впровадження.

Умова № 1. Забезпечення раннього професійного самовизначення студентів спеціальності «Туризм» до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку на основі принципів індивідуального підходу в навчально-виховному процесі.

Спостереження показують, що переважна більшість студентів починає замислюватися про конкретні напрямки майбутньої трудової діяльності лише на старших курсах, отримавши досвід роботи в період виробничих практик. У результаті кілька курсів навчання виявляються втраченими або недостатньо ефективно використані для професійного вдосконалення і самовдосконалення студентів у конкретно вибраній області. Для професійної сфери індустрії активного відпочинку і зокрема для активних видів туризму, де процеси накопичення тактико-технічних умінь, навичок і досвіду похідної діяльності носять багаторічний і багатоетапний характер, пізніше професійне самовизначення не дозволить сформувати необхідний рівень професійної готовності. Для вирішення даної проблеми необхідне створення умов для професійного

самовизначення студентів в межах майбутньої професії вже на першому курсі навчання.

Для реалізації умови № 1 ми використовували такі методи: ознайомлення з індустрією активного відпочинку, залучення в професійно-орієнтовану або в близьку до неї діяльність; отримання максимально різнобічної інформації і думок про характер професії; самопізнання відношення до процесу діяльності; самооцінка відповідності вимог діяльності своїми можливостями, особистим цінностям, схильностям і життєвим планам.

Реалізація умови раннього професійного самовизначення здійснювалася нами в рамках навчального процесу, а так само комплексу заходів соціально-виховної роботи. Ознайомлення та отримання первинного досвіду різних видів спортивно-туристської діяльності досягалося за рахунок залучення студентів 1-го курсу в наступні масові заходи: День відкритих дверей студентського туристського клубу; туристський зліт Вузу; походи вихідного дня, некатегорійний багатоденний похід в цікавому та новому для студентів районі; спортивний похід 1 к.с.; тренування з техніки туризму. Діяльнісне ознайомлення поєднувалася з вербальними методами шляхом спілкування з представниками різних референтних груп: початківцями і досвідченими туристами клубу, інструкторами та керівниками походів. Інформування про можливі напрямки і специфічних особливостях професійної діяльності в індустрії активного відпочинку та професійних вимогах реалізується в рамках вступної лекції дисципліни «Спортивний туризм» (1-й семестр) «Професійна діяльність в індустрії активного відпочинку».

Умова № 2. Насичення квазіпрофесійної діяльністю змісту пакету дисциплін «Активні види туризму» циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів туризму.

Сутність квазіпрофесійної діяльності полягає в моделюванні або відтворенні умов або ситуацій професійної діяльності. Ми вважаємо, що для ефективного освоєння як предметного, так і соціального контекстів спортивно-туристської діяльності при виконанні типових практичних завдань необхідно відтворювати умови максимально наближені до реальних. Залежно від напрямку діяльності нами використовуються такі новації:

— усі дисципліни спортивно-туристської спрямованості («Спортивний туризм», «Спортивне орієнтування», «Діяльність туристських самодіяльних організацій», «Організація дитячого і молодіжного туризму») були згруповані в пакет № 1 «Активні види туризму» циклу професійної та практичної підготовки (за вибором студента), навчального плану бакалаврів спеціальності 6.140103 «Туризм»;

— практичні заняття дисциплін пакету № 1 «Активні види туризму» об'єднані по 4-8 академічних години і проводяться в

«польових» умовах на обладнаних природних або штучних туристських полігонах, що дозволяють відтворювати умови природного рельєфу;

— для моделювання умов, ситуацій та завдань проектної діяльності в індустрії активного відпочинку ми застосовуємо метод педагогічного проектування, спрямований на виконання навчального проекту «Розробка активного туру» в рамках самостійної роботи з дисципліни «Діяльність туристських самодіяльних організацій»;

— всі практичні заняття з дисципліни «Спортивне орієнтування» згруповані по 6 академічних годин і проводяться в пересіченій лісовій зоні. Для відтворення реальних ситуацій та придбання особистого досвіду орієнтування на місцевості, кожне таке заняття завершується індивідуальним проходженням навчальної дистанції, складність якої послідовно зростає;

— в аудиторних заняттях, для аналізу проблемних ситуацій ми використовуємо реальні ситуації похідної діяльності в різних видах туризму з особистого досвіду викладача, з демонстрацією картографічних і фотографічних матеріалів;

— для фокусування науково-дослідної роботи студентів на професійну діяльність в індустрії активного відпочинку нами включені теми курсових, дипломних і магістерських робіт даної спрямованості.

Умова № 3. Забезпечення виконання типових управлінсько-інструкторських функцій спеціаліста індустрії активного відпочинку в процесі виробничих практик.

Сформовані в процесі підготовки бакалаврів туризму форми проведення виробничих практик лише частково відповідають завданням формування готовності до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку. Традиційно склалися дві основні форми проведення практик: офісна робота в місцевих турфірмах та контрактна робота в закордонних готелях, яка включає в себе наступні види діяльності: готельна анімація, супровід екскурсій, прийом і трансфер груп, робота на ресепшн в готелях. Таким чином, значна частина видів професійної діяльності в індустрії активного відпочинку (крім анімаційної) виявилася поза сферою навчально-професійної діяльності. Між тим, існують сформовані технології реалізації навчально-професійної діяльності як в активних видах туризму. Про ключової ролі «польових» практик у формі спортивних походів та польових навчально-тренувальних таборів у професійній спортивно-туристській підготовці фахівців спортивно-оздоровчого туризму вказували А.П. Конох [3] і В.В. Шапранський [4]. Найбільш поширеними в даний час формами проведення ознайомчих та виробничих практик у професійній підготовці фахівців активних видів туризму є спортивні походи.

Однак, професійна діяльність в індустрії активного відпочинку має більш широкий спектр, ніж туристська похідна діяльність. Тому в програму проведення практик повинні бути додатково включені інструкторські види навчально-професійної та професійної діяльності.

Інструкторська діяльність, що включає в себе комунікативну, організаційну, педагогічну, управлінську, виховну та інші види діяльності, охоплює виконання значної частини типових функцій спеціаліста індустрії активного відпочинку. Для цього ми рекомендуємо (за вибором студента) такі форми проведення практик: навчальної (1 курс) – участь у спортивному поході 1-2 к. с.; виробничих (2-4 курси): керівництво спортивним походом 1-2 к. с.; робота інструктором комерційного польового табору; інструктором студентського туристського клубу; гідом активних та екстремальних турів; інструктором екстремального виду спорту.

Умова № 4. Спрямування дозвілля студентів на вдосконалення спортивних, організаційних, комунікативних якостей фахівця індустрії активного відпочинку та набуття досвіду професійно-орієнтованої діяльності в рамках керованої середовища – студентського туристського клубу.

Ми вважаємо, що процес організації та управління позанавчальною діяльністю повинен здійснюватися в клубній формі, яка на відміну від діяльності гуртків і спортивних секцій є поліспрямованою і володіє великими можливостями індивідуальної самореалізації. Тим самим сфера клубної діяльності вміщає в себе сукупність індивідуальних зон автономного, вільного і відповідального поведінки студентів.

Ініціативна клубна діяльність в значній своїй частині у відповідності з теорією контекстного навчання є навчально-професійною, таким чином, здійснюючи її, студенти фактично набувають досвіду навчально-професійної діяльності фахівців індустрії активного відпочинку. У результаті ми можемо розглядати студентський туристський клуб у Вузі туристичного профілю як керовану середовище, що дозволяє не тільки актуалізувати і організовувати позанавчальну діяльність студентів, а й перетворювати її в керовану навчально-професійну.

Описані організаційно-педагогічні умови пройшли перевірку в рамках педагогічного експерименту, організованого на базі кафедри туризму і готельного господарства, а так само студентського туристського клубу Класичного приватного університету м. Запоріжжя. Результати дослідження будуть опубліковані в наступних роботах.

Список використаної літератури

- 1. Коллегаєв М.Ю.** Діагностичний інструментарій оцінювання готовності до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку / М. Ю. Коллегаєв // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету: педагогічні науки. Серія: Педагогічні науки; Фізичне виховання та спорт – Чернігів, 2011. – Вип. 86. – С. 348-352.
- 2. Вербицкий А.А.** Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования / А. А. Вербицкий // Высшее образование в России : Научно-педагогический журнал МОН РФ – 2010. – № 5. – С. 32-

37. **3. Конох А.П.** Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищому навчальному закладі : Монографія. / А. П. Конох — Запоріжжя : ЗДУ, 2006. — 494 с.

4. Шафранський В.В. Педагогічні умови формування готовності у майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму до професійної діяльності / В. В. Шафранський // Педагогіка і психологія : Науковий збірник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. — 2009. — № 491. — С. 191-200.

Коллегаєв М. Ю. Організаційно-педагогічні умови формування готовності бакалаврів з туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку

У статті розглянуті сутність і запропоновані способи реалізації організаційно-педагогічних умов формування готовності бакалаврів туризму до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

Ключові слова: діяльнісний підхід, квазіпрофесійна діяльність, навчально-професійна діяльність.

Коллегаев М. Ю. Организационно-педагогические условия формирования готовности бакалавров туризма к профессиональной деятельности в индустрии активного отдыха

В статье рассмотрены сущность и предлагаемые способы реализации о-п условий формирования готовности бакалавров туризма к профессиональной деятельности в индустрии активного отдыха.

Ключевые слова: деятельностьный поход, квазипрофессиональная деятельность, учебно-профессиональная деятельность.

Kollegaev M. U. Organizational and Pedagogical Conditions of Formation of Readiness of Bachelors of Tourism for Professional Activity in Leisure Industry

The article describes the nature and the proposed methods of realizing organizational and pedagogical formation conditions of readiness of bachelor of tourism for professional activity in leisure industry:

- ensuring early professional self-definition of students of specialty «Tourism» for professional activity in leisure industry on the basis of an individual approach to the educational process;

- saturating with quasiprofessional activity the packet's contents disciplines «active forms of tourism» cycle of professional and practical preparation of bachelors of tourism;

- providing performing of typical management and instructional functions of specialist in leisure industry in professional practices;

- directing student's leisure to improving sportive, organizational, communicative qualities of specialist in leisure industry and getting experience of professionally oriented activity within a managed environment – Student's Touring Club.

Key words: active approach, quasiprofessional activity, educational and professional activities.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Лобода С. М.

УДК 378.011.3 – 051:62

О. В. Литвиненко

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ- ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Глобальні соціально-економічні зміни в світі, активне впровадження сучасних засобів виробництва, підштовхнули до відродження вітчизняної промисловості та поставили перед сучасним суспільством важливу *педагогічну проблему* – сформувати професіоналів інженерно-педагогічного профілю здатних не тільки проводити якісну підготовку майбутніх спеціалістів але і власноруч створювати корисні моделі на виробництві.

В свою чергу це ставить перед системою вищої освіти завдання підготовки інженера-педагога, здатного швидко реагувати на зміни в економічному середовищі, опанувати нові високотехнологічні та наукомісткі технології, вміти творчо та ефективно передавати молоді свої знання й досвід. Істотною умовою для здійснення інженером-педагогом такої діяльності є високий рівень готовності його до професійно-педагогічного проектування.

Актуальність проблеми полягає в тому, що наразі під час збільшення масштабів виробництва зростає попит на кваліфікованих фахівців інженерно-педагогічного профілю, що здатні готувати фахівців до сучасного виробництва. Фахівців здатних поєднувати теоретичні знання з практикою, надавати студентам не тільки ґрунтовні знання але й практичні навички з майбутньої фахової діяльності, вміти прогнозувати, моделювати, впроваджувати, аналізувати, передбачити [1, с. 24].

Підготовка майбутніх інженерів-педагогів у вищих навчальних закладах регламентується Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Концепцією розвитку освіти в Україні, галузевими стандартами вищої інженерно-педагогічної освіти. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до фахової діяльності вимагає, зокрема, сформованості в них готовності до її проектування (засвоєння змісту фахових завдань і способів їх виконання (відповідних фахових дій)

шляхом їх попереднього проектування) [3, с. 7]. Це зумовлює необхідність розробки системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування під час навчання у вищих навчальних закладах, в основу якої має бути покладено теоретично обґрунтовану модель готовності до проектування фахової діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що питання підвищення якості вищої освіти висвітлено в наукових працях А. Алексюка, В. Андрущенка, Я. Болюбаша, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя та інших дослідників. Дослідження Г. Балла, С. Крягжде, В. Маригодова, Л. Семушиної, В. Сластьоніна, К. Чарнецькі, І. Шаповал та ін. присвячено різним аспектам формування професійної готовності майбутніх фахівців. Високий потенціал педагогічного проектування підтверджується в наукових працях В. Докучаєвої, Г. Ільїна, М. Левшина, Н. Масюкової, О. Олексюка, Д. Пузікова, В. Рибалки та ін. Особливості формування складових професійної готовності майбутніх фахівців засобами проектування й моделювання розглядалися в дисертаціях М. Єлькіна, Т. Качеровської, Г. Савченко; формування проєктувальних та прогностичних знань і вмінь, необхідних для майбутньої фахової діяльності, – у дисертаційних роботах В. Демидової, І. Коновальчука, В. Кошелевої, Т. Подобедової, М. Севастюк, Т. Яковенко та ін.

Метою написання даної статті є теоретичне обґрунтування і визначення рівнів готовності майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю до професійно-педагогічного проектування.

Розробляючи комплекс педагогічних умов, ми прагнули забезпечити їх відповідність таким вимогам підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування, як особистісна спрямованість, системний і діяльнісний характер навчальної роботи, а також єдність психологічної спрямованості на засвоєння змісту фахової діяльності і здійснення саморозвитку засобами проектування та відповідних практичних умінь. Реалізація вимог забезпечується: системним характером структури досліджуваної готовності, її моделі та самої системи підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування (на матеріалі дисциплін різних циклів); наданням студентам можливостей особистісного вибору тематики, змісту, способів виконання проєктних завдань, самопізнання та саморозвитку; активним і самостійним засвоєнням студентами типових способів діяльності під час проектування фахових завдань; приділенням уваги формуванню потреб, мотивів, інтересів і цілей у сфері проектування фахових дій при вивченні гуманітарних дисциплін і особистісно значущих фахових і проєктувальних знань і вмінь – при вивченні дисциплін технічного профілю [2, с. 124].

Ґрунтуючись на структурних компонентах готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування ми здійснювали діагностику з метою констатування:

а) психологічної готовності студентів до проектування фахової діяльності на початку експерименту;

б) когнітивно-діяльнісної (практичної) готовності до проектування фахової діяльності на початку експерименту;

в) готовності до проектування фахового й особистісного самовдосконалення на початку експерименту.

Зважаючи, що на початку експерименту всі студенти, що брали в ньому участь, мали різні рівні готовності до виконання проектних завдань професійно орієнтованого змісту, для визначення ступеня сформованості кожного з компонентів досліджуваної готовності ми здійснювали діагностику їх складових (згідно з перерахованими показниками) за допомогою відповідних методик і завдань. При цьому використовувалася 5-бальна шкала з наступним розподілом балів:

- 1) репродуктивний (низький): 1 – 2,4 балів;
- 2) репродуктивно-продуктивний (середній): 2,5 – 3,9 балів;
- 3) творчій (достатній): 4,0 – 5,0 балів.

Такий розподіл балів ми використовували для оцінювання результатів роботи студентів протягом усього експерименту.

Характеристика рівнів досліджуваної готовності виконана нами на основі сформульованих критеріїв, а також базових (загальних) умінь, знань та якостей, необхідних майбутнім інженерам-педагогам.

Для визначення психологічної готовності до проектування фахової діяльності на початку експерименту ми виявляли спочатку основні чинники вибору студентами майбутньої професії інженера-педагога та мотиви її опанування. Це здійснювалося за спеціально розробленою анкетною, де студенти мали відзначити провідні для себе мотиви та чинники серед усіх запропонованих. Серед вибраних студентами позицій нас цікавила наявність таких, які б зумовлювали проектування особистих професійних цілей під час навчання.

Систематизувавши чинники вибору професії, ми згрупували їх таким чином: поради інших осіб; чинники навчального характеру; привабливість зовнішніх атрибутів професії; особистісна зацікавленість змістом професії; привабливість фахових перспектив. Мотиви засвоєння змісту професійної діяльності ми згрупували так: забезпечення власної високої кваліфікації; бажання відчувати визнання своїх професійних переваг іншими; прагнення добре влаштуватися після закінчення навчання; досягнення високого соціального становища; отримання високих доходів; бажання приносити користь суспільству своєю професійною діяльністю; реалізація власних схильностей та пріоритетів; отримання поваги від колег та професійного авторитету; створення бази для подальшого особистісного та професійного розвитку.

Зазначимо, що більшістю опитуваних в якості пріоритетних було визнано одразу декілька чинників та мотивів оволодіння професією. Результати аналізу чинників вибору професії інженера-педагога студентами ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» свідчать про те, що

найпріоритетнішим чинником вибору професії студентами є привабливість фахових перспектив (65 % респондентів), що обумовлює інтерес до змісту професії (55 %, друге місце). Тобто майбутні інженери-педагоги поставилися до вибору професії усвідомлено та ґрунтовно. Це підтверджується й визначенням провідних мотивів оволодіння професією (більшість респондентів (55 %) обрали як такий створення бази для подальшого особистісного та професійного розвитку). Засобом формування такої бази студенти бачать набуття власної високої кваліфікації під час навчання (45 %).

Таблиця 1

**Чинники вибору та мотиви опанування професії,
визначені на початку експерименту**

Показники	Визнання пріоритетності групи, % від загальної кількості респондентів
<i>Чинники вибору професії</i>	
Поради інших осіб	35,0
Чинники навчального характеру	25,0
Привабливість зовнішніх атрибутів професії	50,0
Особистісна зацікавленість змістом професії	55,0
Привабливість фахових перспектив	65,0
<i>Мотиви опанування професії</i>	
Забезпечення власної високої кваліфікації	45,0
Бажання відчувати визнання своїх професійних переваг іншими	15,0
Прагнення добре влаштуватися після навчання	20,0
Досягнення високого соціального становища	15,0
Отримання високих доходів	20,0
Бажання приносити користь суспільству своєю професійною діяльністю	10,0
Реалізація власних схильностей та пріоритетів	15,0
Отримання професійної поваги й авторитету	15,0
Створення бази для подальшого особистісного та професійного розвитку	55,0

На жаль, майже половина респондентів не усвідомлює відкритого характеру професійної підготовки фахівця і не сприймає навчання у ВНЗ як першу сходинку, базу для подальшого особистісного та професійного розвитку, що не відповідає сучасним вимогам ринку праці та професійного середовища. Показово, що студенти ВНЗ низько оцінюють значущість таких мотивів, як суспільна корисність своєї професійної діяльності та набуття професійного авторитету, професійне визнання своєї особистості, що свідчить про відсутність суспільної

спрямованості власної професійної підготовки та превалювання суто егоїстичних мотивів.

Для визначення провідних ціннісно-потребнісних орієнтацій майбутніх інженерів-педагогів та їх спрямованості на проектування фахової діяльності студенти мали ранжувати наведені в переліку потреби та цінності (компетентності), ґрунтуючись на їх особистісній пріоритетності. За своїм змістом питання були об'єднані в чотири групи:

- 1) потреби в попередньому засвоєнні функцій і завдань фахової діяльності (під час навчання) (А);
- 2) потреби в успішній соціалізації завдяки фаховій діяльності (В);
- 3) потреби в самореалізації і саморозвитку (С);
- 4) цінності (компетентності) у фаховій сфері (D).

Таблиця 2

Пріоритетні ціннісно-потребнісні орієнтації у сфері підготовки до проектування фахової діяльності, визначені на початку експерименту

Індекс групи	Група потреб (цінностей)	Визнання пріоритетності групи, % від загальної кількості респондентів
А	Потреби в попередньому засвоєнні функцій і завдань фахової діяльності (під час навчання)	20,0
В	Потреби в успішній соціалізації завдяки фаховій діяльності	50,0
С	Потреби в самореалізації і саморозвитку	29,0
D	Цінності (компетентності) у фаховій сфері	1,0

Відзначимо, що для переважної більшості студентів пріоритетною потребою є успішна соціалізація внаслідок професійної діяльності, що свідчить про стурбованість молоді щодо успішного «вбудовування» в суспільну систему, певного роду побоювання, чи вдасться досягти бажаного соціального становища. Але шляхи та засоби успішної соціалізації недостатньо усвідомлені, бо потреби в попередньому оволодінні майбутньою професією визнано пріоритетними лише приблизно чвертю респондентів, та й потреби в самореалізації і подальшому фаховому й особистісному саморозвитку отримали майже такий самий ранг пріоритетності. А набуття конкретних фахових компетентностей узагалі (!) майже не визнано першопріоритетною групою, хоча саме воно і є метою професійної підготовки та її основними цінностями. Таким чином, побоювання майбутніх фахівців щодо успішності власної соціалізації завдяки професійній діяльності мають реальне підґрунтя.

Отже, сформованість психологічної готовності до професійно-педагогічного проектування перебувала переважно на низькому і середньому рівнях. Потреби, мотиви засвоєння змісту професії майбутніми інженерами-педагогами, їх ціннісно-потребнісні орієнтації недостатньо відповідали критерію сформованості психологічної готовності до проектування фахової діяльності. Професійне цілепокладання мало здебільшого неусвідомлений або напіваабстрактний характер і не містило планування та розробку конкретних шляхів реалізації фахових цілей.

Таблиця 3

**Розподіл майбутніх інженерів-педагогів
за рівнями сформованості психологічної готовності до
професійно-педагогічного проектування
на початку експерименту**

Рівні готовності	ЕГ1		ЕГ2		КГ	
	% студентів	Середній бал	% студентів	Середній бал	% студентів	Середній бал
Достатній	10,5	4,4	20,0	4,4	15,1	4,0
Середній	47,4	2,9	43,3	3,2	37,7	3,0
Низький	42,1	1,8	36,7	2,0	47,2	1,9

Для визначення когнітивно-діяльнісної (практичної) готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування ми використовували творче комплексне завдання, зміст якого передбачав:

1) завдання на виявлення здатності до пошуку інформації про теоретичні основи проектної діяльності, її самостійного опрацювання, розумової переробки та використання для формулювання відповідей на запропоновані питання. Завдання також було спрямоване на самостійне формування або актуалізацію знань про сутність та технологію здійснення проектної діяльності;

2) завдання на виявлення рівня сформованості вмінь розробити та презентувати проект на тему «Сучасний інженер-педагог» (за запропонованим викладачем планом або за розробленим самостійно) на базі отриманих (або актуалізованих) теоретичних проектувальних знань та знайденої інформації для розкриття теми проекту.

3) завдання на складання тесту з теоретичних питань з професійно-педагогічного проектування.

Результати самостійної проектної роботи студентів, запропонованої в рамках діагностичного зрізу, були колективно проаналізовані під час «круглого столу» викладачів і студентів, який проводився перед початком формувального експерименту і передбачав наступні питання:

- а) представлення студентами доповідей про виконані проекти та обговорення їх з точки зору реалізації поставлених цілей і завдань;
- б) аналіз суті та причин виникнення практичних проблем;
- в) обмін самостійно знайденою інформацією з теорії проектування з використанням підготовленої автором експерименту комп'ютерної презентації відповідних схем та моделей;
- г) презентація науково-методичних рекомендацій з професійно-педагогічного проектування фахової інженерно-педагогічної діяльності та рекомендації щодо його використання для самостійного систематизованого вивчення теорії і технології проектування.

Таблиця 4

Розподіл майбутніх інженерів-педагогів за рівнями сформованості практичної готовності до професійно-педагогічного проектування на початку експерименту

Рівні готовності	ЕГ1			ЕГ2			КГ		
	% студентів	Оцінка, середній бал	Самооцінка середній бал	% студентів	Оцінка, середній бал	Самооцінка середній бал	% студентів	Оцінка, середній бал	Самооцінка середній бал
Достатній	15,8	4,4	4,5	20,0	4,5	4,5	15,1	4,1	4,2
Середній	36,8	2,9	3,0	46,7	3,2	3,5	41,5	3,0	3,1
Низький	47,4	2,0	2,4	33,3	2,2	2,7	43,4	2,1	2,5

Теоретичні знання, отримані студентами під час самостійної роботи, «круглого столу» та наступного опрацювання навчально-методичного посібника, стали вихідною базою для подальшої роботи з їх підготовки до професійно-педагогічного проектування. План її передбачав поетапне практичне ознайомлення студентів з технологією проектування завдань фахової діяльності і способів їх розв'язання з урахуванням ступеня їх складності (від простих проектних завдань – до більш складних та комплексних).

Під час обговорення міні-проектів ми шляхом письмового опитування з'ясували також наявність у студентів інтересів до засвоєння змісту майбутньої професії засобами проектування. Зміст питань був наступним:

«Чи викликали у Вас зацікавленість пошук, самостійне опрацювання та творча переробка інформації для виконання запропонованого завдання? Чи бажаєте Ви використовувати такий метод роботи при підготовці до практичних і семінарських занять або для виконання самостійної (індивідуальної) роботи? Чи вважаєте Ви, що

такий метод роботи може бути дієвим засобом вдосконалення наявних знань і вмінь та набуття нових?» [4, с. 34].

«Чи може стати в нагоді такий метод роботи при самоосвіті після закінчення ВНЗ для підвищення власної професійної кваліфікації? Чи має інженер-педагог, що отримав диплом та працює за спеціальністю, працювати над отриманням додаткових знань, умінь, учитися новим методам роботи, отримувати додаткові сертифікати, свідоцтва, дипломи тощо? Навіщо це потрібно?».

«Чи викликає у Вас особисту зацікавленість матеріал, який розповідає про видатну кар'єру, успішну професійну діяльність відомих інженерів-педагогів, викладачів, конструкторів, тощо? Чи цікаво Вам було б зрозуміти принципи досягнення ними успіху? Чи цікаво Вам було б працювати над розробкою напрямів та засобів власного особистісного та професійного зростання?» [5, с. 54].

Результати аналізу відповідей свідчать, що більшість студентів зацікавлені саме можливостями побудови власної успішної професійної діяльності та кар'єри, але відчують труднощі з визначенням шляхів та засобів такої роботи, і мало хто з них бачить чіткий зв'язок між засвоєнням методів самостійної творчої дослідно-пошукової роботи (зокрема, проектного характеру, яка саме й дає можливість професіоналу розробляти напрями і способи самовдосконалення) та реалізацією своїх інтересів. Або ж така робота здається їм надто складною через незнання її змісту і технології.

Виходячи з визначених нами критеріїв та змісту рівнів досліджуваної готовності ми умовно оцінили результати діагностичного зрізу (стосовно готовності до проектування фахового саморозвитку) також за 5-бальною шкалою.

Таблиця 5

Розподіл майбутніх інженерів-педагогів за рівнями сформованості готовності до професійно-педагогічного проектування свого фахового та загального розвитку на початку експерименту

Рівні готовності	ЕГ1		ЕГ2		КГ	
	% студентів	Середній бал	% студентів	Середній бал	% студентів	Середній бал
Достатній	10,53	4,0	16,67	4,6	13,23	4,2
Середній	36,84	3,0	50,0	3,2	37,80	3,1
Низький	52,63	1,7	33,33	1,9	49,14	1,8

Підсумовуючи все вище сказане, ми можемо зробити наступні *висновки*, що у цілому, за результатами діагностики, проведеної на першому етапі дослідно-експериментальної роботи, ми визначили, що рівень сформованості компонентів готовності майбутніх інженерів-

педагогів до проектування фахової діяльності на початку експерименту є досить низьким та вимагає підвищення і вдосконалення шляхом підготовки студентів до проектування фахових завдань і дій, яку ми запропонували в межах формульованого експерименту. Підготовка до проектування фахової діяльності проводилася в експериментальних групах, контрольна група навчалася за звичайним навчальним планом.

Подальшого дослідження, на нашу думку, потребує обґрунтування, впровадження та перевірки педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування.

Список використаної літератури

1. Докучаєва В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 304 с. **2. Докучаєва В.** Діагностика проектувальної компетентності майбутнього педагога / В. В. Докучаєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009. – № 5 : Пед. науки. – Ч. 1. – С. 120-130. **3. Закон України** «Про вищу освіту»: наук–практ. коментар / за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : СДМ «Студіо», 2002. – 323 с. **4. Колесникова І.** Педагогічне проектування: навч. посібник для вищ. навч. закладів / І.А. Колесникова, М.П. Горчакова-Сибірська; під ред. В.А. Сластенина, І.А. Колесникової. - 3-е изд., Стер. - М.: Видавничий центр «Академія». – 2008. – 288с. **5. Яковлева Н.** Педагогічне проектування: Навчально-практичний посібник. – Челябінськ: Изд-во ЧДПУ. – 2001. – 124с.

Литвиненко О. В. Проблема готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійно-педагогічного проектування

Глобальні соціально-економічні зміни в світі поставили перед сучасним суспільством важливу *педагогічну проблему* – сформувати професіоналів інженерно-педагогічного профілю здатних поєднувати теоретичні знання з практикою, надавати студентам не тільки ґрунтовні знання але й практичні навички з майбутньої фахової діяльності, вміти прогнозувати, моделювати, впроваджувати, аналізувати, передбачити.

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена нагальними потребами суспільства у висококваліфікованих інженерно-педагогічних кадрах. Це обумовлює необхідність особливого виду діяльності – професійно-педагогічного проектування, в рамках якого зберігаються базові пріоритети освіти і враховуються соціокультурні зміни у суспільстві.

Ключові слова: інженер-педагог, професійно-педагогічне проектування, проектно-педагогічна діяльність, критерії та рівні.

Литвиненко А. В. Проблема готовности будущих инженеров-педагогов к профессионально-педагогическому проектированию

Глобальные социально-экономические изменения в мире поставили перед современным обществом важную педагогическую проблему – сформировать профессионалов инженерно-педагогического профиля способных сочетать теоретические знания с практикой, давать студентам не только глубокие знания, но и практические навыки необходимые для будущей профессиональной деятельности, умение прогнозировать, моделировать, внедрять, анализировать, предвидеть.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена насущными потребностями общества в высококвалифицированных инженерно-педагогических кадрах. Это обуславливает необходимость особого вида деятельности – профессионально-педагогического проектирования, в рамках которого хранятся базовые приоритеты образования и учитываются культурные изменения в обществе.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессионально-педагогическое проектирование, проектно-педагогическая деятельность, критерии и уровни.

Lytvynenko O. V. The Levels of the Future Engineering Teachers' Readiness for the Occupational and Pedagogical Projecting

Global socio-economic changes in the world of modern society have set an important educational problem – create professional engineering and pedagogical able to combine theoretical knowledge with practice to provide students with not only a thorough knowledge but also practical skills for future professional activity, to be able to predict, simulate, implement, predict.

This in turn poses the higher education system engineering teachers', able to respond quickly to changes in the economic environment, to learn new high-tech and science-intensive technology, be able to creatively and effectively transfer their knowledge of youth and experience. An essential prerequisite for teacher engineer such a high level of commitment to its professional and pedagogical design.

The topicality of the material stated in the article is made conditional on the daily wants of the society in the highly skilled engineering and pedagogical personnel. This fact causes the necessity of the special kind of one's activity, i.e. occupational and pedagogical projecting. The basic priorities of education are kept and the social and cultural changes in the society are taken into the consideration within the bounds of occupational and pedagogical projecting.

Key words: engineering teacher, occupational and pedagogical projecting, project and pedagogical activity, criteria and levels.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

УДК [378.011.3-051:338.48]:159.9

Ю. С. Лозовюк

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сфера туризму, як одна з перспективних економічних галузей, потребує висококваліфікованих працівників з високим рівнем загальної культури та екологічної свідомості, здатних до самовдосконалення та творчого мислення, до розв'язання складних завдань і проблем, що потребують оновлення та інтеграції знань, відповідальних за результати праці.

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

Однією з неодмінних умов ефективності професійної діяльності є професійна готовність фахівця, під якою розуміють той або інший ступінь відповідності змісту і стану його психіки і фізичного здоров'я, якостей вимогам виконуваної діяльності. Відомий радянський психолог К.К. Платонов відзначав, що професійна готовність фахівця – це суб'єктивний стан особи, що вважає себе здатною і підготовленою до виконання відповідної професійної діяльності і прагнучою її виконувати [3].

Ведучою і найбільш складною стороною професійної готовності фахівця є психологічна – професійна готовність психіки фахівця. Це той або інший ступінь підготовленості і настроєності психіки, духовних сил фахівця на вирішення професійних завдань, виконання своїх функціональних обов'язків [4, с. 458-460].

Тому метою цієї статті буде обґрунтування необхідності формування психологічної готовності фахівців до здійснення професійної діяльності в туризмі.

Психологічну готовність до професійної діяльності вивчали такі науковці, як М.І. Д'яченко, К.К. Платонов, А.А. Деркач, В.А. Слатьонін, В.П. Каширін, В.В. Краєвський, О.І. Власова, В.П. Параніч, В.С. Лозниця та ін. Психологічна готовність фахівців у всіх сферах діяльності вивчалась достатньо широко, але в туризмі потребує подальшого вивчення та дослідження.

Розкриємо поняття психологічної готовності фахівців з туризму до професійної діяльності. Психологічна готовність включає в себе з однієї сторони запас професійних знань, умінь і навичок; з іншої – риси особистості: переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійна пам'ять, мислення, увага, спрямованість думки, працездатність,

емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій.

Як писав М.І. Д'яченко психологічна готовність – це виявлення суті властивостей і стану особистості [2, с. 50]. Готовність – це не тільки властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності суті особи, міра її професійної здібності. Н.В. Кузьміна вважає, що психологічна готовність до професійної діяльності характеризується наявністю у фахівця знань, умінь і навичок, які дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки.

А.А. Деркач, досліджуючи проблему психологічної готовності до професійної діяльності, визначає її як цілісний прояв всіх сторін спеціаліста, виділяючи пізнавальні, емоційні та мотиваційні компоненти. Ним виділяються умови формування готовності до творчої праці:

- 1) самостійність і критичне засвоєння культури;
- 2) активну участь у вирішенні суспільно значущих завдань;
- 3) спеціальний розвиток творчого потенціалу особистості – її психічних процесів [1].

Ядро готовності становлять психічні процеси і властивості. Вони є фундаментом якостей особистості. Якості і психологічні властивості особистості, психічні особливості і моральні якості, що є основою установки майбутнього фахівця на усвідомлення змісту туристичної діяльності, професійної позиції, співвіднесення своїх здібностей з можливостями – характеристики психологічної готовності.

Суть психологічної готовності:

- моральні та психологічні якості і можливості особистості;
- відношення свідомості і поведінки, суб'єктивності і об'єктивності свідомості.

Зміст психологічної готовності складають інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, професійні здібності.

Психологи виділяють основні якості фахівців з туризму, які забезпечують психологічну готовність до професійної діяльності:

- цілеспрямованість,
- самовладання і витримка,
- наполегливість,
- ініціативність,
- рішучість,
- цілеспрямованість,
- самокритичність,
- здатність до саморозвитку та самовдосконалення.

Цілеспрямоване формування професійної уваги, пам'яті, уваження є важливим фактором підвищення психологічної готовності.

Достатня кількість робіт відомих вчених присвячена психологічній готовності до професійної діяльності. Важливу роль в якій відіграє психологічна підготовка, що забезпечує успішну діяльність фахівця.

Психологічна підготовка особистості – це спеціально організований процес впливу на людину та соціальне середовище, наслідком якого є підвищення функціональної надійності психіки, її здібності проявити свій професійний, мотиваційний, інтелектуальний та інший потенціал в різних стресових і навіть екстремальних, надзвичайних обставинах.

Вчені В.А. Слостенін та В.П. Каширін виділяють наступні основні групи задач психологічної підготовки фахівця до професійної діяльності:

Перша група: завдання статико-динамічного характеру, що впливають з таких характеристик факторів стресового впливу на людину і колектив в окремих стресорів, стресовій ситуації в цілому, як сила впливу, тривалість і динаміка.

Сила дії стресових факторів обумовлена не тільки їх фізичними параметрами (сила звуку, світла, удару і т.д.), але і ступенем важливості для людини таких впливів. Для дії таких обставин необхідно формувати стійкість психіки фахівця як її здатність протистояти впливу подразників більшої сили.

Стресовий вплив на людину може виявитися не тільки короткочасним, імпульсивним, але і тривалим, одноманітним монотонним. Для успішної діяльності за таких обставин психіка фахівця повинна мати достатньо високу витривалість.

І звичайно ж, сучасне життя, його стресові обставини характеризуються великою мінливістю, динамічністю, рухливістю. А це вимагає від психіки фахівця високого переключення, мобільності, гнучкості, адаптивності.

При достатній сформованості, стійкості, витривалості, гнучкості, переключення, адаптивності психіки фахівця можна говорити про той чи інший рівень її надійності і готовності успішно діяти в умовах впливу стресорів статико-динамічного характеру.

Друга група – завдання змістовного характеру: формування у людини любові до своєї професії, спеціальності, впевненості в її громадській та соціальній значущості, оптимізму відносно її перспектив, довіри своєї професійної підготовленості інтелектуальним, вольовим і фізичним можливостям, впевненості в надійності співробітників, їх порядності і готовності допомогти.

Третя група – завдання методичного характеру: оволодіння спеціалістом методами регулювання психічних станів, вміннями здійснювати психологічний захист від дистресу [4, с. 453-454].

Як бачимо, з огляду літератури поняття психологічної готовності в сучасній психолого-педагогічній літературі трактується достатньо

широко. Тому можна зробити висновок, що психологічна готовність до професійної діяльності – це ступінь сформованості в особі студента мотиваційно-цільової структури, що дозволяє йому ефективно здійснювати практичну діяльність. Звичайно ж психологічна готовність до професійної діяльності включає крім мотиваційно-цільового блоку також операційний блок (ступінь освоєння професійно значущих знань, навичок та умінь) індивідуально-типологічні особливості людини (ступінь відповідності їх професії).

У кінцевому результаті психологічна готовність випускника вузу до професійної діяльності в туризмі складається з таких блоків, як:

- професійна орієнтація (готовність фахівця з туризму до професійного навчання),
- безпосередній процес опанування знаннями і вміннями (професійна готовність до здійснення діяльності в туризмі),
- наявність відповідних змісту діяльності якостей особистості (особистісна психологічна готовність),
- адаптація фахівця після завершення навчання до професії (професійна адаптація).

Психологічна готовність, як довготривалий процес формується за допомогою багатьох прийомів та заходів: дискусій, лекцій, практичних занять, ігрових методів, моделюванні туристичної діяльності, формуванні готовності до роботи в складних умовах.

Отже на підставі досліджень вчених в області психології, педагогіки та туризму можна зробити висновок, що психологічна готовність до професійної діяльності в туризмі залежить від рівня психологічної підготовки фахівця, яка спрямована на розвиток когнітивної, мотиваційної, регулятивної та діяльнісної сфер особистості.

Психологічна готовність до професійної діяльності в туризмі є складовою професійної готовності до здійснення діяльності в туризмі, що є кінцевим результатом навчання у вищому навчальному закладі. У подальшому дослідженні доцільно розкрити сутність психологічної готовності фахівця з туризму як педагогічну проблему, проаналізувавши сучасний стан психологічної готовності студентів

Психологічна готовність розуміється вченими, як комплексна психологічна підготовка фахівця до здійснення професійної діяльності, тому в процесі навчання у вищому навчальному закладі на спеціальності «Туризм», слід приділяти увагу дисциплінам, які вивчають психологію становлення особистості, міжособистісного спілкування, психологію впливу, особистісного сприйняття, психологічні особливості діяльності в туризмі.

Список використаної літератури

1. Деркач А.А. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / А.А. Деркач, Н.В. Кузнецов. – М.: Луч, 1993. – 168 с.
2. Дьяченко М.И. Психологическая готовность / М.И. Дьяченко,

Л.А. Кандыбович. – М.: Наука, 1986. – С. 49-52. **3. Платонов К.К.** Краткий словарь системы психологических понятий: [учеб. пособие для учеб. заведений проф.-технического образования] / К.К. Платонов. – М.: Высшая школа, 1984. – 174 с. **4. Слостенин В. А.** Психология и педагогика: учеб.пос. для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Слостенин, В.П. Каширин. – 8-е изд., стер. – М.: Изд. Центр «Академия», 2010. – 480 с. **5. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 /Федорченко Володимир Кирилович. – К., 2004. – 398 с.

Лозовіюк Ю. С. Психологічна готовність фахівців з туризму до професійної діяльності

У статті розкрито поняття, сутність і зміст психологічної готовності фахівців до здійснення професійної діяльності в туризмі. Проаналізувавши дослідження багатьох авторів визначили значимість психологічної підготовки в процесі навчання студентів до майбутньої професії. Виявили основні якості фахівців з туризму, які забезпечують психологічну готовність до здійснення професійної діяльності.

Ключові слова: психологічна готовність, психологічна підготовка, професійна діяльність.

Лозовіюк Ю. С. Психологическая готовность специалистов к профессиональной деятельности

В статье раскрыто понятие, сущность и содержание психологической готовности специалистов к осуществлению профессиональной деятельности в туризме. Проанализировавши исследования многих авторов, определили значимость психологической подготовки в процессе обучения студентов к будущей профессии. Виявили основные качества специалистов по туризму, которые обеспечивают психологическую готовность к осуществлению профессиональной деятельности.

Ключевые слова: психологическая готовность, психологическая подготовка, профессиональная деятельность.

Lozovyuk Y. S. Psychological Readiness of Specialists in Tourism in the Implementation of Professional Activities

The aim of the article is a substantiation of necessity of formation of psychological readiness to carry out professional activity in tourism. After analyzing the research of many authors the importance of psychological readiness of students for their future profession has been. The notion, essence and content of the psychological readiness of specialists to carry out professional activity in tourism have been defined. The value of the psychological preparation of the personality, has been determined which plays an important role in the formation of the psychological readiness for implementation of professional activity in tourism and aims at the

development of cognitive, motivational, regulatory and operational spheres of personality. Main groups of tasks of psychological training to professional activities have been described. The underlying quality of tourism professionals has been revealed, which provide psychological readiness for realization of professional activity. In general, it has determined that psychological preparation for University graduates consists of the following sections: professional orientation, the process of mastering the knowledge, availability of appropriate profession qualities of personality, professional adaptation.

Key words: psychological readiness, psychological training, professional activity.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.

УДК 796.5.

С. Б. Мальона

ПРАВОВА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРА ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВУЗІ

У сучасному освітньому просторі вищий навчальний заклад служить не лише для передачі спеціальних знань, а й для розвитку особистості студента як майбутнього фахівця, який характеризується повнотою знань, умінь, навичок та певним світоглядом, життєвими установками, цінностями й особливостями професійної поведінки. Тому основним завданням викладача вищого навчального закладу – дати студентові знання, сформувати професійні вміння та у процесі спілкування прилучити його до культури.

Завдання полягає у визначенні поняття «правової культури менеджера туризму», обґрунтуванні основних критеріїв та у розробці моделі сформованості правової культури менеджера туризму в процесі професійної підготовки у вузі.

Поняття «правова культура» має неоднозначне тлумачення в сучасних науках. Визначивши загальне поняття правової культури, на основі комплексного підходу ми інтегрували поняття «правова культура особистості», де враховували ряд важливих моментів: 1. правова культура особистості може бути представлена як сукупність двох компонентів – творчого та особистісного; 2. це частина правової культури суспільства; 3. правову культуру особистості можна розглядати як ступінь і характер її правового розвитку; 4. правова культура особистості ґрунтується на позитивній правовій свідомості, що

реалізується в активній діяльності; 5. правова культура особистості є основою правової культури фахівця.

Отже, «правова культура особистості» – це цінне ядро суспільної правової культури; ступінь і характер правового розвитку особистості, заснованого на рівні позитивної правосвідомості, що реалізується в активній творчій правозастосовній діяльності.

Аналізуючи поняття «культура фахівця» ми зробили висновок, що «правова культура менеджера туризму» – це структурний компонент суспільної правової культури, що відображає ступінь і характер правового розвитку менеджера туризму, заснованого на рівні позитивної правосвідомості, що реалізується в активній творчій правозастосовній повсякденній і професійній туристській діяльності.

У контексті нашого дослідження перед нами постало завдання детальної характеристики компонентів, показників, критеріїв, рівнів правової культури студента туристського вузу.

На основі аналізу наукової літератури в процесі дослідження нами були виділені критерії сформованості правової культури менеджера туризму в процесі професійної підготовки у в туристському вузі: когнітивний (рівень правової поінформованості, що характеризується усвідомленістю, адекватністю та повнотою знань); оцінний (рівень адекватності оцінки правових явищ); емоційний (рівень здатності випробовувати позитивні емоції із приводу позитивних явищ правової дійсності й негативні – у зв'язку з негативними); мотиваційно-ціннісний (рівень впровадження правових цінностей в особистісну сферу); вольовий (рівень сформованості прагнення особистості до розвитку правової культури й здатності виявити духовний імунітет до здійснення правопорушення); практичний (рівень оволодіння організаційно-аналітичною частиною правозастосування); поведінковий (рівень відповідності правових установок та правомірної поведінки особистості, уміння постійно, активно, результативно поводитись у різних правових ситуаціях).

У контексті вирішення завдань дослідження виникла необхідність виділення рівнів сформованості правової культури менеджера туризму, бальну оцінку ми представили в таблиці 1.

Таблиця 1.

Шкала оцінок рівнів сформованості правової культури менеджера туризму

Бал	Рівні показників	Ступінь вираження рівня
4	I - вище середнього	Виражений дуже добре: володіє теоретичними знаннями, які представлені в об'ємі навчального процесу, вдало володіє отриманими знаннями на практиці
3	II - середній	Виражений добре: володіє поверхневими знаннями, які застосовує на практиці

2	III - низький	Виражений задовільно: володіє мінімальними теоретичними знаннями
1	IV - дуже низький	Виражені погано: теоретичні знання відсутні

Інтеграція виявлених у процесі дослідження компонентів правової культури, аналіз наукових джерел та практики роботи ВНЗ дозволив нам схематично відобразити модель формування правової культури менеджера туризму в процесі професійної підготовки у вузі, складовими якої є: мета, зміст, методи, педагогічні й соціально-правові умови та компоненти: цільовий – покликаний формулювати основні цілі функціонування даного процесу; мотиваційний – створює спонукальну базу для процесу формування правової культури; змістово-діяльнісний – інтегрує вимоги повсякденного правового життя, що лежить в основі професійної діяльності майбутніх менеджерів туризму й можливостях навчального закладу з розвитку правової культури студентів; контрольний – сприяє аналізу, обліку й корекції одержаних в процесі формування правової культури результатів; результативний – визначає вимоги до рівня правової культури, що є необхідними та достатніми для випускника вищого навчального закладу й дає оцінку роботи з аналітичного та експериментального вивчення формування правової культури майбутнього менеджера туризму (рис. 1.).

Рис. 1. Модель формування правової культури менеджера туризму у вузі

Метою моделі є підготовка майбутніх фахівців туризму до правового забезпечення їх професійної діяльності.

В процесі досягнення мети вирішувались такі завдання:

- засвоєння студентами чинних законів та систематичне їх інформування про актуальні питання права й прийняття нових законів та законодавчих актів;

- формування правової свідомості (сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів), яка визначає ставлення особистості до вимог законів, регулює її поведінку;

- виховання поваги до держави і права;

- формування нетерпимого ставлення до правопорушень, злочинності, здатності протистояти негативним явищам і протидіяти їм.

Зважаючи на це в процесі побудови моделі формування правової культури менеджера туризму ми підбирали відповідні методи та організаційні форми навчальної роботи, які б дозволили активізувати процес навчання і забезпечити самостійну, творчу і практичну діяльність майбутніх фахівців галузі туризму.

Зміст моделі формування правової культури менеджера туризму у вищому навчальну закладі представлений цільовим, мотиваційним, змістово-діяльнісним, контрольним та результативним компонентами підготовки.

Ефективність реалізації моделі формування правової культури менеджера туризму має забезпечуватись комплексом педагогічних та соціально-правових умов, до яких відносяться:

- використання потенціалу різних вузівських дисциплін для вивчення правових ідей;

- доповнення теоретичних правових положень відомостями про можливість їхнього практичного застосування у сфері туризму;

- відбір отриманого зумовлено досвіду практичної діяльності, відповідно до сьогоденних потреб життя й інтересів студента;

- засвоєння відомостей, що дозволяють майбутнім фахівцям моделювати свою правову професійну й повсякденну діяльність;

- включення студента в активну правопізнавальну й правозастосовну діяльність навчально-виховного процесу;

- організація навчання на вербально-діяльнісній діалогічній основі, орієнтованій на індивідуально-творчий розвиток студента;

- введення до навчального плану правових спецкурсів як регіонального компоненту.

Оцінку сформованості правової культури менеджера туризму в процесі професійної підготовки у вузі доцільно проводити комплексно, з огляду на дані складових моделі.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні рівня готовності студентів туристських вузів до правового забезпечення їх професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бабак О. В. Правова культура й процес її формування // Матеріали студентської науково-практичної конференції «Глобалізація

ринків», 5-17 грудня 2005 р. / О. В. Бабак. – Краснодар: КИМИМ, 2006. – Вып. 1. – С. 46-52. **2. Бабак О. В.** Правова культура менеджера туризму / О. В. Бабак // Праці Кубанського державного аграрного університету. – Краснодар: Изд-во КГАУ, 2006. – Вып. 4. – С. 336-342. **3. Вакуленко В.** Форми і методи контролю якості знань і рівня професійної компетентності майбутнього викладача // Педагогіка і психологія професійної освіти / В. Вакуленко. – 2003. – № 6. – С. 109-121. **4. Ганзенко О. О.** Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 16 с. **5. Мальона С. Б.** Правова культура як чинник професійної діяльності фахівців фізичної культури / Світлана Мальона // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – т. 1. – С. 207-211. **6. Подберезькій М. К.** Формування правової культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 1997. – 418 с.

Мальона С. Б. Правова культура менеджера туризму в процесі професійної підготовки у вузі

В статті проаналізовано сукупність наукової, соціологічної та юридичної літератури з метою виявлення теоретичних положень, що є основними для постановки та вирішення проблеми дослідження, розглянуті та проаналізовані основні критерії дослідження, розкрито та проаналізовано сутність правової культури, виявлено специфіку формування правової культури менеджерів туризму й підходи у визначенні ефективності правового виховання у вузі.

Ключові слова: менеджер туризму, правова культура, професійна підготовка.

Малёна С. Б. Правовая культура менеджера туризма в процессе профессиональной подготовке в вузе

В статье проанализированы совокупность научной, социологической и юридической литературы с целью выявления теоретических положений, которые являются основными для постановки и решения проблемы исследования, рассмотрены и проанализированы основные критерии исследования, раскрыта и проанализирована сущность правовой культуры, выявлена специфика формирования правовой культуры менеджеров туризма и подходы в определении эффективности правового воспитания в вузе.

Ключевые слова: менеджер туризма, правовая культура, профессиональная подготовка.

Malona S. B. Legal Culture Tourism Manager During Training at the University

This paper analyzes a set of scientific, educational, psychological, educational, sociological and legal literature in order to identify theoretical principles that are fundamental to the formulation and solution studies of legal culture tourism manager during training in high school, reviewed and analyzed the basic criteria of formation legal culture tourism manager during training at the Institute of Tourism: cognitive (the level of legal awareness, characterized by awareness, relevance and completeness of knowledge), evaluation (assessment of adequacy of legal phenomena), emotional (level of ability to experience positive emotions about the positive effects of legal validity and negative – due to negative) motivational value (level of implementation of legal values in the personal sphere), volitional (level of formation of the desire of the individual to the development of legal culture and the ability to detect spiritual immunity to the offense), practical (level of mastery of organizational analytical part of enforcement) behavioral (the legal level of compliance units and lawful conduct of the individual, the ability to constantly and actively, effectively cope with different legal situations), described and analyzed the legal nature of cultural tourism manager, revealed the specific formation of legal culture and tourism management approaches in determining the efficiency legal education at the university.

Key words: tourism manager, legal culture, professional training.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Лобода С.М.

УДК [378. 011.3 – 051 : 91] : 17.022.1

О. М. Трегубенко

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Професійна підготовка вчителів географії є однією з найактуальніших і соціально значущих проблем сучасної системи вищої освіти, провідною метою якої є формування конкурентоспроможного фахівця, здатного з максимальною користю для суспільства реалізовувати свій творчий потенціал, ефективно вирішувати життєві проблеми.

Одним з основних шляхів виконання завдань формування висококваліфікованого, обізнаного вчителя є реалізація в педагогічному процесі вищого навчального закладу принципу гуманізації навчання географії. Цей принцип є визначальним у системі фахової підготовки

майбутніх вчителів географії, бо його сутність полягає у визнанні самоцінності кожної людини, забезпеченні її особистісної свободи й можливостей максимальної реалізації творчого потенціалу.

Педагогічні умови гуманізації навчання майбутніх фахівців різних напрямів підготовки визначено у роботах М. Криловця, В. Обозного, І. Тимчук, О. Тімець, О. Топузова та ін. Аналізу можливостей забезпечення гуманізації навчально-виховного процесу вітчизняної загальноосвітньої школи присвячені праці К. Батремус, В. Мазуріної, І. Родригіної, М. Семенова та ін.

Мета статті – визначити шляхи реалізації принципу гуманізації навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів географії.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні визначає процес гуманізації освіти як основний напрямок її генези в сучасному суспільстві. При цьому основним завданням вітчизняного освітнього простору виступає не передача знань, а всебічний розвиток особистості [1]. Гуманізація підготовки майбутніх вчителів географії полягає в орієнтації процесу навчання на особистісний ріст студента, забезпечення його всебічного, загальнокультурного, соціально-морального й професійного розвитку. Викладання фахових і методичних дисциплін при цьому виступає не як трансляція інформації, а як активізація й стимуляція процесу самостійного пошуку власної позиції відносно навколишнього світу, формування світогляду, розвитку світосприйняття молоді, забезпечення розуміння студентом пріоритетності загальнолюдських цінностей і гармонійності відносин людини й довкілля.

Гуманізація вищої географічної освіти вимагає перегляду змісту й технології освітнього процесу. Реалізація цього принципу навчання в підготовці майбутніх вчителів географії має забезпечувати засвоєння не тільки програмних компонентів змісту географічної освіти – загальнонавчальних та фахових знань, умінь і навичок, а й складників його надпредметної частини – досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-ціннісного відношення до навколишньої дійсності.

У нових умовах реформування сучасного освітнього простору й актуалізації необхідності формування особистості творчого типу в змісті вищої географічної освіти пріоритетні позиції займає досвід творчої діяльності представлений розумовими діями різного характеру, вміннями застосувати географічні знання в нестандартних ситуаціях, здійснювати творчу діяльність.

Аналіз педагогічної теорії та практики вищої географічної освіти дає можливість визначити одним із найефективніших засобів формування досвіду творчої діяльності організацію реальних проблемних ситуацій. Вони можуть бути спрямовані на порівняння об'єктів і явищ; виявлення їх суттєвих ознак; установлення причинно-наслідкової залежності досліджуваного явища, що забезпечує вивчення рідного краю шляхом спостереження природних об'єктів та явищ, аналіз

їхніх очевидних ознак, оцінка цих ознак на підставі поставленого питання, прийняття певного рішення, обґрунтування власної позиції з цього питання, переживання потреби в знаннях про досліджуваний об'єкт чи явище і, як наслідок, розуміння їхнього значення. Участь студентів у вирішенні реальних проблемних ситуацій сприяє логічному та цілісному сприйняттю ними навколишньої дійсності, формуванню вміння визначати й розв'язувати життєві завдання, розвитку творчих рис особистості – цілеспрямованості, самостійності, допитливості, наполегливості, оригінальності, винахідливості тощо.

Ефективним прийомом формування в студентів досвіду творчої діяльності є включення молоді в науково-дослідну, пошукову діяльність, що передбачає поширення наукових знань та їх перетворення в інструмент творчого освоєння світу, забезпечує оптимальні умови для розширення й поглиблення засобами географії вагомих для кожного студента способів практичних і розумових дій у його навчальній і майбутній професійній діяльності, сприяє постійному зростанню потенціалу творчої діяльності – прагненню систематично здобувати нові інтелектуальні й практичні географічні знання та уміння, творчо їх використовувати, експериментувати, досліджувати, брати участь в охороні місцевої природи. Власний досвід роботи в системі вищої географічної освіти свідчить, що залучення майбутніх фахівців до виконання завдань дослідницького характеру, які орієнтують на творче пізнання найближчого навколишнього середовища, може відігравати важливу роль у засвоєнні компонентів змісту географічної освіти за умови розробки серії програм науково-дослідної роботи студентів.

Реалізація принципу гуманізації навчання в підготовці майбутніх вчителів географії має базуватися на застосуванні й поєднанні різноманітних активних форм і методів навчальної діяльності, які підвищують пізнавальну активність студентів, збуджують інтерес до загальнонаукових і професійних знань, озброюють інтелектуально-практичними прийомами, розвивають творчі здібності, сприяють формуванню основних життєвих настанов. Серед них важливе місце займає краєзнавча діяльність, яка забезпечує усебічне, комплексне вивчення природи, населення й господарства рідного краю, їхніх взаємозв'язків, закономірностей функціонування й розвитку.

Особливість краєзнавства полягає у використанні таких форм і методів пізнання своєї місцевості, які можуть сприяти гармонізації стосунків особистості з довкіллям, забезпечити задоволення освітніх потреб студентів, розвиток їхньої ціннісно-мотиваційної сфери, стимулювання й реалізацію духовного й творчого потенціалу майбутніх вчителів, розвиток їхніх психофізичних ресурсів, зміцнення здоров'я, задоволення потреб у професійному самовизначенні.

При правильній організації, застосуванні й поєднанні різноманітних активних методів і форм краєзнавства – польових спостережень, дослідів, виконання конструктивних і творчих завдань,

імітаційних та рольових ігор, різноманітних видів моделювання природних та суспільних процесів, вирішення реальних проблемних ситуацій, проєктивної діяльності, практичних робіт на місцевості, екскурсій – процес засвоєння компонентів географічної освіти може досягти максимальної ефективності.

Важливим шляхом реалізації принципу гуманізації навчання в підготовці майбутніх вчителів географії є розширення мотивації навчання географії, розвиток емоційно-особистісного ставлення студентів до географії як складової частини культури людини, яке має бути супроводжене акцентом на практичне значення географічних знань і вмінь, їх використання для професійної підготовки, висвітлення значущості фахових та методичних знань у розвитку здатності студентів освоювати нову інформацію, приймати обґрунтовані рішення, брати участь у перетворенні довкілля.

Функція підтримки навчально-виховного процесу в розширенні мотивації навчання географії може здійснюватися шляхом оптимального використання фахівцями-викладачами сучасних методик і технологій навчання (проблемної технології, методу проєктів, технології диференційного навчання, технології організації самостійної діяльності, групової роботи, сучасних інформаційних технологій тощо), спрямованих на набуття студентами професійних знань, формування відкритого навчального середовища, де географічні знання стають підґрунтям для вирішення реальних життєвих проблем, основою становлення та виявлення компетентностей майбутніх учителів-географів.

Таким чином, втілення принципу гуманізації навчання в процес підготовки майбутніх вчителів географії обумовлює пріоритетну постановку завдань самореалізації особистості студента, створює умови для задоволення його освітніх потреб, розкриття творчих здібностей, професійного самовизначення, розвитку громадянських, моральних, інтелектуальних якостей, які забезпечували б йому соціальну захищеність, безпечне й комфортне існування.

Ефективними шляхами реалізації принципу гуманізації навчання виступають: формування надпредметного складника вищої географічної освіти – досвіду творчої діяльності (через організацію реальних проблемних ситуацій та включення студентської молоді в науково-дослідну, пошукову діяльність); застосування й поєднання активних форм і методів краєзнавчої роботи; розширення мотивації навчання, розвиток емоційно-особистісного ставлення студентів до географії шляхом оптимального використання фахівцями-викладачами сучасних методик і технологій навчання (проблемної технології, методу проєктів, технології диференційного навчання, технології організації самостійної діяльності, групової роботи, сучасних інформаційних технологій тощо).

Перспективним напрямком подальших досліджень буде визначення шляхів реалізації принципу національної спрямованості навчання в підготовці майбутніх фахівців-географів.

Список використаної літератури

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 18 липня 2001. – № 29. – С. 4 – 6.

Трегубенко О. М. Реалізація принципу гуманізації навчання в підготовці майбутніх вчителів географії

Розкрито сутність і значення втілення принципу гуманізації навчання в підготовку майбутніх вчителів географії. Відзначено, що одним з шляхів реалізації принципу гуманізації навчання є формування надпредметного складника вищої географічної освіти – досвіду творчої діяльності. Обґрунтовано реалізацію принципу гуманізації навчання в фаховій підготовці майбутніх вчителів географії через систему краєзнавчої діяльності. Важливим пунктом реалізації принципу гуманізації процесу підготовки майбутніх фахівців-географів визначено розширення мотивації навчання географії.

Ключові слова: принцип гуманізації навчання, підготовка вчителів географії.

Трегубенко Е. Н. Реализация принципа гуманизации обучения в подготовке будущих учителей географии

Раскрыта сущность и значение реализации принципа гуманизации обучения в подготовке будущих учителей географии. Отмечено, что одним из путей реализации принципа гуманизации обучения является формирование надпредметной составляющей высшего географического образования – опыта творческой деятельности. Обоснована реализация принципа гуманизации образования в профессиональной подготовке будущих учителей географии через систему краеведческой деятельности. Важным пунктом реализации принципа гуманизации процесса подготовки будущих специалистов-географов определено расширение мотивации обучения географии.

Ключевые слова: принцип гуманизации обучения, подготовка учителей географии.

Tregubenko E. N. Realization of the Principle of Humanization of the Education in the Preparation of Future Teachers of Geography

An essence and importance of the realization of the principle educational of humanization in the preparation of future teachers of Geography have been revealed. It was mentioned that the realization of the educational principle of humanization in the teaching of Geography makes conditional upon prioritized formulation of points in the student's personality development, makes conditionals for satisfaction of his educational needs, for

reveal of his creativity, professional self-determination, for development of high civil, ethic, intellectual qualities, which might provide him social protection, safe and comfortable existence. Organizing of the over the subject matter part in the higher Geographical education – experience of creative activity has been determined as one of the approaches at the realization of the principle of humanization in the education. Organizing of the real problematic situations and comprising students into scientific and research activity have been included into approaches of formation the experience in creative activity. Realization of the principle of humanization of the education in the preparation of future teachers of Geography has been substantiated with the system of the local lore activity. Broadening of the motivation in learning of Geography, development of student's emotional and personal attitude to Geography as important part of human culture have been determined as important points of realization of the principle of humanization at the process of the preparation specialists in Geography.

Key words: principle of humanization of the education, preparation of future teachers of Geography.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор
Ваховський Л. Ц.

УДК [377:338.48-32]

М. В. Черезова

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ

Україна – це країна із потужним туристичним потенціалом, що обумовлено географічним положенням, кліматичним та природним різноманіттям, багатою історичною спадщиною країни, а також її сучасним розвитком у європейському просторі. Законом України «Про туризм» (стаття 6) туристична галузь визначається як одна із найбільш пріоритетних галузей сучасної економіки [4]. У центрі уваги туристичної галузі, спрямованої на задоволення потреб людини у відпочинку, оздоровленні, пізнанні, стабільно високими залишаються вимоги до особистості фахівця туристичної сфери, рівня його професійної підготовленості, мобільності, компетентності. Виходячи із суспільної і економічної потреби, зараз в Україні зростає кількість вищих навчальних закладів, які готують фахівців для туристичної сфери.

Професійна туристична освіта, головним суб'єктом якої є особистість майбутнього фахівця, розвинута для виконання професійних обов'язків, поступово займає вагоме місце у колі педагогічних

досліджень. Серед них правомірно відзначити науковий доробок вітчизняних та російських учених: розробка теорії становлення й розвитку системи неперервної професійної туристичної освіти (Т. Борейко, Т. Власова, І. Зорін, В. Квартальнов, Л. Кнодель, П. Олійник, Л. Поважна, М. Скрипник, В. Федорченко та ін.) та концепції професійної освіти й змісту навчання на різних ступенях багаторівневої підготовки фахівців (І. Зорін, В. Кальней, В. Ледньов, О. Новиков, С. Шишов та ін.); дослідження шляхів інтенсифікації навчання студентів у системі професійної туристичної підготовки (В. Васильєв, В. Звонніков); обґрунтування системи підготовки кадрів для туризму за основними спеціальностями (Д. Єрмилова, Т. Єфімцева, Л. Курило); вивчення професійно значущих якостей фахівців у сфері туризму (Г. Бабій, О. Гараніна).

Метою даної статті є спроба систематизувати точку зору різних науковців на зміст професійної туристичної освіти, виділити її компоненти та показники, визначити напрямки формування особистості майбутнього фахівця туристичної галузі.

Парадигма сучасної професійної освіти має яскраву практичну та особистісну спрямованість, що означає розвиток особистісних та професійних якостей студента, коли ці якості перебувають у взаємозв'язку та під взаємним впливом. Змістом професійної освіти є система знань, умінь та навичок, що забезпечують підготовку до професійної діяльності. Кожна сфера діяльності висуває до фахівця, задіяного у ній, специфічні вимоги, які, перш за все, слід враховувати у організації навчально-виховного процесу.

Туризм сьогодні – це багатогалузевий комплекс послуг, який називають також індустрією гостинності. Індустрія гостинності – сфера підприємництва, що складається із видів обслуговування, які спираються на принципи гостинності, характеризуються щедрістю та приязністю по відношенню до гостей. У цьому визначенні гостинність виступає як найважливіша споживацька якість туристичного продукту: уміння дати відчутти клієнту, що йому раді, з достоїнством продемонструвати йому повагу, виказати люб'язність [1, с. 55].

Таким чином, туристична галузь є сферою послуг, які надаються споживачам туристичного продукту, що майже завжди передбачає міжособистісний інформативний контакт, спілкування, створення системи міжособистісних стосунків. У той же час, туризм – це професійна діяльність, яка вимагає компетентного підходу до виконання професійних обов'язків.

Окремим предметом нової галузі педагогіки «Педагогіка туризму» стає особистість освіченого, конкурентоспроможного, вихованого, всебічно розвинутого фахівця [3; 6]. Підготовка фахівців сфери туризму передбачає формування системи професійно значущих знань, умінь та навичок, розвиток особистісних якостей для роботи у сфері «людина – людина», які відповідають сучасним вимогам :

активність, гнучкість, толерантність, самостійність, ініціативність, щирість, оптимізм, креативність. Праця у туристичній сфері вимагає від фахівця обізнаності в умовах протікання професійної діяльності, яка вимагає також фізичної та психоемоційної витривалості.

Т. Сокол вказує на залежність кваліфікації майбутніх фахівців сфери туризму від загальної і спеціальної профпідготовки, яка спирається на фундаментальні засади освітнього процесу, та конкретних спеціалізованих професійних знань, та зазначає, що формування особистості фахівця туристичної сфери відбувається значною мірою в процесі вивчення спеціальних туристичних дисциплін [8].

Г. Щука підкреслює особливу роль практичної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у формуванні цілісного професійного мислення, вироблення конкретних професійних умінь [10].

Т. Жулій у професійній компетентності фахівця туристичної сфери виділяє навички міжкультурної комунікації [2].

У дослідженні Л. Сакун виділено окремі напрямки педагогічного знання у сфері туризму, серед яких педагогіка особистості туриста, педагогіка туристської комунікації, педагогіка гостинності, педагогіка туристичної діяльності тощо [5, с. 32-39].

Систематизація поглядів зазначених вище дослідників, а також практичного досвіду у сфері підготовки фахівців туристичної сфери та роботи у туристичній галузі дозволили виділити окремі компоненти у змісті професійної туристичної освіти та їх показники, наведені у таблиці.

Таблиця 1

Зміст професійної освіти у сфері туризму

ТУРИСТИЧНА ОСВІТА	
Система спеціальних знань, умінь, навичок	Визначається за професійними угрупованнями: «Екскурсознавець» «Туризмознавець» «Фахівець із гостинності в місцях розміщення» «Фахівець із готельної справи» «Фахівець із ресторанної справи» «Фахівець із санаторно-курортної справи» [8, с. 81]
Система загально-професійних знань, умінь, навичок	1. Туризмологія 2. Етика 3. Географія 4. Історія 5. Основи психології 6. Краєзнавство 7. Основи релігієзнавства 8. Основи екскурсознавства 9. Рідна мова 10. Іноземні мови 11. Міжкультурна компетенція 12. Інформаційні технології туризму 13. Регіональні особливості розвитку туризму

	14. Робота із професійно значущою інформацією
Система особистісних якостей	Загальна культура Професійна культура Культура професійного спілкування Активність Гнучкість Толерантність Самостійність Ініціативність Креативність Щирість Оптимізм Спостережливість Самовладання
Фізичний та психоемоційний розвиток	Готовність до: фізичних навантажень психоемоційних навантажень комунікативних навантажень навантажень пам'яті та уваги праці у непередбачуваних кліматичних умовах

Сучасна система професійної освіти майбутніх фахівців сфери туризму орієнтована на створення фундаменту для становлення студента як майбутнього професіонала, якому притаманні компетентність, висока духовна культура, мобільність, вміння вільно орієнтуватися в новітніх досягненнях науки та практики, високий рівень розвитку морально-етичних якостей й професійної етики. За таких умов суттєво підвищуються вимоги до формування таких якостей особистості майбутніх фахівців сфери туризму, як професіоналізм, відповідальність, ініціативність, комунікабельність, креативність, моральність.

Для забезпечення реалізації ефективної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму враховуються зазначені вище чинники, які впливають на організацію навчально-виховного процесу ВНЗ.

Доцільно враховувати також деякі загальні особливості організації навчально-виховного процесу у туристичній освіті, які виділяє В. Федорченко. Серед них цілісний підхід до змісту освіти й професійного навчання, врахування єдності загальноосвітньої і професійної підготовки, міцний зв'язок теорії й практики, реалізація принципу наступності в змісті й організаційних формах професійної підготовки фахівців для сфери туризму, кадрове забезпечення; впровадження педагогічних технологій особистісно-орієнтованої професійної підготовки фахівців для сфери туризму; регулярне коригування процесу проектування змісту туристської освіти [9, с. 37].

Підготовка майбутнього фахівця сфери туризму передбачає тісний взаємозв'язок таких суб'єктів навчально-виховного процесу: студент – майбутній фахівець, викладач – практик туристичної галузі, студентська група – суб'єкт професійно орієнтованої системи, куратор – координатор заходів професійно спрямованої виховної роботи та ідейний

лідер у системі суб'єкт-суб'єктних відносин у студентській групі, студентсько-викладацький склад навчального закладу – представники єдиної професійної спільноти. Формування особистості майбутнього фахівця сфери туризму здійснюється за такими напрямками: теоретичні та практичні форми організації навчальної роботи (лекції, семінари, професійні тренінги, практичні заняття, ділові ігри тощо); практико орієнтована позааудиторна робота (творчо-пошукова СРС, робота у творчих групах, практичні конференції, екскурсії на виробництво тощо), професійно орієнтована виховна робота (тематичні тижні, дні професії, конкурси, змагання, святкування Міжнародного дня туризму, екскурсії тощо), практичне навчання у реальних умовах професійної діяльності (у готелі, туристичному комплексі, екскурсійному бюро, на екскурсійних маршрутах), використання інформаційних технологій навчання («Віртуальний готель», «Віртуальна туристична фірма», «Віртуальна екскурсія», робота із програмним забезпеченням туризму, пошук інформації у мережі Інтернет тощо).

Таким чином, підготовка майбутнього фахівця сфери туризму здійснюється через інтеграцію теоретичної та практичної підготовки; надання позааудиторній роботі практико-орієнтованого комунікативного характеру; посилення соціокультурної спрямованості виховної роботи у студентській групі; широке використання інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховному процесі.

Це дозволяє забезпечити професійну орієнтацію навчально-виховної роботи, її практичне спрямування, діалогізацію навчально-виховного процесу, суб'єктність стосунків та формування культури спілкування у різних системах, індивідуальний та особистісний підхід до студента, формування професійного досвіду майбутнього фахівця сфери туризму перед входженням у професійне життя. Кожний із визначених напрямків вимагає детального дослідження із огляду на сучасні умови організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Воронин І.Н. Турбизнес для начинающих / И.Н. Воронин, О.В. Бурова, Е. А. Лукьяненко [и др.]. – Симферополь : Крым. гос. учеб.-метод. изд-во, 2005. – 208 с. **2. Жулий Т.Б.** Проблемы межкультурной коммуникации в системе профессионального образования специалистов туристического сервиса / Т.Б. Жулий // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. - Луганськ, 2009. – № 10. – С. 27–33. **3. Педагогіка туризму:** навч. посіб. // В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2004. – 296 с. **4. Про туризм :** Закон України від 15.09.1995 р. № 325/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241. **5. Сакун Л.В.** Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира : моногр. / Л.В. Сакун. – К. : МАУП, 2004. – 285 с. **6. Скрипник М. І.** Педагогіка

туризму / М. І. Скрипник // Гуманітарні науки. – 2004. – № 1. – С. 124–128. **7. Скрипник М.** Моделювання змісту професійної підготовки фахівців для сфери туризму / М. Скрипник // Вища шк. – 2004. – № 1. – С. 81–87. **8. Сокол Т.Г.** Педагогіка туризму як наука / Т.Г. Сокол // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Луганськ, 2009. – № 10. – С. 104–108. **9. Федорченко В.К.** Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. К. Федорченко ; Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України – К., 2005 – 43 с. – Укр. **10. Щука Г.П.** Організація практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної індустрії / Г. П. Щука // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Луганськ, 2009. – № 10. – С. 108–116.

Черезова М. В. Зміст професійної туристичної освіти

Статтю присвячено проблемі змісту професійної освіти майбутніх фахівців туристичної сфери. У статті зроблено спробу виділити окремі компоненти у змісті професійної туристичної освіти, систематизувати їх показники, а також визначити напрямки формування особистості майбутнього фахівця у сфері туризму.

Ключові слова: зміст професійної туристичної освіти, компоненти та показники освіти, напрямки розвитку особистості майбутнього фахівця.

Черезова М. В. Содержание профессионального туристического образования

Статья посвящена проблеме содержания профессионального образования будущих специалистов туристической сферы. В статье предпринята попытка выделить компоненты в содержании профессионального туристического образования, систематизировать их показатели, а также определить направления формирования личности будущего специалиста в сфере туризма.

Ключевые слова: содержание профессионального туристического образования, компоненты и показатели образования, направления развития личности будущего специалиста.

Cherezova M. V. The Content of Professional Education in Tourism

The article is devoted to the problem of the content of professional education of future specialists in tourism. In the article the attempt to distinguish the components of professional education in tourism, to systematize their indices, and also to determine the directions of future specialist personality forming in the field of tourism is made.

In the content of tourist education such components are distinguished: system of special knowledge, abilities and skills, system of professional

knowledge, abilities and skills, system of personal qualities, physical and psycho-emotional development. Special knowledge, abilities and skills should be determined taking into account professional groups in the sphere of tourism. System of professional knowledge, abilities and skills is determined by general training of a specialist for work in the sphere of tourism and includes training in such disciplines as History, Geography, Region Study, Computer Studies, Ethics, Psychology, Native and Foreign languages, etc. System of personal qualities embraces main characteristics of the motivation-value sphere of a personality aimed at work in the system «man-to-man». Psycho-emotional development supposes individual readiness to work in this sphere.

Modern system of education of future specialists in the tourism field is oriented to create a basis for a student to become a future professional.

Key words: content of professional education in tourism, components and indices of education, directions of development of future specialist personality.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

УДК [378.011.3–051:91]:004–043.2

Ю. Ю. Чикіна

ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

На сучасному етапі розвитку освіти одним із пріоритетних напрямків стає процес інформатизації усіх ланок навчально-виховного процесу, який передбачає використання можливостей комп'ютерних та інформаційних технологій для реалізації ідеї розвивального та активного навчання, інтенсифікацію всіх рівнів професійної підготовки фахівців, підвищення його ефективності та якості. Проте, важливою умовою ефективного використання сучасних засобів стає урахування позитивних аспектів та негативних наслідків під час професійної підготовки географів.

Питанню професійної підготовки вчителів присвячено велику кількість досліджень. Проблема підготовки майбутніх учителів в умовах комп'ютеризації та інформатизації освіти зазнає суттєвих змін, що відображено у науковій літературі досить широко (роботи В. Беспалька, Б. Гершунського, Є. Машбиця, Н. Морзе, О. Науменко та ін.). Розгляду позитивних аспектів та негативних наслідків використання сучасних

засобів у навчально-виховному процесі присвячено праці В. Бикова, Ю. Жука, Е. Кравченя, Г. Коджаспірової, С. Новікова, О. Полупаненко, І. Роберта та ін. Проте, незважаючи на неухильне зростання кількості наукових досліджень з різних аспектів реалізації комп'ютерних та інформаційних технологій, більшість з них присвячені питанням їх використання під час вивчення географічних дисциплін в загальноосвітній школі та недостатньо розглянуто питання комп'ютерної підтримки географії у вищому навчальному закладі.

Мета статті – здійснити аналіз наукових джерел, які містять теоретичні відомості щодо можливостей вирішення проблем підготовки майбутніх вчителів географії; підкреслити можливості вдосконалення навчального процесу під час застосування комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці спеціалістів; окреслити основні завдання та розглянути можливості підвищення ефективності викладання географічних дисциплін та активізації процесу засвоєння навчального матеріалу за умови застосування засобів комп'ютерних та інформаційних технологій; схарактеризувати позитивні аспекти та розкрити основні негативні наслідки застосування сучасних засобів у підготовці географів.

Спираючись на думку науковців, до основних принципів комп'ютерно-інформаційного навчання слід віднести: підвищення ефективності навчально-виховного процесу завдяки використанню засобів комп'ютерних та інформаційних технологій (ЗКІТ); принцип педагогічної доцільності у використанні ЗКІТ (засоби навчання необхідно використовувати тільки там, де вони мають конкретну методичну функцію (задум); принцип оптимізації діалогу користувача з комп'ютером; інтерактивний характер спілкування „людина-комп'ютер”; принцип безмежних можливостей (дає стільки матеріалу, скільки студент зможе засвоїти); неможливість заміни людини машиною; принцип мультимедійності – використання одночасно багатьох каналів інформації (звук, зображення, рух, колір); принцип мультиплікаційності (завдяки одним засобам здійснюється мотивація, інших – передавання основної інформації з теми, завдяки третім – контроль та корекція засвоєння); широке використання специфічних дидактичних засобів виділення інформації (використання різних шрифтів, звукові ефекти, зміна кольору) та ін. [5, с. 96; 7, с. 183, 206].

Проте, доцільність використання комп'ютерних та інформаційних технологій на всіх етапах навчально-виховного процесу не викликає жодного сумніву. У процесі викладання фізико- та економіко-географічних дисциплін ЗКІТ слід використовувати на різних заняттях у підготовці географів: 1. Під час вивчення та закріплення нового матеріалу, що сприяє кращому засвоєнню студентами інформації, підвищується наочність, можливість різнобічного розгляду явища або процесу, розширюються прийоми подання матеріалу, економія часу на його викладання (інтерактивні мультимедіа лекції (слайд-лекції, відеолекції), електронний підручник); 2. Під час проведення практичних

та семінарських робіт – як засіб для пошуку й вивчення необхідного матеріалу, відпрацювання навичок та умінь самостійного вирішення завдань (ілюстративний засіб, програми-тренажери; створення презентацій (Power Point); робота з комп'ютерними програмами Corel, Adobe Photoshop для створення карт, робота в мережі Інтернет та ін.); 3. Під час контролю знань (заліки, іспити, захист курсових та магістерських робіт) дозволяють підвищити його об'єктивність, перевірити відповідність знань студентів державним стандартам (тестувальні програми навчального призначення); 4. Під час організації та проведення в мережі Інтернет конференцій, семінарів, круглих столів для обміну різними ідеями стосовно цікавих тем, питань, аналізу та вивчення міжнародного досвіду (спільні проекти та ін.); 5. Для самоосвіти (Інтернет, телеконференції) та ін.

Здебільшого, дослідниками наголос робиться на позитивних аспектах (В. Биков, Ю. Жук, С. Новіков, І. Роберт) використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій для можливостях організації індивідуальної, групової, колективної діяльності, за допомогою їх розвинути інтелектуальний потенціал та творчі здібності студентів, активізувати процес засвоєння навчального матеріалу, підготувати географів до майбутньої педагогічної діяльності в умовах інформатизації освіти. Аналіз зазначених літературних джерел дає змогу виокремити найбільш вагомимі позитивні аспекти застосування комп'ютерних та інформаційних технологій у підготовці вчителів географії:

1. Якісні зміни у навчально-виховному процесі: наочність, доступність, достовірність; дозволяють інтенсифікувати процеси розвитку пам'яті, уваги, спостережливості; візуалізація закономірностей та реальних процесів, які вивчаються (графіки, карти, відео, діаграми, таблиці та ін.); допомагають пояснити найбільш складні теми, демонструвати процеси, які важко або не можливо спостерігати в реальному часі, розкривати суспільні явища або ситуації в динаміці, а також, предмети та явища, які найбільш доцільно ілюструвати в екранному або звуковому режимі; можливість поглиблення знань з географічних дисциплін; використання ЗКІТ не лише для підтримки традиційних форм, методів навчання, скільки для реалізації ідей розвиваючого навчання, інтенсифікації всіх рівнів навчально-виховного процесу; комп'ютер відіграє роль комунікаційного засобу (можливість використання локальних та глобальних мереж); сучасні засоби полегшують засвоєння абстракції, дозволяючи її конкретизувати у вигляді наочних образів (схем, моделей, графіків, карт); засоби графіки, музичний супровід знімають напруження, сприяють естетичному вихованню; формування інформаційного середовища, яке створює умови для продуктивної навчальної діяльності та підготовки географів до умов життя в інформаційному суспільстві; сприятливі умови для вільного доступу до необхідної інформації за допомогою мережі Інтернет; активізація мотивації та спрямування навчання в напрямі гуманізації з

урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів студентів; реалізація соціального замовлення в умовах інформатизації сучасного суспільства (підготовка географа, який має широку ерудицію і динамічний тип мислення, застосовують ефективні методи пошуку та обробки інформації, вміють ефективно використовувати засоби комп'ютерно-інформаційних технологій на різних видах уроках).

2. Інтенсифікація діяльності студентів: перехід від механічного засвоєння фактологічних знань до оволодіння вміннями самостійно пошуку, збору, накопичення та обробки географічної інформації про процеси, явища, об'єкти; робота з текстовим, графічним редакторами, електронними таблицями та створення передумови для формування інформатичної та інформаційної компетентностей; розкриття творчих можливостей та здібностей студентів, що призводить до формування компонентів теоретичного типу мислення, що є основою інтенсифікації процесу розвитку особистості майбутнього вчителя географії; індивідуальна робота з комп'ютером сприяє розвитку самостійності, привчає для точності, акуратності, послідовності дій, розвиває здібності до аналізу; використання ЗКІТ сприяє розвитку компонентів операційного, наочно-образного, теоретичного типів мислення, творчого, інтелектуального потенціалу географів; комплексний вплив на органи чуттів, а як наслідок, активізація розумової діяльності, формування навчально-пізнавальної мотивації; створення проблемних ситуацій та організація пошукової діяльності географів; прагнення до самовдосконалення та самореалізації; навчальний матеріал краще сприймається та легше запам'ятовується студентами; скорочення видів роботи, що викликають утомлюваність студента.

3. Зміни у діяльності викладача: економія навчального часу за рахунок виключення рутинних операцій (в електронній формі тексти лекцій та практичних занять, презентації, в які можна вносити нові статистичні дані, застосування яких стає багатократним, дозволяючи удосконалювати методи та прийоми роботи); необхідність вільного володіння технікою; використання програмного забезпечення, а також, процесів автоматизації та обробки результатів з метою інтенсифікації навчання; надавати студентам більш повну та точну інформацію про об'єкти та явища, які вивчаються та підвищити рівень наочності, яка допоможе отримати більше інформації про механізми складних явищ; дозволяє викладачу підтримувати контакт з аудиторією; варіативність застосування на різних етапах занять; збір та обробка статичних даних про індивідуальну навчальну діяльність студентів [1, с. 22; 4, с. 35; 6, с. 23].

Відзначимо, що сьогоденній етап розвитку освіти неможливо уявити без використання комп'ютерних та інформаційних технологій, проте, увагу слід приділити негативним наслідкам їх застосування у навчально-виховному процесі. Спираючись на дослідження авторів (Е. Кравченя, Г. Коджаспірова та ін. [3, с. 30; 2, с. 141]), серед найбільш

вагомих причин, виокремлюємо наступні: 1. Можлива шкода здоров'ю (довга робота за комп'ютером, фіксована поза в положенні сидячи протягом тривалого часу; дія електромагнітного випромінювання монітора; стомлення очей, перевантаження суглобів кистей). 2. Педагогічне немотивоване, безсистемне та недоцільне їх використання (ігнорування дидактичними принципами навчання, використання сучасних засобів тільки заради самого факту його використання, переважання ігрової складової над навчальною), що не призводить до позитивних результатів в галузі розвитку особистості студента або інтенсифікації навчального процесу; невміння педагога вірно побудувати заняття та точно визначити роль та місце сучасних засобів (досить часто відбувається показ цілого фільму, в той час коли найбільш доцільним є показ окремих фрагментів; пояснення викладача дублюють текст слайдів, а як наслідок нераціональний розподіл навчального часу); різнопланово комп'ютеризація впливає на викладача (страх перед комп'ютером, фанати комп'ютерного навчання). 3. Проблема комунікаційної компетентності, можливість переносу технічного спілкування з комп'ютером на відношення з іншими суб'єктами навчальної діяльності (під час спілкування в групі виробляється вміння вести діалог, пояснювати, доказувати, переконувати, грамотно формулювати питання та коректно будувати відповідь; скорочення особистісного впливу викладача на студентів, а тим самим, й кількості та якості особистісних контактів – зниження ролі усної та письмової мови (переважає звук та зображення); під час електронного представлення лекційного матеріалу зникають емоційні моменти взаємодії (міміка, жести, інтонація); зниження соціалізації студентів. 4. Перевищення можливостей комп'ютера (представлення інформації сама по собі не забезпечує передачі знань, культури, а тому, ЗКІТ стають лише допоміжними); замала кількість навчальних електронних посібників для вищої школи (при створенні програми важко врахувати індивідуальні якості кожного студента та оригінальність мислення); 5. Необхідність надзвичайно сильної мотивації до уміння самостійно добувати знання; невміння знаходити необхідну інформацію у її різноманітті в Інтернеті; більшість студентів не підготовлені до оцінки та переробки наростаючого об'єму інформації, яку раніше фахівець отримував протягом усього життя; труднощі у засвоєнні та оперуванні поняттями високого рівня абстракції. 6. Комп'ютери фіксують перемоги та невдачі студентів, проводять аналіз результатів в конкретній ситуації, простежують динаміку змін, проте оцінка носить формальний характер та не враховується ступінь досягнення поставлених цілей, внутрішніх спонукань. 7. Сучасні комп'ютерні конференції можуть зняти часові та просторові межі в процесі функціонування інформації, проте не можуть замінити реальних конференцій, дискусій. 8. Обов'язкова технічна складова даної технології (комп'ютерні аудиторії, мультимедійні проектори, комп'ютери, доступ до Інтернету).

Отже, не має жодного сумніву, що інформаційному суспільству потрібні висококваліфіковані та ініціативні вчителі географії, які зможуть ефективно використовувати засоби комп'ютерно-інформаційних технологій та виконувати свої функції в умовах розвитку сучасної України. За результатами аналізу наукових джерел стосовно впливу сучасних засобів у навчально-виховному процесі доходимо таких висновків. Головна мета підготовки майбутніх вчителів географії засобами комп'ютерно-інформаційних технологій – органічно вписати їх у поєднанні із традиційними засобами на всіх заняттях (під час вивчення та закріплення нового матеріалу, проведення практичних та семінарських занять, контролю знань та ін.). Проте, акцент слід робити на позитивних аспектах та негативних наслідках із застосування під час викладання фізико- та економіко-географічних дисциплін. Саме, завдяки використанню засобів комп'ютерно-інформаційних технологій можливо підвищити ефективність та якість підготовки географів, розвинути й сформувати в особистості творчі підходи в опануванні освітою та у подальшій професійній діяльності, а також, вийти за межі традиційного викладання географічних дисциплін. Застосування засобів комп'ютерно-інформаційних технологій дозволяє зробити сприйняття географічних дисциплін приємнішим для студентів, економити час та усунути недолік наочності. Отже, використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій виправдано лише тоді, коли це призводить до підвищення його результативності, максимально нейтралізуючи негативний вплив.

Наша публікація не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, тому перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді можливостей підвищення ефективності викладання географічних дисциплін за допомогою мультимедійних презентацій.

Список використаної літератури

- 1. Биков В. Ю.** Засоби навчання нового покоління в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Комп'ютер школі та сім'ї. – 2005. – № 5. – С. 20 – 23.
- 2. Коджаспирова Г. М.** Технические средства обучения и методика их использования / Г.М. Коджаспирова, К.В. Петров. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 256 с.
- 3. Кравченя Э. М.** Технические средства обучения / Э.М. Кравченя. – Мн. : Выш. шк., 2005. – 304 с.
- 4. Новиков С. П.** Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С.П.Новиков // Педагогика. Научно-теоретический журнал Российской Академии образования. – М. : ООО „Педагогика”. – 2003. – № 9. – С. 32 – 38.
- 5. Попович Н. М.** Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців у ступеневій педагогічній освіті / Н. М. Попович // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2009. – № 47. – С. 95.
- 6. Роберт И. В.** Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы / И. В. Роберт. – М.: «Школа-

Пресс», 1994. – 213 с. 7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

Чикіна Ю. Ю. Позитивні аспекти та негативні наслідки використання засобів комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів географії

У статті підкреслено можливості вдосконалення навчального процесу під час застосування комп'ютерно-інформаційних технологій у підготовці спеціалістів. Розглянуто можливості підвищення ефективності викладання географічних дисциплін та активізації процесу засвоєння навчального матеріалу за умови застосування засобів комп'ютерних та інформаційних технологій. Схарактеризовано позитивні аспекти використання сучасних засобів, які сприяють розкриттю та розвитку індивідуальних здібностей географів, формуванню пізнавальних інтересів. Розкрито основні негативні наслідки застосування сучасних засобів у підготовці студентів-географів.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя географії, засоби комп'ютерно-інформаційних технологій, інформаційні технології, комп'ютерні технології.

Чикина Ю. Ю. Положительные аспекты и негативные последствия использования средств компьютерно-информационных технологий в подготовке будущих учителей географии

В статье подчеркнута возможности усовершенствования учебного процесса во время использования компьютерно-информационных технологий в подготовке специалистов. Рассмотрено возможности повышения эффективности преподавания географических дисциплин и активизации процессу усвоения учебного материала при условии использования средств компьютерных и информационных технологий. Охарактеризовано положительные аспекты использования современных средств, которые способствуют раскрытию и развитию индивидуальных способностей географов, формированию познавательных интересов. Раскрыто основные негативные последствия использования современных средств в подготовке студентов-географов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителя географии, средства компьютерно-информационных технологий, информационные технологии, компьютерные технологии.

Chikina J. Yu. Positive aspects and negative consequences of the use of computer and information technologies in future teachers of geography training

The article analyzes the scientific sources which contain theoretical information on how to solve the problems of the future teachers of geography training. It highlights the possibilities to improve the educational process while

using computer and information technologies in training professionals. The article outlines the basic tasks of computer and information technologies using while preparing students-geographers. It considers the possibilities of improving the effectiveness of teaching geographical subjects and enhancing the process of learning provided computer and information technologies are used. The author determines positive aspects of the use of computer and information technologies that contribute to the exposure and development of individual skills of geographers, the formation of cognitive interests, self-improvement and self-fulfillment of the future specialists. The basic negative consequences of using modern means to prepare students geographers are shown.

Key words: professional training of a teacher of geography, the means of computer and information technologies, information technology, computer technology.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор
Ваховський Л. Ц.

УДК 377.011

С. В. Шмалей, Т. І. Щербина

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

Туризм як специфічна сфера професійної діяльності особливо потребує професійно зрілих фахівців, які переконані у соціальній та економічній значимості своєї праці, важливості її для власного особистісного розвитку. Такі особливості туристичної діяльності, як: мобільність її учасників, необхідність розуміння складних механізмів людських відносин, високий рівень знань і умінь у сфері менеджменту, маркетингу, розуміння професійного туризму як найважливішого сектора економіки висувають високі вимоги до підготовки кадрів, які повинні враховуватися в процесі професійного становлення студентів, майбутніх працівників сфери туризму.

У розвиток теорії і практики педагогічної підтримки професійного становлення зроблено суттєвий внесок [1, с. 216-221; 2, с. 19; 10, с. 58-70]. Однак, аспекти, що пов'язані з професійним становленням особистості залишаються слабо вивченими. Під професійним становленням особистості в даному дослідженні розуміється продуктивний процес розвитку і саморозвитку особистості, освоєння і самопроекування професійно орієнтованих видів діяльності,

визначення свого місця у світі професій, реалізація в професії та самоактуалізація потенціалу для досягнення вершин професіоналізму.

На підставі вищевикладеного слід зазначити, що склалися протиріччя між:

- вимогами до випускників вузів в туристичному бізнес-середовищі, конкуренція на ринку праці і недостатнім професійним рівнем підготовки студентів, труднощами в адаптації до майбутньої професійної діяльності;

- високим потенціалом університетів в наданні педагогічної підтримки студентам у процесі професійного становлення та відсутність розробленої системи педагогічних умов щодо забезпечення професійного становлення студентів навчальних закладів туризму.

Мета дослідження: розробити педагогічні умови професійного становлення майбутніх фахівців з туризму.

Об'єкт дослідження: процес професійного становлення студентів туристського вузу.

Предмет дослідження: педагогічні умови професійного становлення студентів туристського вузу.

Для досягнення мети були визначені наступні завдання дослідження:

1. Виявити теоретичні підходи та особливості професійного становлення студентів.

2. З'ясувати сутність педагогічних умов професійного становлення майбутніх фахівців з туризму.

3. Виявити етапи педагогічної підтримки професійного становлення особистості студентів туристського вузу.

4. Розробити та впровадити педагогічні професійного становлення майбутніх фахівців з туризму.

Методи дослідження: аналіз філософської, психолого-педагогічної та соціологічної літератури з проблеми особистісного і професійного самовизначення; соціально-психологічний тренінг, метод сінема-груп, спостереження, інтерв'ю, анкетування, інтерв'ювання, статистичні методи.

Визначено, що в період навчання професійне становлення студентської молоді має певні психолого-педагогічні особливості, які враховують вікові, гендерні, особистісні, соціально-економічні характеристики. Г.М. Коджаспарова визначає професійне становлення як придбання нових ознак і форм у процесі розвитку, процес наближення до певного якісного професійного стану [5, с. 211-214]. Отже, професійне становлення зумовлюється становленням характеру, особистості, мислення студента.

Розробка педагогічних умов професійного становлення майбутніх фахівців з туризму обґрунтована наступними методологічними засадами: діалектико-матеріалістична концепція психіки і свідомості, принципи системного, особистісно-діяльного

підходів до дослідження професійного та особистісного становлення; компетентнісний підхід в освіті; концепція професійного самовизначення молоді, яка заснована на «Я-концепції» розвитку особистості; теорія єдності свідомості та діяльності; концепція професійної ідентичності; концепція відображеної суб'єктності; акмеологічна концепції продуктивної «Я-концепції» професіонала [1, с. 304-305; 3, с. 107-109; 6, с. 84-87; 10, с. 19].

Професійне становлення фахівців з туризму визнається як процес формування фахівця у туристичному бізнесі за рахунок активної участі студента в роботі групи на тренінгах, набуття та закріплення навичок ділового спілкування (роботи з клієнтами, в переговорному процесі, припинення маніпулятивних впливів і робота з запереченнями тощо), надбання професійно значущих навичок і якостей особистості [3, с. 162; 4, с. 48-51; 6, с. 152-154].

З'ясовано, що процес професійного становлення студентів виявився певним чином неефективний через недостатню усвідомленості молодих людей, а також на увазі їх недостатню зрілість і вмотивованості. Найчастіше молоді люди не усвідомлюють своїх цілей, їм не вистачає ефективних когнітивних стратегій цілеспрямування, активної життєвої позиції, спеціальних комунікативних навичок.

У розробці змісту педагогічних умов професійного становлення фахівців з туризму ми спиралися на методіку коучингу. Відмінність між коучингом і педагогічною підтримкою полягає в тому, що коучинг є самодостатньою професійною діяльністю, а педагогічна підтримка лише супроводжує освітній процес. Друга відмінність коучингу від педагогічної підтримки полягає у вузькій спрямованості коучингу на вирішення конкретних цілей клієнта, педагогічна підтримка більш спрямована на особистість студента в цілому [8, с. 37-45].

Очевидно, що при розробці програми професійного становлення необхідно враховувати особливості туристичної галузі.

Першою особливістю професійного становлення фахівця з туризму є остаточне самовизначення в обраній спеціальності: «Наскільки я підходжу до обраної професії на рівні особистісних особливостей». Різноманіття вибору спеціальностей створює певні труднощі вибору напрямку навчання, вимагає обґрунтованої професіограми [4, с. 160; 7, с. 144-147]. Професіограма – система ознак, що описує ту чи іншу професію, а також включає перелік норм і вимог, що пред'являються цією професією або спеціальністю до працівника. Зокрема, професіограма може включати в себе перелік психологічних характеристик (професійно важливих якостей), яким повинні відповідати представники конкретних професійних груп. Професіограма менеджера в туристичному бізнесі об'єднує лідерські якості, оперативність, самостійність, впевненість у собі, стійкість до стресу, відповідальність, толерантність, рефлексивність, активність. Для того, щоб зрозуміти ступінь відповідності обраній професії, студентам потрібне чітке

розуміння себе, своїх здібностей, усвідомлення рівня власних досягнень і мотивації.

Другою особливістю професійного становлення фахівців з туризму є оволодіння спеціальними знаннями та вміннями, які необхідні у професійній туристській діяльності. До них відносять: уміння роботи з клієнтами, володіння технікою ораторської майстерності, вміння вести телефонні переговори; особиста ефективність: техніка самопрезентації, управління собою в стресовій ситуації, ефективний тайм-менеджмент, комунікативні техніки, здатність протидії манипулятивному впливу, уміння переконувати, володіння мовою ділового спілкування, уміння використовувати ІТ-технології.

Третьою особливістю професійного становлення фахівців з туризму є професійні знання студентів: основ психології (соціальної та когнітивної, психології особистості); основ техніки продажу і особливостей туристського бізнесу (презентація туристського продукту, розуміння закономірностей розвитку туристичного бізнесу та володіння іноземними мовами, юридичними, економічними аспектами туристичного бізнесу).

Необхідно відзначити вплив вікових особливостей на професійне становлення студентів [4, с. 232-235; 9, с. 76-78]. Кожному віковому періоду відповідають певні завдання професії, які виділяються у кризові періоди і які можна вважати вузьконаправленими характеристиками професійного самовизначення та ідентичності.

Розкриваючи сутність явища «педагогічні умови професійного становлення», необхідно зазначити, що семантичний і педагогічний зміст педагогічної підтримки полягає в наступному: підтримувати можна лише те, що вже є в наявності, але недостатньо за рівнем, кількістю та якістю. Основними предметами підтримки педагогів є суб'єктність (самостійність) та індивідуальність, ті унікальні поєднання в людині загальних, особливих і одиничних рис, що відрізняє його від інших індивідів. Таким чином, поняття педагогічної підтримки пов'язано з концепцією педагогіки свободи, гуманістичної педагогіки.

У відповідності з концепцією педагогіки свободи, педагогічна підтримка, за О.С. Газман, полягає в спільному з студентом визначено його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод, що заважають йому зберігати людську гідність і досягати позитивних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя [2, с. 11-12]. Педагогічна підтримка відноситься до культури виховання, що виростала на внутрішній свободі, творчості, дійсному демократизмі та гуманізмі взаємин дорослого і дитини (не вчителя та учня, тобто не в рольових ієрархічних функціях). Гуманістична культура виховання є якісно іншим виміром людських взаємин (рівноправності та довіри, рівноцінності та поваги).

Педагогічні умови професійного становлення фахівців з туризму об'єднують наступні структурні утворення:

1. Вимоги до особистості педагога, який надає педагогічну підтримку.

2. Педагогічна підтримка студентів туристського вузу в професійному становленні

3. Компоненти педагогічної підтримки: цільовий, операційно-дієвий, змістовний, оціночно-результативний.

Визначено сутність компонентів педагогічної підтримки професійного становлення фахівців з туризму, а саме:

- цільовий компонент, який містить мету професійного становлення студентів і принципи організації цього процесу (добровільність, доброзичливість, віра в потенціал студента, співпраця, повага до особистості);

- операційно-дієвий компонент, що спирається на підходи (гуманістичний і особистісно-діяльнісний), форми (групова та індивідуальна) і методи (тренінг, сінема-група, спостереження, інтерв'ю, анкетування);

- змістовний, що складається з теоретичної та практичної частин і напрямів діяльності (навчання практичним навичкам, формування професійних якостей особистості);

- оціночно-результативний, що містить критерії та рівні сформованості професійного становлення студентів.

Виокремлено етапи педагогічної підтримки професійного становлення студентів: діагностичним, просвітницький, практичний, рефлексивний.

Обґрунтовано наступні критерії професійного становлення студентів напряму «Туризм»:

- критерій оцінки професійних знань: знання основ психології: специфіки вербального і невербального ділового спілкування, специфіка телефонної комунікації, вчення про психотипи особистості, знання основ техніки продажів, переговорного процесу, встановлення контакту-клієнтом, робота з запереченнями; знання основ туристського бізнесу та етики ділових відносин;

- критерій оцінки практичних умінь, необхідних у професійній діяльності: техніка роботи з важкими клієнтами, техніка ораторської майстерності, інструменти особистої ефективності (ефективний самоменеджмент: тайм-менеджмент, стрес-менеджмент, аутотренінг, лідерство);

- особистісний критерій – якості особистості, необхідні в туристичній діяльності: рефлексивність, активність, оперативність, самостійність, відповідальність.

З метою оцінки початкового рівня стану професійної спрямованості студентів було проведено анкетування, яке дозволило з'ясувати соціально-професійне самовизначення молоді. Так, більш половина випускників України не співвідносять вибір професії з власними реальними можливостями і потребами ринку праці; 46%

респондентів орієнтовані на підтримку з боку дорослих (батьків, родичів або знайомих); 67% не мають уявлення про наукові основи вибору професії, не володіють інформацією про вимоги професії до її «здобувача», не вміють оцінити свої можливості; 44% не інформовані про те, де вчитися, щоб отримати професію в цікавій для них сфері праці.

До 15-20% абітурієнтів, що вступають в систему професійної освіти різних галузей, виявляються непридатними до обраної професії; 20-25% студентів переривають навчання або змінюють форму, до 50% випускників вищих навчальних закладів працевлаштовуються не за фахом.

За даними нашого опитування 58% студентів навчаються без осмислення сутності своєї професійної діяльності, 43% першокурсників потребують цілеспрямованих педагогічних умов підтримки при вирішенні скрутних ситуацій у навчанні, а 35% першокурсників відчують труднощі в плануванні свого навчального часу. Випускники шкіл, обираючи професію, насправді недостатньо інформовані про неї і необхідні певні педагогічні зусилля для підтримки становленні у професії, які спрямовані на формування професійних якостей, до яких студенти будуть прагнути.

В експериментальній групі студентів напряму «Туризм» на другому та третьому курсах навчалися 60 осіб, серед яких визначилося 38% з низьким рівнем підготовки, 42% – з середнім та 20% – високого рівня підготовки. Після експерименту в групу з низьким рівнем знань увійшли 18%, середній рівень набули 52%, група високого рівня склала – 30%.

Після експерименту вся вибірка студентів диференційована за трьома рівнями професійного становлення. Аналізуючи отримані дані, ми бачимо що найбільше студентів знаходиться на середньому рівні, на другому місці спочатку перебували студенти низького рівня і на останньому – навчаються ті, що знаходяться на високих рівнях знань і навичок. Найбільш якісні досягнення дає участь у програмі студентам, що знаходяться на низькому рівні професійного становлення та тим, що на середньому рівні і також бурхливо розвиваються. А ті студенти, що знаходяться на високому рівні отримують можливість удосконалити навички та поліпшити знання.

Таким чином, запропонована система організації педагогічних умов професійного становлення фахівців з туризму зумовила очевидний позитивний ефект підвищення рівня професіоналізації. На особистісному рівні студенти також отримують найбільшу користь від участі в програмі педагогічної підтримки, тому що їх свідомість відкрита для нових знань, сформовано готовність легко засвоювати нові навички, хоча залишаються труднощі з освоєнням рефлексивної позиції. Для освоєння рефлексивної позиції серед запропонованих педагогічних умов впроваджено методу сінема-групи, в якій відбувається синтез сутностей та їх переосмислення, певна робота в області самосвідомості.

Слід приділити увагу визначенню сутності критеріїв рівнів професійного становлення.

Отже, низький рівень професійної підготовки – студент має певні уявлення про професійну діяльність, однак знання носять поверхневий характер, не пов'язані в цілісну систему і не осмислені, а приймаються в готовому вигляді. Рівень ділової комунікації інтуїтивний, переважає буденне спілкування, мова невиразна, непереконлива і неструктурована, робота з неефективна.

Середній рівень підготовки студентів характеризується тим, що до студентів приходять розуміння логічних зв'язків професійних понять, на базовому рівні вони володіють навичками роботи з клієнтами, технологією ведення переговорів, роботи із запереченнями і опором клієнтів, однак практична реалізація професійних знань позбавлена впевненості та спонтанності, в ній не вистачає імпровізації майстра-професіонала.

Застосування знань і навичок носить штучний, неприродний характер, тому у професійній діяльності менеджерів буде важко домогтися високих результатів.

Високий рівень підготовки студентів за даною програмою відрізняється не тільки високим знанням теорії і витонченістю практичних професійних навичок, а й здатністю застосовувати їх залежно від мінливих обставин реальної ситуації в бізнесі. Такі студенти, вміло імпровізують: переконливо представляють туристичний продукт, ефективно ведуть переговорний процес, вірно зчитують мову міміки і жестів, використовують техніки підстроювання та ведення клієнта.

У студентів, які досягли високого рівня професійного становлення виявлено висока початкова підготовка – вони старанно вчилися в школі і в університеті, проходили психологічні тренінги, читали розвивальну літературу.

В той же час студенти, що знаходяться на низькому рівні отримують більше всіх від участі в програмі педагогічної підтримки. Навчання таких студентів, як правило, проходить стандартно, без особистої зацікавленості. Вони не ведуть самостійну роботу, що неминуче позначається на рівні професійної підготовки. Програма педагогічної підтримки для студентів напряму «Туризм» для таких слухачів надає найбільш ефективну дію, заповнюючи порожнини знаннями та вміннями, піднімаючи особистість на сходинку професійного та особистісного розвитку.

Студенти, які знаходяться на середньому рівні професійного становлення одержують від участі в даній програмі нові ефективні прийоми ділового спілкування і техніки ефективного самоменеджменту. У процесі проведення програми педагогічної підтримки студенти розвинули здібності до рефлексії, навчилися бути проактивними, цілеспрямованими, позитивними по відношенню до себе, вміють викладати власну точку зору і відстоювати її.

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. В якості провідних теоретичних підходів, які є основою для обґрунтування педагогічних умов професійного становлення фахівців з туризму, визначено *гуманістичний*, який виходить із наступних посилок:

- у кожного студента є позитивне ядро, якому треба допомогти розвинутися;

- кожна людина народжується вільною, і ця споконвічна свобода людської істоти - абсолютна цінність;

- людині не можна нав'язувати певний світогляд супротив її волі; *недирективний*. У вихованні не можуть застосовуватися тиск, примус і маніпуляції;

- ідеал розвитку – вільна, творча і гармонійно розвинена особистість;

особистісно-діяльний, в якому в центрі навчання знаходиться студент – його мотиви, цілі, неповторний психологічний склад, тобто студент як особистість.

Виходячи з інтересів студента, рівня його знань і умінь, викладач визначає навчальну мету заняття і формує, спрямовує і коригує освітній процес з метою розвитку особистості студента. Відповідно, мета кожного заняття при реалізації особистісно-діяльного підходу формується з позиції кожного конкретного студента і всієї групи в цілому. Тобто студент в кінці заняття повинен відповісти собі, чому він навчився, чого він не знав або не міг робити ще вчора. Всі методичні рішення (організація навчального матеріалу, використані прийоми, способи, вправи тощо) переломлюються через призму особистості студента - його потреб, мотивів, здібностей, активності, інтелекту та інших індивідуально-психологічних особливостей.

2. Напрямами педагогічної підтримки професійного становлення особистості фахівців з туризму є: педагогічна підтримка в розкритті потенціалу студентів, допомога в самореалізації особистості; педагогічна підтримка у виборі спеціалізації у професійній діяльності; педагогічна підтримка у формуванні образу «я-професіонал»; педагогічна підтримка у формуванні ключових компетенцій туристичної діяльності.

3. Виокремлено наступні етапи педагогічної підтримки професійного становлення особистості студентів туристського вузу: діагностичний, просвітницький, практичний і рефлексивний. На першому діагностичному етапі проводиться первинна діагностика і визначається рівень прийняття професійної діяльності, на просвітницькому етапі навчають отримувати теоретичні знання з професії, на практичному – навчаються необхідним для професії вмінням, а на рефлексивному – підводяться підсумки та відбувається осмислення діяльності.

4. Визначено критерії професійного становлення майбутніх фахівців з туризму: професійні знання, практичні навички та формування професійних якостей особистості.

5. Виявлено, що студенти мотивовані на процес навчання. Обґрунтовані і впровадженні педагогічні умови професійного становлення майбутніх фахівців з туризму, які забезпечуються на певних етапах (діагностичний, просвітницький, практичний і рефлексивний), об'єднує змістовні компоненти (цільовий, операційно-дієвий, змістовний і оціночно-результативні), реалізується новими сучасними методами навчання (соціально психологічний тренінг, сінема-група).

6. Особливості педагогічних умов професійного становлення фахівців з туризму полягають у наступному: адресність педагогічної підтримки, що означає індивідуальний підхід до особистості студента; необхідність спеціальної психологічної підготовки, в якій формуються установки самоефективності, розвиваються певні особистісні якості, напрацьовуються конкретні алгоритми ефективної діяльності в туристичній галузі.

Отже, в процесі реалізації програми професійного становлення відбулося особистісне зростання студентів, яке характеризується адекватністю суджень і більш зрілими світоглядними позиціями, здатністю формувати відповідальні рішення.

Список використаної літератури

- 1. Асмолов А.Г.** Психологія особистості. Культурно-історичне розуміння розвитку людини / А.Г. Асмолов. – М.: Академія, 2007. – 528 с.
- 2. Газман О.С.** Педагогіка свободи: шлях у гуманістичну цивілізацію ХХІ століття / О.С. Газман. – Нові цінності освіти. М., 1996. – Вип. 6. – С. 10-37.
- 3. Зеєр Е.Ф.** Психологія професійного розвитку / Е.Ф. Зеєр. – М.: Академія, 2009. – 240 с.
- 4. Клімов О.О.** Психологія професійного самовизначення / О.О. Клімов. – М.: Академія, 2004. – 304 с.
- 5. Коджаспірова Г.М., Коджаспіров А.О.** Словник з педагогіки / Г.М. Коджаспірова, А.О. Коджаспіров. – М.: МарТ, 2005. – 448 с.
- 6. Маркова А.К.** Психологія професіоналізму / А.К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 312 с.
- 7. Пряжников Н.С.** Професійне і особистісне самовизначення / Н.С. Пряжников. – Воронеж: МОДЕК, 1996. – 256 с.
- 8. Уїтмор Дж.** Коучинг високої ефективності / Дж. Уїтмор. – М.: Міжн. акад. корп. упр. і бізнесу, 2005. – 168 с.
- 9. Хьелл Л., Зіглер Д.** Теорії особистості / Л. Хьелл, Д. Зіглер. – СПб.: Пітер, 2003. – 608 с.
- 10. Якиманская И. С.** Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М.: Просвещение, 1996. – 96 с.

Шмалей С. В., Щербина Т. І. Педагогічні умови професійного становлення майбутніх фахівців з туризму

Стаття розкриває форми, методи, етапи, критерії, рівні професійного становлення студентів напряму «Туризм». Представлено систему педагогічних впливів та оригінальні методики оптимізації професійного розвитку.

Ключові слова: професійне становлення, туризм, педагогічні умови.

Шмалей С. В., Щербина Т. И. Педагогические условия профессионального становления будущих специалистов по туризму

Статья раскрывает формы, методы, этапы, критерии, уровни профессионального становления студентов направления «Туризм». Представлена система педагогических влияний и оригинальные методики оптимизации профессионального развития.

Ключевые слова: профессиональное становление, туризм, педагогические условия.

Shmaley S. V., Scherbina T. I. The Pedagogical Terms of the Professional Becoming of Future Specialists of Tourism

The article reveals the types and levels of the professional becoming of students straight «Tourism». The learning of students by modern techniques of social psychological training and cinema group is presented.

The target, operationally effective, meaningful and productive meaningful appraisal and training components are correlated with diagnostic, educational, practical and reflective stages of becoming specialists in tourism.

Humanistic, non-prescriptive and individual-theoretical justification for the direction of pedagogical conditions of professional development specialist, practical skills and professional qualities of the person as the criteria for assessment of professional knowledge are analyzed.

The system of pedagogical influences and original methods of optimization of professional development, revealing features of the pedagogical conditions of formation as a specialist specifically in the branch of tourism are presented.

Key words: professional becoming, tourism, pedagogical terms, forms, methods, stages, criteria, levels and system of pedagogical actions.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.

МЕТОДИКА. ПРАКТИКА. ДОСВІД

УДК [378.011.3-05:338.488.2]:3078.018.43

А. В. Гуцол

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГОТЕЛЬНОМУ, РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ТУРИЗМІ»)

На сьогоднішній день питання, які стосуються використання дистанційної форми навчання в роботі ВНЗ надзвичайно актуальні. Це пов'язано з тим, що результати суспільного прогресу, раніше зосереджені в сфері технологій, сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Виходячи з того, що професійні знання старіють дуже швидко, необхідне їх постійне вдосконалення. Дистанційна форма навчання дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від годинних і просторових поясів. Крім того, системи дистанційної освіти дають рівні можливості всім людям незалежно від соціального статусу в будь-яких районах країни і за кордоном реалізувати права людини на освіту і отримання інформації. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства і забезпечити реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина України.

Особливо актуальними означені питання постають у сфері готельно-ресторанного бізнесу, адже значна кількість студентів, які навчаються на сьогоднішній день на спеціальності «Готельна і ресторанна справа», паралельно працюють як у закладах розміщення, так і у закладах харчування, суміщаючи роботу та освіту. Зважаючи на це, введення дистанційних курсів на вказаній спеціальності є доцільним та своєчасним.

Питаннями вивчення дистанційної освіти займалися ряд вчених, як от В.Ю. Биков, Є.Ю. Володимирська, Н.Б. Євтух, В.О. Жулкевський, С.А. Калашникова, М.Ю. Карпенко, С.П. Кудрявцева, В.М. Кухаренко, П.І. Підкасістий, Є.С. Полат, Н.Г. Сіротенко, Є.М. Смирнова-Трибульська, П.В. Стефаненко, В.П. Тіхоміров, О.В. Хміль, А.В. Хуторський та ін.

Мета статті – дослідити дистанційне навчання як перспективну форму підготовки фахівців сфери готельно-ресторанного бізнесу до професійної діяльності беручи за приклад дисципліну «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі».

Дистанційна освіта (ДО) представляє собою високотехнологічний продукт науково-технічної революції, що широко використовує ідею маркетингового підходу до обслуговування студентів, чим і пояснюється його активне поширення в усьому світі. Сьогодні дистанційне навчання органічно включає в себе комп'ютерні та Інтернет-технології навчання. Сучасні технології є сполучною ланкою між студентом і викладачем, яких можуть розділяти тисячі кілометрів. Навчання ведеться за допомогою корпоративної мережі, по мережі Інтернет, e-mail і за допомогою інших сучасних засобів зв'язку.

Система дистанційного навчання дозволяє набути необхідних навичок і нових знань за допомогою персонального комп'ютеру і виходу в мережу Інтернет [4, с. 37-43]. Місце знаходження ПК не має значення, тому вчитися можна вдома, на роботі, в on-line класі одного з центрів дистанційного навчання, а також в будь-якому іншому місці, де є ПК з підключенням до мережі Інтернет. Це найважливіша перевага дистанційної освіти перед традиційними формами навчання.

ДО – дуже гнучка система, вона дозволяє всім учасникам навчального процесу (студентам, викладачам і адміністраторам навчального закладу) обирати зручний час занять. Це другий найважливіший аргумент на користь ДО.

Навчати за допомогою систем дистанційної освіти можна будь-кого. Немає жодних вікових, територіальних, освітніх, професійних обмежень, майже немає обмежень за станом здоров'я. Студентами ДО можуть бути не тільки студенти в традиційному розумінні цього слова, а й школярі і, що особливо важливо, – люди, які не мають змоги залишити роботу. Адже, відповідно до зарубіжної статистики, більшість студентів дистанційної форми – це люди після 25 років, які вже працюють і хочуть поглибити свої професійні знання, що не кидаючи при цьому роботу [3, с. 52-53].

Особливо хочеться відзначити, що системи дистанційного навчання з їх можливостями вбудовування в курс зображень, звукових і відеофайлів дуже зручні для сприйняття інформації. Як приклад, розглянемо дисципліну «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі». Дистанційний курс із вказаного предмету містить у собі лекційний матеріал, який студенти мають опрацювати, виконавши завдання, як-от: складання називного, питального, тезового або розгорнутого плану, або ж складання опорної схеми чи таблиці, конспекту або тез. Певні аспекти лекційного матеріалу наглядно проілюстровані відео-роліками, фотознімками, аудіо-файлами. Так, наприклад, говорячи про multi-touch, free format projection, ground FX technology студенти мають змогу відкрити відповідні відео файли та на конкретних прикладах розглянути використання вказаних технологій у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. Вивчаючи інноваційні методи опалювання та кондиціонування повітря в готелі, студенти мають змогу за допомогою посилань вийти в мережу Інтернет та переглянути

технологію роботи та впровадження тих чи інших систем. За необхідності є можливість повернутися до певного фрагменту лекції, декілька разів переглянути ролик тощо. Це є безперечною перевагою дистанційного навчання.

Практичні завдання, які подаються після кожного із двох модулів, дають змогу студентам, з одного боку, закріпити засвоєний лекційний матеріал, з іншого ж – використати свої пошукові здібності та знайти відповіді на ті питання, яких немає у лекціях.

Виконуючи самостійну роботу, студенти повинні, використовуючи мережу Інтернет, здійснити віртуальні тури, та з точки зору фахівців оцінити їх якість, розглянути переваги та недоліки використання I-Pad в готельно-ресторанному бізнесі тощо.

Отже, на наш погляд, дистанційна освіта має низку безперечних переваг порівняно із традиційною. Це навчання в індивідуальному темпі - швидкість вивчення встановлюється самим студентом залежно від його особистих обставин і потреб; свобода і гнучкість – студент може вибрати будь-який з численних курсів навчання, а також самостійно планувати час, місце і тривалість занять; доступність – незалежність від місця проживання учня та місцезнаходження освітньої установи. Дозволяє не обмежуватися в освітніх потребах; мобільність – ефективна реалізація зворотного зв'язку між викладачем і учнем є однією з основних вимог і підстав успішності процесу навчання; технологічність - використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій; рівні можливості одержання освіти незалежно від стану здоров'я, елітарності і матеріальної забезпеченості учня; комфортні умови для творчого самовираження учня[1, с. 2].

Поряд із багатьма перевагами, система дистанційного навчання має і свої недоліки, які полягають, насамперед, у відсутності очного спілкування між студентами та викладачем. Немає людини, яка могла б емоційно забарвити знання – це суттєвий мінус. Значною вадою дистанційного навчання, як показує практика, є індивідуально-психологічні умови. Мається на увазі, що для успішного дистанційного навчання необхідна жорстка самодисципліна, а його результат безпосередньо залежить від самостійності і свідомості учня. А постійний контроль, який є потужним спонукальним стимулом, відсутній. Для переважної більшості сучасних студентів самоконтроль – це риса, яку важко набути.

Недоліком можна назвати й необхідність постійного доступу до джерел інформації. Потрібна хороша технічна оснащеність. На сьогоднішній день комп'ютер, підключений до мережі Інтернет, є не у кожного.

В дистанційній освіті основа навчання тільки письмова. Можливість викласти свої знання в усній формі відсутня, що є обмеженням індивідуально-особистісного підходу до навчання.

Таким чином, дистанційна освіта є перспективною формою підготовки фахівців сфери готельно-ресторанного бізнесу до професійної діяльності, однак, поряд із беззаперечними перевагами, вона має й суттєві недоліки.

Перспективи подальших досліджень буде становити вивчення питання зменшення недоліків, які супроводжують дистанційну форму навчання.

Список використаної літератури

- 1. Биков В.Ю.** Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти / В.Ю. Биков // Педагогічна газета. – 2001. – №1. – С. 2. **2. Кухаренко В.М.,** Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: Навч. посібник: 2-е вид., доп./ За ред. В.М. Кухаренка. – Харків: НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2001. – 320 с. **3. Околесов О.П.** Системный подход к построению электронного курса для дистанционного обучения / О.П. Околесов // Педагогика. – 1999. – № 6. – С. 50-56. **4. Полат Е.С.** Теория и практика дистанционного обучения / Е.С. Полат // Инфо. – 2001. – № 5. – С. 37-43. **5. Полат Е.С.** Дистанционное обучение: каким ему быть? / Е.С. Полат, А.Е. Петров // Педагогика 1999. – №7. – С. 29-34. **6. Пидкасистый П.И.** Компьютерные технологии в системе дистанционного обучения / П.И. Пидкасистый, О.Б. Тыщенко // Педагогика. – 2000. – №5. – С. 7-12. **7. Стефаненко П.В.** Теоретические и методические основы дистанционного обучения в высшей школе: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Стефаненко Павел Викторович. – К., 2002. – 492 с. + прил. **8. Хуторской А.В.** Современная дидактика: Учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб: Питер, 2001. – 544 с. **9. Шуневич Б.І.** Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Шуневич Богдан Іванович. – К., 2008. – 509 с.

Гуцол А. В. Дистанційне навчання як перспективна форма підготовки фахівців сфери готельно-ресторанного бізнесу до професійної діяльності (на прикладі викладання дисципліни «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі»)

У статті проаналізовано зміст дистанційної освіти, розкрито значення її впровадження у вищому навчальному закладі, зокрема у майбутніх спеціалістів сфери готельно-ресторанного господарства. Розкрито сутнісні аспекти дистанційного курсу «Інноваційні технології в готельному, ресторанному господарстві та туризмі». Висвітлено переваги та недоліки дистанційної освіти.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, навчальна дисципліна, інноваційні технології, готельно-ресторанний бізнес, фахівець, спеціаліст.

Гуцол А. В. Дистанционное обучение как перспективная форма подготовки специалистов сферы гостинично-ресторанного бизнеса к профессиональной деятельности (на примере преподавания дисциплины «Инновационные технологии в гостиничном, ресторанном хозяйстве и туризме»)

В статье проанализировано содержание дистанционного образования, раскрыто значение его внедрения в высшем учебном заведении, в частности у будущих специалистов сферы гостинично-ресторанного хозяйства. Раскрыты существенные аспекты дистанционного курса «Инновационные технологии в гостиничном, ресторанном хозяйстве и туризме». Освещены преимущества и недостатки дистанционного образования.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционное обучение, учебная дисциплина, инновационные технологии, гостинично-ресторанный бизнес, специалист.

Gutsol A. V. Distance Learning as a Perspective Form of Training the Hospitality and Restaurant Business Professionals (for Example, Teaching the Subject «Innovative Technologies in the Hotel, Restaurant and Tourism Sector»)

This article analyzes the content of distance education, the essence of its implementation in higher education, particularly in the educational program of the future specialists in the field of hotel and restaurant management. Reveals the essential aspects of distance learning course «Innovative technologies in the restaurant, hospitality and tourism», which is taught in the specialty «hotel and restaurant business». The advantages and disadvantages of distance education in general, and at the example of the specific subject, in particular, are disclosed. The benefits include: training in individual pace, freedom and flexibility, independent planning time, place and duration of sessions, accessibility, mobility, adaptability, equal opportunities to obtain education, regardless of health status, elitism and material security of the student. Deficiencies include: lack of eye communication, lack of self-discipline students, need constant access to information, a written basis for learning.

Key words: distance education, distance learning, education discipline, innovative technology, hotel and restaurant business, specialist, professional innovation, forms of work, specialist.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

УДК [378.091.33:338.48]-044.337

Л. В. Мальцева

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Нові проблеми міжнародного та внутрішнього життя суспільства, нові наукові відкриття, нове молоде покоління, яке формується під впливом умов сьогодення, ставлять перед вихованням та навчанням нові й складні задачі. Головним завданням сучасного навчального процесу є досконала підготовка фахівців будь-якої спеціальності. Умовою значного поліпшення якості освіти може бути впровадження у навчальний процес інноваційних методик навчання, які активізують пізнавальну діяльність, збагачують мотиваційну сферу та сприяють усвідомленому навчанню за фахом.

Теоретичними питаннями щодо вдосконалення навчального процесу присвячена певна кількість наукових праць Ю. Бабанського, М. Скаткіна, М. Данілова, І. Якіманської, І. Підласого, С. Баранової, В. Сластьоніної, В. Ортанського та ін. Мотиви навчання досліджувались науковцями С. Рубінштейном, В. Ільїною, Г. Щукіною та ін. Питання щодо сучасних підходів у навчанні розглядали В. Оконь, М. Махмутов, Л. Осадчук, Г. Щукіна, М. Віноградова, Є. Полат, О. Пометун, В. Дьяченко та ін. Але у науковій літературі відсутнім є систематизований огляд шляхів вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців з різних спеціальностей.

Метою статті є розкриття шляхів вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму.

Які ж шляхи вдосконалення навчального процесу треба запропонувати, щоб він відповідав сучасним вимогам? На сьогодні дидактика вже має достатній «арсенал» підходів, які спрямовані на поліпшення навчальних методик. До них можна віднести програмоване навчання, проблемне навчання, диференційоване навчання, особистісно-орієнтоване навчання та ін. Якщо проаналізувати ці підходи, то можна сказати, що вони спрямовані на підвищення якості знань та збагачення особистості учнів. Але кожен з них та разом взяті далеко не можуть вичерпати усі можливі підходи щодо вдосконалення навчального процесу. Тому важливо працювати над розробкою таких методик, які б відповідали вимогам сьогодення та одному з найголовніших принципів навчання, який визначив ще 400 років тому Ян Амос Коменський, а саме: «...учить легко, приємно и основательно» [3]. Безсумнівно, що саме «основательность» знань – головна та кінцева мета навчання. Тому й методичні напрацювання, щодо вдосконалення навчального процесу, повинні відбуватися у цьому ж руслі.

На нашу думку, з методичних прийомів, спрямованих на вдосконалення навчального процесу, можна виділити інноваційні (інтерактивні, проектні та комп'ютерні). Застосування сучасних інновацій в навчанні – одна з найважливіших та стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Інновація (від лат. in – у, novus – новий) означає нововведення. Особливістю педагогічної інновації є те, що її використання передбачає вдосконалення навчального процесу засобами певних нововведень, нових ідей, методів або форм педагогічної взаємодії учасників цього процесу [1; 4]. Основні методичні інновації пов'язані з використанням інтерактивних методів навчання.

Активні та їх різновид – інтерактивні методи навчання, спрямовані на розвиток пошуково-виконавчої та творчої активності тих, хто навчається [5]. Ми згодні з О. Пометун, Т. Ремек та ін., які найбільш важливими у сучасному навчальному процесі вважають саме інтерактивні методи та розглядають їх як самостійне утворення.

Якщо говорити про інтерактивні методи, то їх суть полягає у тому, що під час навчання відбувається не тільки оволодіння знаннями, уміннями та навичками, але й накопичення досвіду творчості, передавання цього досвіду іншим, усвідомлення при цьому потреби у придбанні знань, обговорення своїх навчальних дій з викладачем, іншими студентами групи, інакше, співробітництво з ними. Саме тому в останні роки інтерактивні методи (мозковий штурм, метод ПРЕС, займи позицію, навчаючи-вчуся, Case-study або інакше аналіз конкретних, практичних ситуацій, ділова та рольова гра, тренінги та ін.) стали активно застосовуватися у навчальному процесі [2; 5].

Необхідно зазначити, що на кафедрі туризму та готельного господарства ЛНУ імені Тараса Шевченка широко використовуються інтерактивні методи навчання при викладанні дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки фахівців сфери туризму, а саме «Організація готельного господарства», наприклад рольові ігри (теми «Організація приїзду та виїзду гостей готелю», «Організація роботи служб та підрозділів у готельному комплексі», «Організація та технологія роботи СПіР» тощо). У ході розгляду цих тем пропонуються проблемні ситуації, розв'язання яких потребує не тільки теоретичних знань, але й практичних вмінь; «Міжкультурна комунікація в туризмі», наприклад тренінги, які спрямовані на розвиток комунікативних навичок у спілкуванні з туристами різних вікових категорій та національностей.

Наступний інтерактивний метод, який відносять до інноваційного

– метод проекту. У його основі лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити тощо. Цей метод завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, удвох, групову), яку студенти здійснюють протягом певного часу. Метод проектів передбачає розв'язання проблеми або

проблем з використанням різних методів, засобів навчання та інтеграцію знань та вмінь з різних дисциплін [2].

Метод проектів широко використовується під час вивчення таких дисциплін, як «Історія туризму», «Туристське краєзнавство», «Туристське краєзнавство», «Екологічний туризм», «Організація туризму» та в рамках цієї дисципліни «Організація анімаційної діяльності», «Організація екскурсійної діяльності».

У ході вивчення дисципліни «Організація туризму» студентам пропонується розробити тури за певними ситуаційними завданнями наприклад, «Спираючись на туристські ресурси Луганської області, у відповідності до ознак, принципів та вимог щодо організації турів з певного виду туризму, розробити авторський проект «Тур вихідного дня: День здоров'я» для туристів у кількості 30 чоловік, тривалістю 2 дні, 1 ночівля за схемою:

№	Послуги	Документи, варіативність послуги, клас
1.	Обґрунтування можливості про ведення даного туру в області	оцінка наявності туристських ресурсів для проведення туру економічне обґрунтування доцільності даного туру
2.	Розміщення туристів	варіанти: 1) туристська база; 2) наметовий табір
3.	Послуги з харчування	обсяг харчування: одно, двох, трьох разове; меню
4.	Транспортні послуги	вид перевезення; клас транспортного засобу
5.	Екскурсійне обслуговування	вид екскурсії; назва екскурсії
6.	Анімаційне обслуговування	анімаційні програми у відповідності до віку та інтересів туристів
7.	Вартість туру	Рівень рентабельності

Під час вивчення дисципліни «Організація анімаційної діяльності» студенти знайомляться не тільки із сутністю анімаційних послуг, але й принципами проектування анімаційних програм для різних категорій туристів. Так, вони повинні за певним ситуаційним завданням розробити анімаційну спортивно-розважальну (спортивно-оздоровчу, культурно-розважальну або видовищно-розважальну) програму для активних туристів, вікової групи «молоді люди», які відпочивають улітку в туркомплексі «Судак». До ситуаційного завдання додається характеристика матеріально-технічної бази комплексу (без такої характеристики неможливо розробити будь-яку анімаційну програму):

- пляж для відпочинку, який обладнаний парасолями і тентами від сонця, шезлонгами;
- приміщення для рухливих ігор із спортивними тренажерами та аксесуарами для пейнтболу, бадмінтону;
- тенісні корти;
- бібліотека;
- літній та зимовий кіно-концертний зали;
- обладнана площадка на відкритому повітрі для проведення масових заходів та розважальних шоу, а також у наявності декорації, набори костюмів та реквізиту для сцени; проекційне, звукове, сценічне, світлотехнічне та інше обладнання для проведення шоу, дискотек, конкурсів тощо.

Передбачається також презентація розробленої анімаційної програми.

У рамках вивчення дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» студентам пропонується розробити екскурсію з обраної теми та для певної категорії екскурсантів. Так, можна рекомендувати наступні теми: Особистості в історії міста Луганська; Луганськ: вчора, сьогодні, завтра; Особливості забудови та архітектура Луганська; Історія однієї вулиці; Герої Луганська; Луганськ індустріальний; Луганщина літературна; Святинями православ'я Луганщини; Луганськ – осередок культури; Парки та сквери Луганська; Унікальні гідрологічні пам'ятки природи Луганщини; Історія кінних заводів на Луганщині; Луганськ спортивний; Подорож до природи (заповідними стежками Луганщини); Альма-матер (екскурсія по ЛНУ імені Тараса Шевченка) у тому числі й для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Для виконання цього завдання студенти розподіляються на творчі групи, кожна отримує завдання: за обраною темою підібрати інформаційні джерела, в яких висвітлюється тема; вивчити матеріал; сформулювати назву екскурсії; визначити мету та завдання екскурсії; у відповідності до критеріїв підібрати екскурсійні об'єкти, які допоможуть розкрити тему екскурсії; сформувати, за необхідністю, «портфель екскурсовода»; побудувати маршрут екскурсії; скласти індивідуальний текст екскурсії та заповнити технологічну карту екскурсії. На виконання цього завдання відводиться відповідна кількість годин, а на завершальному етапі студенти презентують розроблену екскурсію.

Сьогодні найбільшого поширення у педагогічній діяльності набули комп'ютерні технології або мультимедійні, які дозволяють водночас використовувати різні можливості подання інформації – текстової, графічної, статистичної, анімаційної тощо. Це дозволяє представити інформацію в максимально ефективному вигляді.

Програма Power Point, яка входить у програмний пакет Microsoft Office, дозволяє оформити текстовий матеріал лекції у певному стилі, що значно підвищує ступінь сприйняття матеріалу студентською аудиторією. Навчальний матеріал може бути представлений слайдами з

темою та планом лекції, головними теоретичними положеннями, дефініціями понять, схемами, таблицями, малюнками або фотокартками та, за необхідністю, висновками. Такі лекції позитивно сприймаються аудиторією, бо таке навчання позбавлено рутинності, консерватизму. Навчальний матеріал подається більш структуровано, з акцентом на головне. Студенти мають можливість законспектувати тезисний матеріал, який подається на слайді, або записати дефініцію поняття тощо.

Мультимедіа можна застосовувати як у педагогічній діяльності викладача, так і у навчальній діяльності студентів. Практичні заняття також можуть проводитися у виді презентацій, але вони потребують попередньої серйозної підготовки. Так, під час вивчення дисципліни «Історія туризму» студентам видаються випереджаючі творчі завдання. Наприклад, до теми «Подорожі у Стародавньому світі» викладач пропонує підібрати навчальний матеріал та у програмі Microsoft Power Point підготувати презентацію про:

- Подорожі шумерів у Стародавні часи;
- Подорожі хараппанців у давнині;
- Подорожі стародавніх єгиптян;
- Подорожі фінікійців та карфагенян у Стародавні часи.

Студентам необхідно надати рекомендації щодо структури презентації, яка повинна включати наступні відомості: 1) історичний час; 2) місцеположення стародавньої країни; 3) особливості її розвитку; 4) види подорожей, що мали місце та їх мотивації; 5) географія подорожей; 6) мандрівники, що здійснювали ці подорожі; 7) результати подорожей та їх значення.

Вважаємо за необхідне надавати студентам консультацію стосовно призначення презентації, приблизної кількості слайдів, їх змісту та графічного оформлення. По завершенню презентації передбачається її обговорення та оцінювання за критеріями (зміст презентації, розкриття теми, розподіл матеріалу по слайдах, наявність та обґрунтованість графічного оформлення тощо).

Така організація навчального процесу та використання розглянутих методик у ньому, на нашу думку, може не тільки підвищити якість знань, але й активізувати роботу студентів без відчутних перевантажень, викликати у них зацікавленість до певної дисципліни, що на сьогодні, дуже актуально.

Список використаної літератури

1. Бабанский Ю.К. Педагогика / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1999. – 327 с. **2. Борисова И.И., Лиманова Е.Ю.** Интерактивные формы и методы обучения в высшей школе: уч.пособие / И.И. Борисова, Е.Ю. Лиманова. – Н. Новгород, 2001. – 65 с. **3. Коменский Я.А.** Великая дидактика. Педагогическое наследие / Я.А. Коменский. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с. **4. Скаткин М.Н.** Активизация познавательной деятельности учащихся в обучении/

М.Н. Скатки. – М.: Педагогика, 1965. – 254 с. 5. **Пометун О.І., Ремех Т.О., Гейко І.М.** Практичне право / О.І. Пометун. – Київ, Генеза, 2001 – 167 с.

Мальцева Л. В. Шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму

У статті йдеться про шляхи вдосконалення навчального процесу при підготовці фахівців сфери туризму. Розглянуто педагогічні інновації (інтерактивні, проектні та комп'ютерні). Їх використання у навчальному процесі – одна з стійких тенденцій розвитку сучасного світового освітнього процесу.

Ключові слова: інновації, інтерактивні методи навчання, Case-study, ділова гра, рольова гра, тренінг, проектні методи навчання, комп'ютерні методи навчання (мультимедіа), презентація.

Мальцева Л. В. Пути усовершенствования учебного процесса при подготовке специалистов сферы туризма

В статье раскрываются пути усовершенствования учебного процесса при подготовке специалистов сферы туризма. Рассматриваются педагогические инновации (интерактивные, проектные и компьютерные). Их использование в учебном процессе – одна из устойчивых тенденций развития современного мирового образовательного процесса.

Ключевые слова: инновации, интерактивные методы обучения, Case-study, деловая игра, ролевая игра, тренинг, проектные методы обучения, компьютерные методы обучения (мультимедиа), презентация.

Malceva L. V. Ways of Improvement of the Educational Process in the Preparation of Specialists in the Sphere of Tourism

The article describes ways of improvement of the educational process in the preparation of specialists in the sphere of tourism. We consider pedagogical innovation: interactive (Case-study, business and role-playing games, training, etc.), computer and projective. Use in the classroom innovative educational technologies is one of the enduring trends in the modern world educational process.

It is going about the use of materials interactive techniques in the study subjects «History of tourism», «Organization of tourism. Organization of the animation», «Organization of tourism. Organization of sightseeing activities». As experience shows, the use of pedagogical innovations considerably activates work of students without perceptible overloads, causes the personal interest in the study of certain discipline.

Key words: innovation, interactive learning methods, Case-study, role play, training project teaching methods, computer teaching methods (multimedia), presentation.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Сорокіна Г. О.

УДК 379.85-057:[37.03:504]

Г. О. Сорокіна

**ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧА ПРАКТИКА ЯК НЕОБХІДНА
УМОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ
ГАЛУЗІ**

Головною проблемою сучасних навчальних закладів, які готують туристичні кадри є формування конкурентоздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати творчо та ініціативно. Поєднання теорії та практики – основна умова навчання туризму та гостинності. У багатьох школах закордоном на практику відводиться стільки ж часу, скільки на теоретичну частину.

На сьогодні в туристичній освіті України виділяють такі етапи практичної підготовки студентів:

- практичні роботи, на яких розпочинається формування первинних професійних навичок;

- навчальна практика, основною метою якої є ознайомлення майбутніх фахівців зі специфікою майбутньої професійної діяльності, отримання первинних професійних знань і вмінь та ін.;

- технологічна (виробнича) практика, основним завданням якої є ознайомлення студентів з виробничим процесом і технологічним циклом безпосередньо на туристичному підприємстві, закріплення знань, отриманих студентами в процесі аудиторних занять, і здобуття досвіду роботи;

- професійна практика, що є останнім етапом навчання. Основною її метою є узагальнення й закріплення знань, практичних умінь і навичок та застосування їх на базі конкретного господарського суб'єкту, оволодіння професійним досвідом та ін. [1].

Аналіз галузевого стандарту вищої освіти України та навчальних планів різних ВНЗ України дозволяє стверджувати, що на сьогодні в навчальному процесі закладів, які готують фахівців з туризму відсутня туристсько-краєзнавча практика, яка є, на наш погляд, необхідною умовою високоякісної фахової підготовки фахівців, оскільки вона спрямована на формування краєзнавчої компетентності студентів.

На нашу думку, сучасний фахівець туристичної галузі, в першу чергу, повинен досконало знати туристичний потенціал і туристичні ресурси своєї держави, свого рідного краю. Туристсько-краєзнавча практика дозволить майбутнім фахівцям у якійсь мірі компенсувати цю прогалину в їх практичній підготовці.

Дослідницький інтерес до професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі характерний для вітчизняної педагогічної думки. Окремі аспекти фахової підготовки вивчали М. Ахмедова, І. Булигіна, О. Земскова, І. Зорін, Л. Івлева, В. Квартальнов, А. Конох, Л. Кнодель, Л. Лук'янова, О. Любіцева, Н. Наумова, Я. Олійник, Л. Поважна, Л. Титова, І. Томілов, О. Фастовець та ін.

Проблему практичної підготовки студентів майбутніх фахівців туристичної галузі розглядали такі відомі вчені як В. Федорченко, Н. Фоменко, М. Скрипник, Г. Цехмістрова, М. Фіцула та ін.

Теоретико-методичні засади освітнього краєзнавства розглядали у своїх працях О. Барков, В. Борисов, М. Мілонов, А. Даринський, Ю. Кононов, М. Костриця, К. Строев та інші.

Дослідженням в області туристичного краєзнавства присвячені роботи П. Шищенко, О. Дмитрука, О. Обозного, М. Костриці та ін.

Однак, проблема туристсько-краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців з туризму розглядалася науковцями недостатньо.

Метою цієї статті є розробка програми туристсько-краєзнавчої практики для студентів другого курсу спеціальності «Туризм».

Отже, під краєзнавчою компетентністю фахівця туристичної галузі ми розуміємо наявність у майбутніх фахівців краєзнавчих знань та досвіду краєзнавчої роботи, необхідних для ефективної професійної діяльності робітників в туристичній сфері.

Туристсько-краєзнавчу практику можна віднести до другого етапу практичної підготовки. Цей вид практики логічно ввести в навчальний план після вивчення студентами дисципліни «Туристичне краєзнавство».

Першорядне завдання туристсько-краєзнавчої практики полягає в розширенні та закріпленні знань про туристичний потенціал України, туристичні ресурси та туристичні об'єкти рідного краю.

Метою і завданням туристсько-краєзнавчої практики є вивчення туристських ресурсів України в регіональному аспекті, формування наукового світогляду, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань, розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у практичній роботі, розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців.

Туристично-краєзнавча практика закономірно складається з трьох етапів – підготовчого, етапу досліджень туристичного потенціалу та туристичних ресурсів певної території та камеральної обробки одержаних результатів.

Підготовча робота до туристично-краєзнавчої практики передбачає опрацювання студентами літературних і картографічних матеріалів, ознайомлення їх із найважливішими методами туристичних досліджень, вивчення туристичного потенціалу, туристичних ресурсів та туристичних об'єктів певної території.

У ході практики студенти повинні чітко знати методику проведення туристичних досліджень, опрацювати рекомендовані літературні джерела, набути навичок опису та характеристики туристичних ресурсів визначеної місцевості.

Упродовж практики студенти повинні вести щоденники, які разом із груповим звітом здають на перевірку викладачу та на підставі цих документів отримують залік.

Отже, розглянемо кожний етап туристсько-краєзнавчої практики.

Перший етап – підготовчий.

В рамках цього етапу студенти працюють з літературними джерелами загальнотуристичного, краєзнавчого, історичного, етнографічного, а також методичного характеру. Ознайомлюються з картографічними джерелами, вивчають методику туристичних досліджень, визначають можливості застосування різних методів під час польової практики.

Другий етап – досліджень туристичного потенціалу та туристичних ресурсів певної території.

На цьому етапі здійснюється загальний огляд району практики (вивчення його туристичних ресурсів), оглядова екскурсія, вибір туристичних об'єктів для вивчення.

На протязі другого етапу студенти досліджують природно-рекреаційні ресурси, під якими ми розуміємо природні умови та явища природи, які створюють комфортні умови для рекреаційно-туристичної діяльності та сприяють організації відпочинку та оздоровлення. Природно-рекреаційні поділяються на кліматичні, водні, мінеральні джерела, лікувальні грязі, рельєф, печери, рослинний та тваринний світ, природоохоронні території та ін.

Студенти вивчають туристичні об'єкти природного походження та характеризують їх за такою схемою:

1. Назва об'єкту, його номер.
2. Географічна прив'язка.
3. Зовнішній характер об'єкту (річка, скеля, кар'єр, урочище й т. ін.).
4. Тип об'єкту (гідрологічний, зоологічний, геологічний і т.д.).
5. Наукова, пізнавальна, естетична цінність об'єкта (стисле обґрунтування).
6. Стисла характеристика об'єкта.
7. Рекомендації з охорони об'єкта.
8. Доступність для огляду.
9. Природоохоронний статус, який пропонується.
10. В яких видах туризму може використовуватися.
11. Фотографії.

В рамках другого етапу майбутні фахівці досліджують також соціально-економічні туристичні ресурси, під якими ми розуміємо культурні об'єкти, історичні, археологічні, архітектурні пам'ятники,

предмети матеріальної культури (знаряддя праці, предмети побуту, вироби народних промислів, одяг, національну кухню); елементи духовної культури (образотворче мистецтво, фольклор, народні традиції, вірування тощо); твори монументального мистецтва, етнографічні особливості території. До цієї групи ресурсів відносять також музеї, виставки, театри й т.п.

Опис соціально-економічних об'єктів студенти виконують за такою схемою:

1. Назва об'єкту, його номер.
2. Географічна прив'язка.
3. Тип об'єкту (культурні об'єкти, історичні, археологічні, архітектурні пам'ятники, музеї тощо).
4. Наукова, пізнавальна, естетична цінність об'єкту (стисле обґрунтування).
5. Стисла характеристика об'єкту.
6. Стан об'єкту.
7. Доступність для огляду.
8. В яких видах туризму може використовуватися.
9. Фотографії.

Ще одним завданням третього етапу практики є вивчення інфраструктурних ресурсів, під якими ми розуміємо, складові соціальної та виробничої інфраструктури, які можуть бути використані в організації туристичної діяльності. Вони охоплюють інфраструктуру краю і всі підприємства, задіяні в прийомі та обслуговуванні туристів. Туристична інфраструктура являє собою сукупність підприємств, що забезпечують екскурсійне обслуговування, транспортне обслуговування (автомобільний, залізничний, морський, річковий транспорт, аеропорти, транспортні магістралі, автостоянки), послуги гостинності (готелі, туркомплекси, турбази, будинки відпочинку, кемпінги, мотелі, пансіонати, ресторани, кафе, бари) та допоміжні послуги (банківські, валютно-фінансові, зв'язку, інформаційно-комунікативні, спортивно-оздоровчі, побутові, торгові, культурно-розважальні та ін.).

Знайомство з інфраструктурними об'єктами певної території здійснюється шляхом проведення екскурсій на туристичні та готельні підприємства, ознайомлення з організацією роботи цих підприємств.

Вивчення побуту, особливостей господарства, культури та звичаїв населення певної території здійснюється шляхом організації етнографічних екскурсій. Ще одним завданням цього етапу є відвідування університетів, які готують фахівців туристичної галузі, ознайомлення зі специфікою їх роботи.

Третій етап – камеральна обробка результатів практики.

Підготовка до опису маршрутів проведених екскурсій. Документування досліджень туристичних ресурсів та туристичних об'єктів. Формулювання висновків, щодо розвитку різних видів туризму

на території що вивчається. Оформлення відео та фотоматеріалів практики. Складання звіту.

Отже, туристсько-краєзнавча практика є важливою умовою формування краєзнавчої компетентності майбутніх фахівців. У результаті проходження практики студенти повинні знати: - туристичні можливості території проходження практики; - основні елементи топографічної підготовки, умовні позначення на краєзнавчих туристичних картах; - репрезентативні туристичні об'єкти; - основні правила організації і проведення туристських походів та подорожей; - напрями дослідження і збереження культурної спадщини як національного надбання. Студенти повинні вміти: - самостійно обстежувати краєзнавчі об'єкти; - опрацьовувати матеріали краєзнавчого змісту; - оформляти документацію під час походів, звітувати про результати походу; - використовувати здобуті знання та інформаційні матеріали у подальшому навчальному процесі.

Список використаної літератури

1. Поважна Л. І. Теоретико-методичні засади практичної підготовки майбутніх фахівців туристської галузі / Л. І. Поважна // Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. – К.: КУТЕП, 2005. – С. 59 – 73.

Сорокіна Г. О. Туристсько-краєзнавча практика як необхідна умова фахової підготовки фахівців туристичної галузі

В статті обґрунтовано необхідність введення в навчальний процес туристсько-краєзнавчої практики для студентів другого курсу спеціальності «Туризм». Розроблена програма цієї практики, запропоновано алгоритм опису туристичних об'єктів природного та соціально-економічного походження.

Ключові слова: туристсько-краєзнавча практика, підготовка фахівців, туристичний об'єкт, туристична галузь.

Сорокіна Г. А. Туристско-краеведческая практика как необходимое условие профессиональной подготовки специалистов туристической отрасли

В статье обоснована необходимость введения в учебный процесс туристско-краеведческой практики для студентов второго курса специальности «Туризм». Разработанная программа этой практики, предложен алгоритм описания туристических объектов природного и социально-экономического происхождения.

Ключевые слова: туристско-краеведческая практика, подготовка специалистов, туристический объект, туристическая отрасль.

Sorokina G. A. Tourist-regional Practice as a Necessary Condition of Professional Training Specialists in Tourism Industry

The need of introduction of tourist-regional practice in study process for students of second course of specialty «Tourism» is proved in the article. The program of this practice is created, the algorithm of description of tourist natural and social-economical origin attractions is offered. The characteristics of each stage of tourist-regional practice are given. Preparatory stage practice involves students handling literary and cartographic materials, familiarizing them with the most important methods of tourist research, study tourism potential, tourist resources of certain area. The second stage is a research tourism potential and tourism resources of a territory, during which students carry out the study of tourism potential of investigated region and describing tourist attractions. The third stage is office processing of practice results, it provides documented studies of tourism resources and tourism attractions. Formulation of conclusions about the development of different types of tourism in investigated area. Making video and photographic practice. Reporting.

Key words: tourist-regional practice, professional training specialists, tourist site, tourism industry.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Харченко С. Я.

УДК 37.091.2:37.041

С. О. Шехавцова

ТЕХНОЛОГІЯ ПОРТФОЛІО ЯК ПОКАЗНИК САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Діяльність Ради Європи спирається на багаторічний досвід упровадження освітніх проектів, що підтримують полікультурні традиції. Найуспішнішим та найефективнішим проектом став проект Європейського мовного портфелю (European Language Portfolio), основною метою такого проекту було вивчення мов та впровадження мовної політики країн-членів Європейського Союзу [1, с. 11].

На сьогодні в Україні Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ сторіччі ставить аналогічну мету перед системою освіти. У контексті цього проекту набуло актуальності сприяння толерантності між представниками різних мов, культур та соціальних сфер. Саме мова та національна культура вважається найбільшою цінністю нації. Тому вивчення культури крізь мову – це шлях до подолання непорозуміння, шлях до взаємопорозуміння та поваги до культурного та етнічного

розмаїття. Цей проект передбачає інноваційні підходи до визначення цінностей сучасною молоддю, використання сучасних педагогічних технологій. Проект передбачає наступні завдання: по-перше, поглиблення взаємопорозуміння й толерантності між громадянами Європи; по-друге, підтримку та впровадження мовного й культурного різноманіття; по-третє, упровадження мовних компетентностей та інтеркультурного навчання для багатомовності через розвиток навчальної відповідальності та автономії; по-четверте, чітке та прозоре запровадження компетентностей і кваліфікацій для полегшення мовного навчання та мобільності в Європі [1, с. 39].

Українська освіта сьогодні перебуває в пошуку ефективних технологій навчання іноземних мов. Очевидно, невід'ємною складовою освітнього процесу є автентичне оцінювання та його різновид – портфоліо. Портфоліо у перекладі з італійської – «тека з документами», «тека фахівця». Педагогічна філософія портфоліо передбачає інтеграцію кількісного та якісного оцінювання, перенесення акцентів на досягнення, успіх, самооцінку.

В Україні портфоліо почали активно застосовувати в освітніх системах з 2003 року – спочатку як інноваційний метод навчання іноземної мови у школі. Останнім часом мовне портфоліо привернуло увагу науковців у галузі методики навчання іноземної мови, викликало інтерес в учителів

З'явилося чимало праць, присвячених проблемам забезпечення якості освіти технологією портфоліо (О. Кучерук, О. Локшина, С. Ніколаєва, Т. Полонська, І. Соколянська та ін.). Матеріали портфоліо укладають, орієнтуючись на стандартну структуру мовного портфоліо, рекомендованого європейським країнам Комітетом Ради Європи.

Мета статті – визначити особливості технології портфоліо як показника самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу та проаналізувати відмінності портфоліо для вчителів та учнів.

Портфоліо як поняття, поширене останніми роками, в усьому світі є методом оцінювання досягнень людини. Портфоліо є формою автентичного оцінювання освітніх результатів щодо продукту, створеного людиною у процесі навчальної, творчої, соціальної та інших видів діяльності. Отже, портфоліо відповідає меті, завданням та ідеології практико-орієнтованого навчання. Суттєвого значення портфоліо надає плануванню і самооцінюванню людиною своїх освітніх результатів.

Традиційне портфоліо – це добірка, колекція робіт, метою яких є демонстрування освітніх досягнень людини. Портфоліо є, по суті, альтернативним засобом оцінювання відносно традиційних форм (тест, іспит), що дозволяє йому вирішувати основні завдання: відстежити індивідуальний прогрес людини, якого вона досягла в навчанні за відсутності безпосереднього порівняння із досягненнями інших однолітків; оцінити освітні досягнення особи та доповнити (замінити) результати тестування або інших традиційних форм контролю.

Портфоліо є сучасною ефективною формою оцінювання, яка допомагає вирішувати важливі педагогічні завдання: 1) підтримувати та стимулювати навчальну мотивацію учнів; 2) підтримувати їхню активність і самостійність, розширювати можливості навчання та самонавчання [2, с. 4 – 5].

На Заході ідея портфоліо виступає суттєвим складником модернізації освіти. Його відносять до одного з основних освітніх трендів останнього десятиліття, а школу XXI століття вважають „школою портфоліо”. Портфоліо є не лише інноваційним навчальним засобом у складі цілісного навчально-методичного комплексу, а й сучасною ефективною формою накопичення й оцінювання індивідуальних досягнень учнів, що доповнює традиційні контрольні засоби. Укладання мовного портфоліо підтримує високу навчальну мотивацію в оволодінні іноземною мовою при цьому дає змогу формувати певні компетентності учнів, зокрема соціокультурну.

За визначенням З. Никитенко, мовний портфель (мовне портфоліо) – це „пакет документів, який дозволяє учневі самостійно фіксувати й оцінювати свої досягнення та досвід в оволодінні іноземною мовою незалежно від методів і засобів навчання, що використовуються” [3, с. 9].

На думку Т. Полонської, мовне портфоліо – це інструмент самооцінки і власної пізнавальної, творчої праці учня, рефлексії його самостійної діяльності, включаючи будь-яку освітню діяльність. Рефлексія є центральним елементом основної педагогічної функції Європейського Мовного Портфоліо: зробити процес іншомовного навчання прозорішим для учнів, допомогти їм розвинути їхню здатність до відображення та самооцінювання, надаючи в такий спосіб старшокласникам можливості поступово збільшувати відповідальність за власне навчання [4, с. 3].

У сучасній практиці викладання іноземних мов ефективно використовуються різні види мовного портфоліо залежно від його цільової спрямованості:

- мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень учнів у процесі оволодіння іноземною і рівня володіння цією мовою (Self-Assessment Language Portfolio);
- мовне портфоліо як інструмент автономного вивчення іноземної мови (Language Learning Portfolio). Цей вид портфоліо може також варіюватися залежно від мети і спрямованості: мовне портфоліо з читання (Reading Portfolio), мовне портфоліо з аудіювання (Listening Portfolio), мовне портфоліо з говоріння (Speaking Portfolio), мовне портфоліо з письма (Writing Portfolio), мовне портфоліо із взаємопов’язаного розвитку видів іншомовної мовленнєвої діяльності (Integrated Skills Portfolio);

- мовне портфоліо як інструмент демонстрації навчального продукту – результату оволодіння іноземною (Administrative Language Portfolio);
- мовне портфоліо як інструмент зворотного зв'язку в навчальному процесі з іноземної мови (Show Case, Feedback Language Portfolio);
- багатоцільове мовне портфоліо, що відображає різні цілі в галузі оволодіння іноземною (Comprehensive Language Portfolio).

За своєю суттю мовне портфоліо є гнучким навчальним засобом і може бути адаптоване практично до будь-якої навчальної ситуації. Варіації його видів можуть різнитися за метою навчання, віком учнів, етапом чи рівнем оволодіння іноземною мовою, умовами навчання, індивідуальними особливостями школярів та індивідуальним стилем навчальної діяльності, а також за методами і засобами навчання, що використовуються. Можливі також комбінації окреслених видів мовного портфоліо для досягнення різних цілей роботи над мовою, що вивчається.

Такі комбінації різних видів мовного портфоліо дають можливість формувати в учнів здатності до об'єктивної самооцінки та вміння робити необхідні висновки стосовно власного самовдосконалення у процесі навчання іноземної мови.

Так, у мовне портфоліо типу Administrative включаються, як правило, зразки кращих самостійних робіт учня, виконані ним протягом певного періоду. За допомогою такого портфоліо школяр може продемонструвати свої досягнення у використанні мови, яку вивчає, під час інтерв'ю при прийомі на роботу, при вступі до навчального закладу або в інших цілях. У цьому випадку мовне портфоліо виконує соціальну функцію інформування про успіхи і досвід учня у сфері міжкультурного спілкування.

Мовне портфоліо типу Feedback містить матеріали навчальних завдань, що фіксують ступінь сформованості певних умінь із різних видів іншомовного спілкування, і здатність учнів реалізовувати ці вміння при виконанні завдань різних типів. Функція цього типу мовного портфоліо – здійснювати зворотний зв'язок за результатом виконання певних навчальних завдань і на основі оцінки результату проводити необхідну корекцію самостійної навчальної діяльності щодо оволодіння іноземною мовою.

Мовне портфоліо типу Show Case виконує певну репрезентативну функцію – накопичувати і представляти зразки мовленнєвих робіт, досвіду іншомовного спілкування, використання мови, що вивчається, у різних ситуаціях, а також самостійні, у тому числі творчі роботи школяра. Учень відбирає свої роботи до цього мовного портфоліо на основі власної оцінки успішності та якості своєї мовленнєвої творчості.

Незважаючи на те, що в країнах Європи існує безліч версій мовного портфоліо, кожна з них повинна мати три компоненти і базуватися на шести рівнях і п'яти навичках, прописаних у Загальноєвропейських компетенціях. Європейське Мовне Портфоліо – це своєрідні уніфіковані вимоги до оцінки рівня мовного розвитку і водночас особистий документ учня, з яким він працює декілька років.

Цілі мовного портфоліо полягають в тому, щоб:

1) запровадити в практику навчання іноземних мов перспективну освітню ідеологію;

2) озброїти учня надійним інструментом для визначення своїх успіхів в оволодінні мовами;

3) надати вчителю можливість оцінювати рівень досягнень кожного учня в оволодінні іноземною мовою і вносити, за необхідності корективи у свою викладацьку діяльність;

4) розвивати і підтримувати мотивацію кожного учня до вивчення іноземної мови;

5) формувати інноваційну особистість учня, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання та поетапно їх вирішувати.

Отже, основні функції мовного портфоліо (педагогічна, інформаційна) полягають у тому, щоб:

1) наочно продемонструвати учневі його успіхи в оволодінні іноземною мовою;

2) допомогти йому усвідомити цінність міжкультурного спілкування у своєму найближчому оточенні, у регіоні, країні, Європі;

3) сформувати самооцінку учня в процесі оволодіння іноземними мовами;

4) допомогти оцінити свій рівень володіння іноземними мовами і порівняти його з європейськими нормами.

Технологія портфоліо існує не тільки для самоосвітньої діяльності учнів, а й для оцінювання результатів педагогічної діяльності самого вчителя. Творча особистість сучасного педагога характеризується постійним прагненням до самонавчання і професійного самовдосконалення.

Професійно-педагогічне портфоліо у формі оцінки самоосвітньої діяльності вчителя пов'язано з проблемами вивчення динаміки його професійного зростання, з необхідністю відслідковування професійного самоудосконалення у міжатестаційний період та підсумковий, а також оцінювання його професійно-педагогічної діяльності в процесі педагогічної атестації, з одного боку, і частим незадоволенням учителів традиційними формами (а то і результатами) оцінки їхніх професійних досягнень, з іншого.

Відзначимо, що педагогічне портфоліо дозволяє вирішити ряд завдань навчально-педагогічної роботи, серед яких:

- розвинути і постійно підтримувати мотивацію, готовність педагога до свідомої ефективної цілеспрямованої самоосвіти;
- розвинути рефлексивну і самооцінювальну діяльність, поширити можливості самонавчання;
- прискорити процес оцінювання, визначаючи діапазон професійних можливостей учителя;
- фіксувати зміни й зростання за певний час;
- забезпечити неперервність самоосвіти;
- сприяти персоналізації післядипломної освіти вчителя, підвищенню рівня його методичної культури.

В структурному плані педагогічний портфоліо для вчителя повинен містити таку структуру (див. рис. 1.1):

1) Загальні відомості про вчителя. В цьому розділі містяться матеріали, що відбивають досягнення вчителя в різних галузях:

- прізвище, ім'я, по батькові, рік народження;
- освіта (що і коли закінчив, отримана спеціальність і кваліфікація за дипломом);
- трудовий і педагогічний стаж, стаж роботи в даному навчальному закладі;
- підвищення кваліфікації (назва структури, де прослухані курси, рік, місяць, копії документів, що підтверджують наявність учених і почесних звань та ступенів);
- найбільш значимі урядові нагороди, грамоти, листи подяки; дипломи різних конкурсів.

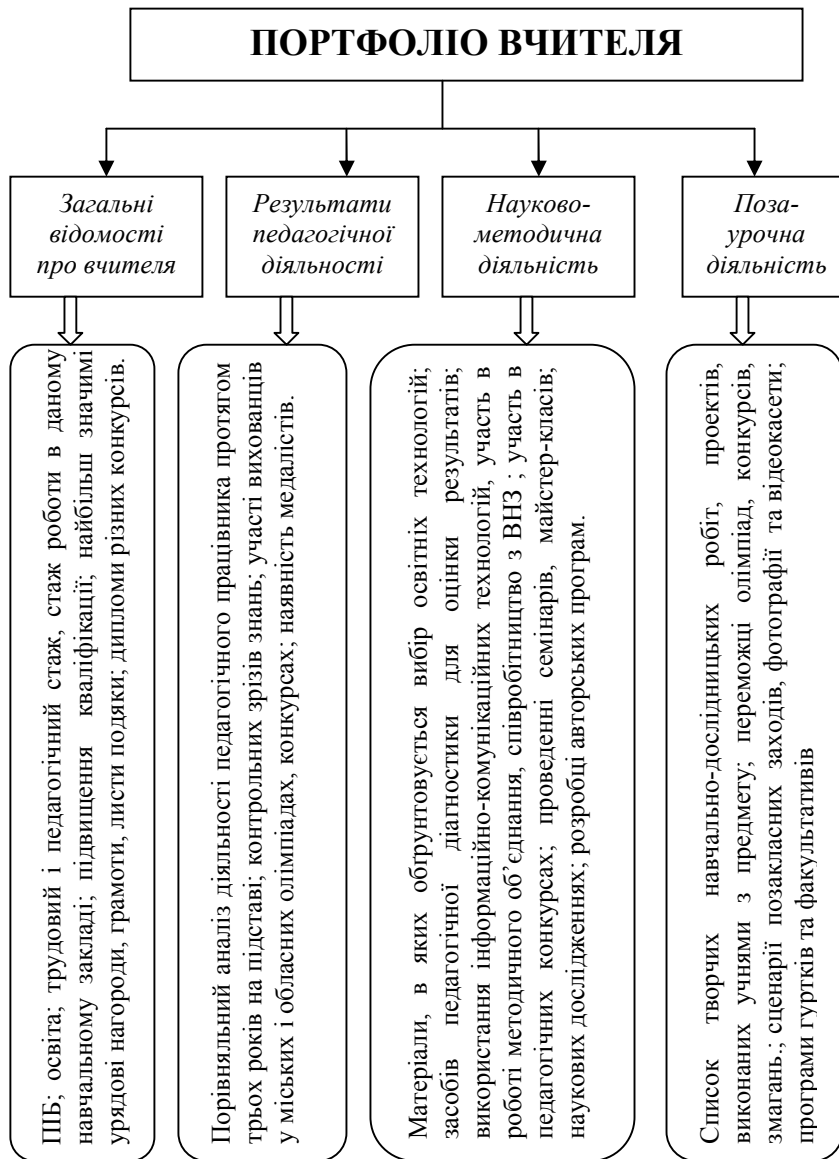

Рис. 1.1. Складові портфоліо вчителя

3) *Науково-методична діяльність.* У цьому розділі містяться методичні матеріали, що свідчать про професіоналізм педагога:

- матеріали, в яких обґрунтовується вибір атестованим освітньої програми і комплекту навчально-методичної літератури;
- матеріали, в яких обґрунтовується вибір атестованим використовуваних освітніх технологій;
- матеріали, що містять обґрунтування застосування атестованим у своїй практиці тих чи інших засобів педагогічної діагностики для оцінки освітніх результатів;
- робота в методичному об'єднанні, співробітництво з вищими навчальними закладами та іншими установами;

– участь у професійному і творчому педагогічному конкурсах, у методичних і предметних тижнях;

– організація і проведення семінарів, круглих столів, майстер-класів, проведення наукових досліджень;

– розробка авторських програм;

– написання рукопису кандидатської або докторської дисертації;

– підготовка творчого звіту, реферату, доповіді, статті.

4) *Позаурочна діяльність з предмету.* Розділ містить такі документи:

– список творчих робіт, рефератів, навчально-дослідницьких робіт, проектів, виконаних учнями з предмета;

– переможці олімпіад, конкурсів, змагань, інтелектуальних марафонів та ін.;

– сценарії позакласних заходів, фотографії та відеокасети із записом проведених заходів (виставки, предметні екскурсії, брейн-ринги тощо);

– програми гуртків та факультативів.

Загальноприйнятої моделі педагогічного портфоліо не існує, адже портфоліо вчителя підпорядковане обраній меті, і саме вона визначає його тип, відображає індивідуальність автора, рівень його професійної майстерності, намічені ним шляхи до самовдосконалення. Значну роль у формуванні портфоліо відіграє специфіка навчальної дисципліни, у межах якої воно створюється. Робота над створенням портфоліо вимагає від учителя регулярного самомоніторингу, націленості на самовдосконалення.

Відзначимо, що учнівське портфоліо виконує певну репрезентативну функцію – накопичувати і представляти зразки мовленнєвих робіт самого учня, досвід іншомовного спілкування, використання мови, що вивчається, у різних ситуаціях, а також самостійні, творчі роботи.

До основних переваг портфоліо як сучасної технології автономного оволодіння іноземною мовою слід віднести: 1) дозволяє охопити і спланувати самостійну рефлексивну діяльність учня з оволодіння іноземною мовою; 2) забезпечує учням можливість визначення власного рівня володіння іноземною мовою; 3) сприяє навчанню впродовж усього життя; 4) допомагає плануванню процесу власного навчання і самоконтролю; 5) надає можливість учителю виступати в ролі координатора, а не ініціатора навчального процесу; 6) індивідуалізує навчання, дозволяє учителю тісніше спрацювати з кожним учнем; 7) заохочує учнів до творчості, відповідальності, ініціативності, самостійності.

Таким чином, в статі було представлено особливості технології портфоліо як показника самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. По суті, портфоліо для учнів – це інструмент самооцінки і власної пізнавальної, творчої праці учня, рефлексії його самостійної

діяльності, включаючи будь-яку освітню діяльність. Портфоліо для учителів передбачає оцінку самоосвітньої діяльності вчителя, що пов'язано з проблемами вивчення динаміки його професійного зростання, з необхідністю відслідковування професійного самоудосконалення у міжатестаційний період та підсумковий, а також оцінювання його професійно-педагогічної діяльності в процесі педагогічної атестації.

Список використаної літератури

1. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с. **2. Портфоліо педагога** / Укладач І. Т. Соколянська. – Х. : Вид. група «Основа», 2013. – 224 с. **3. Никитенко З. Н.** Европейский языковой портфель для начальной школы / З. Н. Никитенко // Иностранные языки в школе. – 2008. – № 5. – С. 9 – 13. **4. Полонська Т. К.** Мовне портфоліо як інноваційний компонент навчально-методичних комплексів з іноземної мови для старших класів. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua

Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу

В статті автор визначає особливості технології портфоліо як показника самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу та аналізує відмінності складання портфоліо для вчителів та учнів. В статті представлено комбінації різних видів портфоліо, які сприяють формуванню в учнів здатність до об'єктивного самооцінювання та вмінь робити необхідні висновки стосовно власного самовдосконалення у процесі навчання іноземної мови, а також подано структуру професійно-педагогічного портфоліо вчителя.

Ключові слова: технологія портфоліо, самоосвітня діяльність, професійно-педагогічне портфоліо, Європейське мовне портфоліо.

Шехавцова С. А. Технология портфолио как показатель самообразовательной деятельности субъектов педагогического процесса

В статье автор определяет особенности технологии портфолио как показателя самообразовательной деятельности субъектов педагогического процесса и анализирует отличия составления портфолио для учителя и учеников. В статье представлены комбинации различных видов портфолио, которые способствуют формированию у учащихся способности к объективному самооцениванию и умений делать необходимые выводы относительно собственного самоусовершенствования в процессе изучения иностранного языка, а также представлена структура профессионально-педагогического портфолио учителя.

Ключевые слова: технология портфолио, самообразовательная деятельность, профессионально-педагогическое портфолио, Европейское языковое портфолио.

Shekhavtsova S. A. Portfolio Technology as Self-Educational Activity Level of the Individuals in the Pedagogical Process

The author determines the peculiarities of the portfolio technology as self-educational activity level of the individuals in the pedagogical process and distinguishes the teacher's portfolio and pupil's portfolio in the article. In the article the different variations of the portfolios are presented, which promote the formation pupil's ability to sufficient self-evaluation and the skills to recognize their own progress in the foreign language learning. In addition, the professional and pedagogical structure of teacher's portfolio is presented. The teacher's portfolio consists of four parts: 1) general information about the teacher; 2) the results of teacher's pedagogical activity; 3) the scientific and methodological teacher's performance; 4) extra-curricular activity.

Concerning to the portfolio advantages as the new pedagogical technology of teaching and learning foreign languages, it allows to plan and to organize the pupils' reflective activity in learning foreign language; to comprehend the pupils' level of foreign language; to continue life-long study; to assist planning the individual study process and to control their own activity; to give the teacher an opportunity to coordinate the teaching process; to individualize the pedagogical process; to encourage pupils' creativeness, responsibility, attentiveness and originality.

Key words: portfolio technology, self-educational activity, professional and pedagogical portfolio, European Language Portfolio.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ

УДК 378.011.3-051:338.48 (437.3)

В. Ю. Захарченко

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ТА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ» ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР» В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

За останнє десятиріччя проблеми забезпечення сфери туризму професійними кадрами в Україні перейшли у ранг першочергових завдань. Рівень підготовки фахівців у сфері туризму поки що не відповідає потребам ринку. В проекті Концепції Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки серед десяти чинників виникнення проблем вітчизняної сфери туризму та курортів вказано на «недосконалу систему підготовки фахівців у цій сфері, що не відповідає критеріям і стандартам якості європейської системи освіти» [3]. Це свідчить про необхідність удосконалення сучасної системи кадрового забезпечення сфери туризму шляхом адаптації та використання інноваційних ідей європейської системи освіти.

Для розгляду основних процесів функціонування європейської системи підготовки кадрів сфери туризму у вищих навчальних закладах та визначення шляхів впровадження необхідних стандартів та змін до програми туристської освіти в Україні, ми вважаємо доцільним розглянути освітні стандарти та програму підготовки фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах такої країни як Чехія. Наш вибір пояснюється з одного боку наявністю природно-географічних та культурно-історичних паралелей у розвитку обох країн, з іншого – високим рівнем підготовки фахівців з туризму на території Чехії, який підтверджується визнанням чеського диплому фахівця з туризму у всіх країнах Європи, а також Канади та Австралії, співпрацею зі світовими туристськими асоціаціями.

Питанням професійної підготовки фахівців сфери туризму присвячені роботи таких українських та російських вчених, як О.А. Алілуйко, В.К. Бабарицька, В.К. Бейдик, Т.І. Власова, А.П. Конох, О.В. Пірогова, В.К. Федорченко, Г.С. Цехмістрова та інші; проблема стандартів у вищій освіті України розглядалася у роботах В.П. Андрущенко, В.І. Байденко, В.П. Беспалько, І.Ф. Бех, І.А. Зязюн, В.С. Лутай, В.Л. Петренко, Н.А. Фоменко; проблеми створення стандартів та освітніх програм підготовки кадрів сфери туризму в Чеській Республіці досліджують Вера Каспарова (Věra Kašparová), Ричард Червени (Richard Červený), Мікаела Хостінська (Michaela Hostinska), Петра Яснове (Petra Jansová) та інші.

Треба зазначити, що в рамках однієї наукової статті неможливо у повній мірі розкрити усі аспекти проблеми підготовки фахівців для сфери туризму за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями. Тому метою цієї публікації є розгляд основних стандартів та програми підготовки фахівців сфери туризму освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання: 1) ознайомитися з поняттями освітній стандарт та програма підготовки; 2) визначити основні стандарти туристської освіти в Чехії; 3) розглянути структуру програми підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Для уникнення розбіжностей у тлумаченні поняття «освітній стандарт» в українській та чеській освітніх системах, ми вважаємо доцільним використати визначення, які надає міжнародна організація з питань освіти ЮНЕСКО. Таким чином, згідно міжнародного тезаурусу «освітній стандарт» визначається як – «критерії, встановлені навчальним закладом для визначення успішності студентів»; зі всесвітньої декларації з освіти для всіх це – «певний набір засобів навчання для реалізації змісту навчання». На наш погляд, найширше відображає сутність поняття «освітній стандарт» тлумачення, яке надається у міжнародній доповіді з освіти (1993 року) міжнародної організації з питань освіти ЮНЕСКО. Де «освітній стандарт» це – «рівень освіти, який мають досягти учні за допомогою спеціально розробленої програми, включаючи параметри місць навчання, норми забезпечення навчального процесу, кваліфікаційні характеристики вчителів» [4].

Всі рівні вищої освіти в Чехії відповідають Міжнародним нормам класифікації освіти (ISCED) і стандартам Євросоюзу, які знайшли своє відображення у звіті «Стандарти та рекомендації для гарантії якості вищої освіти в Європейському просторі» розроблені Європейською асоціацією з гарантії якості вищої освіти ENQA. У процесі створення стандартів і рекомендацій був прийнятий до уваги «Кодекс гарної практики», опублікований у грудні 2004 року Європейським консорціумом з акредитації (ECA), та інші документи: «Положення про узгоджені стандарти, процедури та рекомендації на європейському рівні (ESIB, квітень 2004)», «Положення про зовнішню експертизу агентств гарантії якості та акредитаційних агентств (ESIB, квітень 2004)», «Політика гарантії якості в контексті Берлінського комюніке» (EUA, квітень 2004) і «Положення про політику Болонського процесу» (EURASHE, червень 2004). І, нарешті, проблема створення єдиних стандартів розглядалася в міжнародному контексті шляхом порівняння стандартів зовнішньої оцінки якості з «Рекомендаціями для гарної практики», використовуваними міжнародною мережею INQAANE. Звіт складено співробітниками Європейської асоціації гарантії якості у вищій освіті (ENQA) спільно з Асоціацією європейських університетів (EUA), Національною Спілкою Студентів Європи (ESIB) та

Європейською асоціацією установ вищої освіти (EURASHE). У ньому представлені дії ENQA з реалізації подвійного доручення Берлінського комюніке 2003 р. з розробки «узгодженого набору стандартів, процедур та рекомендацій по гарантії якості» та «розробці адекватної системи зовнішньої експертизи гарантії якості та /або акредитаційних агентств і організацій».

До загального списку освітніх стандартів Чеської Республіки, згідно звіту Європейської асоціації з гарантії якості вищої освіти ENQA «Стандарти та рекомендації для гарантії якості вищої освіти в Європейському просторі» входять:

1. Європейські стандарти та рекомендації для внутрішнього забезпечення якості вищих навчальних закладів.
2. Європейські стандарти для зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.
3. Європейські стандарти для агенцій гарантії якості.

Треба зазначити, що стандарти і рекомендації відносяться тільки до трьох циклів вищої освіти, описаним у Болонській Декларації, і не поширюються на галузь наукових досліджень і загального управління навчальними закладами [5].

Чехія, навчання в якій доступно для іноземців, увійшла до списку держав, що підписали Болонську угоду, і є членом зони Єдиного Вищої Освіти в Європі. Відповідно до закону «Про вищу освіту», чинному з 1 січня 1999 р., навчання у державних вузах Чехії стало безкоштовним для всіх студентів, включаючи іноземців, за умови навчання чеською мовою [6].

У чеській освітній системі вищої школи існує 3 форми навчання:

– очна форма – класичне навчання з 5-денним навчальним тижнем, передбачає значну частину самостійного навчання поза заняттями.

– комбінована форма містить у собі 2 дні аудиторних занять на тиждень (п'ятниця й субота) і підходить тим, хто вже працевлаштувався. Може замінятися вечірньою, дистанційною формою навчання чи екстернатом.

– заочна форма – не розповсюджена форма навчання у ЧР, містить у собі регулярні, але не великі за кількістю аудиторних годин й виконання домашніх завдань [1].

Вищі навчальні заклади поділяються на державні, відомчі та комерційні, з них близько 30 державних, 2 відомчих та 40 приватних. Всі вони пропонують навчання за акредитованими програмами на рівнях бакалаврату, магістратури й докторантури. Державні вузи засновуються і ліквідуються на підставі діючих законів. Відомчі вузи не є юридичними особами, тому входять до складу відповідних міністерств. З 2000 року існують комерційні інститути, яким для початку освітньої діяльності необхідно отримати ліцензію Міністерства освіти, молоді та спорту.

За визначенням міжнародного тезаурусу «програма підготовки» це «створений в рамках системи освіти документ, що визначає зміст і кількість знань, умінь і навичок, призначених до обов'язкового засвоєння з тієї чи іншої навчальної дисципліни, розподіл їх за темами, розділами і періодам навчання» [7].

Освітні програми підготовки фахів різних галузей існують на двох рівнях: національна (*RVP*) та програма, розроблена вищим навчальним закладом (*ŠVP*). Остання розробляється на основі національної з докорінним дотриманням усіх норм та постанов. Треба зазначити, що всі освітні програми адаптовані до загальноєвропейської системи обліку навчальної роботи студентів при освоєнні освітньої програми або курсу (ECTS).

Бакалаврська програма підготовки спеціалістів сфери туризму здійснюється на основі рамкової освітньої програми для галузі освіти 65-42-M/02 Туризм (*Cestovní ruch*) виданої Міністерством освіти, молоді та спорту № 12 698/2007-23 від 28.06.2007 р. [2]. Складається вона з 12 розділів: загальна характеристика навчальних програм галузі туризму для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, цілі професійного навчання, компетенції випускника, можливості працевлаштування випускника, організація навчального процесу, освітні програмами для індивідуального навчання (вечірне, екстернат, комбіноване або дистанційне навчання), макет навчального плану, наскрізні питання (проблеми адаптації громадянина в демократичному суспільстві, людина і навколишнє середовище та ін.), принципи організації вищої освіти (*ŠVP*), умови реалізації освітньої програми, умови реалізації освітньої програми для людей з обмеженими фізичними можливостями, умови реалізації освітньої програми для людей старшого віку.

Після отримання базової освіти та згідно рамкової освітньої програми встановлюються вимоги до для вступу абітурієнтів на подану спеціальність регулюються Законом № 561/2004 Coll. – § 59, 60, 83, 85 (2), § 63,16, 20, 70. У цих пунктах зазначено, що рівень освіченості абітурієнтів повинен відповідати таким вимогам:

- застосування чеської мови на рівні прийому, відтворення та інтерпретації;
- використання знань мови і навичок у реальному житті, вміння чітко та злагоджено сформулювати думку;
- розуміння важливості та значення культури самовираження для прийняття в соціумі та працевлаштування;
- надання критичної оцінки отриманій інформації та осмислена її передача комуніканту;
- розуміння мови, як явища, яке відображає історичний та культурний розвиток нації.

Термін та форми навчання:

- очна форма навчання складає 4 роки;

- короткострокові курси в очній формі – 1-2 роки за умови наявності вищої освіти (сертифікат GCSE) 1-2 роки в очній формі;
- вечірнє, екстерн, комбіноване або дистанційне навчання строком не більше 5 років.

Кількість годин за освітньою програмою підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» розрахована на 180-240 ECTS кредитів (за весь період навчання), де мінімальна кількість годин на кожен окрему галузь знань складає від 128 до 140 годин. Перелік дисциплін, які входять до складу освітніх галузей наведено у шостому розділі програми підготовки 65-42-M/02 Cestovní ruch. Мінімальна щотижнева кількість навчальних годин на кожен рік складає 29. До їх складу обов'язково повинно бути включено 2 години занять фізичного виховання чи оздоровчо-розважальних заходів [2].

Треба зазначити, що за весь період навчання студент зобов'язаний пройти згідно освітньої програми як найменше 4 тижні фахової практики на туристичному підприємстві.

Таблиця 1

Зміст навчальної програми з урахуванням загальної кількості годин для студентів спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» денної форми навчання

Освітня галузь	Мінімальна кількість аудиторних годин за весь період навчання	
	на тиждень	усього
Мовна підготовка		
- Чеська мова	5	160
- Дві іноземні мови (на вибір)	16	512
Соціальні науки	5	160
Природничі науки	4	128
Математичні науки	8	256
Естетичні науки	5	160
Науки, що стосуються питань здоров'я людини	8	256
Інформаційні науки	4	128
Економіка та бізнес	10	320
Географічні та історико-культурні науки	7	224
Туризмологічні науки	10	320
Комунікаційні науки	4	128
Наскрізнi дисциплiни (громадянин в демократичному суспiльствi, людина i навколишнє середовище та iн.)	42	1 344
Загальна кількість	128	4 096

Організація освітнього процесу відбувається за дотриманням таких принципів:

- широка диференціація напрямків підготовки фахівців сфери туризму;
- чітке визначення нормативів теоретичного та практичного навчального навантаження, до якого обов'язково входить вивчення 1-2 іноземних мов;
- високі вимоги до рівня професійної підготовки викладачів навчальних закладів;
- належні умови для забезпечення студентам та працівникам освітніх закладів можливостей для ефективної діяльності (створення навчальних лабораторій);
- систематичний контроль за діяльністю працівників закладу, об'єктивна оцінка навчальних результатів студентів (отримання стипендій та грантів);
- співробітництво з державними органами освіти, регіональними та міжнародними організаціями сфери туризму.

Після закінчення чотирирічного навчання, складання державного іспиту та захисту дипломної роботи випускникам присвоюється титул (ступінь) «бакалавр» (Bch.).

Кваліфікація «бакалавр з туризму» дає можливість працевлаштування в якості штатного робітника туристичного агентства та оператора; консультанта туристичного інформаційного центру чи готельного комплексу; туристичного гіда; спеціаліста сфери державного управління в сфері туризму.

Таким чином, освітні стандарти та програма підготовки фахівців спеціальності «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» відповідають інноваційним підходам європейської системи освіти, забезпечують високу якість професійної підготовки фахівців сфери туризму.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні порівняльного аналізу підготовки фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах Чехії та України.

Список використаної літератури

- 1. Zákon** o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-o-overovani-a-uznavani-vysledku-dalsiho-vzdelavani>.
- 2. Rámcový vzdělávací program** pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 28. 6. 2007, č. j. 12 698/2007-23.
- 3. Державна** цільова програма розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vuppi.at.ua/publ/zakonodavc_ha_baza_shhodo_invalidiv/vidpochinok_invalidiv/koncepcija_derzhavnoji_cil_ovoji_programi_rozvitku_turizmu_v_ukrajini_na_2011_2015r_r/23-1-0-164.

4. До питання філософії стандартів у галузі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidomo.if.ua/index.php/kisil/319-standart> 5. Стандарты и рекомендации для гарантии качества высшего образования в европейском пространстве. – Йошкар-Ола: Аккредитация в образовании, 2008. – 58 с. 6. Вища освіта в Чехії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://immigration.cz/education.html> 7. Тезаурус ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databases.unesco.org/thesru/>.

Захарченко В. Ю. Освітні стандарти та програма підготовки фахівців спеціальності «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в Чеській Республіці

Згідно поставленої мети, у статті наведені поняття освітній стандарт та програма підготовки; визначені основні стандарти туристської освіти в Чехії; розглянуто структуру програми підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Ключові слова: освітній стандарт, програма підготовки, бакалавр, туризм.

Захарченко В. Ю. Образовательные стандарты и программа подготовки кадров специальности «туризм» образовательного уровня «бакалавр» в Чешской Республике

Согласно поставленной цели, в статье приведены понятия образовательный стандарт и программа подготовки, определены основные стандарты туристского образования в Чехии; рассмотрена структура программы подготовки кадров специальности «туризм» уровня «бакалавр» в Чешской Республике.

Ключевые слова: образовательный стандарт, программа подготовки, бакалавр, туризм.

Zakharchenko V. Yu. Educational Standards and Program Specialty «Tourism» «Bachelor's» Degree in Czech Republic

According to this goal, the article considered the concept of educational standards and program, the basic standards of tourism education in Czech Republic, considered the structure of programs specialty «tourism» «bachelor's» degree in Czech Republic.

All levels of higher education system in Czech Republic fits international norms Classification of Education (ISCED) and European Union standards, as reflected in the report «Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area» developed by the European Association for Quality Assurance of Higher Education ENQA.

Educational programs for various industries specialties exist at two levels: national (RVP) and program developed by university (ŠVP). The latter is developed on the basis of fundamental national compliance with all rules and regulations. It should be noted that all educational programs adapted to the

European accounting system of training students in the development of an educational program or course (ECTS).

Bachelor's program of tourism training is based on a framework of educational program 65-42-M/02 Tourism (Sestovní ruch) issued by the Ministry of Education, Youth and Sports number 12 698/2007-23 on 28.06.2007.

Key words: educational standard, program, bachelor, tourism.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Дітковська С. О.

УДК 378.011.3 – 051:338.488.2 (100)

О. Є. Кашинська

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Актуальність дослідження. Індустрія гостинності є однією з найбільших галузей світової економіки, яка бурхливо розвивається. За останні роки туризм став доступний широким верствам населення завдяки соціальному, політичному та економічному прогресу. Одночасно із зростанням загального числа туристів помітний розвиток одержала інфраструктура туризму й основний її компонент – готельне господарство. Високі темпи розвитку цієї сфери в поєднанні зі складною ситуацією на ринку праці загострюють проблему якісної підготовки кадрів.

У даний час, як показує аналіз діяльності вітчизняних готелів, послуги, що надаються іноземним туристам та громадянам нашої країни, як правило, поступаються світовим загальновизнаним стандартам. Це неминуче знижує рівень привабливості поїздок до України та конкурентоспроможність вітчизняної галузі гостинності. У той же час, за прогнозами Всесвітньої туристської організації, в найближчі роки очікується збільшення потоку туристів до України, що загострює проблему підвищення якості підготовки фахівців для всієї багатогалузевої структури туристської індустрії, в тому числі, й для підприємств готельного бізнесу. Таким чином, в умовах становлення українського туристського ринку проблеми підбору та якісної професійної підготовки кадрів для готельного господарства є першочерговими. Тому, на нашу думку, доцільним є вивчення та застосування досвіду організації навчання майбутніх фахівців готельної сфери країн, що вже мають розвинену та всесвітньо визнану систему професійної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми дозволяє стверджувати, що питання змісту, форм підготовки та вимог до майбутніх фахівців туризму постійно знаходяться в центрі уваги вчених.

Зокрема, розроблено основи професійної освіти в сфері туристської діяльності (В. Квартальний, І. Зорін); розкрито особливості освітнього процесу та сформульовано критерії, які необхідно враховувати при організації професійної освіти фахівців для індустрії гостинності (М. Маринин, М. Морозов, І. Рябов, В. Чепік і інші); розглянуто різні аспекти професійної підготовки туристських кадрів (І. Зорін, В. Квартальнов, О. Пирогова, А. Сесьолкін).

Питаннями розробки методик підготовки кадрів для туристичної сфери займаються Л. Поважна, Л. Сакун, М. Скрипник, В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова, Л. Чорна та інші.

Створення системи туристичної освіти в нашій країні вимагає залучення досвіду інших країн, проте аналіз наукової літератури свідчить, що такий досвід не був належним чином вивчений та не знайшов свого втілення в системі підготовки фахівців для готельного господарства з позиції комплексного підходу, який розкриває аспекти змісту, організації та методики навчального процесу.

Метою нашого дослідження є огляд різних підходів до організації професійної підготовки фахівців для готельного господарства в розвинених країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зі стрімким розвитком туризму як в світі, так і в Україні, ринок праці ставить високі вимоги до фахівців. Сучасність вимагає працівників, що не просто мають спеціальну освіту, а працівників компетентних, здатних приймати професійні рішення, здатних розв'язувати типові й нетипові проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів.

Л.В. Сакун стверджує, що існує три аспекти підготовки фахівців, які є важливими для будь-якої сфери туризму. А саме:

1. Фундаментальне навчання (знання), яке відповідає за отримання знань згідно навчального плану спеціальності;
2. Технічне навчання (знання як робити), яке відточує майстерність і розробляє навички, необхідні для даної спеціалізації;
3. Особисті здібності (знати як бути й як себе поводити), що відображають особисті якості фахівця [1, с. 32].

Кожна країна, що задіяна в туризмі (Швейцарія, де знаходиться перша школа готельного менеджменту, Ірландія, Великобританія, США, Канада, Франція, Іспанія, Греція, Швеція, Італія, Австрія, Німеччина, Чехія), розробляє свою систему туристичної освіти, яка б відповідала вимогам сучасності та поєднувала всі три вищевказані аспекти. Ці країни приділяють значну увагу підготовці кадрів для готельного бізнесу.

Найбільш престижні навчальні заклади в цій області є членами Всесвітньої асоціації з підготовки фахівців у галузі індустрії гостинності

та туризму (AMFORTH), Асоціації провідних готельних шкіл у Європі (EURHODIP), Міжнародної готельної та ресторанної асоціації (IH & RA). Досить престижним вважається також членство в Швейцарській Асоціації шкіл готельного менеджменту (ASEN) та Американської Асоціації готелів і мотелів (AH & MA).

За думкою власників міжнародних п'ятизіркових готелів, швейцарські школи управління гостинністю входять до числа найкращих у світі: Міжнародна школа готельного менеджменту Ле Рош (Les Roches International School of Hotel Management), Школа готельного бізнесу в Лозанні та Інститут вищої освіти Гліон (Glion Institute of Higher Education). Корнельський університет (США) також увійшов до числа кращих чотирьох навчальних закладів [2].

Вища освіта в Швейцарії асоціюється зі спеціальністю «готельний бізнес». Швейцарія перша в світі створила модель освіти в цій галузі, а її школи готельного та туристичного бізнесу вважаються еталонними. Перша школа готельного господарства, Ecole Hoteliere de Lausanne, відкрилася в Швейцарії в 1899 році. Слідом за нею, на початку ХХ століття, почали заявлятися інші. Програми цих шкіл вже не обмежувалися лише предметами з управління готелем. У сучасних школах готельного бізнесу, крім готельного та туристичного менеджменту, студенти вивчають маркетинг, інформаційні технології, стратегічний менеджмент, міжнародні фінансові системи й бухгалтерський облік, контроль бізнесу, проект-менеджмент, іноземні мови. Крім обов'язкової англійської мови, на якій ведеться навчання в більшості шкіл, менеджер повинен вільно володіти французькою або німецькою. Практично, всі програми вищої освіти охоплюють одразу три сфери – туристичний, ресторанний і готельний менеджмент.

Поєднання теорії й практики – основна риса навчання гостинності в Швейцарії. Багато шкіл розташовані на базі діючих готелів, що дозволяє щодня всі теоретичні знання, отримані на заняттях, відразу ж застосувати на практиці. Крім того навчальною програмою передбачені обов'язкові оплачувані стажування.

Інша швейцарська школа менеджменту гостинності Les Roches International School of Hotel Management акредитована Асоціацією шкіл і коледжів Нової Англії (New England Association of Schools and Colleges – NEASC), Quality Assurance Agency та EdExcel.

Навчальна програма Les Roches International School of Hotel Management дає змогу навчатися за спеціалізацією «Готельний менеджмент», «Ресторанний менеджмент», «Готельний і туристичний менеджмент» та отримати диплом бакалавра в Сфері готельного менеджменту (4 роки), магістра бізнес-адміністрування в Сфері готельного менеджменту (1 року) та диплом післядипломної освіти (2 роки).

Програма підготовки бакалавра може здійснюватись за наступними напрямками:

- ВВА Міжнародний готельний менеджмент + підприємництво.

Додаткові предмети спеціалізації: бізнес-планування, дизайн готелів.

- ВВА Міжнародний готельний менеджмент + фінанси.

Додаткові предмети спеціалізації: фінансовий менеджмент, менеджмент прийняття рішень, управління системою оцінки результатів.

- ВВА Міжнародний готельний менеджмент + маркетинг.

Додаткові предмети спеціалізації: менеджмент гостинності та комерція, реклама та PR в сфері гостинності.

- ВВА Міжнародний готельний менеджмент + дизайн готелів і проектний менеджмент.

Додаткові предмети спеціалізації: архітектура та дизайн, дизайн готелів, проектний менеджмент.

- ВВА Міжнародний готельний менеджмент + управління кулінарним бізнесом.

Додаткові предмети спеціалізації: вивчення продукту та складання меню, кулінарний бізнес і подієвий менеджмент, наука та культура гастрономії.

Зміст програми бакалавра Бізнес-адміністрування (4 роки) / Диплом у сфері гостинності (3 роки) наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Зміст програми бакалавра Бізнес-адміністрування (4 роки) / Диплом у сфері гостинності (3 роки) [3].

1 семестр	Сервіс, управління номерним фондом готелю <ul style="list-style-type: none"> • Техніка обслуговування – практичні заняття • Принципи прибирання та гігієни харчування • Принципи роботи бару та роботи з напоями • Основи обслуговування • Управління номерним фондом готелю • Введення в індустрію гостинності • Застосування комп'ютерної техніки в гостинності • Академічна англійська (письмова мова) • Математика
2 семестр	Стажування за спеціальністю
3 семестр	Кухня, управління номерним фондом готелю <ul style="list-style-type: none"> • Кулінарне мистецтво – практичні заняття • Випічка та кондитерські вироби – практичні заняття • Основи кулінарного мистецтва • Бухгалтерія у сфері гостинності та контроль • Управління номерним фондом • Наукові принципи травлення та їжі • Організаційна поведінка • Письмова мова, ефективні комунікативні методи
4 семестр	Стажування за спеціальністю

5 семестр	Адміністрування <ul style="list-style-type: none">• Управління номерним фондом• Менеджмент харчування та напоїв• Управління інфраструктурою• Бухгалтерія• Ресурси в сфері гостинності
6 семестр	Стажування за спеціальністю
7 семестр	

Як бачимо з таблиці, значну частину навчання за програмою бакалавра відведено на практичну підготовку – стажування за спеціальністю. Треба зауважити, що здебільшого такі програми підготовки здійснюють підготовку не тільки фахівців готельного бізнесу, а й працівників підприємств харчування (як видно з таблиці), туристичних агенцій та інших.

В Америці, зі зростанням потреби у висококваліфікованих співробітниках, коледжі та університети здійснюють підготовку фахівців готельної галузі за широким спектром програм від базової підготовки до післядипломного навчання, яке часто в собі поєднує європейські та міжнародні традиції якості обслуговування в поєднанні з північноамериканськими моделями та використанням передових технологій. Професійна світа в Америці пропонує як короткі програми, які можуть тривати від десяти до сорока тижнів, моделі навчання в коледжі, що можуть тривати до одного, двох чи трьох років, так і отримання диплому після чотирьох років навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», а також можливість отримання вчених ступенів в сфері готельного господарства та туризму [4].

Більшість програм, що пропонуються канадськими коледжами, приділяють особливу увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки зараз гостро стоїть і в Україні. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну, а в деяких навчальних закладах Європи тривалість практики складає 9 місяців за навчальний рік, що базується на концепції англійського вченого Дональда Шопа, на думку якого, навички та вміння можна набути лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними, аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [5, с. 175].

У Німеччині туристична освіта розвинулася в рамках Fachhochschulen (спеціалізованих вузів), які присвоюють ступінь бакалавра по завершенню восьми семестрів [6, с. 317-323].

Туристичні спеціальності французьких університетів пропонують дво-, три- та чотирирічні програми. Все більше і більше програм з туризму і гостинності у Франції орієнтовані на чотири роки

навчання з отриманням ступеню бакалавра по завершенню навчання, що зазвичай готує студентів до керівних посад у галузі.

Польські університети забезпечують безперервну систему підготовки кадрів у сфері туризму, що охоплює всі ланки діяльності та основні напрямки роботи. Спеціалісти з вищою освітою готуються за ступеневою системою: бакалавр – спеціаліст – магістр. Студенти за чотири роки навчання опановують не тільки фундаментальні, але й професійно-орієнтовані дисципліни, дисципліни спеціалізації, проходять навчально-виробничу, педагогічну та виробничу практики, що дозволяють отримати кваліфікацію, достатню для здійснення виконавчих функцій з організації готельної діяльності. Головною турботою навчальних польських закладів є формування конкурентноздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати ініціативно [7, с. 330].

Можна сказати, що підготовка фахівців для готельного господарства в різних країнах ведеться по-різному та відображає вплив конкретних історичних, політичних, соціально-економічних та інших факторів. Як показують дослідження українських фахівців, принципова кадрова схема в готельному бізнесі включає дві системи підготовки:

- спеціалізована професійна підготовка для підприємств, які безпосередньо беруть участь у виробництві готельного продукту;
- підготовка фахівців масових професій для суміжних галузей національної економіки.

При цьому кожна з цих систем має освітні рівні [8, с. 243–246]:

1. Вищий (інституційно-управлінський) рівень. Він передбачає підготовку менеджерів, які визначають напрями та завдання роботи, стратегію, тактику галузі, окремого підприємства (менеджер готелю, менеджер маркетингової діяльності на підприємстві та ін.) Спеціалізована підготовка персоналу такого рівня проводиться в провідних навчальних закладах (університетах, школах готельного управління, установах підвищення кваліфікації) за програмами магістра та бакалавра.

2. Середній рівень (управлінсько-технологічний). Управлінсько-технологічна діяльність характерна для персоналу, який забезпечує технологічну послідовність обслуговування, погоджує взаємодію з іншими технологічними ланками (менеджер з резервування місць, старша покоївка, метрдотель ресторану). Цей рівень забезпечують вищі та середні спеціалізовані навчальні заклади, коледжі, ліцеї, які готують фахівців з менеджменту певних технологічних процесів бакалаврського рівня.

3. Початковий або нижчий рівень (технологічно-виконавчий). Він представлений персоналом, який виконує конкретні завдання та забезпечує задоволення окремих потреб туриста або реалізацію окремого виду обслуговування. Цей рівень забезпечують навчальні заклади (центри, школи, курси, училища) широкого профілю та спеціалізації, які

готують працівників масових професій: покоївок, офіціантів, кухарів, інструкторів і т.д.

Така схема дозволяє проводити багатоваріантну підготовку фахівців готельної галузі в умовах динамічних змін на ринку готельних послуг.

Висновок та перспективи подальших досліджень. Ринок праці стає все більш вимогливим до фахівців готельної справи, навчання яких має відбуватися на високому рівні теоретичної та практичної підготовки. Створення та удосконалення системи професійної освіти вимагає залучення досвіду інших країн, що вже є визнаними лідерами освіти в сфері обслуговування. Здійснивши огляд систем підготовки фахівців готельного господарства різних країн, можна сказати, що вони пропонують різні програми навчання та дають можливість отримати дипломи бакалавра, магістра та диплом післядипломної освіти, що, в свою чергу, забезпечує принцип неперервності навчання. Значну частину в такій підготовці посідає практика (в закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на практичну підготовку), що для української системи підготовки є проблемою. А отже, подальші наші дослідження будуть направлені на вирішення цього питання через пошук можливих шляхів збільшення практичної частини навчання.

Список використаних джерел

- 1. Саун Л.В.** Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография / Л. В. Саун. – К. : МАУП, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : http://tourlib.net/books_tourism/sakun23.htm.
- 2. Мировой** рейтинг университетов гостеприимства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://domartravel.net.ua/faq/9/>.
- 3. Les Roches International School of Hotel Management, Switzerland** [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : http://www.dteducation.com/educationabroad/students/hospitality/cid_210/.
- 4. Черній Г.В.** Досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери в Україні та світі / Г. В. Черній [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : <http://intkonf.org/cherniy-gv-dosvid-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv-turistichnoyi-sferi-v-ukrayini-ta-sviti/>.
- 5. Килимистий С.М.** Анімація в туризмі : Навчальний посібник / С. М. Килимистий. – К. : Вид-во ФПУ, 2007. – 188 с.
- 6. Formica, S.** European hospitality and tourism education: differences with the American model and future trends / Sandro Formica // International Journal of Hospitality Management. – 1996. – №15 (4). – Р. 317-323.
- 7. Польова Л.В.** Особливості підготовки менеджерів по туризму у Польщі / Леся Василівна Польова // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. – Київ : Тонар, 2007. – 356 с.
- 8. Гринько С. А.** Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития / С. А. Гринько // Слобожанський науково-спортивний вісник: Зб. наук. праць. – 2006. – №10. – С. 243-246.

Кашинська О. Є. Сучасний стан систем підготовки фахівців готельного господарства в розвинених країнах світу

У статті розглядаються різні підходи до організації професійної підготовки фахівців для готельного господарства в розвинених країнах світу. Здійснюється огляд систем підготовки фахівців сфери гостинності цих країн, які пропонують різні програми навчання та дають можливість отримати дипломи бакалавра, магістра та диплом післядипломної освіти, що, в свою чергу, забезпечує принцип неперервності навчання. Звертається увага на те, що значну частину в підготовці посідає практика.

Ключові слова: готельне господарство, професійна освіта, підготовка фахівців, програма, практична та теоретична підготовка.

Кашинская Е. Е. Современное состояние систем подготовки специалистов гостиничного хозяйства в развитых странах мира

В статье рассматриваются различные подходы к организации профессиональной подготовки специалистов для гостиничного хозяйства в развитых странах мира. Осуществляется обзор систем подготовки специалистов сферы гостеприимства этих стран, которые предлагают различные программы обучения и дают возможность получить дипломы бакалавра, магистра и диплом последипломного образования, что, в свою очередь, обеспечивает принцип непрерывности обучения. Обращается внимание на то, что значительную часть в подготовке занимает практика.

Ключевые слова: гостиничное хозяйство, профессиональное образование, подготовка специалистов, программа, практическая и теоретическая подготовка.

Kashinskaya E. E. Current State Training Systems of the Hotel Industry in the Developed Countries of the World

In article various approaches to the organization of professional training of experts for hotel economy in the developed countries of the world are considered. It is noted that creation and improvement of system of professional education in Ukraine demands attraction of experience of other countries which already are recognized leaders of education in the hospitality sphere. The review of systems of training of specialists of hotel economy of the different countries (Switzerland, Germany, Poland, etc.) who offer various programs of training is carried out and give the chance to gain bachelor's degrees, the master and the diploma of postdegree education that, in turn, provides the principle of a continuity of training. The attention that the considerable part in preparation is occupied by practice is paid.

It is noted that each of systems of training of specialists of hotel economy in the developed countries of the world has educational levels: the highest (institutional and administrative) level, average level (administrative and technological) and initial or low level (technological and executive). Such

scheme allows to carry out multiple training of specialists of hotel branch in the conditions of dynamic changes in the market of hotel services.

Key words: hotel economy, professional education, training of specialists, program, practical and theoretical preparation.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандадит педагогічних наук, доцент Щука Г. П.

УДК 371.134:379.85(71)

І. В. Сандовенко

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ
ПРОФЕСІОНАЛІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ
ТУРИЗМУ. ДОСВІД УНІВЕРСИТЕТУ БРОК (ОНТАРІО, КАНАДА)**

Сталий розвиток є ключовим визначальним питанням нашого часу і розуміється скоріше як еволюційний або перехідний процес, а не кінцевий пункт. Сприяння переходу суспільства до сталого розвитку вимагає знання і розуміння, отриманого завдяки раніше неіснуючим науковим підходам.

Конференція ЮНЕСКО «Вища освіта у XXI столітті: підходи і практичні заходи» задекларувала, що вища освіта та наукові дослідження в наш час виступають як найважливіші компоненти культурного, соціально-економічного і екологічно стабільного розвитку людини, співтовариств і націй. Значний вклад у вирішення екологічних проблем, зокрема, у справі активізації екологічної освіти та виховання вніс Всесвітній Саміт з екотуризму, що у 2002 р. відбувся у Квебеку (Канада).

Канада має значні перспективи розвитку екологічного туризму, який представлений розгорнутою системою Охоронних Природних Територій, що є однією із найбільш досконалих на Північноамериканському континенті [1, с. 107]. За визначенням Консультативної Ради Канади з навколишнього середовища: *«Екотуризм – вид туризму, пов'язаний із пізнанням природи та спрямований на збереження екосистем при повазі інтересів місцевого населення».*

За умов пріоритетного розвитку природо-орієнтованого туризму в Канаді, зі зростанням ролі туризму в задоволенні рекреаційних і інтелектуальних потреб людей, все більш актуальними постають проблеми збереження навколишнього середовища. Університети, виконуючи свою місію у сприянні сталому розвитку, звертаються до вирішення цих проблем. За даними «Звіту про конкурентоспроможність туристичної галузі 2011» Всесвітнього економічного форуму, у категорії «Освіта і практична підготовка» Канада займає 4 місце у світі [2, с. 154].

На увагу заслуговує досвід університетів провінції Онтаріо. У 2009 р. виконавчими керівниками університетів був створений і представлений уряду Онтаріо документ «Зобов'язання сталого розвитку». Інноваційну програму на ступінь бакалавра гуманітарних наук напрямку «Менеджмент туризму та туристських послуг» за спеціалізацією «Туризм та навколишнє середовище» пропонує міждисциплінарна кафедра туризму і навколишнього середовища факультету суспільних наук Університету Брок [3]. Визнання і спроба примирити часто конкуруючі соціальні, економічні та екологічні імперативи – забруднення, втрата біорізноманіття, економічна нерівність, неприйнятні культурні зміни, які супроводжують туризм, знаходяться у центрі програми. Програма охоплює основні області менеджменту туризму, і разом з тим надає студентам розуміння довгострокових тенденцій розвитку галузі туризму у майбутньому та її місце в суспільстві.

Мета роботи дослідити моделі підготовки спеціалістів з екологічно сталого туризму Університету Брок. Дослідження дає можливість глибше зрозуміти розвиток теорії та практики освіти в галузі туризму, що визначає теоретико-педагогічну актуальність та доцільність дослідження.

Університет Брок розташований в біосферному заповіднику Ніагарський укіс, створеному з метою дослідити, як природні зони, сільськогосподарські угіддя, міста і парки можуть співіснувати на сталій основі. Ніагарський укіс – екосистема з домінуючим антропогенним чинником. Ніагарський водоспад – визначний об'єкт екологічної спадщини, який щороку відвідують мільйони туристів.

Заповідник визнаний ЮНЕСКО, і тут впроваджується програма «Людина і біосфера». Заповідник є великою та різноманітною навчальною аудиторією проста неба та науково-дослідним майданчиком для програм з туризму і навколишнього середовища.

В «Академічному плані для створення баз знань, залучення та трансформації Брок-2014» стан навколишнього середовища визнається в якості одного з ключових елементів майбутнього. Науковий підрозділ з екологічної сталості університету ставить за мету міждисциплінарні дослідження в галузі навколишнього середовища, природних ресурсів, сталого розвитку та соціально-екологічної стійкості [4]. Туризм та сталий розвиток – одна із основних тематичних областей досліджень.

Спільні інтереси в сфері практичного застосування теорії сталого розвитку в реальних контекстах та об'єднання зусиль професорсько-викладацького складу двох академічних підрозділів, Центру охорони навколишнього середовища і Туристички, сприяли створенню у 2006 р. міждисциплінарної кафедри туризму і навколишнього середовища.

Викладачі кафедри є фахівцями у своїх галузях і кваліфікованими спеціалістами з міждисциплінарних досліджень. Дослідження спрямовані на теорії й практики, інтеграцію науково-дослідної діяльності в процес викладання і вищу освіту, що сприяє

покращенню навчального процесу та дозволяє студентам творчо реалізувати свої наукові інтереси.

Викладачі дають студентам знання з бізнесу, екології, економіки, менеджменту і планування та розвитку туризму, маючи багатий досвід у викладанні та участі у суспільному житті. Наголос робиться на взаємодії людини і навколишнього середовища на всіх рівнях – місцевому, національному та міжнародному, і на інтеграції економічних, екологічних та соціально-політичних перспектив. Так, програма залучає студентів з їх місцевої громади, а також надає систематичні можливості для навчання за кордоном.

Навчальні програми розроблені для студентів, що планують свою кар'єру у туристичному адмініструванні, екологічному менеджменті, економічному розвитку, або плануванні у місцевих організаціях, транснаціональних корпораціях або муніципальних, провінційних та національних урядових установах [5].

В основі навчальних програм – концепція екологічно сталого туризму. На першому році навчання студентам читають річний вступний курс «Туризм, стійкий розвиток та навколишнє середовище»; курс знайомить з обраною сферою діяльності, надає основні визначення і поняття, та знайомить з поглядом на туризм через призму сталого розвитку. Студентам також пропонується низка елективних курсів: «Практична статистика», «Введення в канадський бізнес», «Бізнес та його оточення» тощо.

Впродовж другого року студенти здобувають ґрунтовні знання основоположних принципів і парадигм туризму і навколишнього середовища, їм також читається курс «Введення в методи дослідження в галузі туризму та охорони навколишнього середовища». Вивчаються такі профільні дисципліни: «Культура, спадщина і туризм», «Справедливість і екологічне мислення», «Екологічно раціональні бізнес-операції в сфері туризму», «Природний туризм», «Екосистеми з домінуючим антропогенним чинником», «Збереження біорізноманіття», «Стале комплексне управління відходами».

По закінченню другого року навчання студенти можуть продовжити навчання на здобуття ступеня з основної спеціальності, або у разі досягнення високих академічних показників, їм може бути рекомендовано здобуття ступеня бакалавра з відзнакою з сильним компонентом дослідження. На третьому році навчання студенти розробляють проекти дослідження спеціалізованих питань або завдань, з наголосом на визначенні проблеми, окресленні сфери діяльності, підготовку звітів, спілкування, та офіційну презентацію. Вивчаються міждисциплінарні аналіз та синтез, що дозволяє глибше розкрити науково-дослідний потенціал студента. Міжнародні навчальні програми включають семестр за кордоном або літній міжнародний елективний курс; також діє університетська програма обміну. Індивідуальні дослідження, спільні наукові дослідження і польові дослідження у країні

і за кордоном спрямовані на розвиток критичних та аналітичних здібностей, навичок проведення якісних та кількісних досліджень.

Студенти повинні отримати 1 кредит з профільних дисциплін: «Планування та розвиток туризму», «Екологічний менеджмент», «Туризм і водні екосистеми», «Стратегічне планування програм в області екотуризму», «Екологічно безпечний транспорт», «Планування на основі екосистемного підходу», «Сталий розвиток і складні адаптивні системи». 1 кредит з курсів: «Міжнародний туризм», «Глобальні конвенції з навколишнього середовища і розвитку», «Глобальні проблеми туризму і навколишнього середовища», «Гендерні питання та навколишнє середовище». 1 кредит з курсів: «Функціональне управління з питань сталого туризму», «Брендінг туристичних дестинацій», «Прийняття управлінських рішень у сфері сталого туризму».

На четвертому році навчання за програмою на ступінь бакалавра з відзнакою студентам пропонується *груповий дослідницький проект* або *дипломна робота під керівництвом викладача*. Профільні дисципліни зосереджені на темах, актуальних для сталого туризму: історичні, сучасні та майбутні теми в туризмі та еволюційні теорії розвитку. Вивчаються дисципліни: «Етика туризму», «Сталий сільський туризм», «Кроскультурні перспективи туризму та навколишнього середовища», «Екологічна спадщина», «Туризм, секс і здоров'я» [5].

Основні форми більшості занять – лекції, дослідження, обговорення, дискусії, семінари, класи, практичні заняття, консультації.

Дослідження показало, що міждисциплінарний характер навчальних програм дає можливість студенту критично оцінити професійний вибір, сприяє самореалізації студента як особистості.

Впровадження програм з екологічно сталого розвитку туризму сприяє досягненню таких освітніх цілей, як професійна підготовка конкурентоздатних спеціалістів сфери туризму та морально-етичний розвиток суспільства.

Список використаної літератури

1. Самойленко А. А. Географія туризма: учеб. пособие [Монографія]. За ред. Н.Г. Ничкало – Ростов н/Д: «Феникс», 2006. – 368 с. **2. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011: Focus on Moving beyond the Downturn – World Economic Forum, Geneva, 2011 – 531 pp.** **3. University** study programs in Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aucc.ca/canadian-universities/study-programs>. **4. Brock 2014: Knowledge, Engagement, Transformation. An Academic Plan for Brock University** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.brocku.ca/webfm_send/804. **5. Department of Tourism and Environment** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brocku.ca/social-sciences/undergraduate-programs/tourism-environment>.

Сандовенко І. В. Екологізація туристської освіти у підготовці професіоналів для сталого розвитку індустрії туризму. Досвід Університету Брок (Онтаріо, Канада)

В роботі досліджується програма підготовки спеціалістів з екологічно сталого туризму Університету Брок (Канада). Визнання і спроба примирити часто конкуруючі соціальні, економічні та екологічні імперативи – забруднення, втрата біорізноманіття, економічна нерівність, неприйнятні культурні зміни, які супроводжують туризм, знаходяться у центрі програми. Програма охоплює основні області менеджменту туризму, разом з тим, надає студентам розуміння довгострокових тенденцій розвитку галузі туризму у майбутньому та її місце в суспільстві.

Ключові слова. Екологічно сталий розвиток туризму, міждисциплінарні дослідження, академічна програма ступеня бакалавра з сталого розвитку туризму, природне навчальне середовище.

Сандовенко И. В. Экологизация туристского образования в подготовке профессионалов для устойчивого развития индустрии туризма. Опыт Университета Брок (Онтаро, Канада)

В работе исследуется программа подготовки специалистов по экологически устойчивому туризму Университета Брок провинции Онтаро Канады. Попытка примирить часто конкурирующие социальные, экономические и экологические императивы – загрязнение, потеря биоразнообразия, экономическое неравенство, неприемлемые культурные изменения, сопровождающие туризм, находятся в центре программы, предоставляя студентам понимание долгосрочных тенденций развития отрасли туризма в будущем и ее место в обществе.

Ключевые слова. Экологически устойчивое развитие туризма, междисциплинарные исследования, академическая программа степени бакалавра по устойчивому развитию туризма, естественная учебная среда.

Sandovenko I. V. Ecologization of Tourism Education in Preparing Professionals for the Sustainable Development of the Tourism Industry. Experience of Brock University (Ontario, Canada)

Sustainable development is one of the key issues nowadays and means a transitional or evolutionary process rather than a destination. Facilitating the transition of society towards sustainable development requires knowledge and understanding gained from previously non-existent scientific approach. The study of the Tourism and Environment undergraduate program offered by Brock University (Ontario, Canada) showed how the scientific, educational potential of universities may be used to address the significant ethical and scientific issues in order to ensure sustainable development of the tourism industry. Recognition and attempt to reconcile often contradicting social, economic and environmental imperatives – pollution, loss of biodiversity, economic inequality, unacceptable cultural changes that accompany tourism – are in the center of the program at issue. A Bachelor of

Arts (Honours) degree and a Bachelor of Arts (Major) in Tourism and Environment, both of which are four-year programs, designed for students who plan a career in the tourism administration, environmental management, economic development and planning in the local, multinational corporations or municipal, provincial and national government agencies. The interdisciplinary research, common interests of the faculty in practical application of the theory of sustainable development in real contexts, natural learning environment, and advancing nature of learning contribute to the achievement of educational and training purposes.

Key words. Ecologically sustainable tourism development, interdisciplinary research, the Tourism and Environment undergraduate program, natural learning environment.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Сорокіна Г. О.

УДК [378.011.3-057.1:338.48](560)

I. I. Семенова

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ В ТУРЕЧЧИНІ

В умовах сьогодення у світі простежується стрімке зростання ролі міжнародного туризму. Таке становище обумовлене позитивними впливами індустрії на розвиток світової економіки та економічних систем окремих держав. За умов ефективного управління вітчизняна сфера туризму спроможна забезпечити позитивну динаміку економічного розвитку України. Але в наш час існує низка проблем національного туризму, серед яких особливе місце займає питання якісної професійної підготовки фахівців галузі. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є звернення до провідних ідей зарубіжного досвіду. У цьому контексті можна представити значний перелік країн, що становлять інтерес для вітчизняної туристської науки. Однією з таких країн є Туреччина, що пропонує якісні та відносно недорогі туристські послуги, які задовольняють запити середнього українського споживача та є доступними для нього. Географічне положення та рівень розвитку економіки Туреччини виявляються дещо схожими з характеристиками нашої країни, що вказує на подібні умови розвитку туристської сфери. Сучасна турецька політика спрямована на ефективну організацію сектору туризму та його забезпечення кваліфікованими фахівцями. З огляду на вищенаведене виявляється доцільним провести аналіз досвіду Туреччини з питань туристської освіти з метою його творчого використання в

умовах професійних навчальних закладів України. Вирішенню цього питання передують аналіз стану дослідження зазначеної проблеми на сучасному етапі.

Метою нашої наукової розвідки є вивчення стану дослідження проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму в Туреччині в сучасній науковій літературі. Відповідно до мети були поставлені наступні завдання дослідження: провести аналіз літератури з питань теорії туризму; здійснити оцінку стану дослідження проблеми професійної підготовки; представити результати огляду інформаційних джерел з проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму; здійснити аналіз наукової літератури з питань туристської освіти в Туреччині.

На сучасному етапі розвитку суспільства туризм у всьому світі визнано глобальним феноменальним явищем. В процесі вивчення сутності цього явища низка вчених звернулися до проблеми визначення туризму. В наш час сформувалося декілька підходів до тлумачення поняття «туризм», запропонованих такими науковцями, як Зорін І. В., Беркарт А. Дж (Burkart A. J.), Бразертон Б. (Brotherton B.), Лейпер Н. (Leiper N.), Медлік С. (Medlik S.). З огляду на існування певної кількості підходів можна зробити умовивід, що надати однозначне визначення туризму досить складно. Це пов'язано із глибокою сутністю цього явища. Водночас слід відзначити, що серед існуючих підходів типологія Беркарта А. Дж. і Медліка С. (1981 р.) виявляється найбільш поширеною і навіть універсальною, тобто такою, що може бути застосована для будь-якої дефініції туризму [1]. Науковці запропонували об'єднати різні трактування туризму у дві групи: 1) технічне (або формальне) та 2) концептуальне (або сутнісне) визначення туризму. Прикладом технічного визначення може бути поняття, сформульоване авторитетним російським вченим Біржаковим М. Б.: «туризм – це тимчасове пересування людей з місця свого постійного проживання в іншу країну або іншу місцевість в межах своєї країни у вільний час з метою отримання задоволення та відпочинку, оздоровчих та лікувальних, гостьових, пізнавальних, релігійних або в професійно-ділових цілях, але без зайняття оплачуваною діяльністю із джерела в місці відвідування» [2, с. 16]. Концептуальне визначення знайшло своє відображення в роботах Кабушкіна М. І., Квартальнова В. О., Кифяка В. Ф., Мальської М. П., Пазенка В. С., Сокол Т. Г., Шарафутдінова В. Н. тощо. Представимо формулювання поняття під авторством видатного науковця Квартальнова В. О.: «туризм – це сукупність явищ та відносин, що виникають при взаємодії туристів, постачальників, місцевих органів влади та місцевого населення в процесі туристської діяльності» [3, с. 6].

Вплив туризму на різні сторони життя людства пояснює інтерес до нього з боку представників різних наук. Не ставлячи за мету детального розгляду підходів до вивчення туризму, звернемося до статті «Феноменологія туризму» Президента Всесвітньої академії туризму

Дж. Джафарі, яка дозволяє простежити внесення доробок інших наук в теорію туризму [4]. Автор зазначає, що питанням туризму було присвячено роботи філософів, істориків, географів, соціологів, економістів, антропологів, екологів різних часів, що свідчить про формування міждисциплінарної основи для розвитку туристської науки.

З метою підтвердження часткової приналежності туризму до різних галузей наук нами було проведено аналіз інформаційних джерел з теорії туризму, спираючись на дані Класифікації видів науково-технічної діяльності ДК 015-97, що діє в Україні [5]. Згідно Класифікації виділяють чотири галузі наук: природничі, технічні, гуманітарні та суспільні. Результати аналізу вказують на те, що в межах кожної з галузей проводилися дослідження з туризму. Разом з тим, маємо підстави виділити окрему групу наукових розвідок, що проводились на міждисциплінарній основі.

Загальні питання теорії туризму міждисциплінарного характеру розкриваються в роботах таких вітчизняних та російських науковців, як Александрова А. Ю., Антонюк Н. В., Біржаков М. Б., Буйленко В. Ф., Вавілова О. В., Волков Ю. Ф., Воскресенський В. Ю., Долженко Г. П., Зорін І. В., Квартальнов В. О., Кифяк В. Ф., Кручек О. А., Мальська М. П., Мініч І. М., Науменко Г. П., Олійник Я. Б., Сєнін В. С., Сокол Т. Г., Степаненко А. В., Федорченко В. К., Худо В. В., Шарафутдінов В. Н. тощо. Загальнотеоретичні питання туризму вирішувалися в роботах зарубіжних вчених Босч О. Дж. Х. (Bosch O. J. H.), Голднер Ч. Р. (Goeldner Ch. R.), Джафарі Дж. (Jafari J.), Джамал Т. (Jamal T.), Крауч Дж. І. (Crouch G. I.), Лейпер Н. (Leiper N.), Мерфи П. (Murphy P.), Перік В. (Peric V.), Річі Дж. Р. Б. (Ritchie J. R. B.), Робінзон М. (Robinson M.), Роджек К. (Rojek Ch.), Тейлор Н. (Taylor N.), Уррі Дж. (Urty J.), Уррі Дж. (Urty J.), Холлоуей Дж. К. (Holloway J. C.), Хуан Р. (Huang R.), Шеллер М. (Sheller M.), і, зокрема, турецьких науковців Авджи Н. (Avci N.), Киса Овали П. (Kisa Ovalı P.), Шафаклі О. (Şafaklı O.) тощо. Дослідників теорії туризму об'єднує прагнення розкрити такі питання, як: 1) визначення та класифікація туризму; 2) функції туризму та його значення в житті суспільства; 3) умови та фактори розвитку туризму; 4) специфіка та складові туристської індустрії тощо.

В рамках *природничих наук* простежується зацікавленість дослідників проблемою фізіологічного обґрунтування ефективності впливу туристської активності на організм людини, геопросторової організації туристського процесу, впливу різноманітних факторів на розвиток світового туризму, взаємодії територіальних туристських ринків, географії світових туристських ресурсів, впровадження інформаційних технологій у сферу туризму тощо. Суттєвий внесок в області географії туризму зробили такі вчені, як Бабкін О. В., Бейдик О. О., Глушко О. О., Крачило М. П., Любіцева О. О., Масляк П. О., Мацола В. І., Романов О. О., Рутинський М. Й.,

Саакянц Р. Г., Сазикін А. М., Сапожнікова О. М., Смаль І. В., Холл К. М. (Hall C. M.), Пейдж С. Дж. (Page S. J.) тощо. Окремі аспекти географії туризму вивчалися в роботах Драцьової О. Л. та Фоменко Н. В. Заслужують на увагу роботи молодих географів, присвячені питанням територіальної організації туристської діяльності та ресурсного забезпечення туризму: Арсененко І. А., Дутчак С. В., Колотуха О. В., Король О. Д., Прасул Ю. І., Стецюк О. В. Питання інформатизації туризму, впровадження інноваційних технологій в зазначену сферу частково розглядалися в роботах Черевичко Т. В., Шаховалова М. М., Лоу Р. (Law R.), Мілз Дж. І. (Mills J. E.). Серед досліджень, що проводилися в рамках біологічних наук, відзначилася робота Коцана І. Я., присвячена вивченню впливу туристської діяльності на організм підлітків.

До підкласу *технічних наук* належать такі види науково-технічної діяльності, як загальнотехнічні науки, транспорт тощо. В межах загальнотеоретичних наук проводяться дослідження у сфері безпеки життєдіяльності, стандартизації і сертифікації в області туризму тощо. Зазначені питання частково вирішуються в роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як Дехтярь Г. М., Козинець В. М., Марінін М. М., Килиш Г. (Kılış G.), Селви М. С. (Selvi M. S.). Деякі аспекти транспортного забезпечення туризму розглядали у своїх роботах Біржаков М. Б. та Нікіфоров В. І.

В рамках *гуманітарних наук* окремі наукові розробки проводилися в області історії та філології. Проблему періодизації історії світового туризму та питання еволюції розвитку туристської діяльності в окремих регіонах світу вирішували в своїх роботах науковці Афанасьєв І. Ю., Воронкова Л. П., Дьорова Т. А., Квартальнов В. О., Макаренко С. Н., Мосолкіна Т. В., Саак А. Е., Сапрунова В. Б., Соколова М. В., Устименко Л. М., Федорченко В. Ф., Есен Ш. (Esen Ş.) Сезер М. С. (Sezer M. S.), Уйар Х. (Uyar H.), Уокер Дж. Р. (Walker J. R.) та інші. Особливості розвитку деяких видів туризму на території України розкрито в роботах молодих істориків Бондарчук-Чугіної І. Ю. та Зінченко В. А. Філологічне дослідження з приводу етимології туризму належить аргентинському науковцю Корстан'є М. (Korstanje M.), який представив декілька підходів до походження слова «туризм».

В межах *суспільних наук* проблемами туризму займалися філософи, економісти, юристи, педагоги, психологи, фахівці з державного управління та фізичного виховання і спорту.

Філософія туризму дозволяє розкрити сутність цього соціального явища в різних аспектах: гуманістичному, антропологічному, етичному, аксіологічному, комунікативному, культурологічному, соціологічному тощо. Такий підхід складає протиположність демонстрації бізнесової та практичної сутності туризму [6, с. 22-28]. Філософський аналіз у сфері туризму проводили Андрєєва Т. О., Антоненко В. Г., Горак Г. І., Горський В. С., Єрмоленко А. М., Заблоцький В. П., Зязюн І. А.,

Кисельов М. М., Кізіма В. В., Кушерець В. І., Любивий Я. В., Лях В. В., Малахов В. А., Михальченко М. І., Оернер Ж. М., Пазенок В. С., Пархоменко Т. С., Перро С., Попович М. В., Рудич Ф. М., Соляник С. Ф., Табачковський В. Г., Цюрупа М. В., Яроцький П. Л. та інші. Окремі аспекти філософії туризму розкрито в роботах Замятіна Д. М. і Карпової Л. О. На сьогодні визначними виявляються результати філософських досліджень молодих вчених Головащенко О. В., Левицької О. І., Слободенюк Е. В., Сухаревої К. В., які розглядали туризм в якості форми соціальної активності людини, способу подолання граничності повсякденного буття, чинника гуманізації відносин між народами.

Питанням економіки туризму присвячена значна кількість наукових розвідок. Дослідницькі роботи економічного характеру доцільно об'єднати в декілька груп: 1) маркетинг туризму; 2) менеджмент туризму та логістика; 3) організація туризму; 4) туристське підприємство. Сутність, специфіка та зміст *маркетингу у сфері туризму* представлені в працях таких науковців, як Богалдін-Малих В. В., Восколович Н. О., Дашкова Т. Л., Дурович О. П., Морозова Н. С., Сарафанова О. В., Скибінський С. В., Шульгіна Л. М., Янкевич В. С., Боуэн Дж. Т. (Bowen J. T.), Бріггс С. (Briggs S.), Котлер Ф. (Kotler Ph.), Мейкенз Дж. К. (Makens J. C.), Селви М. С. (Selvi M. S.), Темелолу Е. (Temeloğlu E.). Проблеми розробки комплексної системи маркетингу на підприємстві, організації та проведення маркетингових досліджень, формування рекламної діяльності на туристському ринку вирішувалися в рамках досліджень дисертантів-економістів Бобарикіної О. М., Жукової Н. Л. та Ковшової І. О. Науковий пошук в області *менеджменту туризму* здійснювали Алейнікова Г. М., Жукова М. О., Кабушкін М. І., Пшенічних Ю. О., Саак А. Е., Скобкін С. С., Чудновський О. Д., Баум Т. (Baum T.), Гёнен С. (Gönen S.), Егертон-Томас К. (Egerton-Thomas Ch.), Ергун Ю. (Ergun Ü.), Кашлы М. (Kaşlı M.), Конлін М. В. (Conlin M. V.), Куслуван С. (Kusluvan S.), Лейпер Н. (Leiper N.), Пеліт Е. (Pelit E.). Автори порушують питання управління туризмом на рівні держави, регіону та певного підприємства, розглядають організаційні форми та структури управління підприємством сфери туризму. Різні аспекти управління, в тому числі логістика в туризмі входять у сферу інтересів молодих дослідників Димеденко І. В., Донскової Л. І., Михайліченко Г. І., Поліщук О. А., Полюга В. О., Рега М. Г., Томаневич Л. М., Трегулової І. П., Хатікової З. В., Цопа Н. В., Чаплінського Ю. Б., Шимкової В. Є.

До переліку питань з *організації туризму* належить технологія формування, просування та реалізації туристського продукту, механізм партнерських відносин в туристській індустрії, процес розвитку ринку туристських послуг тощо. Зазначеними проблемами займалися Азар В. І., Веткін В. А., Гринів Л. С., Гуляев В. Г., Данилишин Б. М., Данильчук В. Ф., Євдокименко В. К., Єфремова М. В., Каурова О. Д.,

Кравців В. С., Стеченко Д. М., Швець І. Ю., Школа І. М., Шматько Л. П., Кац К. М. (Katz K. M.), Коннелл Дж. (Connell J.), Пейдж С. (Page S.), Скутаріу А. Л. (Scutariu A. L.), Харріс Г. (Harris G.). Проблеми організації туристської діяльності вирішувалися в роботах Пуцентейла П. Р. і Чорненської Н. В. Механізми стимулювання та мобілізації рекреаційного природокористування, підвищення ефективності туристського господарства досліджували дисертанти Воробйова О. А., Гайдук А. Б., Гуменюк Ю. П., Дубенюк Я. А., Казачковська Г. В., Моран О. І., Охріменко А. Г., Побоченко Л. М., Шмагіна В. В.

Проблема *підприємництва в туризмі* пов'язана з вивченням механізму функціонування суб'єкта підприємницької діяльності в туристському секторі економіки, визначенням основних економічних закономірностей в умовах туристської діяльності, характеристикою структури вартості турпродукту тощо. Економіка та підприємництво в туризмі складають сферу інтересів таких науковців, як Агафонова Л. Г., Боголюбов В. С., Горбильова З. М., Дмитрієв М. М., Дядечко Л. П., Забаєва М. М., Здоров О. Б., Ільїна О. М., Карпова Г. А., Козирева Т. В., Папірян Г. А., Соболева О. О., Ткаченко Т. І., Яковлев Г. А., Айджан А. (Aysan A.), Арчер Б. (Archer B.), Генчер Т. (Gençer T.), Гілберт Д. (Gilbert D.), Демир Дж. (Demir C.), Дімітров П. (Dimitrov P.), Есен Ш. (Esen Ş.), Королу А. (Köroğlu A.), Купер К. (Cooper Ch.), Уйар Х. (Uyar H.), Уокер Дж. Р. (Walker J. R.), Флетчер Дж. (Fletcher J.). Основи страхування в туризмі розкрито в роботі Гвозденко О. А. Проблеми формування, розвитку, стимулювання та диверсифікації підприємств туризму вивчали Белоущенко Я. А., Вершицький А. В., Градінарова О. О., Карп В. С., Костриця М. М., Логунова Н. А., Прочан А. О.

Представники юридичних наук також не залишили сферу туризму поза зоною уваги. Питання правового забезпечення та державного регулювання туризму представлені в роботах Вахмістрова В. П., Вахмістрової С. І., Федорченка В. К., Цибуха В. І. Правове регулювання оподаткування в туризмі, конституційно-правові основи туристської діяльності вивчали Бедрок Н. О., Борисенко Г. О., Опанасюк Н. А., Серьогін О. Ю.

Необхідність державного управління в галузі туризму в своїх дослідженнях обґрунтували Алексеєва Ю. В., Біль М. М., Гусякова О. Ю., Дмитренко В. М., Козловський Є. В., Крапівіна Г. О. та інші.

Фахівці з фізичного виховання і спорту в своїх роботах вивчають спортивно-оздоровчий аспект туристської діяльності. Визначними виявляються дослідження Ганопольського В. І., Курілової В. І., Цзиньган М. тощо.

В ході розвитку туристської теорії сформувався новий науковий напрям – педагогіка туризму. Педагогіка туризму спрямована на вивчення процесів виховання, навчання і розвитку особистості у

контексті гуманітарно-соціальних функцій туризму. Теоретико-методологічні основи туристського виховання, питання теорії туристської освіти і навчання складають сферу інтересів таких науковців, як Скрипник М. І., Федорченко В. К., Фоменко Н. А., Цехмістрова Г. С., Вестлейк Дж. (Westlake J.), Купер К. (Cooper C.), Шеферд Р. (Shepherd R.) тощо. Питання педагогіки і психології туристської діяльності школярів вивчали Константінов Ю. С., Куліков В. М., Остапець О. О. Педагогічні фактори підвищення культурної цінності туризму склали предмет дослідження Новікової С. С.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що сучасне розуміння сутності туризму є результатом глибоких досліджень та тривалих наукових дискусій, що відбувалися і тривають між теоретиками туризму та представниками різних наук. Галузі наук, в межах яких проводилися дослідження, вказують на неабиякий вплив туризму на процеси та об'єкти певної області наукового знання. Цей вплив виявляється в підвищенні якості життя населення: оздоровленні економіки, розвитку взаємної доброзичливості та солідарності між народами, підвищенні культурного рівня та комунікативних можливостей людини, а також відновленні її духовних і фізичних сил. Одночасно подальшого розвитку набувають дослідження туристської тематики, що проводяться в межах різних наук. Ці наукові розвідки забезпечують вагомий внесок в теорію туризму та складають основу для формування нового міждисциплінарного наукового напрямку – туризмологія (туризмознавство).

Аналіз теорії туризму дозволяє об'єднати інформаційні джерела в п'ять окремих груп за ознакою їх приналежності до окремої галузі наук та визначити об'єм внеску в межах кожної групи: 1) суспільні науки; 2) загальні питання теорії туризму на міждисциплінарній основі; 3) природничі науки; 4) гуманітарні науки; 5) технічні науки.

За об'ємом проведених досліджень в області туризму суспільні науки займають лідуючі позиції. Власне теорією туризму займається значна кількість науковців, що обумовлює другу позицію у списку. Технічні науки, поступаючись природничим і гуманітарним, займають останнє місце. Виходячи з цього, справедливим буде висновок про те, що туризм є суспільноорієнтованою та природоорієнтованою сферою. В межах зазначених галузей наук найбільша кількість наукових розробок проводилася економістами, за якими слідує теоретики туризму, філософи, географи, історики, педагоги, юристи, фахівці з державного управління, безпеки життєдіяльності, інформатики, фізичного виховання та спорту, психологи, біологи, філологи. Суттєвий внесок економіки в теорію туризму обумовлений тим, що більшість науковців, підкреслюючи бізнесову (або економічну) сутність туризму, вбачають у ньому інструмент для поліпшення економічних показників та підвищення добробуту населення. На противагу економістам, філософи вказують на соціальне, культурно-пізнавальне, рекреаційне, виховне,

просвітницьке, комунікативне, інтегративне, світоглядне значення туризму. Гармонійне співвідношення бізнесово-практичного та соціально-гуманітарного аспектів свідчать про багатофункціональну, діалектичну та глибоку природу туризму.

На сучасному етапі туристська діяльність охопила весь світ та характеризується глобальними показниками. Галузь туризму потребує кваліфікованих кадрів для практичної діяльності, а теорія туризму – подальшого її розвитку з боку підготовлених науковців. Потреба в кадрах спонукає вчених звернутися до проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму.

Питання підготовки фахівців не втрачало своєї актуальності протягом всієї історії розвитку системи професійної освіти.

Теоретичні основи професійної підготовки, питання розвитку багаторівневої системи безперервної професійної освіти досліджувалися в роботах авторитетних вітчизняних, російських, зарубіжних та, зокрема, турецьких науковців, таких як Алексюк А. М., Андрущенко В. П., Бабанський Ю. К., Батишев С. Я., Галіцьких О. О., Гершунський Б. С., Євтух М. Б., Зоріна Г. І., Зязюн І. А., Кремень В. Г., Курило В. С., Новіков О. М., Піроженко Н. Т., Романова О. В., Рибалка В. В., Сисоєва С. О., Слатьонін В. О., Чекальова Н. В., Чепік В. Д., Гювен М. (Güven M.), Доан Д. (Doğan D.), Кайя А. (Kaya A.), Муді Г. (Moodie G.), Саманджиолу М. (Samancıoğlu M.), Суммак М. С. (Summak M. S.), Фіндик Т. (Findik T.), Шахін І. (Şahin İ.). Структура педагогічної системи та сутність педагогічної технології розкриті в працях Беспалько В. П., Дубасенюк О. А. Питання формування структури системи освіти, розвитку та трансформації вищої освіти вивчали Зеєр Е. Ф., Козирев В. О., Радіонова Н. Ф., Тряпїцина А. П., Ада Ш. (Ada Ş.), Акгюн І. Х. (Akgün İ. H.), Булут Е. (Bulut E.), Дорамаджи І. (Doğramacı İ.), Челік В. (Çelik V.), Шімшек Н. (Şimşek N.). Проблеми впровадження й удосконалення стандартів професійної освіти, питанням підвищення якості підготовки фахівців присвячені роботи таких вчених, як Кальней В. О., Лейбович О. Н., Ничкало Н. Г., Шишов С. Є., Айрі Д. (Airey D.), Беннетт М. (Bennett M.), Переда М. (Pereda M.). Проблема формування змісту освіти представлена в дослідженнях Гончаренка С. У., Краєвського В. В., Лернера І. Я. Питаннями освіти дорослих, розвитку системи післядипломної освіти та підвищення кваліфікації займалися Батракова І. С., Бордовський В. А., Вершловський С. Г., Віноградов В. М., Тряпїцин О. В. Різними аспектами психології професійної освіти, питаннями формування професійної зрілості суб'єкта трудової діяльності займалися Бодров В. О., Гогоберідзе А. Г., Гоноболін Ф. Н., Клімов Є. О., Кудрявцев Т. В., Кузьміна Н. В. Вивченню потреб абітурієнтів в професійній освіті присвячені роботи зарубіжних науковців Адаму А. Й. (Adamu A. Y.), Белло М. І. (Bello M. I.), Данжума І. М. (Danjuma I. M.). Проблема впливу соціального запиту на зміст програм професійної

підготовки фахівців, питання зв'язку професійної освіти з ринком праці складають сферу наукового інтересу таких вчених, як Бідвелл К. (Bidwell K.), Гелбрейт К. (Galbraith C.), Касіпар Ч. (Kasipar Ch.), Клейнер С. (Kleiner S.), Рахим З. (Raheem Z.), Тіен М. В. (Tien M. V.), Хаддад Л. (Haddad L.), Хермес Р. (Hermes R.).

Огляд інформаційних джерел свідчить про достатню розробленість проблеми професійної підготовки фахівців в сучасній науковій літературі. Автори низки наукових розвідок провели ґрунтовний аналіз досліджень і публікацій з цієї тематики, виокремивши різні підходи до визначення поняття «професійна підготовка» (Бірюкова Л. А., Глазкова І. Я., Демешкант Н. А., Кулешова В. В., Поліщук Л. П., Томашук О. Г., Адаму А. Й. (Adamu A. Y.), Белло М. І. (Bello M. I.), Данжума І. М. (Danjuma I. M.), Муді Г. (Moodie G.) [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14]). Так, представлені в дослідженнях підходи можна об'єднати в декілька груп. *Перша група* об'єднує вчених, які розуміють під професійною підготовкою процес формування знань, умінь, навичок, фахових якостей особистості, необхідних для виконання професійної діяльності. Результатом цього процесу є сукупність професійних якостей, що забезпечують результативність діяльності суб'єкта (Васильєва М. П., Гоноболін Ф. Н., Кондрашова Л. В., Сластьонін В. О., Абдуллахі Дж. М. (Abdullahi J. M.), Окоро О. М. (Okoro O. M.), Фейнберг В. (Feinberg W.)). *Представники другої групи* професійну підготовку визначають як формування готовності до майбутньої професійної діяльності (Григоренко Л. В., Гущина Т. Ю., Троцько Г. В., частково Конькова Р. В.). *З позиції представниці іншого наукового погляду* Костіної Н. професійна підготовка являє собою готовність до майбутньої професійної діяльності. *Четверта група* об'єднує вчених, які розглядають професійну підготовку в якості складної, динамічної педагогічної системи, що відображає інтегральне поєднання за цілями, завданнями і змістом окремих підсистем, умов, організаційних форм, методів, прийомів, педагогічних технологій і засобів навчання (Журавльов В., Кисельгоф С., Козяр М., Кузьміна Н., Магін В. А., Кнодель Л. В.).

Особливість першого підходу полягає в застосуванні процесуальної основи для визначення сутності поняття та визнання результату цього процесу. Одночасно слід відзначити єдині риси, що властиві першій та другій позиціям. Так, формування готовності також виявляється процесом, тобто розуміння підготовки як «процесу формування» та «формування готовності» мають єдину процесуальну основу.

Розуміння під підготовкою саме готовності до професійної діяльності, що характерно для третього погляду, співвідноситься із результатом формування професійних якостей особистості, що відзначається представниками першого підходу. Відмінною рисою цих позицій є те, що готовність передбачає не тільки сформованість знань, умінь, навичок, фахових якостей особистості, необхідних для виконання

професійної діяльності, а й тісно пов'язана з психологічною готовністю до праці, стійкою орієнтацією на виконання трудових завдань.

Четвертий підхід до визначення поняття суттєво відрізняється від попередніх тим, що автори концентрують увагу на системоутворюючих компонентах підготовки, таких як цілі, завдання, зміст, форми, методи навчання тощо. Науковці розглядають професійну підготовку із змістовної точки зору, вбачаючи в ній елементи педагогічної системи, в той час як попередні підходи зорієнтовані на формування якостей особистості фахівця.

Узагальнюючи вищенаведене, слід відзначити, що кожен з підходів до визначення професійної підготовки є обґрунтованим та має право на існування.

В умовах сьогодення особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки фахівців сфери туризму. Теоретичні основи професійної освіти в туризмі, питання педагогіки туризму вивчали відомі українські, російські та зарубіжні науковці Бабарицька В. К., Бейдик О. О., Власова Т. І., Зорін І. В., Кальней В. О., Квартальнов В. О., Кнодель Л. В., Конох А. П., Курило Л. В., Лук'янова Л. Г., Михайлова О. Ю., Остапеч-Свешніков О. О., Охріменко А. Г., Пазенок В. С., Пірогова О. В., Піроженко Н. Т., Попович С. І., Сесьолкін О. І., Скрипник М. І., Сорокіна Г. О., Томілов І. С., Фастовець О. Ю., Федорченко В. К., Фоменко Н. А., Цехмістрова Г. С., Чепік В. Д., Щербакова В. О., Айікору М. (Ayikoru M.), Айри Д. (Airey D.), Атлай Ишик Д. (Atlay Işık D.), Беррон П. (Barron P.), Вестлейк Дж. (Westlake J.), Гілхеспі І. (Gilhespı I.), Дейл К. (Dale C.), Джеріт А. Г. (Cerit A. G.), Зваал В. (Zwaal W.), Інуї Ю. (Inui Y.), Купер К. (Cooper Ch.), Ленкфорд С. (Lankford S.), Монтано Ж. Ж. (Montano J. J.), Мунар А. М. (Munar A. M.), Оттін Х. (Otting H.), Паріс К. М. (Paris C. M.), Робінсон Н. (Robinson N.), Робінсон Р. (Robinson R.), Руїз-Моліна М.-Є. (Ruiz-Molina M.-E.), Сервера-Таулет А. (Cervera-Taulet A.), Солнет Д. (Solnet D.), Траїб Дж. (Tribe J.), Уїлер Д. (Wheeler D.), Уїлліамс Г. (Williams G.), Уолмслі А. (Walmsley A.), Черніш У. (Chernish W.), Шеферд Р. (Shepherd R.).

Теоретичні аспекти становлення та розвитку туристської освіти, питання реалізації моделі безперервної освіти в туризмі досліджували Горячева Т. К., Зоріна Г. І., Квартальнов В. О., Піроженко Н. Т., Семенов О. Є., Чепік В. Д., Хсю К. (Hsu C.). Проблема розвитку та управління системою туристської освіти на загальнодержавному та регіональному рівні входить до сфери інтересів Карягіна Ю. О., Рютіної І. В., Рябової І. А., Щербакової О. М. Зазначена проблема досліджувалася в роботах молодих науковців Вагенлейтнера В. А., Сутягіної М. В., Шешегової О. В., Шорохова Є. А.

Кваліфікаційно-дидактична структура професійної освіти в туризмі представлена в роботах Зоріна А. І., Родигіна Є. Л., Фоміна О. О.

Проблемі диверсифікації професійної туристської освіти присвячена наукова робота видатного дослідника Сельолкіна О. І.

Питаннями забезпечення та підвищення якості освіти в туризмі займалися Павлова С. Г., Саннікова Т. В., Айрі Д. (Airey D.), Бекет Н. (Becket N.), Беннетт М. (Bennett M.), Брукс М. (Brookes M.), Переда М. (Pereda M.).

Досить актуальною залишається проблема формування професійної компетентності у студентів туристських вищих навчальних закладів, що складає предмет дослідження Лозовецької В. Т., а також молодих науковців-дисертантів Бухтєєвої О. Є., Кухта І. В., Міронової А. В., Гараніна К. М., Ільїна О. М., Прієзжева Є. М., Алійакут О. (Alyakut O.) вирішували проблеми підготовки студентів до професійної діяльності в процесі вивчення конкретних дисциплін.

Питаннями змістовного наповнення туристської освіти та вибору методів навчання займалися Бейдик О. О., Дружинін А. В., Зоріна Г. І., Зорін І. В., Козирева Н. Є., Нисковських Л. А., Сокол Т. Г., Табунова Н. В., Удольська О. О., Шаповалов А. Г., Армстронг Е. К. (Armstrong E. K.), Брізек М. Г. (Brizek M. G.), Гюрбюз А. К. (Gurbüz A. K.), Даадевірен А. (Dağdeviren A.), Поорані А. А. (Poorani A. A.), Харріс Д. (Harris D.), Холлоуей К. (Hollowey C.).

Технології, моделі та методики навчання у сфері туризму вивчали та розробляли у своїх наукових працях Олійник П. М., Чуфарлічева А. Ю., Беррон П. (Barron P.), Даслі М. (Dasli M.), Інверсіні А. (Inversini A.), Калбаска Н. (Kalbaska N.), Кантоні Л. (Cantoni L.), Ломіне Л. Л. (Lomine L. L.), Пікок С. (Peacock S.). Відбір та застосування ефективних засобів навчання здійснювали Голденберг М. (Goldenberg M.), Кііган Ш. Н. (Keegan Sh. N.), Кіркнесс А. (Kirkness A.), Лі Дж. В. (Lee J. W.), Неїлл Л. (Neill L.), О'Баннон Т. (O'Bannon T.), Хьюїт С. (Hewett S.).

Питання вивчення іноземних мов студентами туристських спеціальностей досліджували Алілуйко О. А., Галицька М. М., Єфремцева Т. М., Маркова О. Ю.

Проблема практичної підготовки студентів туристських вузів розкривається в роботах таких науковців, як Агапов А. М., Волкова А. Ю., Поважна Л. І., Попов І. Б., Ташкин М. (Taşkın M.), Хмілярчук Н. С., Айтчисон К. К. (Aitchison C. C.), Басбі Г. Д. (Busby G. D.), Беггс Б. (Beggs B.), Гібсон Ф. (Gibson Ph.), Гудвін Б. (Goodwin B.), Йер Дж. (Yer C.), Росс К. М. (Ross C. M.).

Питанням післядипломної освіти в області туризму, проблеми підготовки дипломних та наукових робіт приділяли увагу Мартін Е. (Martin E.), Скалз К. (Scarles C.), Сміт К. А. (Smith K. A.).

Завдання щодо інтенсифікації та ефективної організації навчання в системі туристської освіти, удосконалення професійної підготовки кадрів для сфери туризму в своїх роботах розв'язували Абрамов В. В., Каверіна Т. П., Поколодна М. М., Торопова Л. М. тощо.

Наукові праці деяких турецьких дослідників присвячені питанням задоволення студентів туристською освітою (Атай Л. (Atay L.), Ехтіяр Р. (Ehtiyar R.), Йільдірім М. (Yildirim H. M.), Кирли Т. (Kırlı T.), Юнгюрен Е. (Üngüren E.).

Проблема забезпечення туристської галузі кваліфікованими кадрами вирішувалася в роботах таких науковців, як Павлова Е. М., Баум Т. (Baum T.), Боюкйилмаз С. (Böyükülmaz S.), Лозкут Е. (Losekoot E.), Мітче Н. (Mitsche N.), Мезон П. (Mason P.), Моррісон Е. (Morrison A.), Ніксон Д. (Nickson D.), Петрова П. (Petrova P.), Стоун К. (Stone Ch.), Фрочот І. (Frochot I.), Ханнам К. (Hannam K.).

Вивченням перспектив розвитку туристської освіти займалися Джордан Ф. (Jordan F.), Мунар А. М. (Munar A. M.), Стюарт М. (Stuart M.), Ялагер А.-М. (Hjalager A.-M.).

Аналіз наукових досліджень в області професійної підготовки фахівців сфери туризму підтверджує актуальність та багатогранність цієї проблеми. Однак, слід зазначити, що лише деякі дослідники концептуально підходять до визначення поняття професійної підготовки фахівців туристської галузі. Заслужує на увагу думка Коноха А. П., яку можна висловити наступним чином, уникнувши спортивно-оздоровчої специфіки дослідження автора. Під професійною підготовкою майбутніх фахівців туризму науковець розуміє процес, що відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності і компетенції особистості, достатнього для успішної праці в усіх ланках сфери туризму з урахуванням сучасних вимог ринку праці [15]. Вищенаведена теза співвідноситься з позицією Кнодель Л. В., яка в своїй монографічній роботі підкреслює, що «підготовлені фахівці сфери туризму, спроможні забезпечити успішну туристську діяльність у всіх її різноманітті, із усіма її проблемами, здатні розв'язати ці проблеми і виконати завдання, що постають перед цією сферою економіки на сучасному етапі» [16, с. 34].

Представлені авторські позиції демонструють єдиний підхід до розуміння сутності професійної підготовки фахівців з туризму. Автори підкреслюють, що професійна підготовка має забезпечити такий рівень компетентності працівника, який дозволить успішно здійснювати професійну туристську діяльність в умовах сучасності.

Спираючись на словникове визначення фахової підготовки, Федорченко В. К. відзначає, що підготовка фахівця туристської галузі передбачає не лише оволодіння знаннями, вироблення навичок з технології туризму, а й формування культури особистості [17, с. 188]. Підтвердженням зазначеної позиції є думка турецького науковця Авджикурта Дж. (Avsikurt S.), який наголошує на тому, що загальновизнаним є твердження щодо необхідності орієнтації професійної підготовки фахівців туризму на оперативні потреби сфери

послуг, урахуваючи важливість розвитку навиків міжособистісного спілкування і відносин з клієнтами [18, с. 288].

Позиції Коноха А. П. і Кнодель Л. В. щодо необхідності формування достатнього рівня компетентності фахівця доповнюються та розширюються твердженнями Федорченка В. К. і Авджикурта Дж., що вказують на потребу у формуванні культури майбутнього працівника туристської галузі.

З огляду на актуальність розвитку та вдосконалення туристської освіти в Україні, необхідність поступового переходу вітчизняної системи освіти на якісно новий рівень відповідно до європейських та світових стандартів, виявляється доцільним звернутися до прогресивного досвіду зарубіжних країн, де успішно розвивається туристська галузь та функціонує налагоджена система підготовки кадрів.

На сучасному етапі розвитку теорії професійної туристської освіти в науковому просторі України та ближнього зарубіжжя було проведено низку досліджень, присвячених аналізу та узагальненню позитивних ідей досвіду зарубіжних країн з професійної підготовки кадрів для сфери туризму.

Вперше до вивчення систем туристської освіти, що сформувалися в іноземних державах, звернулися авторитетні вітчизняні туристологи Кнодель Л. В. і Федорченко В. К., а також російський відомий науковець Квартальнов В. О. Наукове дослідження Кнодель Л. В. присвячене вивченню системи фахової підготовки кадрів для сфери туризму в Німеччині. Федорченко В. К. і Квартальнов В. О. в рамках своїх наукових робіт проаналізували особливості підготовки фахівців для туристської галузі у Австралії, Великій Британії, Мальті, США, Франції, Швейцарії та в інших країнах.

Теорію і практику вищої туристської освіти в зарубіжних країнах, зокрема у Австралії, Канаді, Німеччині, Новій Зеландії, Польщі, США, Франції, Швейцарії, вивчали Биць А. Б., Волкова А. Ю., Єрмак Л. С., Єрмілова Д. В., Закордонець Н. І., Зверева О. А., Кнодель Л. В., Мошняга О. В., Паламарчук О. Ф., Петрова І. В., Петрунь І. Б., Польова Л. В., Сандовенко І. В., Черній Г. В., Чорна Л. В.

Аналіз інформаційних джерел свідчить про зростання наукового інтересу до питання вивчення зарубіжного досвіду підготовки фахівців туризму. Однак, слід зазначити, що ціла низка туристських країн, досвід яких є безумовно корисним для української держави, на сьогодні залишається поза зоною уваги дослідників. Зокрема, реальною є можливість використання провідних ідей досвіду Туреччини з метою підвищення ефективності системи туристської освіти в Україні.

Інформаційну базу для вивчення досвіду фахової підготовки працівників туристської галузі в Туреччині складають роботи науковців, присвячені проблемам розвитку туризму та підготовки кадрів туристської сфери.

Просторово-часові аспекти іноземного туризму в країнах Середземномор'я в своїй дисертаційній роботі вивчала Добровольська К. С.

Питання становлення і розвитку туризму, етапи впровадження туристської політики в Туреччині та в окремих її регіонах, деякі аспекти історії турецького туризму висвітлено в роботах російського науковця Савіна Д. О. та турецьких вчених Акгюнгер С. (Akgüngör S.), Алкай Е. (Alkay E.), Вар Т. (Var T.), Гезіджі Ф. (Gezici F.), Гунлу Е. (Gunlu E.), Гюль А. Я. (Gül A. Y.), Гюльджан Я. (Gülcan Y.), Демірель О. (Demirel O.), Дулупчу М. А. (Dulurçu M. A.), Есен Ш. (Esen Ş.), Іджоз О. (Icoz O.), Ілбан М. О. (İlban M. O.), Йилдиз З. (Yıldız Z.), Йоалал М. (Yolal M.), Кашли М. (Kaşlı M.), Кескін Х. (Keskin H.), Куштепелі Й. (Kuştepeli Y.), Мірал С. (Miral C.), Нохутчу А. (Nohutçu A.), Озген Д. (Özgen D.), Озтюрк Ю. (Öztürk Y.), Озчелебі О. (Özçelebi O.), Пирнар І. (Pınar İ.), Сезгін А. (Sezgin A.), Сунгур О. (Sungur O.), Тезджан Б. (Tezcan B.), Тосун Дж. (Tosun C.), Уйар Х. (Uyar H.), Четінель Ф. (Çetinel F.).

Аналізом та оцінкою сучасного стану туристського сектору Туреччини, вивченням значення туризму та його впливу на економіку країни займалися такі турецькі та зарубіжні науковці, як Акиш А. (Akış A.), Атешолу Л. (Ateşoğlu L.), Булу М. (Bulu M.), Емір О. (Emir O.), Ераслан І. Х. (Eraslan İ. H.), Ердемгіл Р. Д. (Erdemgil R. D.), Зортук М. (Zortuk M.), Інанджлі С. (Inanlı S.), Лоуендал-Ертугал Е. (Loewendahl-Ertugal E.), Ондер А. О. (Önder A. Ö.), Сезер М. С. (Sezer M. S.), Смід С. (Smid S.), Тунчсіпер Б. (Tunçsiper B.), Уйар Х. (Uyar H.), Улусой Р. (Ulusoy R.), Хохеб К. (Hoheb C.), Чатік Н. (N. Çatik), Чухадар М. (Çuhadar M.). Вивченням потреб та запитів туристів, дослідженням процесу формування попиту та пропозиції в турецькому туризмі займалися Алімен Н. (Alimen N.), Аслан А. (Aslan A.), Ашик Н. (Aşık N.), Гокденіз А. (Gökdeniz A.), Гюрсес А. (Gürses A.), Дінч Я. (Dinç Y.), Каплан М. (Kaplan M.), Кула Ф. (Kula F.), Мюнгер Л. (Münger L.), Оздіпчінер Н. С. (Özdipçiner N. S.), Пехліван Н. (Pehlivan N.), Ташкір Х. (Taşkır H.), Тетік Н. (Tetik N.).

Питання управління туристським підприємством в Туреччині розглядалися в наукових працях Аксарайли М. (Aksaraylı M.), Байрактароглу С. (Bayraktaroglu S.), Варінлі І. (Varinli İ.), Йилмаз Б. С. (Yılmaz B. S.), Кутаніс Р. О. (Kutanis R. O.), Озген І. (Özgen I.), Оздоган О. Н. (Ozdogan O. N.), Туркай О. (Turkay O.). Питання інформатизації сфери туризму розглядалися в роботі Гюзель Т. (Güzel T.).

Грунтова характеристика та оцінка туристських ресурсів Туреччини представлена в наукових розвідках Аліааолу А. (Aliağaoğlu A.), Отер З. (Öter Z.), Тюрксой А. (Türksoy A.), Тюрксой С. С. (Türksoy S. S.).

Огляд інформаційних джерел свідчить про недостатню розробленість теми розвитку туризму в Туреччині вітчизняними та російськими науковцями. Зазначена проблема розглядається в низці наукових праць зарубіжних вчених, але найбільш ґрунтовно представлена в роботах турецьких дослідників. Переважна більшість науковців займаються економічними аспектами туристської діяльності, розглядаючи туризм як фактор підвищення якості життя населення. Значна кількість наукових розвідок присвячена історичним аспектам розвитку туризму та туристської політики в Туреччині. Останнім часом серед дослідників турецького туризму набуває актуальності проблема розвитку альтернативних видів туризму та впровадження принципів стійкого розвитку з метою збереження природної та історико-культурної спадщини країни.

Безумовно якісний рівень розвитку галузі туризму можливо підтримувати лише за умов ефективної організації системи професійної підготовки фахівців. Тому питання забезпечення галузі туризму в Туреччині кваліфікованими робітниками досить докладно вивчається сучасною науковою спільнотою.

Проблема розвитку і трансформації освіти, питання реструктуризації системи професійної підготовки в Туреччині розкриті в роботах таких вчених, як Газізова А. І., Сойлемез М., Баскан Г. А. (Baskan G. A.), Бісер К. (Bicer K.), Будак Р. (Budak R.), Булут Е. (Bulut E.), Демірбілек М. (Demirbilek M.), Дорамаджи І. (Doğramacı İ.), Ергюн М. (Ergün M.), Нол А.-М. (Nohl A.-M.).

Окремі аспекти історії розвитку системи освіти в Туреччині вивчали Коротько Т. В., Ада С. (Ada S.), Айтач К. (Aytaç K.), Атлай Ишик Д. (Atlay Işık D.), Варлі З. (Varlı Z.), Вілер А. (Wheeler A.), Гюльдем Джеріт А. (Güldem Cerit A.), Гюнлю Р. (Günlü R.), Дікіджі А. (Dikici A.), Йорюк С. (Yörük S.), Metz X. Ч. (Metz H. Ch.), Нейішчи Н. (Neuışcı N.), Нурдан Байсал З. (Nurdan Baysal Z.), Уйсал А. (Uysal A.), Фретвелл Д. Х. (Fretwell D. H.).

Характеристика сучасного стану професійної освіти в Туреччині представлена в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: Пророченко Н. О., Сапожников С. В., Усманова С. М., Финдик Т. (Fındık T.), Шахін І. (Şahin İ.). Особливості змісту і організації освіти в Туреччині вивчали Салімова К., Браун Х. (Brown H.) тощо. Питання управління освітою в Туреччині склали предмет дослідження німецького науковця Шварц І. (Schwarz İ.). Вивченням перспективних напрямів співпраці між Україною та Туреччиною в галузі освіти займався український дослідник Спіцин Є. С.

Різним аспектам професійної підготовки фахівців сфери туризму, питанням розвитку та оцінки системи туристської освіти в Туреччині присвячені роботи Авджикурт Дж. (Avçıkurt C.), Даллі О. (Dalli O.), Демірколь Ш. (Demirkol Ş.), Єшільташ М. (Yeşiltaş M.), Йаманолу Б. (Yamanoğlu B.), Кашли М. (Kaşlı M.), Корзай М.

(Korçay M.), Озтюрк Ю. (Öztürk Y.), Окумус Ф. (Okumus F.), Олджай А. (Olcaу A.), Паксой П. (Paksoy P.), Пеліт Е. (Pelit E.), Тетік Н. (Tetik N.), Хаджиолу Н. (Насіоğlu N.), Хеммінгтон Н. (Hemmington N.), Хсю К. (Hsu C.), Шахін С. (Şahin S.), Ягджи О. (Yagci O.). Турецькі дослідники Джосар Є. (Cosar Y.) і Козак М. (Kozak M.) вивчали питання вибору студентами туристського напрямку підготовки, їх професійної мотивації. Низка досліджень турецьких вчених присвячена проблемі професійної підготовки гідів в Туреччині (Йазиджиолу І. (Yazıcıoğlu İ.), Йилдиз С. (Yıldız S.), Кушлуван С. (Kuşluvan S.), Токмак Дж. (Tokmak C.), Узун С. (Uzun S.).

Проблема формування змісту туристської освіти в Туреччині розглядалася в наукових роботах Аколан Козак М. (Akoğlan Kozak M.), Гюзеллер Дж. О. (Güzeller C. O.), Даадевірен А. (Dağdeviren A.), Еврен С. (Evren S.), Йилдиз С. (Yıldız S.), Сечільміш Дж. (Seçilmiş C.), Сонуч Н. (Sonuç N.), Унлюонен К. (Ünlüönen K.). Питання стандартизації та забезпечення якості освіти в туризмі вивчали Гессіу С. (Gessiou S.), Гюзель Шашін Г. (Güzel Şahin G.), Мисирли І. (Mısırlı İ.), Мілева С. (Mileva S.).

Проблему практичної підготовки студентів туристських спеціальностей в Туреччині досліджували Арслан С. (Arslan S.), Емір О. (Emir O.), Йер Дж. (Yer C.), Киличкайя Ш. (Kılıçkaya Ş.), Ташкин М. (Taşkın M.), Тютюнджю О. (Tütüncü Ö.).

Турецькі дослідники Гюнеш І. (Güneş İ.), Пеліт Е. (Pelit E.), Туйлуолу Т. (Tuyluoğlu T.), Урал А. (Ural A.) займалися питаннями управління туристською освітою в Туреччині, організації професійної підготовки фахівців туризму у вищих навчальних закладах Туреччини.

Дослідження з аналізу відношення випускників до окремих напрямів діяльності у сфері туризму, очікування випускників на ринку працевлаштування проводили Ердем Б. (Erdem B.), Озтін П. (Öztin P.), Роней С. А. (Roney S. A.).

Питання забезпечення туристської галузі Туреччини кваліфікованими кадрами, вплив туристської освіти на зайнятість у цій сфері в своїх роботах розкривали Бойюкйилмаз С. (Böyükuılmaz S.), Демір Дж. (Demir C.), Сари Ф. (Sarı F.), Селві М. С. (Selvi M. S.).

Вивченню перспектив розвитку туристської освіти в Туреччині присвячено праці Айяз Н. (Ayaz N.), Єшільташ М. (Yeşiltaş M.), Тюркмен Ф. (Türkmen F.) тощо.

Огляд наукової літератури вказує на вагомий внесок зарубіжних, зокрема турецьких, науковців в теорію професійної освіти туристських кадрів в Туреччині. Окрім аналізу та оцінки еволюції, сучасного стану, управління та перспектив розвитку турецької системи освіти в туризмі, науковці особливу увагу приділяють питанням вдосконалення змісту освіти, практичної підготовки фахівців туризму та проблемі підготовки гідів в Туреччині.

Таким чином, за результатами аналізу стану дослідження проблеми професійної підготовки кадрів туристської галузі в Туреччині можна зробити наступні висновки. На сучасному етапі значна кількість наукових розробок присвячена теорії туризму. Низка досліджень проводилася вітчизняними та зарубіжними вченими в рамках різних галузей наук, що свідчить про міждисциплінарний характер туризму як нового наукового напрямку. Питання професійної підготовки розроблено досить докладно в сучасній науковій літературі. Огляд результатів наукових розвідок з проблеми визначення поняття «професійна підготовка» дозволяє об'єднати вчених у чотири групи, що розуміють під підготовкою «процес формування знань, умінь і навичок», «формування готовності», «готовність до професійної діяльності» та «складну педагогічну систему». Проблема професійної підготовки фахівців сфери туризму також знайшла своє відображення в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Автори наголошують, що професійна освіта має забезпечити такий рівень компетентності фахівця, який дозволить здійснювати успішну діяльність в галузі туризму. Поряд із достатньою розробленістю питань теорії туризму, професійної підготовки кадрів цієї сфери, проблема професійної туристської освіти в Туреччині ще не була предметом спеціального педагогічного дослідження в науковому просторі України та Росії. Аналіз інформаційних джерел дає підстави стверджувати, що зазначена проблема є досить актуальною серед турецьких дослідників. Це підтверджено значною кількістю наукових праць з цієї тематики. Серед дослідницьких робіт зарубіжних вчених лише невелика кількість наукових розвідок присвячена питанням фахової підготовки працівників туристської галузі в Туреччині. Отже, наявність достатньої кількості наукових матеріалів з проблематики дослідження, що складають його інформаційну базу, і нерозробленість цієї тематики у вітчизняному науковому просторі вказують на доцільність аналізу та узагальнення досвіду Туреччини з професійної підготовки фахівців сфери туризму.

Перспективи подальших розробок полягають в дослідженні системи туристської освіти Туреччини.

Список використаної літератури

- 1. Burkart A. J.** Tourism : Past, Present and Future / A. J. Burkart, S. Medlik. – L. : Heinemann, 1981. – 366 p.
- 2. Биржаков М. Б.** Индустрия туризма: перевозки. – 3-е изд, перераб. и доп. / М. Б. Биржаков, В. И. Никифоров. – СПб. : Издательский дом Герда, 2007. – 528 с.
- 3. Квартальнов В. А.** Туризм: Учебник. – 2-е изд., перераб. / В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 336 с.: ил.
- 4. Джафари Дж.** Феноменология туризма [Электронный ресурс] / Дж. Джафари // Теория и практика физической культуры : Научно-теоретический журнал. – 2000. – № 8. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/juffary.htm
- 5. Державний** класифікатор

України. Класифікація видів науково-технічної діяльності ДК 015-97 [Електронний ресурс] / Информационно-правовой портал Законы Украины. – Електрон. дан. – 2007. – Режим доступу: <http://uazakon.com/big/text936/pg3.htm> **6. Філософські** нариси туризму [Текст] / ред. В. С. Пазенок ; Київський ун-т туризму, економіки і права (КУТЕП), Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України, Академія туризму України. – К. : Український Центр духовної культури, 2005. – 328 с. **7. Бірюкова Л. А.** Підготовка вчителя музики в умовах індивідуалізації навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / Л. А. Бірюкова // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2010. – № 8 (10). – С. 363-370. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2010_8/363.pdf

8. Глазкова І. Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ирина Яківна Глазкова. – Х. : ХДПУ ім. Г.С.Сковороди, 2003. – 270 с. **9. Демешкант Н. А.** Екологічна складова професійної підготовки фахівців-аграріїв / Н. А. Демешкант // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – К. : 2011. – Вип. 159 (4). – С. 53-59. **10. Кулешова В. В.** Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога / В. В. Кулешова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2005. – Вип. 10. – С. 299-303. **11. Поліщук Л. П.** Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України / Л. П. Поліщук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 48. – С. 112-115. **12. Томащук О. Г.** Структура професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи у центрах інваспорту [Електронний ресурс] / О. Г. Томащук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Чернігів : Вид-во ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2011. – Вип. 91. – Т. 1 : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – [3 с.]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2011_91_1/Tomasch.pdf

13. Bello M. I. A Survey of Vocational Training Needs of 15-25 Years Old Out-of-School Youths in Bauchi Metropolis [Електронний ресурс] / M. I. Bello, I. M. Danjuma, A.Y. Adamu // Journal of Career and Technical Education. – 2007. – Vol. 23. – № 1. – P. 55-71. – Режим доступу: <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JCTE/v23n1/pdf/bello.pdf> **14. Moodie G.** Identifying Vocational Education and Training [Електронний ресурс] / G. Moodie // Journal of Vocational Education and Training. – 2002. – Vol. 54. – № 2. – P. 249-266. – Режим доступу: <http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/10072/6624/1/identifying1.pdf>

15. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04

«Теорія та методика професійної освіти» / А. П. Конох; Ін-т пед. освіти і освіти доросл. АПН України. – К., 2007. – 42 с. **16. Кнодель Л. В.** Система підготовки кадрів сфери туризму у Німеччині: монографія / Л. В. Кнодель. – К. : Вид-во ФПУ, 2007. – 183 с. **17. Федорченко В. К.** Підготовка фахівців для сфери туризму: Теоретичні і методологічні аспекти : монографія / В. К. Федорченко. – К. : Вища шк., 2002. – 350 с. **18. Avcıkurt C.** Education and training in tourism in Turkey: problems and prospects [Електронний ресурс] / С. Avcıkurt // Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. – 2000. – Vol. 3. – № 4. – P. 282-297. – Режим доступу: <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c3s4/makale/c3s4m17.pdf>

Семенова І. І. Стан дослідження проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму в Туреччині

Стаття присвячена аналізу стану дослідження проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму в Туреччині в сучасній науковій літературі. Проведено огляд інформаційних джерел з питань теорії туризму та професійної підготовки. Оцінено стан дослідження проблеми підготовки професійних кадрів для сфери туризму. Проведено огляд наукової літератури з питань туристської освіти в Туреччині.

Ключові слова: туризм, професійна підготовка, професійна підготовка фахівців сфери туризму.

Семенова И. И. Состояние исследований по проблеме профессиональной подготовки специалистов сферы туризма в Турции

Статья посвящена анализу состояния исследований по проблеме профессиональной подготовки специалистов сферы туризма в Турции в современной научной литературе. Проведен обзор информационных источников по вопросам теории туризма и профессиональной подготовки. Оценено состояние исследований в области подготовки профессиональных кадров для сферы туризма. Осуществлен обзор научной литературы по проблеме туристского образования в Турции.

Ключевые слова: туризм, профессиональная подготовка, профессиональная подготовка специалистов сферы туризма.

Semenova I. I. State of Research on Professional Training in Tourism in Turkey

The state of research on tourism professional training in Turkey in modern scientific literature is analyzed in the article. An overview of information sources on the theory of tourism and professional training is made. The state of research on tourism personnel training and tourism education in Turkey is estimated. At present a large number of scientific-research findings on the theory of tourism were made. Different studies which were conducted by domestic and foreign scholars in various branches of science indicating interdisciplinary nature of tourism as a new field of

research. The issue of training was developed in some detail in scientific literature. Review the results of scientific studies on the issue of the definition of «professional training» brings together scientists in the four groups which understood the training as «process of getting knowledge and skills», «process of becoming ready to profession», «to be ready to the profession» and «complex educational system». The problem of vocational training in tourism is reflected in the works of many domestic and foreign scholars. The authors emphasize that vocational education should provide a level of professional competence that will allow successful activities in the field of tourism. In spite of the large quantity of findings on professional training in tourism, the problem of professional tourism education in Turkey have not been the subject of special pedagogical research in the scientific field of Ukraine and Russia. Analysis of information sources gives reason to believe that the above problem is quite relevant among Turkish researchers. This is confirmed by a large number of scientific papers on the subject. Among the research of foreign scholars, only a small number of research studies devoted to the professional training in tourism in Turkey.

Key words: tourism, professional training, professional training in tourism.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2012 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Александрова Світлана Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Харківської національної академії міського господарства.

Безрученков Юрій Володимирович – аспірант, асистент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Бузовська Тетяна Вікторівна – асистент кафедри іноземної філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Віндюк Андрій Валерійович – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Виноградова Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.

Гункевич Маріанна Богуславівна – аспірант кафедри менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка.

Гуцол Алла Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Додонов Олег Володимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Загнибіда Раїса Павлівна – асистент кафедри готельно-ресторанної і курортної справи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Захарченко Валерія Юріїна – асистент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зубехіна Тетяна Василівна – асистент кафедри туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна», здобувач.

Кашинська Олена Євгенівна – асистент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Кобзова Світлана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ковальчук Дар'я Костянтинівна – аспірантка Національної металургійної академії України, м. Дніпропетровськ.

Коллегаєв Михайло Юрійович – старший викладач кафедри туризму та готельного господарства Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Литвиненко Олександр Вікторович – аспірант Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Лозовюк Юлія Сергеевна – лаборант коледжу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Мальона Світлана Богданівна – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Прикарпатський національний університет імені Василя.

Мальцева Лілія Віталіївна – старший викладач кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Сандовенко Ірина Василівна – старший викладач кафедри іноземних мов Національного авіаційного університету (м. Київ).

Семенова Іна Іванівна – аспірант, асистент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Сорокіна Галина Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Трегубенко Олена Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Черезова Мар'яна Володимирівна – заступник директора Алуштинського НКЦ ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри туризму та готельного господарства ЛНУ.

Чикіна Юлія Юрївна – аспірант Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Шехавцова Світлана Олександрівна – докторант, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Шмалєй Світлана Вікторівна – професор, доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, директор Центру еколого-валеологічних ініціатив м. Херсон.

Щербина Тетяна Ігорівна – доцент, кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізіології людини і тварин Херсонського державного університету.

Щука Галина Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукове видання

ВІСНИК

Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

№ 18 (277) вересень 2013

Частина III

Відповідальний за випуск:
к. п. н., доц. **С. О. Дітковська**

Здано до склад. 27.05.2013 р. Підп. до друку 26.06.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 21,86. Наклад 200 прим. Зам. № 159.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.